

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת מקץ | גיליון 201 - חנוכה | כסלו תשפ"ב

עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה
בעיני חנוכה

עומק הפשט

מרור מגידולי מים
דבר העורך - מה ענין מרור לחנוכה?

בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים
מתוך הסוגיות והפוסקים
בענין הדלקה בשמן זית

מי באר

התחזקות האמונה ובעבודת השם
מקבץ דברים נפלאים מהגה"צ
רבי אלימלך בידרמן שליט"א

הפרשה המהכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים
מורחב פרשת מקץ ושבת ר"ח - חנוכה

ראו אור גדול

אז אגמור בשיר מזמור
שירת האור הגנוז

מדברנו דאומתיה

פרקים לדמותו ומפעלו של הרב הגדול בתורה וחכמה
בן איש חיל מקבצאל רב פעלים לתורה ולגדחי ישראל
לפני מלכים יתויצב

הגאון רבי מנשה בן ישראל זצלה"ה

רב קהילת נווה שלום באמשטרדם
מחבר הספר נשמת חיים ועוד
נלב"ד י"ד כסליו תי"ח

השבת דרכי

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול
רבי משה שפירא זצ"ל

סדרת שיעורים בעיני תפילה

"כי דרכתי לי יהודה קשת" - זה הכח העומד
כנגד "קשת גבורים של יון"

כתבו לכם על קרן השור

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
משמעות הקביעה של ימי החנוכה - בהלל
והודאה

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
הזהירות הנדרשת מ'תרבות יון' שנכנסה
בתקופה האחרונה בדרך הלימוד

התבוננות במועדי השנה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א
קביעות ימי חנוכה בהלל ובהודאה

יעלת חן

הגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
להתפלל על נס גלוי שיהיה בזה קידוש השי"ת

שיעור חומש • שיעורי בינה • מגיד דבריו ליעקב • נחל אליהו • מתוקים מדבש • עטרת המועדים • תמצית • שיעורי דעה • פניני הלכה • הרב
ינוג'רשול • אז נדברו • תוספת שבת • דרישה וחקירה • מים זכים • מי באר • לענין הלכה • הרה"ג הירשבוין • טמונה בפדשה • עפ הספר

לעילוי נשמת הר"ר שלמה (רוברט) ב"ר צבי הערש קנול ז"ל

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת מקץ

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	17:14	16:00	17:52
בני ברק	17:15	16:14	17:53
חיפה	17:13	16:03	17:51
מודיעין עילית	17:15	16:08	17:52
בית שמש	17:15	15:59	17:53

אזמא

משפחת חילר אהבת אול

מס' ילדים מתחת גיל 16 8

הלוואה לכל ילד בעת נישואיו ₪88,000

הפקדה חודשית בתכנית משפחתית ₪888.80

8 הזוכים בהגרלה יפקידו רק 50% מסך ההפקדה החודשית לכל אורך התקופה ₪444.40

הזרלת דחי חנוכה חוזרת!
בין כל המצטרפים עד נר שמיני של חנוכה <<

ב-888 ₪ לחודש

גם אתה תוכל לחתן את כל ילדיך בכבוד!

גמ"ח 'אושר בכבוד' הבנוי על חסד ועזרה הדדית, מציע תוכניות בלעדיות לחיסכון לחתונות הילדים עד גיל 16 ועבור הון עצמי לרכישת דירה, אתם בוחרים כמה להפקיד ובהתאם, הזוג הצעיר יקבל הלוואה עד 300,000 ₪ בפריסה נוחה במיוחד!

תכניות בהתאמה אישית וכן תכנית משפחתית משתלמת

בהוראת גדולי הפוסקים ניתן להפקיד מכספי מעשר **לכתחילה**

מודל פיננסי שנבדק ואושר ע"י בכירי הכלכלנים

למידע מותאם עבורכם צרו קשר עכשיו

073-3679295

או במייל: office@osher-b.org

פיקוח הלכתי: גלאטהון
חברי ועד ההלכה:
רבי יעקב לנדו ורבי נעם פל שליט"א

פיקוח פיננסי וליווי משפטי:

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

בני בינה ימי שמונה

בימי מלכות יון הרשעה גזרו היוונים על ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, וברחמי הקב"ה זכו ישראל לישועה, ובזכות הנס שהיה לאבותינו בימים ההם, גם אנחנו בזמן הזה עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות.

והנה אף בזמננו קמים עלינו ורוצים לעקור ולבטל את כל הקדוש והיקר לישראל, ויש בזה חילול השם, לכן מחויבים אנו להוסיף זכויות ולהתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק, ולהרבות בכבוד התורה וגדוליה, ולא ח"ו להיפך שיש בזה חילול השם, ובפרט יש להתחזק בהתמדת לימוד התורה, וכמ"ש השל"ה הק' "כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם כן הימים הקדושים האלו ראויים ביותר להתמדת תורה מבשארי ימים", וע"י שכל אחד יראה להתחזק כפי יכולתו בשקידת התורה, יתרכה כבוד השם בעולם, ונוכה לישועת השם במהרה.

לבן ימי שמונה
ביום שבת

תכנית המנויים נמשכת!

ניתן לשלם ל'אוסף גיליונות'
תשלום חודשי של 15 ₪
ולקחת את כל גיליונות החודש
ממקומות החלוקה הרגילים
יש להקים הו"ק בנדרים פלוס על סך 15 ₪.

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לסלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

שיעורי דעה | 53

מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

ראו אור גדול | 55

אז אגמור בשיר מזמור
שירת האור הגנוז

פניני הלכה | 59

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 65

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 67

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 73

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 75

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

דרישה וחקירה | 79

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 81

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים"

הפרשה המחכימה | 83

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

מי באר | 91

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

לענין הלכה | 93

הערות הלכתיות מעשיות
לעורר לב המעיין

שמן חנוכה בזמן החשמונאים | 95

הגאון רבי שאול הירשוביץ זצ"ל

שמונה בפרשה | 98

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

מדברנא דאומתיה | 101

פרקים לדמותו ומפעלו של הרב הגדול בתורה וחכמה
בן איש חיל מקבצאל רב פעלים לתורה ולנדחי ישראל
לפני מלכים יתייצב

הגאון רבי **מנשה בן ישראל** זצללה"ה

רב קהילת נווה שלום באמשטרדם
מחבר הספר נשמת חיים ועוד
נלב"ד י"ד כסליו תי"ח

עם הספר | 104

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

כתבו לכם על קרן השור | 11

הגאון הגדון רבי **דוד כהן** שליט"א

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א
ראש ישיבת "עשרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים על סדר המצוות
מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ועד ליל שבת | 19

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מפי הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 21

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א
ראש ישיבת כף החיים

נחל אליהו | 23

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

התבוננות במועדי השנה | 27

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

מתוקים מדבש | 33

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עשרת המועדים | 35

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א
שיעורי חנוכה

יעלת חן | 37

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א
אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 39

תמצית דף היומי

לדעת | 42

מבחן בדף היומי

לדעת | 43

מבחנים בחפץ חיים

עינינו גל | 45

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 49

דיוני הלכה אקטואליים

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד	בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"
אופקים	בית הכנסת "שיויתי"
בית שמש	ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל"
ביתר עילית	בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A
בני ברק	כולל "פוניבז" כולל "חזון אי"ש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)
בת ים	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)
גבעת זאב החדשה	בית הכנסת "בית אליהו" בית הכנסת "בני הישיבות"
זכרון יעקב	בית הכנסת "מסילת ישרים"
טלזסטון	בית הכנסת "קהילת בני תורה"
יסודות	בית הכנסת המרכזי
ירושלים	ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל
מודיעין עילית	ישיבת "מיר" כולל "עשרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג) בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי
נתיבות	בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"
פתח תקוה	ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר
ראשון לציון	ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד
רחובות	בית הכנסת "כולל בר שאול"
רכסים	בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'
תל אביב	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב' רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)
תל ציון	בית כנסת החסידי
תפרח	ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת מקץ - חנוכה - ענייני תפילה ט' תשפ"ב | גליון מס' 197

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

"כי דרכתי לי יהודה קשת" – זה הכח העומד כנגד "קשת גבורים של יון"

זה מה שנקרא מסרת גיבורים ביד חלשים, בורא עולם עשה להם ניסים וגבורות.

יש כאן דבר משונה ביותר, גם יון וגם המתגברים על יון נקראים קשת, כי דרכתי לי יהודה קשת, ועוררתי בניך ציון על בניך יון, גם יהודה, במקום שמדבר על הניצחון על יון, נקראת קשת, היא נעשית לקשת, וגם יון עצמה, בזמן שהיא מנסה להתגדל, אף היא נקראת קשת, והקשת של כי דרכתי ליהודה קשת, זו הקשת שמתגברת על אותה קשת גיבורים חתים, שניהם נקראים על שם הקשת, ודאי הדבר צריך עיון, יש כאן משהו מיוחד שעלינו להבין בעניינה של הקשת.

כח הקשת לעומת כח החרב

בפרשת ויחי כתוב שיעקב אומר ליוסף "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", ורש"י כותב על כך "בחרבי ובקשתי, היא חכמתו ותפלתו", כך מחלק רש"י את הפסוק, חרבי נקראת חכמתי וקשתי נקראת תפילתי.

הקשת והחרב חלוקים בעצם זה מזה, הכח שפועל בקשת חלוק בעצם מהכוח שפועל בחרב, בחרב האדם מפעיל את כוחו, ובהכאה שהוא מכה בחרב הוא מוציא את כוחו אל הפועל, לעומת זאת בכח הפועל בקשת יש דבר מיוחד, ההשתמשות בקשת היא באופן שלוקחים את הקשת ומותחים את היתר, ובמתיחה הזו מוציאים אותו מגדרו, מוציאים אותו מהמצב הטבעי שבו הוא צריך להיות, וכך מעמידים את הקשת, ואז משחררים אותו, הכח שפועל פה זה הכח של אותו יתר, זה מה שנקרא בלשון הכתוב בתהלים (י"א ב') "כוננו חצם על יתר", זה אותו המיתר שמותחים

הארכנו בשבוע הקודם כיצד אנו ממשיכים את מעשה האבות בהדלקת נר חנוכה, כאשר מכח נפשנו חכתה לה' אנו זוכים לנוצר חסד לאלפים, וזה הכח של תפילות אבות תקנום, עתה נמשיך לבאר את מהות הכח שבו אנו עומדים נגד יון.

הקשת של יהודה כנגד הקשת של יון

בפסוק בספר זכריה (ט' י"ג) כתוב "כי דרכתי לי יהודה קשת מלאתי אפרים ועוררתי בניך ציון על בניך יון ושמתוך כחרב גבור", אומר על כך רש"י "כי דרכתי לי יהודה, סוף שאנטיוכס יטול המלוכה מיד מלכי פרס וירעו לכם ואני אדרוך יהודה להיות לי כקשת מלחמה וילחמו באנטיוכס בימי חשמונאים", זכריה היה בסוף הבית הראשון ותחילת הבית השני, והוא ניבא שבני יון יטלו את המלוכה מיד מלכי פרס, זאת הגלות השלישית, אשר נטלה את השלטון מפרס ומדי שהיו הגלות השנייה, המלכות השנייה, ואז "ואני אדרוך יהודה להיות לי כקשת מלחמה" והם ילחמו ביוונים בימי חשמונאים. כתוב כאן שאותה יהודה הנלחמת ביון, זה נקרא קשת.

יש כאן דבר מפליא, בתפילת חנה כתוב "קשת גבורים חתים ונכשלים אזרו חיל", בתרגום יונתן כותב על המלים קשת גבורים חתים "על מלכות מקדון אתנביאת ואמרת קשתת דגברי מקדונאי יתברין ודבית חשמונאי דהוו חלשין יתעבדן להון נסין וגבורין", כך מפרש התרגום את הפסוק קשת גיבורים חתים, קשת גיבורים, היינו יון, ו'חתים' מתפרש מלשון שבירה, כמו הפסוק שנאמר שם בהמשך 'ה' יחתו מריביו", נמצא, קשת גבורים חתים ונכשלים אזרו חיל,

אותו כדי שהחץ יעוף, נמצא, כי כח המעוף של החץ, הכח שהחץ עף, הוא אותו הכח שהקשת רוצה לחזור אל עצמה, אין כאן שום כח שפועל ממנו וחוצה, את הכח החוצה מפעילים קודם לכן במתיחת היתר, אבל הכח שפועל שהחץ יעוף, זה אותו הכח שהיתר בעצם רוצה לחזור לעצמו, זה מה שמוציא את החץ החוצה.

כשאדם מכה בחרב הוא פועל בכוחו כלפי חוץ, הוא מוציא את כחו מעצמו החוצה ובכח הזה הוא מכה, זה הכח שמופעל, זה הכח שניתן לחרב, אולם פעולתו של החץ היא הפוכה לגמרי, אין שום פעולה בקשת מעצמה כלפי חוץ, החץ לא עף מכח שדבר מסוים מפעיל, אלא כל ענינה של הקשת הוא בעובדה שהיא רוצה אך ורק לחזור להיות מה שהיא באמת, היא רק רוצה לחזור למצבה הטבעי, הכח שפועל פה זה הכח מן החוץ פנימה אל עצמו, הדבר בעצם הולך אל עצמו, וכאשר הדבר חוזר אל עצמו, בזה הוא דוחה מעצמו את כל אלה שמפריעים לו, בזה הוא משליך החוצה את כל מה שלא שייך אליו.

יש פעולה בחינת חכמה ויש פעולה בחינת תפילה, פעולה בחינת חכמה היינו שאדם מגלה, המילה חכמה עצמה, כמו שכתוב בחז"ל, מתפרטת ל'כח מה', ענינה של החכמה הוא להוציא מן הכח אל הפועל, הדבר הוא בכח והוא יוצא אל הפועל, זה המקביל לחרב.

כח התפילה הוא שהאדם חוזר לעצמו ועומד על מציאותו האמיתית

עניינה של התפילה זה הכח המקביל לקשת, זה סוד העניין בעצם, התפילה האמיתית היא עיטוף כפי שנאמר בתהלים (ק"ב א') "תפילה לעני כי יעטוף", עיטוף פירושו, כאשר דבר מתכנס לתוך עצמו הוא נקרא עטוף, כמו שכתוב (בראשית ל' מ"ב) "העטפים ללבן", התפילה בעצם, התפילה האמיתית היא, להתכנס חזק מאד לתוך עצמו, להיכנס לגמרי פנימה, תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, זו היא תפילה של אמת.

כי הנה הדבר ברור, כל מי שמבטא, אומר, מספר את מה שהוא רוצה, הרי לא זה עניינה של התפילה, עצם התפילה זו העמידה כביכול במקום המציאות האמיתית, העמידה לפניו יתברך זו עצם התפילה, אותו היות עומד כביכול לפני ה' זה עצמה של תפילה.

התפילה האמיתית היא הבחינה העמוקה ביותר של עצמו, תפילה לעני כי יעטוף, דוד המלך אומר על עצמו ואני תפילה, כשאדם נכנס מתכנס ומתעטף, הוא עומד בעצמו כביכול, זו עמידה בעצם על מציאותו האמיתית, וכל מה שיוצא מהתפילה מגיע בדרך ממילא.

ישנה מציאות הנקראת "טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע", והיא נובעת מכח מידת שומע תפילה, בורא עולם, במידת שומע תפילה, שומע את התפילה של

טרם יקראו ואני אענה, וכמו שמספרת הגמרא בתענית (כ"ד ע"ב) על רב יהודה, שכאשר היה רעב בעולם "אמר ליה לשמעיה שלוף לי מסאניי, שלף ליה חד מסאנא ואתא מיטרא", הוא רק חלץ נעל אחת לעבור לפני התיבה בתפילת תענית שהיא תפילה בחליצת נעליים, וכבר הגיע הגשם.

זה נקרא ואני אענה, זה נקרא ואני אשמע, זאת לא מידה אחרת, זאת מידה שהם קוראים ואני עונה, אלא שהענינה והשמיעה הם "טרם יקראו ואני אענה", העניינה היא עוד לפני שהם קראו. לכאורה, למה מתייחסת העניינה, והרי הוא עוד לא היה צועק, במה הוא נענה, אכן, הוא נענה לעצם עמידתו, זו היא התפילה האמיתית, התפילה האמיתית היא 'קִשְׁתִּי'.

כח החרב פועל החוצה לעומת כח הקשת שהוא כח ההתכנסות פנימה

כח הפעולה של הקשת הוא באופן שהיא מתכנסת בכח עצום אל תוך עצמה, ואותו כוח של היות בתוך עצמו, הכח הזה שולח חיצים למרחקים עצומים, מרחקים שהם יותר רחוקים מהחרב, החרב היא רק עד כמה שהאדם מחזיק אותה בידו, אבל החץ הולך בכח עצום ורב. אדם שמוציא את כוחו אל הפועל כוחו מוגבל, כדרך שמקום השליטה של החרב מגיע רק עד המקום שידו של האדם יכולה להגיע, אבל אדם שפועל בדיוק להיפך, הוא לוקח את כל הכח כדי להיות הוא, בכך כוחו גדל פי כמה וכמה, כמטחוי קשת.

המרחק העצום בין כח שפועל רק על יד האדם לבין כמטחוי קשת, זה ההבדל בין מי שמוציא את כוחו מבפנים אל הפועל, מוציא את כוחו החוצה, לבין מי שמפעיל כח מסוג אחר לגמרי, אשר הולך בכח רב פנימה, כולו מתכנס פנימה, הוא מתכוין להיות רק מה שהוא. ברגע שהוא מעמיד את עצמו כך, או אז, כנגד היציבה בארעא' הוא יכול לשלוח את הגיורא בשמי שמיא', הוא יכול לשלוח את הגיורי דיליה' עד לשמי שמיא, יש לו את הכל, ובכל הכח, זאת הבחינה של תפילה, בבחינת הקשת.

יון לקחו את הכח לצד הרע – אצלם רק הקיום העצמי נמצא

והנה, בחינה זו של קשת, יש בה אופן אחד שהוא טוב וטהור, נקי ואמיתי, וכמובן, כמו בכל דבר, זה לעומת זה עשה האלקים, ובאותו כח של ההתכנסות לתוך עצמו, אותו כח של האדם להיכנס לתוך עצמו ולחזור להיות רק הוא עצמו בלבד, הכח הזה יש לו פסולת, יש לו צד רע, והצד הרע שלו זה יון.

זה בדיוק הדבר שעשתה יון, הם פעלו בכח רב, בכח כביר באמת, וזה היה בעצם עיקר כוחם, עיקר כוחם היה בזה שהם טענו שהם בעצם חזרו למציאות האדם האמיתית, הם אלו שהם חזרו אל עצמם, אכן, כמובן, הדבר הזה נעשה בכח רב

שהוא הפוך מהאמת. אותה חזרה אל עצמם שנעשתה בין באה לבטל ולהפקיע כל מערכת אחרת, כל אפשרות אחרת, כל תפיסה אחרת, תפיסתה של יון היתה, שכל מה שנתפס וכל מה שנתקבל כמציאות זה רק מה שמאיר מתוך האדם, רק מה שהאדם מבין לבד.

ידועה לשון הרמב"ן (ויקרא ט"ז ח' ועוד) על אותו "היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת", כל מה שהם לא תפסו בחושים שלהם, לא תפסו בשכלם שלהם, לא קיים, את כל זה הם הוציאו כאלו מחוץ למחנה, רק עצמם קיים. זה הכח המסוכן והנורא ביותר בעולם, זה כח של דבר שרוצה לחזור אל עצמו, ואל עצמו הדבר חוזר בכח עצום ונורא. בכל מצב שהוא לא נורמלי, שהוא יציאה של דבר מעצמו, הרי שכאשר הדבר יצא מעצמו הוא מונח במין מציאות שהיא לא המציאות הטבעית לו, עתה, כאשר משחררים פה את אותו כוח שעוצר בעד הדבר לחזור אל עצמו, ונותנים לדבר לחזור אל עצמו, הדבר חוזר בכח כביר, כוח עצום ונורא, הכח הנורא ביותר שישנו בעולם. הכוח הגדול החזק ביותר שישנו בעולם, זה הכח שכל הדברים בעצם שואפים למצבם הבסיסי הטבעי והנכון, זה מה שמפעיל את כל הכח, כאן נמצא כל הכח.

עתה, יון נקראת קשת ויהודה נקראת קשת, אין אפשרות להתגבר על קשת בכח החרב, החרב הלא אינה מגיעה לשם, נגד קשת צריך להעמיד קשת אחרת. כנגד קשתם של יון, כנגד אותה קשת עומדת הקשת של "כי דרכתי לי יהודה קשת", והקשת הזו מגיעה על ידי "ועוררתי בניך ציון על בניך יון", כי הנה, ציון היא מקום העבודה, והכונה ב"ועוררתי בניך ציון על בניך יון" היא לכהנים, אנשי העבודה במוכן הזה הם האנשים המתפללים, האנשים העובדים, העבודה נמצאת על ידי כהניך הקדושים. נקודת הניצחון היא הכרעה בתפיסה האמיתית של קשת כנגד התפיסה המוטעית של קשת, כנגד הפעלת הכח ההיא שגם היא בחינה של קשת, צריכה להיות מופעלת קשת העומדת כנגדה, יש כאן קשת כנגד קשת.

קול המונה של רומי – זה הכח של יון הממלא את כל העולם

הקשת של יון, כאמור, עניינה, כאשר הדבר בכל מלוא כוחו מנסה להעמיד את עצמו על הבסיס של עצמו, על אמיתת עצמיותו זה הוא הכח הנושא של יון, שהוא הפועל בעולם עד עצם היום הזה, זה קול המונה של רומי המנסה בחלל העולם, וכידוע שרומי נקראת איטליה של יון (שבת נ"ו ע"ב).

איתא ביומא (כ' ע"ב) "תנו רבנן, שלש קולות הולכין מסוף העולם ועד סופו, ואלו הן, קול גלגל חמה, וקול המונה של רומי, וקול נשמה בשעה שיוצאה מן הגוף", ישנם

שלשה דברים שקולם הולך מסוף העולם ועד סופו, האחד הוא קול גלגל חמה המנסה בעולם, זה קול שעובר ומקיף את כל העולם כולו, קול ש'הולך מסוף העולם ועד סופו' זה ביטוי לכך שאין פינה בעולם שיכולה להתחבא מהקול הנורא הזה, זה קול שממלא את כל חלל העולם, וכן קול המונה של רומי וקול נשמה היוצאת מהגוף, נשמה בודדת היוצאת מהגוף קולה ממלא את כל חלל העולם.

אין כאן המקום לפרט את כל הדברים, אולם נבאר כאן הבנה אחת, המובנת מתוך דברי רבותינו. הצד השהו שבין קול נשמה היוצאת מן הגוף לבין קול המונה של רומי, אלו שני קולות של דברים החוזרים אל עצמם, חוזרים למצבם הטבעי. זה עניינו של קול המונה של רומי, שהוא טוען שהוא עומד על האמת, על אמיתת עצמו, וזה הוא קול נשמה היוצאת מהגוף, גם היא בכח עצום חוזרת אל עצמה, אלו קולות שהם מסוף העולם ועד סופו, משום שאלו הם הכוחות שמפעילים את כל העולם, [והדברים ארוכים, ואין כאן המקום להאריך בזה].

עתה, לענייננו, זה הכח הנורא של יון, הכח הנורא שקשה וכמעט בלתי אפשרי להשתחרר ממנו, הם ממלאים את חלל העולם, כל חלל העולם מלא מהקול הזה. האופן היחיד להשתחרר ממנו, הוא באופן שמפעילים את אותו כח עצמו בכיוון נכון, שאותו כח של קשת יפעל בכיוון נכון.

כח הקשת שבתפילה – להאיר את בחינת "לבי"

זה הכח הנקרא "בחרבי ובקשתי" וכפי שמפרש רש"י בקשתי – בתפילתי, הקשת היא התפילה 'על ידי כהניך הקדושים', כנגד יון שאצלם אותו כח כולו מכוון אל החזרה אל עצמו בבחינה המזויפת, בבחינה הלא נכונה, הרי שהחזרה אל עצמו האמיתי זו חזרה של אמת למצב הנכון.

זה המכוון בפסוק "ואני תפילה", והדברים כתובים בחז"ל, והם חוזרים על כך בכמה אופנים, וכך דורשים חז"ל בשיר השירים (שיר השירים רבה ה' א) על הפסוק "אני ישנה ולבי ער", "אמר רבי חייא בר אבא, איכן מצינו שנקרא הקדוש ברוך הוא לבן של ישראל, מן הדין קרא דכתיב צור לבבי וחלקי אלקים לעולם". כאשר כנסת ישראל אומרת "אני ישנה ולבי ער", הכונה כביכול, "לבי" זאת נקודת העומק של תפיסת העצמי ביותר, עד כדי שאף כאשר כל היתר ישן אבל ה'אני עצמי' ער, לבי ער. אותו "לבי ער" זה "צור לבבי וחלקי אלקים לעולם", הקב"ה נקרא לבם של ישראל.

התפילה היא עבודה שבלב, ועומק העבודה בלב של תפילה היא להעמיד ולהאיר בתוכנו את הבחינה הזאת שנקראת לבי, התפיסה העמוקה של תפילה, היא תפיסה שהעצמי שלי במלוא מעמקיו, היינו, בעומק הגדול ביותר שאליו אפשר להגיע, התפיסה העצמית שלי כוללת בתוכה את תפיסת המציאות האמיתית, וכך אנו עומדים לפניו, זה נקרא לבי ער, וזאת עבודה שבלב.

זו היא הקשת העומדת כנגד הקשת, דרכתי לי יהודה קשת כנגד קשת גיבורים חתים, וכאן, בנס חנוכה, הקשת הזו התגברה על הקשת האחרת.

רק על ידי "וצר להם לישראל" זכו להיוושע

אכן, כדי להיות קשת, ישנה אפשרות אחת ויחידה, וכפי שאנו לומדים מדברי הרמב"ם בתחילת הלכות חנוכה, וכך כותב הרמב"ם "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות", כך מתאר הרמב"ם את העובדות שהיו, אכן כאן מוסיף הרמב"ם "וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול", זה היה התנאי, באופן הזה התגברנו על יון, על ידי ו"צר להם לישראל מאד מפניהם" וכפי שאנו אומרים בעל הנסים "עמדת להם בעת צרתם", אם זה חלילה לא היה בעת צרתם, אם לא היה לישראל צר מאד מפניהם, לא היה מגיע ההמשך.

הדבר מובן ש"וצר להם לישראל מאד מפניהם" זה מצב של קשת, כך דבר מועמד כקשת, כשמפקיעים אותו ממצבו הטבעי והאמיתי, מהמצב שבו הוא צריך להיות, אכן, אחר שהיה "וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול" אז זכו להיוושע כפי שממשיך הרמב"ם "עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני".

עומק הסיפור של חנוכה זה "עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם", הכל היה שלהם, הם דרשו את הדבר הזה, זאת היתה צרתם שלהם, וצר להם לישראל מאד, זאת הקשת, באופן כזה הועמדה כאן קשת כנגד קשת זאת היתה סיבת הניצחון, "וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעו ישראל מידם", אין אפשרות אחרת, אין שום אופן אחר כיצד להתגבר על עוצמה כזו, על כח נורא כזה, אלא רק בעובדה הזאת, שכאשר אותו כח מופעל הוא מוציא אותי ממצבי הטבעי, ועכשיו יכריע מי שיחזור למצבו הטבעי באופן יותר חזק, מי שיותר חזק בעמידה על עצמו, כאן נמצאת הקשת של יהודה, ועוררתי בניך ציון על בניך יון.

עבודתנו היא שמיצבנו הטבעי יהיה רק מה שהנחילו לנו האבות ולולא זאת צר לנו מאד

כאן נמצא העומק של "נפשנו חכתה לה", כפי שפתחנו את השיעור בשבוע הקודם, אין לנו מצב אחר, רק לזה אנחנו מחכים, רק באופן כזה זה יכול לחול בנו. מה שהיה אצל האבות, ומה שהם זכו זה דבר שהוא שלהם, אכן, עבודתנו היא ביצירת אותו דבר של האבות כטבע אצלנו, עד כדי

שאם אין לנו את הדבר הזה אנחנו לחוצים ודחוקים, עד כדי שכאשר אנחנו נמצאים במצב כזה, אם אין לנו את מה שהאבות זכו והרוויחו, אנחנו לא במצבנו הטבעי.

כך צריך להבין "תפילות אבות תיקנום", הם התפללו, זה היה עצם עניינם, האבות עמדו לפני ה', כל עניינם בעולם היה רק ליצור "אומה שהיא יודעת את ה'" [כלשון הרמב"ם פ"א מהלכות ע"ז ה"ג]. אחרי שהאבות הטביעו את הדבר הזה כטבע, הרי שזה האופן שאנו מתקיימים בו. עד כמה שאנחנו לחוצים כאשר אנחנו לא על עומדנו, כאשר אנחנו לא על מצבנו הנכון, כאשר אנחנו לא במעלת אבותינו, הרי שאז אנו שייכים לזה, אולם בלי הלחץ הזה, הרי שאנחנו לא במצבנו הנכון.

"וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם", זה הכח שצריך לעבור כנחל עד אלינו, רק באופן כזה אנחנו יכולים לקיים "נפשנו חכתה לה", זה האופן שבו אנחנו מקיימים זאת, נפשנו חכתה לה, אין לנו מצב אחר, לזה מכוון כל רצוננו, לזה הוא מופנה, כל מצב אחר זה לא מצבנו.

זה היה אצל האבות, ומה שהיה אז, קיים ונמצא, אבל הוא נמצא רק בשביל מי שהדבר עבורו הפך להיות טבע, הפך להיות עצם, הפך להיות הוא עצמו, עד כדי שאם חסר לו הדבר הזה הוא לחוץ, הוא מסכן, לא טוב לו, וצר לישראל מאד מפניהם", מי שאין לו את הדבר הזה, מי שמסוגל להתרווח גם כשאין לו את זה, כמובן, חייב לקיים את המצוה, אבל הוא יכול לברך להדליק נר של חנוכה [א.ה. כמובן שאנו עוסקים בדברי תורה שבזה, ולא בעצם המנהג שנוהג כל אחד כפי אבותיו].

אנחנו ממשיכים את עצם הארת האבות

עתה, אם אנו רואים שישנה חובה מיוחדת לרמוז על הדבר הזה, על אותו נחל שיש בו את שני הכיוונים, מלמעלה, ממנו יתברך אלינו, זה נוצר חסד לאלפים, והכוונה היא שאותו חסד מאיר בנו בפועל כנחל, ומאיתנו כלפיו זה נפשנו חכתה לה, מעתה, אחר שבמצות נר חנוכה איננו עושים דבר שהיה ועבר אלא עיקר המצוה הוא להעתיק את אותו מצב שוב, וכשאדם מדליק נרות חנוכה חוזרת אותה ההארה והוא יוצר כאן את המקום שהיו בו ניסים, הרי שהדבר הזה יתכן ואפשרי רק למי ששייך ומצרף את עצמו לאותו "עמדת להם בעת צרתם".

תפילות אבות תיקנום, אנחנו עומדים כביכול לפני בורא העולם באופן שעמדו האבות, בורא העולם זוכר חסדי אבות, וזה על ידי נוצר חסד לאלפים. כיון שאנחנו עצמנו יכולים לעמוד לפניו כמו שעמדו האבות, באופן שאנחנו הנחל שבו חסדי אבות ממשיכים לזרום, אם אנחנו עומדים לפניו כך, גם אנחנו זוכים באותו דבר שיצרו האבות, אותו דבר מגיע עד אלינו, הדבר הזה עצמו חל בנו, וכך אנחנו עצמנו מדליקים את נרות חנוכה שהדליקו אבותינו בימים ההם בזמן הזה.

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

ימי - החנוכה

כתבו לכם על קרן השור משמעות הקביעה של ימי החנוכה - בהלל והודאה

חושך זה גלות יון - בגזרת החשכה של כתבו על קרן השור

בעניינם של גזירות יון מצאנו בדברי חז"ל בב"ר (פ"ב, ד): "ר' שמעון בן לקיש פתר קרא בגלויות והארץ היתה תהו - זו גלות בבל, שנאמר 'ראיתי את הארץ והנה תהו', ובהו - זה גלות מדי, ויבהלו להביא את המן'. וחשך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן, שהייתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל". ומבואר בדברי המדרש, דיתודה של מלכות יון שהיא בבחינת 'חושך', כיון שהחשיכה עיניהם של ישראל, והביטוי של החשכה, הוא במה שכפו את ישראל להכריז 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'. וצ"ב מה היא המשמעות של גזירה זו שגזרו עליהם לכתוב שאין להם חלק באלוקי ישראל, ולמה הביטוי של החשיכה הוא במה שכפו על ישראל לומר שאין להם חלק באלוקי ישראל. וגם צ"ב, מהו הענין שכפו יון על ישראל לכתוב הכרזה זו של אין לנו חלק באלוקי ישראל על קרן השור דווקא.

ועיין במגילת תענית: "בתלתא בתשרי בטילת אדרכתא מן שטריא, מפני שגזרה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל, ואמרו להם כפרו במלכות שמים, ואמרו אין לנו חלק באלוקי ישראל". ומבואר, דעניינה של ההכרזה 'אין לנו חלק באלוקי ישראל', הוא להביא את ישראל לידי כפירה במלכות שמים. וצ"ב למה באה הכפירה במלכות שמים, מתוך ההכרזה של 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'.

ביאור רש"י - בהא דהגזירה הייתה בכתיבה על קרן השור דווקא

ובביאור דברי המדרש שגזרו עליהם לכתוב על קרן השור דווקא, יעויין בפירושו רש"י על המדרש שם: "כתבו לכם על קרן השור - לפי שכיון שעשיתם תבנית שור, מאותה שעה גליתם בדעתכם שאין לכם חלק בו". ומבואר, דמה שבאו יון להפריד את ישראל מלהיות חלק ה' הוא בכח חטא העגל, שבחטא זה גילו ישראל בדעתם שאין להם חלק בקב"ה. וצ"ב מהו הענין המיוחד שבא כוחו של יון על ישראל בחטא העגל.

ועיין במהר"ל בנר מצוה בביאור דברי המדרש, וז"ל: "ולכך אמרו לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, כי מצד העגל שעבדו ישראל את העגל מיד שנתן להם התורה, דבר זה מורה כי יש כאן סילוק והפרדה בעצם שלהם". ומבואר בדבריו, דהמקום שבו נפרדים ישראל מהש"ת הוא ע"י מעשה העגל, ולכך אמרו להם כתבו לכם על קרן השור דווקא, שהשור הוא המורה שישראל פרודים מהש"ת, שהוא המזכיר את חטא העגל, ומכח הזכרת חטא העגל באו לומר שמכוחו אין לישראל חלק בקב"ה, וצ"ב בתוכן הענין בזה.

בתוכן משמעות הכתיבה - מונחת פריקת עול מלכות שמים

ובעיקר משמעותה של גזירת כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, נראה משמעות הדברים שיש כאן ביטוי של פריקת עול ומרידה במלכות שמים, שהרי מצאנו אצל שבע בן בכרי (שמואל-ב כ) שהיה מורד במלכות בית דוד והכריזו הוא ואנשיו "אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי", ומבואר דהכרזה זו שאין לנו חלק היא מרידה במלכות, וזהו מה שגזרה מלכות יון על ישראל כתבו לכם על קרן השור שאין לנו חלק באלוקי ישראל, לפרוק מעליהם עול מלכות שמים.

ולבאר תוכן עניינם של דברים אלו, נקדים מדברי הרמב"ן פרשת האזינו (לב, כו), וז"ל: "אבל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו, ושם הרשות בידו להרע או להטיב, וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם לא נשאר רק העם הזה לשמו... ועל כן ראוי מדת הרצון שהיה בבריאת העולם שיהי' רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים". וענין זה המבואר בדברי הרמב"ן, הוא יסוד בחירת ישראל עם קרובו, וכמו שאנו אומרים בכל יום "וקרבתנו לשמך הגדול להודות לך ולייחדך באהבה", ומבואר דזהו ענינה של בחירת ישראל, להודות ולייחד הבורא ית"ש, וזהו כמו שביאר הרמב"ן, שהם הקרובים אליו ויודעים אותו מכל העמים, והם מקיימים את תכלית הבריאה שיכיר האדם את בוראו ויודה לו.

יסוד הגר"י הוטנר - שכל הבעת החזקת הטובה נובעת מהודאה והכרה בעצם קבלתה

וביסוד דברי הרמב"ן שתכלית בריאת האדם היא שיכיר האדם את בוראו ויודה לשמו, נראה דתוכן העניין בזה הוא עפ"י מה שביאר בפחד יצחק - חנוכה (מאמר ב): "בבנין המילים של לשון הקודש נזדמנו לפונדק אחד שני מושגים, הבעת החזקת טובה והסכמה לדעת הצד השני. לשני המושגים הללו יש בלשון הקודש ביטוי משותף, הודאה. הודאת בעל דין, פירושה הסכמה לדבריו של הצד השני, הודאה על העבר, פירושה הבעת החזקת טובה על מעשה חסד. הסברת השיתוף הזה היא, כי בתכונת נפשו של אדם, טמונה היא השאיפה להיות

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

סמוכה על שולחן עצמה, מבלי להזדקק לעזרתו של הזולת, ובשעה שאדם מביע את הכרת טובתו לחברו ונותן לו תודה, באותה שעה יש כאן הודאת בעל דין כי בפעם הזאת אמנם לא עלתה בידו והיה עליו להשתמש בטובתו של חברו, באופן שהשרש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא מעשה הודאה. ועל אחת כמה וכמה שכך הענין בבין אדם למקום".

וענין זה מפורש בדברי חז"ל בב"ר (פכ"ט, לה): "א"ר לוי, לא יגרע מצדיק עינו דוגמא דידיה לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה 'יכר יהודה ויאמר צדקה ממני', דוד אמר 'הודו לה' כי טוב". ודברי המדרש צ"ב, דמה השייכות בין שתי הודאות אלו, שהרי הודאת יהודה 'צדקה ממני' היא הודאת בעל דין, ואילו הודאת דוד ששר שירות ותשבחות הלל והודאה לקב"ה היא הבעת החזקת טובה, ובע"כ מבואר בדרכו של הפחד יצחק, דב' הודאות אלו עניינם אחד, דגם ההודאה של הבעת הטובה היא הודאה של הודאת בע"ד, דתוכן ההודאה הוא ההכרה שהכל מטובתו של הקב"ה, לכן הודאה לקב"ה היא בעצם הודאת בעל דין שכל הטובות נעשו על ידו ומכחו שהוא מנהיג הבריאה, דכל הכרה בקבלת הטובה מהצד השני היא עצמה הודאה של הבעת טובה. ונראה דזהו הענין שתכלית האדם שיכיר האדם את בוראו ויודה לשמו, כי ההודאה שהוא מודה לשמו היא הביטוי של ההכרה בבוראו, שבמה שמודה הוא מכיר שאין לו מעצמו כלום אלא הכל ממנו ית'.

ביאור מה שנמשלו יון לנמר, והוגדרו יון - במידת העזות

והנה בנבואת דניאל (פרק ז), מובאים ארבע המלכויות ששעבדו את ישראל, ואת מלכות יון המשיל דניאל לנמר: "באתר דנה חזה הוית וארו אחרי כנמר". וביאור הענין שהמשיל דניאל מלכות יון לנמר מצאנו במהר"ל בספר נר מצוה (ח"א), וז"ל: "זה שראה דניאל מלכות השלישי זהה שהוא דומה לנמר כי זאת החיה היא עז ביותר, וכמו שאמר הוי עז כנמר... ובשביל העזות שיש במלכות שלישית, ראה דניאל מלכות שלישית של נחושת מפני שהיא עזה, שנאמר 'ומצחך נחושה'".

ונראה לבאר ענין זה שנתחידה מלכות יון במידת העזות, דהנה יעויין בדברי הגר"א שהובאו בהקדמת הרמ"מ משקלוב לביאור הגר"א על מסכת אבות, וז"ל: "ואמר רבינו הגאון שודאי הוא שהיה אריסטו כופר מהתחלה ועד סוף, שאלו בא לפני הייתי מראה לו סיבוב החמה והלבנה עם כוכביהם מאירים על השולחן הזה כאשר יאיר ברקיע השמים, ואיך היה מכחיש בדעתו לומר שהעולם מתנהג על פי טבע, וכי היה מן הנמנע לשמעון הצדיק שהיה בדורו להראות לו נפלאות רבות מגבורת הש"י, אלא שהיה אריסטו יודע את בוראו ומכוון למרוד בו". והנה אריסטו הוא היה הראש והראשון ליסוד השקפת עולמה של יון, ומבואר דעיקר ענינה של כפירת יון שיסודה בחכמת יון של אריסטו היא לומר שהעולם מתנהג על פי טבע, וכלשון הגר"א שכתב 'ואיך היה מכחיש בדעתו לומר שהעולם מתנהג על פי טבע'.

כפירת יון - במהלך של יודע את בוראו ומתכוין למרוד בו

והנה הוסיף עוד הגר"א, דכפירה זו הייתה במהלך של יודע את בוראו ומתכוין למרוד בו. ומבואר, דכפירתו של אריסטו שהוא יסוד חכמתה של יון, אינה כפירה של חסרון אמונה, אלא כפירה של מי שיוודע את האמת ומעיז ומתכחש להכיר באמת וכופר ומורד בה, וזה כענין הכפירה שמצינו בגמרא בכופר הכל שפטר מן השבועה, משום ד"חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח", ומצאנו עניינה של הכפירה במי שיוודע האמת ומעיז פניו וכופר, וכמו"כ הייתה כפירתו של אריסטו כפירה של מי שיוודע האמת ומעיז ומכחיש אותה.

ונראה דכפירה זו שורשה ממידת העזות, שהרי נתבאר דענינה של מעלת ישראל הוא במדרגת האמונה של יכיר האדם ויודה לאלוקיו שבראו, ונתבאר דענינה של הודאה זו מיוסד על ענינה של הודאה הבאה להודות על האמת, דהודאה הוא כלי הביטוי של ההכרה שמכיר שהכל הוא מהשגחת הבורא, וכנגדה באה כפירת יון במדת העזות, וכמו שהבאנו מדברי הגמ' בב"מ 'חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח', דמכח העזות אינו מכיר ומודה, ולכן הכפירה של האדם שיוודע האמת וכופר בה ומתכחש אליה הוא בכח של עזות, שמי שאין מעיז פניו הוא מודה ואינו כופר באמת, ולכן יון שהיא במהלך של כפירה של 'יודע את בוראו ומכוין למרוד בו', שאף שיוודעת את האמת מתכחשת וכופרת בה, הרי כפירה זו שורשה ויסודה הוא במידת העזות, ולכן נמשלה יון לנמר שהוא העז שבחיות, שעניינה של יון הוא הכפירה במהלך של עזות.

האבודרהם - קבלת עול מלכות שמים הבאה מתוך ההודאה שאינה בשליחות

והנה יעויין באבודרהם (בסדר שחרית של חול), שכתב: "וכשיגיע שליח צבור למודים וכורע כל העם שוחין ואומרין הודאה קטנה המתחלת כמו כן במודים, שאין דרך העבד להודות לרבו ולומר לו אדוני אתה על ידי שליח, אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים, ואם יקבל על ידי שליח אינה קבלה גמורה שיוכל להכחיש ולומר לא שלחתי, אבל בשאר התפלה שהיא בקשה יכול לתבוע צרכיו על ידי שליח, שכל אדם חפץ בטובתו ולא יכחיש ויאמר לא שלחתי, וזהו שאמר דוד 'אמרתי לה' אתה' אני בעצמי אמרתי לו ולא על ידי שליח". ומצאנו בדבריו הארה גדולה בעניינה של ההודאה, שעיקר משמעותה של ההודאה לקב"ה היא להודות ולומר לו אדוני אתה, ולכן עיקר ענינה של ההודאה הוא בקבלת מלכות שמים.

וזה מבואר היטב לפי מה שנתבאר, שעיקר ענינה של ההודאה הוא הביטוי של ההכרה וההודאה על אמיתת הדברים, ולכן כל הכרה שאנו מכירים בטובתו של מקום ובחסדיו היא הכרה הבאה לומר לבורא אדוני אתה, לומר שאנו מכירים בהשגחתו ובהנהגתו עם בריותיו, ואין באה הכרה זו אלא מתוך קבלת מלכות שמים, דבזה שאנו אומרים שאנו חוסים בצלו ומושגחים על ידו והכל מחסדיו יתברך, אנו מקבלים עלינו עול מלכותו לומר שהוא מלכנו והוא מנהיגנו והכל ממנו יתברך.

וכן מצינו בכל מקום שהודאה לבורא ית' באה עם השתחווייה, וענינה של השתחווייה היא קבלת עול המלכות, וכמו שמצינו בכל מקום בנביאים את השתחווייה למלך, וכך הוא לשון קבלת עול המלכות בעלינו לשבח 'ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים', דמבואר דההודאה באה עם השתחווייה, וכך גם אנו משתחוים בברכת מודים שבשמ"ע.

הרמח"ל - מצות ק"ש דבכל יום היא קבלת עול מלכות שמיים הבאה מתוך ההודאה

ומצאנו בדברי הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד, פ"ד) שזהו באמת עיקר ענינה של מצות ק"ש שאנו מצווים עליה בכל יום, וז"ל שם: "בבחינה זו ג"כ חייבים אנו להכירו בכל יום ולקיים מלכותו עלינו ולהשתעבד אליו ולגזרותיו כעבדים אל מלכם וזה נקרא קבלת עול מלכות שמים,

וכלול ענינה בפסוק זה של 'שמע ישראל', דהיינו ההודאה בדבר זה שהוא מלך מלכי המלכים מולך בכל בריותיו העליונים והתחתונים ולקבל עול מלכותו וההשתעבד אליו... נמצא כלל ענין פסוק ראשון של שמע הוא העדות וההודאה ביחודו יתברך וקבלת עול מלכותו".

ומפורש בדבריו, דענינה של קבלת עול מלכות שמים בק"ש באה מתוך ההודאה, וזה עיקר ענינה של מצות ק"ש, להכירו בכל יום - שהוא ההודאה, דההודאה היא ההכרה וכמו שנתבאר, ולקיים מלכותו עלינו - שהוא קבלת מלכות שמים עלינו, וזה מש"כ בסוף דבריו דכלל הענין של פסוק זה דק"ש היינו ההודאה בדבר זה שהוא מולך בכל בריותיו בעליונים ובתחתונים, ולקבל עול מלכותו וההשתעבד אליו. וזהו הענין שאנו מקדימים לק"ש את ברכת אהבה רבה, שבברכה זו בא תכלית בחירת ישראל 'להודות לך וליחדך באהבה' ומתוך זה אנו באים לקבלת עול מלכות שמים בק"ש, שמתוך ההכרה וההודאה בא קבלת עול המלכות.

מרידה במלכות שמיים - באה בביטוי של אי שייכות ונחלת חלק

ונראה דזהו תוכן הענין שבאה גזירת יון ביחוד על המרידה במלכות שמים בהכרזה של אין לנו חלק באלוקי ישראל, שמלחמתה של יון כנגד ישראל הוא ביסוד צורת האדם שבבריאה ובעיקר מעלת ישראל, דעיקר בחירתם של ישראל הוא שנבחרו להיות האדם המתוקן שבבריאה שמכיר את בוראו ומודה לו, והם המעמידים את מלכות שמים בבריאה במה שמקבלים עליהם את מלכותו יתברך בכל יום, שזו היא תכליתה של ההודאה, וכנגדה באה העזות והכפירה של יון שהיא מתנגדת להודאה, ובאה לבטל מלכות שמים בבריאה, שכל ענינה של יון הוא במרידה במלכות שמים, וכמש"כ רבינו הגר"א בענינו של אריסטו שידוע את בוראו ומתכוין למרוד בו, וכנגד מעלת ישראל שהיא האדם המכיר את בוראו ומודה לו, באה העזות של יון שהיא המרידה במלכות שמים, ולכן גזרו על ישראל שהם המעמידים את מלכות שמים בבריאה לפרוק מעצמם עול מלכות שמים, ולהעמיד מרידה במלכות שמים בהכרזה של אין לנו חלק באלוקי ישראל.

וזהו הענין שהדגישו בהכרזה זו לומר שאין חלק 'באלוקי ישראל', שכבר ביאר רבינו הגר"א באגדות דרב"ח, "כי גדולת הקב"ה ומלכותו עם ישראל", ונמצא דגילוי מלכות שמים בבריאה הוא בהיות הקב"ה אלוקי ישראל, ולכן גם המרידה במלכות שמים באה במטבע זה של 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'.

ביאור מה שגזירת יון באה בתואר של "מחשיכים עיניהם של ישראל"

ונראה שזהו הענין שבאה הגדרתה של הכרזה זו 'אין לנו חלק באלוקי ישראל' בהגדרה של החשכת עיניהם של ישראל, דיעוין בפרי צדיק (פרשת בהר - אות ח), וז"ל: "אמר בזהר הקדוש וע"ד 'ועשה טוב ואין טוב אלא צדיק דכתיב אמרו צדיק כי טוב', דטוב היינו אור, דכתיב 'אירא אלוקים את האור כי טוב', ואיתא בגמרא (בסוף פ"א דתענית) צדיקים לאורה דכתיב 'אור זרוע לצדיק', וזהו ועשה טוב דהא טוב אתער, דעל ידי אמונה זוכה להופעת אור הראשון מהשם יתברך". ומבואר דזכית הצדיקים לאורו של הקב"ה היא בכח האמונה. ונראה דזהו הענין שהכפירה של אין לנו חלק באלוקי ישראל באה בהגדרה של החשיכה עיניהם של ישראל, דמתוך הכפירה והמרידה במלכות שמים, החשיכה מהם הארת אורו של הקב"ה, שהיא ה'אור זרוע לצדיק'.

הרמב"ן - אנכי ה' אלוקיך, אמונה וההודאה המחייבת קבלת עול מלכות שמיים

ונראה שזהו הענין שהמקום של הכרזה זו הוא בקרן השור שהוא בא לרמז על חטא העגל. בהקדם דברי הרמב"ן בפרשת יתרו בביאור 'אנוכי ה' אלוקיך', שכתב וז"ל: "הדיבור הזה מצות עשה, אמר אנוכי ה', ויורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה' והוא אלוקים להם, כלומר הווה קדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא אלוקים להם שחייבים לעבוד אותו... וזו המצוה תקרא בדברי רבותינו קבלת מלכות שמים". ומבואר דעשה ד'אנוכי ה' אלוקיך' שעניינו הידיעה והאמונה במציאות ה' והשגחתו, עיקר ענינו הוא בקבלת עול מלכות שמים. וביאור הדברים יעוין בדברי רבינו ירוחם הלוי (בחבר מאמרים מאמר מא), שהאריך לבאר דיסוד הדברים שע"י ההכרה במציאות הבורא ובטובו וחסדו הבלתי גבול ותכלית, ושהוא שליט ואדון כל, מחויב שתצא מזה השתעבדות לבעל הטובה. (ודברים אלו הם ג"כ היסוד למה שנתבאר בדברי האבודרהם שהבאנו, שענינה של ההודאה הוא בקבלת מלכות שמים, כי ההודאה שעל ידה באה ההכרה ביכולת ה' ובטובו ובחסדו מחייבת את ההשתעבדות אליו).

ולפי דברי הרמב"ן נמצא, שמצות אנוכי ה' אלוקיך שהיא יסוד האמונה וההכרה בבורא עולם ובבחירת ישראל להיות להם לאלוקים, וכלשונו של הרמב"ן 'שידעו ויאמינו כי יש ה' והוא אלוקים להם', עיקר ענינה בקבלת מלכות שמים, והוא שידיעה והכרה זו תביא אותם לידי קבלת מלכותו יתברך. ונראה, דזהו תוכן הענין שענינה של יון הכופרת במציאות ה' בבריאה לומר שהכל טבע, הוא במרידה במלכות שמים, כי הידיעה וההכרה במציאות והשגחת הבורא ובטובו ובחסדו מחייבת ההשתעבדות אליו, ולכן גם להיפך העזות של יון בכפירה במציאות הבורא ובהשגחתו, באה עם מרידה במלכות שמים, וזהו מה שגזרו על ישראל לכתוב על קרן השור שאין להם חלק באלוקי ישראל.

ואשר לפי"ז מדוקדק מאד מה שהעמידו הכרזה זו בקרן השור המורה על חטא העגל, דיעוין בפסיקתא רבתי (לח): "גם אלה תשכחנה ואנוכי לא אשכחך - גם אלה אלהיך ישראל שכתת, אנכי ד' אלוקיך לא אשכח" וכע"ז מצאנו בברכות (לב, ב): "גם אלה תשכחנה - זה מעשה העגל, ואנוכי לא אשכחך - זה מעשה סיני". ומבואר, דעומד הוא זה לעומת זה, מעשה סיני שנאמר בו 'אנוכי ה' אלוקיך', כנגד חטא העגל שאמר 'אלה אלהיך ישראל'. ובפשיטות כוונת הדברים, שבזה שאמר 'אלה אלהיך ישראל אשר הוציאוך מארץ מצרים', בטלו מה שנאמר להם בסיני 'אנוכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', והפקיעו בזה מאמר אנכי, לומר על העגל דאלה הם אלהיך ישראל אשר הוציאוך מארץ מצרים.

חטא מעשה העגל - פריקת עול מלכות שמיים

ולפי המבואר בדרכו של הרמב"ן, דמאמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, הוא להעמיד ההכרה והידיעה בה' ולקבל מלכות שמים, הרי מבואר דחטא העגל הוא המקום שבא להפקיע הכרה זו ולבטל מישראל קבלת מלכות שמים, ולכן גזרה יון על ישראל לכתוב על קרן השור שאין להם חלק באלוקי ישראל, שהוא המקום שבו הם יכולים להפקיע את ישראל מלהיות חלק במלכות הבורא, דבחטא העגל פרקו ישראל מעליהם עול מלכות שמים כשאמרו אלה אלהיך ישראל אשר הוציאוך מארץ מצרים.

ומפורש בדברי הגר"א דמעיקר ענינו של חטא העגל הוא פריקת עול מלכות שמים, דיעויין בפירושו לתיקוני זוהר (תיקון כא): "לא קול ענות גבורה במצות ל"ת... ואמר מרע"ה דהעזות הזה אינו במצות עשה ול"ת, אלא בבטול תורה ופריקת עול מלכות שמים". ומפורש, דזה הוא עיקר ענינו של חטא העגל, בפריקת עול מלכות שמים. וכן הדברים מבוארים במדרש הגדול (פרשת כי תשא, הובא בתורה שלמה שם): "ויאמר אליהם אהרן פרקו - אמר להם למה פרקתם עול של הקב"ה, אין שם ארבעים יום שאמרתם נעשה ונשמע ועכשיו פרקתם עולו של הקב"ה". ומפורש, דמעיקר ענינו של חטא העגל הוא פריקת עולו של הקב"ה. וזהו הענין שגזרת יון על ישראל למרוד במלכות שמים מיוסדת על חטא העגל, ששם פרקו ישראל מעליהם עול מלכות שמים.

והנה לשון הגמ' בברכות, דאלה אלהיך ישראל הוא מעשה העגל, אנכי לא אשכחך הוא מעשה סיני. וצ"ע מאי היינו מעשה הר סיני, ובשלמא חטא העגל הוא מעשה ישראל, אבל מעמד הר סיני אינו מעשה ישראל. ויתכן לבאר הדברים, דמעשה סיני היינו מה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, שזו היא הקבלת מלכות שמים היותר גדולה. וכן מבואר לכאורה בדברי המהרש"א בחידושי אגדות שם. אמנם יתכן מאד שזה שייך במסויים למה שאמר להם הקב"ה אנכי ה' אלקיך, דהנה יעויין בילקוט שמעוני (פרשת ואתחנן) בפסוק שמע ישראל: "ממתן תורה זכו ישראל לקריאת שמע, הקב"ה אמר להם שמע ישראל אנכי ה' אלקיך, נענו כולן ואמרו ה' אלוקינו ה' אחד". ומבואר, דכנגד הדיברה של אנכי ה' אלוקיך שהיא המצוה של קבלת מלכות שמים, עמדו ישראל וקבלו עליהם מלכות שמים באמירת שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד שהיא קבלת מלכות שמים. ויתכן דזהו הענין של מעשה הר סיני, במה שקבלו עליהם עול מלכות שמים במעמד נורא זה, ואמרו כולם שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד.

צרו המור - כוח החשמונאים בקבלת עול מלכות שמיים

וראיתי בספר ירח למועדים, שהביא מספר צרו המור (פרשת ואתחנן ו, ד): "החשמונאים היו מייחדים את ה' בפסוק שמע ישראל שיש בו כ"ה אותיות ובכח זה הייחוד נצחו את אויביהם, שלזה קראו שם המועד הזה 'חנוכה' לרמוז הייחוד של שמע ישראל שיש בו כ"ה אותיות, וזהו חנוכה... שבכח אלו כ"ה אותיות של הייחוד חנו לדגליהם ונצחו המלחמות". וזה מבואר היטב לפי דרכנו, שהרי נתבאר ששורש גזירת יון היה להפקיע את ישראל מקבלת עול מלכות שמים, ולכן הכח כנגד יון היה ע"י קבלת עול מלכות שמים, שהיא ע"י אמירת 'שמע ישראל', שהרי בגדרה של ק"ש במשנה בברכות (פ"ב) היא קבלת מלכות שמים.

היונים שנקראו 'זדים' - באו ליצור פריקת עול בכח הליצנות

והנה מצאנו במטבע התפילה של על הניסים שהתואר של היונים הוא 'זדים', וכבר פירש הב"י (באר"ח סימן תרפב) דהוא על דרך הפסוק 'זדים הליצוני עד מאד', ומבואר דכח הרשע במהלך של ליצנות הוא בתואר זד, וכלשון הפסוק במשלי 'זד יהיר לץ שמו'. וצ"ע היכן מצאנו ענין הליצנות במלכות יון, שלכן בא כח הרשע שלהם בתואר זדים. ולדרכנו הדברים מבוארים היטב, דיעויין בדברי הגר"א (במשלי כ), וז"ל: "כי כלל המדות רעות תאוני כעסני ליצני, ור"ל פריקת עול תורה ויר"ש". ומבואר, דליצנות היינו פריקת עול. וכן הדברים מבוארים בדבריו באמרי נועם (ברכות כט, ב ד"ה א"ל אליהו): "לא תרתח ולא תחטא הוא מדת כעסני, ולא תרוי הוא תאוני, ונכלל בהם כל המדות רעות, כמ"ש בפ"ק ג' הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר, המלך בקונן זאת מדה שלישית שכתבתי לעיל ליצנות והוא פריקת עול". ונראה דזהו תוכן הענין שנתחדו היונים בכח הרע של ליצנות, שכל עניינם הוא בפריקת עול מלכות שמים, וזהו מדת הליצנות שהיא פריקת עול.

משמעות תוכן הי"ג השתחויות שחזרו וגזרו - כנגד הי"ג פרצות שפרצו היוונים

והנה איתא במסכת מידות (פ"ג, מ"ד): "לפנים ממנו סורג גבוה י' טפחים וי"ג פרצות היו בו שפרצו מלכות יון, חזרו וגדרו וגזרו כנגד י"ג השתחויות". וצ"ב מהו ענין י"ג השתחויות שבאות כנגד י"ג פרצות שפרצו מלכות יון. ולדרכנו נ"ל, דכיון דעיקר עניינה של התנגדות יון לישראל הוא בכח העזות והכפירה, לכן בא הנצחון של בית חשמונאי בכח ההודאה, שזהו עיקר עניינם של ימי החנוכה, שהם יר"ט בהלל והודאה, שכבר נתבאר שההודאה הבאה להלל היא במהלך של הודאת בע"ד בהנהגת הקב"ה בבריאה, ולכן בא הנצחון על מלכות יון שהיא העזות והכפירה ביר"ט בהלל והודאה. ונראה, דזהו הטעם הביטוי של הנצחון על מלכות יון בהשתחויה, שבאה השתחויה כנגד כל פירצה שפרצה יון, דכבר נתבאר דענינה של ההודאה הוא בקבלת עול, והרי השתחויה היא ענין קבלת עול, ולכן כנגד העזות של כפירת יון שבאה במהלך של פריקת עול הקב"ה, בא הנצחון על יון במהלך של השתחויה שהוא קבלת עול, וכמו שאנו אומרים בעלינו לשבח 'ואנחנו כורעים ומשתחווים ומודים', דהיינו שההודאה שאנו מודים היא במהלך של קבלת עול.

ונראה להוסיף בזה, שכבר הביא התו"ט במשנה שם דהסורג הוא מקום ההבדלה בין ישראל ואומות העולם, דמהסורג ואילך אין יכולין הגויים להיכנס. ולפי"ז נמצא דפרצות אלו שפרצו החשמונאים בסורג הוא לבטל את ההבדלה בין ישראל לעמים, וכיון דיסוד בחירת ישראל הוא בהכרה והודאה לקב"ה, וכמטבע הלשון בברכת אהבה רבה וקרבתנו לשמן הגדול להודות לך וליחדך באהבה, לכן בא תיקון הפרצה הבאה לבטל מעלתם של ישראל, בכח ההודאה, שכבר נתבאר שעניינה של ההודאה הוא בקבלת מלכות שמים, וקבלת מלכות שמים הוא בהשתחויה.

חנוכה - זמן להודות והלל בעצם, ולא רק על הנס

ויעויין בשפת אמת (חנוכה) שכתב, וז"ל: "היונים היה להם עזות ולכן מייחס להם הפסוק תואר 'נמר' וכאשר שמעתי ממו"ז ז"ל דכתיב ביה 'וירכתיה די נחש', דאיתא בגמ' מי שאינו כורע במודים שדרתו נעשה נחש, ולכן תקנו הודאה לאחר שיצאו מתחת יד יון, שהיו יכולין לכרוע כראוי להי"ת, ולכן כשגברו על קליפת יון תקנו שבח במודים". ומבואר לפי דרכנו ענין זה שביארנו, דמה שנתקנה חנוכה לימים טובים בהלל והודאה, אינו רק משום שהוא זמן להודות על הנס, אלא זהו עיקר ענינו של החנוכה, להעמיד את כוחה של ההודאה, שזהו עיקר התיקון של גלות יון. וזה מבואר היטב לפי דרכנו, דענינה של יון שהיא העזות, הוא בכפירה בהנהגת הקב"ה בבריאה, ובמקום כפירה אין השתחויה ואין כריעה ואין הודאה, ולכן בא הלשון על מלכות יון 'וירכתיה די נחש', שמלכות זו שאינה כורעת ואינה מודה לקב"ה דענינה היא הכפירה בקב"ה, ולכן היא בבחינת נחש, דמי שאינו כורע במודים נעשה שדרתו נחש, ומה"ט נקבע הנצחון על יון במהלך של הודאה, שכנגד יון שאינה כורעת ומודה באו ימי החנוכה לימי הודאה להקב"ה.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת מקץ-חניכה תשפ"ב

על ידי כהניך הקדושים

בנוסף על הניסים אומרים 'בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול', ובן בנוסף הנרות הללו אומרים 'שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים'. הנה מזכירים הענין שהם היו כהנים, וצריך לבאר מה שייך כהונתם לענין הנס שנעשה על ידם.

ויש לבאר דהנה רש"י בריש פרשת בהעלותך הביא דברי הו"ל במדרש 'למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, וכתב ע"ז הרמב"ן שם 'ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנכה של נרות שהיתה בכית שני על ידי אהרן ובניו, ר"ל השמונאי כהן גדול ובניו, ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה והחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני השמונאי, ולפיכך הסמך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח' עכ"ל הרמב"ן.

ומבואר דחנוכה הוא נס שנעשה על ידם מהמת שהיו כהנים בני אהרן, וגם יש ענין מיוחד שהנס נקרא על שמם, ומבואר היטב למה מזכירים ענין כהונתם בעשיית הנס.

***

ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

בנוסף על הניסים אומרים 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'.

יש לפרש דהילך הדברים לשניים, על פי דברי אא"ז מרן הגרי"ז וצ"ל דיש שני מיני ברכות, יש ברכות הנאמרות על קבלת המזבח מאת ה', כמו ברכת הגומל להיבנים טובות ושעשה לי נס במקום הזה שעיקר השבח הוא בשביל קבלת המזבח, ויש ברכות שנאמרו על גבורותיו של הקב"ה, כמו ברכת משנה הבריות והכם הרזים וברכת עושה מעשה בראשית.

ולפי זה יש לבאר דמה שאומרים ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך זהו שבח על גבורתו של הקב"ה שמסר רבים ביד מעטים וגיבורים ביד חלשים שאלו הן גבורות של הקב"ה, וזהו שנעשה מזה שם גדול וקדוש להקב"ה בעולם, ועוד יש הודאה נוספת על קבלת המזבח שנצחו ישראל במלחמה, ועל זה אומרים ולעמך ישראל תשועה גדולה, שזה הודאה על קבלת המזבח שקבלנו.

לא בחיל ולא בכל כי אם ברוחי אמר ה'

יש לומר שהכתוב מדבר על מלחמת היונים, ועל מלחמה זו אמר הכתוב שהיא תהיה לא בחיל ובכח אלא ברוחי, וזה כנגד מה שנמסרו רבים ביד מעטים וגיבורים ביד חלשים, שאם המלחמה הייתה בדרך של בחיל וכו', היה המעטים והחלשים צריכים להיות נמסרים ביד הרבים והגיבורים, אבל כיון שהיה זה באופן של ברוחי, על כן שייך שרבים וגיבורים ימסרו ביד חלשים ומעטים.

***

נשיא אחד ליום

הנה בחנוכת המזבח נאמר דבר מיוחד שתהא חנוכתו ע"י כל נשיא ונשיא בפני עצמו, והיינו דכל שבט ושבט יחנוך את המזבח בחנוכה בפני עצמה, ולא שתהא חנוכת המזבח לכל ישראל במעשה אחד, ולא מצינו כזאת בשאר דברים וכלי המקדש שכל שבט ושבט יחנוך אותו בפני עצמו.

ונראה לבאר בזה, דהנה כתוב אצל אליהו הנביא (מלכים א' פרק י"ח, ל' ל"א) אחר מה שהיה עם נביאי הבעל, 'יאמר אליהו לכל העם גשו אלי וגו', וירפא את מזבח ה' ההרוס. ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר 'ישראל יהיה שמך', ועיי"ש ברש"י, הנה מבואר דחנוכה יש בו ענין מיוחד שהוא מתייחד לכל שבט באופן מיוחד בפני עצמו, והוא לכל ישראל על ידי שיש בו י"ב חלקים, חלק מיוחד לכל שבט, ולכן לקח אליהו י"ב אבנים, ומחס בנה את המזבח, דמזה המזבח עשוי מ"ב חלקים כמספר שבטי בני יעקב.

וכן מצינו אצל יעקב אבינו בריש פרשת ויצא בעת שיצא מבאר שבע ללכת לחרן, כתוב 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו', ואח"כ עשה מאותן האבנים מזבח כמו שכתוב 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה', ובמדרש איתא, רבי יהודה אמר, שתיים עשרה אבנים נמל, אמר כך גזר הקב"ה שהוא מעמיד שנים עשר שבטים, אברהם לא העמידו, יצחק לא העמידו, אני אם מתאחות הן שתיים עשרה אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד שנים עשר שבטים, כיון שנתאחו י"ב אבנים זו לזו ידע שהוא מעמיד י"ב שבטים. הרי מבואר דחנוכה שבנה היה בנוי מ"ב אבנים שהם כנגד י"ב שבטים.

ומבואר דחנוכה יש בו ענין מיוחד שכל ישראל נכללים בו, ולכן הוא בנוי מ"ב אבנים כנגד י"ב שבטים.

אשר לפי זה מבואר היטב, דגם היה צריך חנוכה מיוחדת לכל שבט בפני עצמו, דכל שבט הנך בעצמו, את ענינו המיוחד לו במזבח.

ויהי כאשר פתר לנו כן היה אותי השיב על כני ואותו תלה. (מ"א, י"ג). בכתוב לא נתפרש להדיא מיהו שהשיבו על כנו ואת שר האופים תלה. וברש"י פירש דהכונה על פרעה, שפרעה הוא שהשיב אותו על כנו, ותלה את שר האופים.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהכונה על יוסף עצמו, והוא המשיך הפסוק דכאשר פתר לנו יוסף כן היה שהוא השיבו על כנו ותלה את שר האופים, וזה על פי דברי התרגום יונתן לעיל סוף פרשת וישב דהחלומות של שר המשקים ושר האופים הם החלומות על עתידן של ישראל, ושלושית השריגים הם כנגד שלשה האבות אברהם יצחק ויעקב שזרעם ישועבד במצרים ועתיד ליגאל בזכות שלשת הרועים, והכוס שחביא לפרעה הוא כנגד כוס התרעלה שעתיד פרעה לשתות. והלומי של שר האופים הוא כנגד ג' השעבודים שעתידיים ישראל להיות משועבדים. והוסיף התרגום יונתן, דשר המשקים שחלם על טובתן של ישראל קיבל בשכר זה שיהזור לשמש בתפקידו, ושר האופים שחלם על רעתן של ישראל קיבל בשכר זאת עונש שיתלה על עין.

ונמצא דמה ששר המשקים חזר לשמש ושר האופים נתלה, היה זה מתן שכר שניתן להם בשכר חלומותיהן, וא"כ נמצא דמי שקבע ששר המשקים ישוב על כנו ושר האופים יתלה היה זה יוסף, וזהו אותי השיב על כני ואותו תלה.

מעט צרי ומעט דבש. (מ"ג, י"א). צריך ביאור למה הקפיד שיהיה רק מעט דבש ומעט צרי.

ויש לומר דהנה באמת ליתן מתנה לעכו"ם הוא איסור דלא תחנם, אלא

דהכא היה מותר מפני שהיה זה לצורך למצוא חן בעיניו, וכיין ששיער שבמעט צרי ומעט דבש כבר יהא זה מנחה המספקת לרצותו ולישא חן בעיניו, שוב כל הוספה היא מתנת חנם ואסורה באיסור דלא תחנם, לכן אמר שלא יתנו כי אם מעט מהצרי והדבש.

עוד יש לומר על פי הכתוב במשלי (כ"ה, מ"ז) 'דבש מצאת אכול דיין פן תשבענו והקאותו' ומבואר דבש מעלתו היא דוקא באכילה מועטת, ובאכילה מרובה הוא כבר אינו מועיל, ועל כן אמר להם דמהדבש יתנו לו מעט, שזהו השיעור הרצוי לאכול ממנו.

ויאמר אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל. (מ"ג, ב'). צריך ביאור למה אמר להם שיביאו רק מעט אוכל, ולמה שלא יביאו אוכל כמידת הצריך להם למחסורם.

ונראה לבאר דהנה לעיל (מ"ב, א') כתוב זירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, ופירש רש"י למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשיו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ול"נ פשוטו למה תתראו למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בטרם יכלה מה שבידכם.

ומבואר שהטעם שצויה יעקב שירדו למצרים לא היה בשביל להביא אוכל, אלא רק מטעם דלמה תתראו, ולפי"ז יש לומר דלכן אמר להם להביא רק מעט, כי באמת אין צריך את האוכל ממצרים וכל החשתדלות אינה אלא שלא להראות עצמן שבעים, ולזה הרי גם כמעט סגי.

'ולמדתם אותם את בניכם'

מתוך דברים שנאמרו בכינוס מגבית עמלנו שע"י ת"ת 'החדש' ב"ב - כסלו תשפ"ב

מעיקר הדין חיוב תלמוד תורה מוטל הוא על האב, ולא עוד אלא שעיקר מצות תלמוד תורה נכתבה בתורה הוא שהאב מלמד את בנו, שהרי מפורש בפסוק 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם', ובגמרא בקידושין בתחילה מובא המקור לחיוב ללמד את בנו תורה, ורק אח"כ מוסיפה הגמ' דהיא דלא אגמריה אביו, מיחייב איהו למיגמר נפשיה, ומפורש דבעיקר החיוב של תלמוד תורה הוא ללמד את הבנים. הרמב"ם כמשעמיד את הלכות תלמוד תורה בתחילה בהלכה א' הוא כותב את החיוב של האב ללמד את בנו תורה, ורק בהלכה ח' הוא מביא את החיוב של האדם עצמו ללמוד תורה, כי באמת עיקר המטבע של חיוב תלמוד תורה הוא ללמד את בנו. לשון הגמרא בקידושין על אותו אחד שאינו יודע הוא 'היא דלא אגמריה אביו', הגמרא תולה את הטעם שאינו יודע, בכך ש'אביו לא אגמריה', וכך גם כותב הרמב"ם 'מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו', הרי מבואר שהדרך הראויה והנכונה להנחלת התורה לדורות הבאים היא ש'אגמריה אביו', שאביו מלמדו, ואם יש אחד שאינו יודע, הוא מפני שלא אגמריה אביו, וחסרון ידיעת הבן הוא הוא מפני שאביו לא למדו. למדנו מכך, שעיקר אופן לימוד התורה הוא במה שהאב הוא מלמד את הבן, ומי שלא אגמריה אביו מוטל עליו ללמד בעצמו, והו אופן של בדיעבד, מפני שעיקר הצורה של תלמוד תורה הוא שאביו מלמדו. ומשכך נמצא כי התלמודי תורה והמלמדים הם הם שלוחי האב לקיום חובתו, וכשהאבא שולח את הילדים להיידר, אינו נפטר מחובת החינוך, רק הוא מקיים את חובתו על ידי שלוחים, וזהו מתקנת יהושע בן גמלא להעמיד מלמדי תינוקות. ועל כן הקמת המקום לתלמוד תורה, הוא חיוב המוטל על האבות, והוא נצרך להם לקיום חובתם ללמד תורה לבניהם. בגמרא בסוכה כתוב שקטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, מיד איך שהבן יודע לדבר, איך שהוא מתחיל לדבר, כבר מיד חל על האב חיוב ללמדו תורה, וכתוב שם בגמרא שמה האב מלמדו, תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב. יש לבאר בזה, על פי דברי הגמרא בבבא בתרא שרב אמי כתב ארבע מאות ספרי תורה ביום אחד, שואלת הגמרא וכי שייך שאדם אחד יכתוב ארבע מאות ספרים ביום אחד, אלא 'תורה צוה לנו משה כתב להו', ובמה שכתב פסוק זה, נחשב שכתב ספר תורה. וצריך להבין למה בכתבת פסוק זה לבד נחשב שכתב ספר תורה. ובדרך דרוש יש לומר שפסוק זה הוא כלל כל התורה, הוא יסוד האמונה, ועל דרך מה שאמר הלל לאותו שביקש ללמוד כל התורה על רגל אחת, כן גם פסוק זה הוא יסוד כל התורה כולה, ולכן נחשב כתיבתו כתיבת ספר תורה. נמצא שמיד כשהבן יודע לדבר שצריך האב ללמדו פסוק זה, הוא באמת מלמדו את היסוד והכלל של כל התורה כולה, הוא מלמדו ספר תורה שלם.

גם אני מצטרף בזה לקריאתם של מרנן ורבנן שליט"א ששמענו קודם לכן בגודל המצוה והזכות לסייע ולתמוך בהקמת מקום לבית הגדול הזה, בית גדול שמגדלין בו תורה, בית גדול שמגדלין בו תפלה, וגם אנו שותפים לתפלה ולתקוה כי הפץ ה' ביד ההנהלה יצלה לנו בית קבע ראוי לשכון בו הבל פיהם ל תינוקות של בית רבן, מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשביט אויב ומתנקם, וכל התומכים והמסייעים יזכו לרוב נחת מכל צאצאיהם.

מצוה קלא

להתנדות וידוי מעשר

שנאמר ואמרת לפני ה' אלוקיך בערתי וכו'

ביערתי הקדש מן הבית זה מעשר שני ונטע רבעי, נתתיו ללוי זה מעשר לוי, וגם נתתיו זו תרומה ותרומת מעשר, לגר ליתום ולא למנה זה מעשר עני הלקט והשכחה והפאה אף על פי שאינן מעכבין את הידוי". ומבואר בדברי הגר"א (שדה אליהו) ובמלאכת שלמה דכוונת המשנה 'שאינן מעכבין', דמתנות עניים אינן כמעשר שני שאם לא הפרישו כהלכתו מעכב את הידוי ואינו מתוודה כלל, ואע"פ שאין לו כעת מעשר שני, ומשמע דהבאת שאר תרומות ומעשרות ולקט שכחה ופאה אינה מעכבת, ויכול להתוודות גם אם לא הביאם. ונראה הטעם דמעשר שני מעכב דהפרשה עוסקת במעשר שני כמשנ"א שם "לא אכלתי באוני ממנו, ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת וגו'". ואילו בתוי"ט ובמשנה ראשונה הביאו את דעת הרמב"ם (שם ה"ב) דכוונת המשנה דלקט שכחה ופאה ומעשר עני אינם מעכבים, ומשמע דהבאת כל תרומות ומעשרות מעכבת מלהתוודות, ולא נתפרש מה טעם אלו מעכבים ואלו אינם מעכבים.

הקדים מעשר שני למעשר ראשון מעכב את הידוי

במשנה (שם משנה י"א) למדו דין נוסף מנוסח הידוי שאומר - "ככל מצותך אשר ציויתני", שיכול להתוודות רק אם הפריש את מעשרותיו על הסדר, אך אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתוודות והגם שאין הסדר מעכב ואם הקדים מעשר שני למעשר ראשון יכול להפריש לאחריו מעשר ראשון. ובמשנה ראשונה כתב דהוי מצי למימר דינים נוספים בהפרשת תרומה שאינם מעכבים, וכגון המפריש מן הרעה על היפה דבדיעבד אינו מעכב, ומ"מ אינו יכול להתוודות דאינו 'ככל מצותך'.

חובת ברכה מעכבת את הידוי

ועוד למדו שם במשנה דכוונת המתוודה שאומר 'ולא שכחתי' - לא שכחתי מלברך ומלהזכיר שמך עלי', והיינו דהברכה מעכבת את הידוי. ונחלקו הראשונים מהי ברכה זו - רש"י (ברכות מ:) מפרש דקאי על ברכת ההפרשה שצריך לברך - "אשר קדשנו במצותיו וציונו להפריש תרומה ומעשר", וכן פירש הר"ש והוסיף שכן מברכים גם על מעשר עני ולתרומת מעשר ולפדיון מעשר שני ולחלה. והקשה בתוי"ט היאך אפשר לפרש דהפסוק מיירי בברכת המצוות הא אינה אלא מדרבנן, ומפרש התוי"ט דנוסח הברכה הוא מדרבנן אבל עצם החיוב להודות הוא מדאורייתא. ודבריו תמוהים טובא, דלא שמענו כזאת מעולם, ועוד הא דינים הרבה איכא בברכות מצד שחיובם רק מדרבנן, כדאמר' בסתמא דספק ברכות להקל, ובעל קרי אינו מברך. ועוד נתבאר בתוס' הרא"ש (ברכות טו.) דברכת המצוות אינה מעכבת את ההפרשה כיון שהיא מדרבנן ואם היה חיובה מדאורייתא לא היה יוצא יד"ח בלא שברך, ולדברי התוי"ט איכא חיוב כל דהו בברכה ויעכב את ההפרשה.

במהר"י קורקוס (פט"ו מהל' תרומות הכ"ב) מפרש באופן אחר את נוסח

אחר המצוות של הפרשת תרומות ומעשרות, מנה הרמב"ם מצות וידוי מעשרות, הנוהגת בשנה שאחר שנת מעשר עני דהיינו שנה רביעית ושביעית שבשנות השמיטה. ועניינה דכל אדם מחויב לבער את כל חיובי המעשרות המוטלים עליו עד לחג הפסח ולהתדוות עליהם, ומקור המצוה בפרשת כי תבוא שנאמר "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר... ואמרת לפני ה' אלוקיך ביערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר ציויתני..." (דברים כו יב-ג).

ביעור מעשרות וידוי מעשרות

יש במצוה זו שני חלקים - א) ביעור המעשרות - שצריך ליתן את התרומות והמעשרות לכהנים וללויים, ולהעלות מעשר שני לירושלים ולאכלו וכן ליתן לקט שכחה ופאה ומעשר עני שנתחייב בהם [ופליגי תנאי לענין ביכורים (תוספתא ביכורים א יא)], ב) וידוי מעשרות - לומר את כל האמור בפרשה לפני ה'. הרמב"ם וכל מוני המצוות כללו את שני החלקים יחד ומנאום כמצוה אחת, והרמב"ם הגדיל לעשות שהגדיר את המצוה כוידוי ואילו את הביעור הזכיר כחלק מפרטי המצוה, אע"פ שלכא' עיקר המצוה היא הביעור והוידוי הוא פרט במצות הביעור.

ידוי מעשרות ברכים

כתב הרמב"ם (פי"א מהל' מעשר שני ה"ה) "וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו, ואם רצו רבים להתוודות כאחד מתוודין", וכן פסק בשו"ע (י"ד שלא קמג) וכתב הש"ך (ס"ק קסא) "אבל מצוה מן המובחר שכל אחד אומרו בפני עצמו". ולא נתבאר מה החיסרון בזה שיאמרו רבים את הידוי יחדיו. ובמנחת חינוך (מצוה תרו"ק"א) באר דנפק"מ לענין שומע כעונה, דאין יוצאין ידי חובת ביעור ע"י שומע כעונה. ואף הסבר זה טעון ביאור, דאין וידוי זה כוידוי על עוונות שהם דברים שבלב ואין אדם מתוודה על עוונות חבירו ולא שייך שומע כעונה בוידוי כזה, אלא הוא וידוי לשבח שאומר לפני ה' כי מילא את חובותיו כראוי, ומדוע לא יוכל לצאת באמירה כזאת ע"י שומע כעונה.

ידוי לפני ה' - בכל מקום

מקום הידוי נתפרש בכתוב דצריך לאומרו 'לפני ה' - ובפשטות הכוונה לבית המקדש, אך ברמב"ם כתב שמצותו במקדש אך אם התודה בכל מקום יצא. והראב"ד תמה דכיון דכתיב 'לפני ה' אינו אלא בבית המקדש. וכתב בכסף משנה ליישב ד'לפני ה' אינו בדווקא במקדש אלא כל מקום הוא לפני ה'. ותמוה הא במעשר שני מפרשינן ד'לפני ה' היינו בירושלים ומנא ליה לומר דשאני משמעות 'לפני ה' בוידוי מעשרות משאר מקומות.

אלו חובות מעכבים את הידוי

המשנה (מעשר שני ה' י) מפרטת מה נכלל בוידוי "כיצד היה הידוי,

היודי "ולא שכחתי - מלברכך", דצריך המתוודה לומר ולכוון שלא שכח מלברך ברכת המזון, ו"א דקאי על כל המצוות דצריך המתוודה לומר שלא שכח אחת מהן. והדברים תמוהים מדוע היודי רק לצדיק גמור, וביותר לש"י מהר"י קורקוס צ"ב מאי שייטיה ברכת המזון לברכת המצוות, הא ב' דינים שונים הם ומדוע תעכב ברכת המזון את יודי מעשרות.

מחלוקת ראשונים אם צריך שתהא קרקע למתוודה

דין נוסף נאמר בוידי מעשרות שמצינו שנחלקו בו הראשונים, לדעת רש"י ותוס' בקידושין (כז.) אף מי שאין לו קרקע מתוודה ואומר "וברך את עמך... ואת האדמה אשר נתת לנו", ולא דמי לביכורים דבעי למימר "ואת האדמה אשר נתת לי". ואילו לדעת תוס' בב"ב (כז.) אין יודי בלא קרקע, וצ"ב במאי פליגי.

ענין המצוה להוציא את התרו"מ ולהתנקות מהם ע"י מאמר

ונראה דמהא דצריך הרמב"ם את ביעור המעשרות עם יודי מעשרות וכללם במצוה אחת, יש ללמוד את עיקר עניינה של המצוה, שאינה כביכורים שיש בהם ב' מצוות - הבאת ביכורים ומקרא ביכורים - אלא יש מצוה אחת בלבד והיא מצות היודי. וז"ל הרמב"ם בסה"מ "שציונו להתודות לפניו יתעלה בהוצאת משפטי המעשרות והתרומות, ולהתנקות מהם במאמר גם כן, כמו שאנו נקיים מהחזיק בהם בפועל. וזהו שנקרא יודי מעשר". ונאמר בזה שוידי מעשר אינו תחינה ובקשה אלא פעולת התנקות ע"י המאמר. קיום הביעור בפועל נעשה המאמר, מאחר ומעשה האדם שנותן את מעשרותיו ומוציא מהבית את כל חובותיו, אינו מבורר שהוא מבער בזה את המעשר אלא ע"י דיבור פיו המגדיר ומחיל את מעשה הביעור כמצות ביעור מעשרות. וא"כ אין מצוה לקרות את היודי בנפרד ממעשה הביעור, אלא היודי הוא חלק מהביעור.

ביאור כל דיני הביעור והיודי

ממילא פשוט דלא שייך בוידי זה דין שומע כעונה, דלא נאמר בזה דין אמירה כשאר דברים שבקדושה, אלא היודי הוא חלק ממעשה הביעור, וכשם שאין אדם יכול להוציא את חבירו בעשיה כך אין אפשרות להוציא באמירה. ויש לדמות אמירה זו לקידושין, דכשם שלא שייך שומע כעונה באמירת נוסח הקידושין, היות והאמירה היא חלק מהמעשה, כך אין שומע כעונה בוידי מעשרות שהוא חלק מהביעור. כמו כן מובן מה דכתב הרמב"ם דלכתחילה אין לקרות את היודי ברבים יחדיו, כיון דאין שייכות וצירוף ביניהם, דאין כאן אמירה של דברים שבקדושה וכל כיו"ב לומר את נוסח היודי ברבים.

[שומע כעונה בברכת הנהנין אינו הגדרה על מעשה האכילה, אלא הברכה היא ע"מ להודות על כלל פירות העץ ונתקנה בשעת אכילה, ואין זו ברכה על הפרי המסוים שאוכל, ולכן שאני מוידי מעשר שמשתייך לביעור שנעשה עימו. ובאמת יש סברא בירושלמי (ברכות א ג) דאין דין שומע כעונה בברכת המזון, כיון דכתיב ביה "ואכלת ושבעת וברכת" (דברים ה ט) דמי ששבע הוא מברך והברכה על השביעה, וכשם שהאכילה נעשית ע"י כל אחד בפ"ע כך הברכה היא לכל אחד ואחד בפ"ע]

ולפי זה נמצא דהמבער אומר שעשה את הביעור כדין, ולכן אם הפריש את מעשרותיו שלא כסדר, הגם שיצא ידי חובתו מ"מ אין זה ביעור מעשרות שציוותה תורה, ולא שייך שיאמר 'עשיתי ככל אשר ציוותני'. מאידך, כשלא נתקיימו דינים אחרים כמו מפריש מן הרעה על היפה שאינם אלא דין לכתחילה, אפשר שאינם מונעים מלומר יודי, מאחר ואין בכך שינוי בצורת הפרשה שנאמרה בתורה.

ואם כן הוא, א"ש מה דכתב הכס"מ דאין צריך לומר יודי מעשרות בירושלים אע"פ שנאמר בו 'לפני ה'", דכיון דאין כאן חובת קריאה אלא האמירה מצטרפת להפרשת המעשרות ולמעשה הביעור, כל מקום שמפריש חשוב לפני ה'.

ומעתה מבואר החילוק בין מי שלא הניח לקט שכחה ופאה שאינו מעכב את הביעור לבין מי שלא הפריש תרומות ומעשרות שמעכב את הביעור. דדין לקט שכחה ופאה הוא לעזוב אותם לעני ולגר, ואינם קיימים בתוך הפירות כשלא הניחם ואף שנהג שלא כדין כשלא נתן לעניים כחיובו, מ"מ מילא את חובתו כלפי הפירות ואין בהם כל חיסרון של נתינה.

ויש לפרש בזה את המחלוקת אם צריך שיהיה קרקע לבעל הפירות אם לא, דסברת התוס' דאין יודי בלא קרקע, דרק כאשר יש לו קרקע מחויב לבער את כל קרקעותיו מכל החיובים המוטלים עליהם ויש משהו משותף שמחייב את הביעור מכולן, משא"כ כשקנה פירות מן השוק אין עליו חובה לבער את הקרקע. והחולקים סברו דאין צריך דווקא קרקע אלא כל פרי מחויב בביעור החובות הנדרשים.

ולענין הברכה המעכבת דפירש"י והר"ש דקאי על ברכת הפרשה, לולי דברי התו"ט י"ל דבאמת אין הברכה דרבנן מעכבת, אבל שאני הכא דתהא מעכבת מצד אחר. דבגמ' בברכות (טו.) משמע דרק משום שברכת המצוות דרבנן חל שם תרומה גם כשלא ברך, ואילו חיובה היא מדאו' לא היתה חלה הפרשה וכ"כ להדיא בתוס' הרא"ש (הובא לעיל). ונראה לומר בביאור הדבר ע"פ מה שכתב בריטב"א (פסחים ז:) דענין ברכת המצוות שתקנו חכמים הוא להגדיר את המעשה כמצוה, דמדאו' המעשה מצד עצמו הוא מצוה והוסיפו חכמים חובת ברכה לפרש בפה מהי המצוה שעושה, וז"ל "וטעם זה שאמרו חז"ל לברך על המצוה עובר לעשייתן, כדי שיתקדש תחילה בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת". ואהכי אם היתה חובת ברכה מדאורייתא, לא היה המעשה חל כלל ועיקר ולכך כתב בתוס' הרא"ש דאם הברכה מדאו' לא חלה התרומה.

וממילא הגם דלא מצינו חיוב ברכה מדאורייתא, מ"מ נאמר בביעור מעשרות חובת יודי להגדיר ולפרש את מעשה הביעור, ויתכן לומר דלא סגי בפירוש זה רק בשעת יודי, אלא מכוח חיוב יודי נתחייב לפרש גם בשעה שממלא את חובותיו ומפריש והולך במשך כל השנה ע"י ברכת המצוות, וכל זה חלק ממצות הביעור והיודי.

נמצא - עניינה של מצות ביעור מעשרות להתנקות מכל חיובי התרומות והמעשרות ושאר חיובי נתינה בפירות, והיודי הוא גמור מצות הביעור שעל ידו מגדיר המפריש את המעשה כביעור מעשרות. לכך שני חלקים אלו הם מצוה אחת, דעל ידי היודי מתקיים הביעור.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרז בשיה"ק

"בשכבך תשמור עליך" - מעלת שקידת התורה

ללמוד - הרי הוא מחטיא את עיקר המטרה שלשמה נברא, והוא יכול להכלל חלילה בכלל החומר הנורא של 'המפנה ליבו לבטלה'.

ואמנם כבר אמרו חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אך כל זה בתנאי שהאדם מכיר בכך שהמטרה הסופית היא לבוא לידי לשמה, וגם כאשר אין לו את הסיבות שלא לשמה שמקיפות אותו - הוא לא נמנע בכוונה תחילה מלעסוק בדברי תורה אלא עושה כל שביכולתו ליתן את ליבו עליה כשור לעול וכחומר למשא, מתוך הכרה וידיעה כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

מעלת עמל התורה

ברע"ב ביאר את לשון המשנה כעין דברי רבינו יונה, ש'מפנה ליבו לבטלה' הוא סיום שני המקרים הקודמים של 'נעור בליה' ו'מהלך בדרך יחיד', אך פירש בדרך אחרת, שהלילה הוא הזמן שבו יש מזיקים, והדרך היא המקום שיש בו ליסטים ופגעים רעים, ומי שנמצא לבדו בלילה או בדרך הרי הוא שוהה במקום סכנה בלי שיהיה מה שישמור עליו, ולפיכך 'הרי זה מתחייב בנפשו'.

אולם כל זה דוקא כאשר האדם 'מפנה ליבו לבטלה', אך אם מקדיש את הזמן לעמול בתורה הרי הוא יכול להיות גם באותם זמנים יחיד בלי לירא משום פגע, ו'היתה תורתו משמרתו'.

והרי לנו מבואר דתורה מגנא ומצלא, עד כדי כך שגם אם האדם עומד במקום מסוכן מובטח לו שהתורה תשמור עליו ומלכתחילה אין לו לחשוש, וכפי שאמרו חז"ל שהתורה נקראת מגן ומי שעוסק בתורה הקב"ה בעצמו מגן עליו ושומרו בצל כנפיו.

ובתנא דבי אליהו זוטא (ה', ב') איתא בזה"ל; "בכל יום יוצאים מלאכי חבלה לפני הקדוש ברוך הוא לחבל את כל העולם כולו, ואלמלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שהיו תלמידי חכמים יושבין בהם ועוסקין בתורה, היו מחבלין את כל העולם כולו מידי, שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה".

ומבואר שהתורה היא היחידה ששומרת ומגנה, ובלעדיה היה כל העולם נהפך לתוהו ובוהו, והסיבה שבזכותה כולנו עומדים פה היום חיים וקיימים היא אך ורק מכח התורה ששומרת מכל רע.

אך אמנם יש לידע, דאף כי התורה שומרת על האדם מכל פגעים רעים מכל מקום אין הכוונה שבשעה שהאדם עוסק בתורה ברי לו שיותר לא יבואו עליו יסורים או כל מיני מניעות הטורדות, שהרי האדם לעמל יולד וכל תכליתו היא לעבוד ולעמוד בנסיון, ואדרבה, ככל שהוא מתגבר יותר כנגד המפריעים כך גודל שכרו.

לפני זמן לא רב ניגש אלי בחור וביקש ממני עצה לשקידת התורה בלי שום מפריע, אמרתי לו - טעות היא בידך, מובטח לך שעד סוף ימי חיך יהיו לך מפריעים ותמיד תצטרך לעבוד... וכמוכן שאין כאן לא שמתא ולא ארור, אלא כך היא צורתן הפשוטה של החיים, שמשחר היותו של האדם ועד זיבולא בתרייתא עליו להתייגע ולעמול עד בלי די ללא הפוגה של רגע, ובלא זה אין שום טעם ותכלית לחייו, כבר היה יכול להברא כמלאכי מעלה ולא לרדת כלל לזה העולם. ואם אכן היה פוסק ממנו היצר הרע - הרי שהיה מת באותו הרגע.

מון בעל הקהילות יעקב בסוף ימיו היה מסובל ביסורים ובמכאובים, נשימתו לא היתה במיטבה ובנוסף סבל עוד מכאבי רגליים ועוד כהנה וכהנה, ולמרות כל זאת ישב ולמד בחדרו במסירות נפש בחום כבד עד כלות הכוחות (למרות שבני ביתו חפצו להניח אוורור בחדר הוא לא נעתר, בטענה שבשבת הוא לא יוכל להשתמש בחשמל, ואם כן נמצא שכבוד יום חול עדיף...).

פרק ג' משנה ד'. הנעור בלילה והמהלך בדרך יחיד והמפנה ליבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

חומרת ביטול תורה

בביאור משנה זו ישנם שלושה פירושים מרכזיים ברבותינו הראשונים, אשר בכל אחד מהם יש לקח ולימוד העולים לדידן:

ברבינו יונה מבואר ש'המפנה ליבו לבטלה' אינו מקרה בפני עצמו מלבד הנעור בלילה והמהלך בדרך יחיד, אלא הוא סיום שני המקרים הקודמים, והיינו שמי שמתבטל מדברי תורה בעודו נעור בלילה או כאשר הולך בדרך יחיד, הרי זה מתחייב בנפשו.

ובטעם הענין כתב רבינו יונה: "שאותן שעות כמה הן חשובות וראויות למחשבת התורה, כי אין לו מלאכת לעשות ואיננו שומע קולות בני אדם. ואם יפנה ליבו לבטלה מתחייב בנפשו, שמפסיד זמן, כי תוכל להיות לו מחשבה ברורה ונכונה ומסירה אותו מהרהור דברי תורה".

הוי אומר, שמי שמתבטל מתורה בעיתות אשר אין לו משהו אחר המסיח את דעתו, כאשר הוא יושב בטח בדד, בלי חבר מרעים ובלי שום עיסוק אחר העולה על רוחו, ובכל זאת אינו עוסק בתורה, עונשו חמור הרבה יותר מאשר המתבטל סתם, עד שהמשנה אומרת עליו 'הרי זה מתחייב בנפשו'.

ולכאורה יש להעמיק חקר בהבנת הענין, מה שונה ביטול תורה כזה או ביטול תורה אחר, הרי מכל מקום המתבטל מן התורה מתחייב בעונשו בלי קשר לסיבת הביטול, וכיצד שייך לחלק וליתן את הדברים לשיעורין, שזה חמור מזה ועל זה עונש גדול מזה.

אכן הביאור פשוט, שיש ביטול ויש ביטול. יתכן אדם שרואה את התורה כבעלת ערך עליון, ויודע ומבין שהיא עיקר מטרת החיים ואין בלתי, אך בכל זאת לעיתים תוקף עליו יצרו בנסיגות מנסיונות שונים, כגון חברים המסיחים את דעתו וכו' עד שהוא נכשל ובטל מדברי תורה, למרות רצונו האמיתי להגות בו יומם ולילה. ואדם כזה, אמנם כמוכן יקבל עונש על הרגעים שהתבטל מן התורה, אך לא יהיה זה אלא ככל העונשים האמורים בתורה, מבלי חומרה מיוחדת של 'מתחייב בנפשו'.

אך לעומת זאת יתכן אדם שמלכתחילה אינו מחשיב את התורה כחיים בעצמם, ולדידו היא אינה נחשבת כי אם כשאר עסק מעסקי העולם, שכאשר כדאי לו - הוא עוסק בזה, ואם לא - אז לא, ובזאת יבחן אותו אדם, שגם כאשר יש לו זמנים פנויים, כגון באישון ליל או כאשר הוא נמצא בדרך יחיד, בלי שום עיסוק אחר לעסוק בו, בכל זאת הוא אינו רואה צורך לשבת וללמוד ואין לו שום סיבה להפסיק מהתבטלותו.

על אדם כזה אומרת המשנה 'הרי זה מתחייב בנפשו', זאת אומרת שאין לו מעיקרא זכות קיום עלי אדמות, שכן תכלית כל בריאת האדם היא היא בשביל התורה שנקראת ראשית, ואם הוא אינו חי בצורה כזו שהתורה הקדושה היא עיקר החיים ואין משהו אחר בלתי - ראוי לו שלא נברא, וכעין מה שאמרו חז"ל 'דמו בראשו'.

לכן דקדק התנא וכתב בלשונו 'המפנה ליבו לבטלה', ולא בלשון סתמא 'המתבטל מדברי תורה', דהכא במאי עסקינן במי שכביכול עושה פעולות בפועל להתבטל, ומפנה את עצמו מן התורה, שגם בזמנים שאין לו שום סיבה למה לא ללמוד - הוא בכל זאת נמנע ובכל זאת אינו רואה צורך, בלי להבין למה בא לעולם.

ונמצא אם כן, שגם אם יעסוק אדם בתורה יומם ולילה, אך כל סיבת לימודו תהיה בגלל חברה שמחייבת, בגלל החברותא שהגיעה, בגלל המסגרת שקובעת, ומעוד כל שלל הסיבות החיצוניות שמביאות אותו

נסינו של הגר"א לא היה אלא לחקור מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור...

אולם האמת היא כפי שאמר הגאון בעצמו להגר"ח מוואלוז'ין, לאחר שהגר"ח הגיע אליו וביקש להשיג את שקידת התורה שלו, שלא כדאי לו לעשות כדבר הזה - הואיל ובכל יום מתגברים עליו נסיונות חדשים יותר מהיום הקודם להסיר אותו משקידת התורה, פשוטו כמשמעו.

הוא אומר, שגם להגאון מוילנא היו נסיונות חדשים בכל פעם מדוע לא לעסוק בתורה והוא התגבר ולמד בכל זאת, ולא זו בלבד, אלא שככל שגדל יותר כך הנסיונות גדלו יותר, ואדרבה היא הנותנת, שככל שהיה גדול כך היה נסיונו גדול, כפי שאמרו חז"ל שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.

הלא מעתה ביאור כוונת המשנה הוא שלמרות הנסיונות והיצרים שעומדים כנגד האדם כל ימי חייו, מכל מקום יש בכח סגולת התורה לשמור עליו מכל הפגעים הרעים שלא כדרך הטבע, וכאשר הוא עוסק בתורה אין לו לירא מפחד פתאום ויכול הוא להיות סמוך ובטוח כי הקב"ה מגן לכל החוסים בו.

תקופה קצרה ממש לפני פטירתו, בשנתו הפ"ו, עמל הטייפלער להוציא לאור את הספר 'ליקוטים חלק ו' דאז, הוא ישב בחדר כשפלגי זעה נוטפים על פניו וכתב ומחק וחזר וכתב בכתב ידו שוב ושוב בכוחות עצומים כנודע לכל מי שראהו. אחד הנכדים שראה את עמלו פנה אליו ושאל בשל מה הסער הגדול הזה, סך הכל יצא ספר אחד פחות... אולם הטייפלער השיב לו: 'אני צריך מחייב'...

הרי לנו שגם מרן בעל הקהילות יעקב ברום דרגתו חשב על עצמו שעדיין הוא זקוק למחייבים, ואף ממרומי גילו לא עלתה בליבו שזהו זה, הוא כבר כבש את הפסגה וכל כולו מקשה אחת של עבודת אלוקים, אלא שעדיין יש לו את היצר שצפון באורבו ועליו להתגבר עליו בכל פעם מחדש.

העולם מספר על המגיד מדובנא, שפעם הגיע אל הגאון מוילנא והצעתו בפיו, שמא יסכים לעשות עמו עסקת חליפין, שהגאון יקח את היצר טוב שלו, ואילו הוא המגיד יקח את היצר הרע של הגאון... ושמעתי פעם מאן דהו שעמד ושאל, מה אכן היה היצר הרע של הגאון? ... והשיב בדברים שהם ללא ספק טעות והבל, שלכאורה כל

הזהירות הנדרשת מ'תרבות יון' שנכנסה בתקופה האחרונה בדרך הלימוד

(נאמר במהלך סעודת הניחה לכני הישיבה)

בדורנו כל אחד מנסה להבין לפי צמצום שכלו, במקרה הטוב זה דבר חכמה סתם, במקרה הפחות טוב זה סתם שטויות.

הרמב"ן כותב על אריסטו היווני הרשע שהכחיש "כל מה שלא השיג בשכלו", וכל אחד יבדוק בעצמו אם הוא לא כך גם כן, אם הוא מוכן לקבל גם מה שלא הבין בשכלו, אחרת זה כמו אריסטו, זו תרבות יון.

בחור אמר לי השבוע איזה שטיק'ל תורה, והוא רצה לומר שלולי דברי רעק"א אפשר להבין משהו, ולשונו היתה שלפי רעק"א אינו מובן, אך לפי מה שאנחנו אומרים וכו', א-מאן דאמר, מי אתה שיש לך הבנה נגד רעק"א, פעם אמרו"ר דבר עם החזו"א ורצה לחלוק על אחד מהראשונים, אמר לו החזו"א, שבעצם אפשר לחלוק גם על ראשונים, זה לא תנאים או אמוראים, אבל מה, טיפש לא צריך להיות, אתה מבין שהם הבינו יותר טוב ממך.

אני רוצה לומר דבר קצת חריף, יש היום ספרות עניפה של "מחשבה", פעם זה לא היה, זה אמנם דבר מצוין, אבל למה פעם זה לא היה קיים, הרי היום לא יותר חכמים מאז. מה קרה בחמישים שנה האחרונות. הענין הוא כמו שדיברנו, היום אנשים לא אוהבים לקבל, כל אחד חייב להבין לבד. ובעומק הדבר זה נובע מגאוון, אתה רוצה להבין לבד חבין, אך למה נראה לך שאתה מבין. אתה חושב שכל התורה וכל היהדות זה לפי הרמה של השכל שלך וזהו? בזה זה נגמר? צריך להיות שוטטה כדי לחשוב כך, הרי מדובר כאן על דברים גבוהים שאין לנו כל אפשרות להשיג בשכל פשוט. יש כללים איך לומדים את התורה בהבנה נכונה, לקבל מרב, לקבל ממה שמסבירים הראשונים, אחרת זה יכול להיות מאד מעניין ונחמד, אבל תורה זה לא.

יש היום כל מיני 'שפות חדשות', כל מיני סברות שלא שמעתם אודן מעולם, אף אחד לא דיבר כך מעולם, יתכן שלפעמים זה מאד מעניין, אבל אנחנו הגענו כאן כדי ללמוד תורה, כדי להבין את תורת ה', לא כדי לחפש פילוסופיות מעניינות.

היו אמנם שינויי נוסחאות בדרך הלימוד בכל הדורות, אך אף אחד לא ניסה להבין את התורה עם הסברות שנראות לו ועם מה שנח לו, כולם למדו את התורה כפי שקיבלו. ר' חיים היו לו חמישה תלמידים, הגרי"ז, ר' ברוך בער, ר' שמעון, ר' אלחנן, והאמרי משה. כולם היו תלמידים של ר' חיים, אך לכולם היה נוסח שונה ואף אחד לא אמר מה שהשני אמר. משום שבאמת כל אחד לומד כפי דרכו, אך המכונה-המשותף הוא שכולם ניסו לומר כפי שקיבלו מהגר"ח.

סיפר לי הגר"ר שרגא גרוסברד, הוא למד אצל ר' שמעון, וזמן אחד הוא הלך לחיזוק אצל ר' ברוך בער, ור' ברוך בער אמר שיעור על אין איסור חע"א, אחרי השיעור ניגש אליו ר' שרגא ואמר לו שר' שמעון ג"כ דיבר על השאלה הזו, והוא אמר שבאחע"א אמנם האיסור לא חל אך סיבת האיסור וכי קיימת. אמר לו הגר"ב שח"ו, אסור לומר כך, מה זה 'סיבת האיסור', וכי אנו יודעים מהו הטעמא דקרא. למחרת אמר הגר"ב שיעור נוסף וייסד שבאחע"א אמנם האיסור לא חל אך החפצא של האיסור קיימת. הוא הגדיר את זה 'חפצא' והוא הגדיר את זה כ'סיבה', אך שניהם לדבר אחד נתכוונו, וכך זה בכל התורה, כשמנסים להבין את התורה ע"י שמקבלים מרב - מכוונים לאמת.

אם אנו באמת שמחים על כך שתרבות יון נכשלה - עלינו להזהר לא לשחזר אותה חלילה...

רבותינו האריכו לבאר שעיקר מלחמת יון היתה על כך שהם העמידו את השכל של האדם במרכז, והיהדות גורסת לא כך אלא צריך לקבל וכו' כפי שמבואר בספרים. אך אני לא מבין: אנו לומדים סוגיא, ומנסים להבין, יש אבוי ויש רבא, יש כל מיני דברים לא מובנים, אז איך אנחנו פותרים את הבעיה - מפעילים את השכל ומנסים להבין כל אחד לפי השכל שלו. למה זה לא תרבות יון, הרי אני מנסה להבין את אבוי ורבא לפי השכל שלי, אם אבוי ורבא לא היו מקדימים אותי, אלא היו מעמידים את הנידון לפני שאוכל להכריע בו לבדי, הייתי אומר מה שנראה לי בנושא. אלא שאבוי ורבא כבר הקדימו אותי ודיברו על כך לפני - אז אני מסביר אותם לפי ההבנה שלי. אז בעצם אתה בונה את כל התורה לפי השכל שלך. א"כ מאי שנא מתרבות יון, למה זה באמת לא ככה.

פעם אמרתי לרב שך איזה שטיק'ל תורה ברמב"ם, הוא אמר לי "אתה אומר סברא ולוקח את הרמב"ם כקרנן, תלמד רמב"ם ואת הסברות שלך תקח לקרנן"... מה הפירוש, הרי אני מנסה להבין, וצריך להבין, וכך אני מבין.

אלא שאם זה עובד כך שאני מחליט שכך צריך להיות כי כך אני מבין וכך מסתבר, וממילא אבוי ורבא צריכים ליישר קו עם הסברא שלי, והרמב"ם צריך להסתדר עם השכל שלי - זו תרבות יון, אך אם זה עובד להיפך - אני לומד את הרמב"ם, ומנסה ליישר את השכל שלי לפי מה שהם אומרים - זוהי התורה. איך אפשר לדעת לעשות את זה, הרי הם לא הסבירו. ואם זה בגלל שכן אני שוב זו תרבות יון.

מה התשובה, אם אני מפעיל את השכל שלי ואומר סברות ומנסה להסביר את אבוי ורבא לפי השכל שלי - זו אכן בעיה, כביכול השכל שלי זה כל התורה והתורה צריכה להסתדר עם השכל שלי, זו תרבות יון. אך תורתנו הק' "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'" - התורה עוברת מדור לדור, יש מסורת, מקבלים רב מפי רב מפי רב, ורק לפי התורה שקיבלנו אנו מנסים להבין. אני מוציא את השכל שלי מהתורה. כך אמורים ללמוד. מי שמבין יותר טוב מכל מה שלימדו אותו ומכל מה שכתוב בספרים וממה שאמרו אלו שקדמו לו, אך הוא מבין אחרת - אז מה זה קשור לתורה ולקב"ה, השכל שלך הוא הקובע, זוהי תרבות יון.

מישהו פעם שאל את הגר"ב מה מצאת אצל ר' חיים, מה חסר לך ברעק"א. הלך הגר"ב ושאל זאת את הגר"ח עצמו, אמר לו הגר"ח "רעק"א מלמד אותך מה להגיד, אני מלמד אותך מה לא להגיד".

פעם שמעתי שיחה מאיזה יהודי מפורסם ז"ל, ובמהלך כל השיחה שלו הוא הסביר למה המצווה היא לשים בגד דוקא ציצית, למה לא 'בננות' (כלשונו), זו היתה השאלה. והתשובה בקצרה היתה שככה זה יותר יפה. זו אמנם דוגמא קיצונית, אבל גם אנחנו לפעמים קצת ככה, שאנחנו מנסים לסדר את התורה לפי השכל המצומצם שלנו ומנסים להסביר לפי השכל שלנו טעמא דקרא של דברים גבוהים וסתומים. הרי הקב"ה ברא תפוחים ואנחנו לא מבינים איך הוא עשה את זה, אז איך את התורה תוכל להבין לפי השכל שלך? הדרך שלנו להבין היא ע"י 'משה קיבל תורה' - לקבל את התורה ממי שקיבל במסירת התורה מדור לדור.

בזמני היה איזה בחור בישיבה שבא פעם לר' שמואל ואמר לו שטיק'ל תורה שלם עם כל מיני סימאות וקלישאות, ר' שמואל כל הזמן התאפק ושתק. כשהבחור גמר לדבר אמר לו ר' שמואל אתה נהנה מזה - שיערב לך, זה שעשוע גרידא, תורה זה לא. רק אם אנו מנסים להבין לפי מה שקיבלנו מרבותינו זה תורה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות
 כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
 שנאמרו במקהלות על ידי
 הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
 ראשי ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
 ולהצטרפות לרשימת התפוצה
 במייל:
 8542164@gmail.com

פרשת מקץ

הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב

בעזרת ה' יתברך נראה לעיני בענייני מוסר הנלמדים מפרשת השבוע, פרשת מקץ.

בפרשה מסופר על החלומות הנוראים שחלם פרעה, ואחר כך מובא שפרעה שואל את כל החרטומים ואת כל החכמים ואף אחד לא עונה נכון, 'ואין פותר אותם לפרעה והפעם רוחו'. דרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ט, יב) "בן פורת יוסף", פורת אותיות פותר. ללמד, שיוסף על ידי החלום של הפרות עלה. פותר גם אותיות פרות.

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום. פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים. ונחלמה הלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון הלמו חלמנו. ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר לו ופתר לנו את חלומותינו איש כחלומנו פתח: רבותינו למדו ודרשו כל תיבה וכל מילה בתורה. כאן למדנו שאסור לסמוך ואסור לבטוח בגוי, יהיה מי שיהיה, ואפילו אם ישבע ויתן תקיעת כף חמורה על דעת המקום ברוך הוא... וכך היה בכל הדורות, שמי שסמך על הגויים, סבל.

מפני מה חרבה ירושלים? – מספרת הגמרא (בבא קמא פ"ב) שהיו שני אחים הורקנוס ואריסטובולוס והיתה ביניהם קטטה ומריבה על המלוכה. הלכו וקראו לגויים שיבואו ויעזרו. ואז באו הרומאים וכבשו את ארץ ישראל בשפיכות דמים.

כך היה גם פה. יוסף אמר לו לשר המשקים תזכור את החדש שעשיתי אתך שפתרתי לך את החלום, ותעזור לי. רק אחרי שנתיים נזכר בו השר. ומה הוא אומר? – "ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים". בכל מילה ומילה הוא מקנטר ומבזה את יוסף, כמו שאומר רש"י: ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה שמזכירו בלשון בזיון. ושם אתנו נער – "שוטה, ואינו ראוי לגדולה". הוא נער, עושה מעשה נערות, אין בו לא דעת ולא תבונה. עברי – כאן מזכיר לפרעה שזה הנער הוא לא משלנו, הוא עברי. "אפילו לשוננו אינו מכיר". ומיד ולאחר שגוי שומע על מישהו שהוא עברי, כבר נכנסת שנאה בלבו. עבד – מפרש רש"י, "כתוב בנימוסי מצרים, על פי החוקים שלהם, שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים". מי שהיה פעם עבד, לעולם לא יעלה לגדולה.

ועוד הוא מוסיף "עבד לשר הטבחים" – אומר לו שר המשקים, הרי אתה זוכר את הפרשה עם שר הטבחים ואשתו וכל מה שהיה. וכך כל דבריו בכדי לגנות את יוסף.

קץ שם לחושך

אבל מכל מקום מלאך רע עונה אמן בעל כרחו, 'יהי כאשר פתר לנו כן היה אתי השיב על כני ואתו תלה, וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה.

החפץ חיים זצ"ל אמר דבר אמיתי ונכון. הבה ונתבונן, איזה צער היה ליוסף בגלותו. הרי הוא היה בן זקונים ליעקב, ואותו לא שלח יעקב מעולם לרעות את הצאן יחד עם שאר האחים, אלא היה יושב יוסף עם אבא שלו, בחיר שבאבות, ולומד ממנו את התורה. כל מה שהיה ליעקב מבית שם ועבד העביר לבנו ליוסף. והנה, בחטף וביום אחד נקרע מזרועות אביו, והושלך לבור, והתגלגל ממכירה למכירה, מישמעאלים למדינים ולסוחרים, ולאחר מכן הובא למצרים ערוות הארץ, ארץ טמאה שאי אפשר לתאר את גדל הטומאה שהיתה שם, לבית פוטיפר.

בהגדה של פסח כתוב "ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך. והכיתי כל בכור, אני ולא שרף. ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ולא שליח. אני ה' – אני הוא ולא אחר". שאל רבינו האר"י ז"ל, למה באמת לא שלח הקב"ה איזה מלאך לגאול את ישראל? אם היה בא גבריאל או מיכאל ומוציא את ישראל ממצרים, היה חסר משהו? – אמר האר"י, כיון שארץ מצרים היתה כל כך טמאה, אם היה בא מלאך ויורד לשם, היה הוא עצמו מתקלקל שם מרוב ריבוי הטומאה ולא יכול היה לגאול את ישראל. לכן דוקא 'אני ולא מלאך, אני ולא שרף אני ה'.

והנה למקום כזה ירד יוסף. ובאמת על זה היתה עיקר החרדה והצער של יעקב כשאמר 'טרודן טרודן יוסף, איך יהיה יוסף בארץ מצרים ערוות הארץ, ואיך יצליח להשמר בקדושתו ובטהרתו. ולאחר תקופה אצל פוטיפר שוב זורקים אותו אל הבור, בבית הסוהר. שתיים עשרה שנים היה יוסף בבית הסוהר המצרי (כמו שאמרו בשמות רבה ז, א), אדם יתאר לעצמו מה זה להיות עשר שנים בבית סוהר מצרי. מי היו אלו שישנו איתו בחדר.

אבל – קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר כמו שאומר הפסוק באיוב (כ"ג, א). כל צרה יש לה את הגבול שלה. את הזמן בו היא צריכה להיות ואת הזמן בו היא צריכה להסתלק. גם כאשר יש צרות רבות שנמשכות זמן רב, תמיד לבסוף תזרח השמש. וכשיגיע זמן זה – כשהגיע זמן הגאולה, 'ויריצוהו מן הבור'. למה ויריצוהו? – הרי כבר שתיים עשרה שנה הוא יושב שם בתוך בית הסוהר, כמה רגעים יש בשתיים עשרה שנה? אם נעשה חשבון נגיע לשש מיליון מאה שלושים וארבע אלף וארבע מאות רגעים. מה יש אם לא ירוץ אלא ילך, ויתעכב עוד רגע אחד? על מה הבהילות הזו? למה לא נתנו לו להתארגן, להסתדר? לא. ויריצוהו מן הבור. תופסים אותו ומריצים ודוחפים אותו 'מהר מהר תצא החוצה'. למה? כי הגיעה עת הגאולה שלו. 'קץ שם לחושך'.

בזה יש מוסר גם לנו, הן לכלל והן לפרט. כלל ישראל נמצא בגלות חשוכה. כמה אומות מכרו אותנו, כמה דם כלל ישראל שפך במשך אלפים שנות הגלות המרה הזו. ה"ד. ולפעמים אדם עומד ותורה איך ומהיכן תבוא עכשיו הגאולה. אבל – 'קץ שם לחושך'. ברגע שיבוא הזמן, הגאולה תבוא איך שתבוא.

ובירושלמי בתחילת מסכת ברכות (פ"א ה"א) מובא על שני חכמים שהיו הולכים בבקעת ארבל ליד טבריה והיה שם חושך ואפלה. אנחנו לא ידעיים מהו חושך, כיון שאנחנו נמצאים בעיר. גם אם אדם הולך בחצי הלילה מכל מקום יש לו אור מהבתים ומפנסי הרחוב. אבל אם אדם ילך באיזה שדה רחוק ומבודד, יראה מה הוא חושך.

כך הלכו שני החכמים האלו יחד בלילה, באותה התקופה שלא היו בה פנסים רחוב. והיה חושך ואפלה מוחלט. והנה בא עמוד השחר. הוא הזמן היותר חשוך, שגם כוכבים אין, 'הכוכבים נספו נגהם' (יואל ד, טו), ואילו השמש עוד לא באה. עלטה על הארץ. ופתאום זרחה השמש, וקרני האור החלו בוקעים ויוצאים. אמר החכם לחבירו, כך תהיה גאולתן של ישראל. יהיה חושך על פני הארץ ולא יראו כלום, האדם לא ימצא ידיו ורגליו, ולא ידעו איך בכלל יכולה לבוא הגאולה ומאין תבוא, ואז בדיוק תבוא השמש ויזרח אור הגאולה.

וכשיגיע הזמן, רגע אחד כבר לא יוכלו לנו. את כולם 'יריצו מן הבור', את כולם יביאו מיד לארץ ישראל. אחד יגיד 'אני רוצה ללבוש חליפה, להביא עוד משהו, יאמרו לו אין זמן. מהר מהר מחר! הגיעה עת הגאולה, ולא מתעכבים עוד רגע אחד בגלות.

זה במה שנוגע אל הכלל. אבל כך הוא גם במה שנוגע אל הפרט. גם אם אדם נמצא בתקופה קשה, הן מסיבות רוחניות והן מסיבות גשמיות, מכל מקום צריך לבו להיות בטוח שקט ושאנן, שבלי ספק גם תבוא הזריחה. 'יהיה החושך סיבת האורה' כמו שכותב רבינו יונה בשערי תשובה (שער שני, ה) "לית נהורא אלא דנפק מגו חשוכא", כלשון רבותינו בזוהר (ח"ב קפד). וכי יוסף העלה על דל מחשבתו רעיון כזה, שהקב"ה יוציא אותו מן הבור על ידי שיביא לפרעה חלומות?.. בודאי שלא. היה יושב ובוכה שם על ימיו וחיייו שעוברים שם בין כתלי בית הסהר, אבל משהגיע הזמן, להקב"ה הדרכים להביא את הגאולה.

כך זה אצל כל אחד ואחד. שלא יגיד אחד, 'אני כבר אבוד, אין לי תקנה'. אין דבר כזה. תפילה עוזרת, רבינו הגדול החזון איש תמיד היה אומר כל תפילה נשמעת ואין תפילה נאבדת. והם דברות רבותינו במדרש תנחומא (פרשת דברים ס"ד): "שאין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה", עיין שם נפלאות. ותפילה זה לא רק 'שמונה עשרה', תפילה פירושה כל בקשה פרטית שאדם שוטח לפני קונו וצווק ממעמקי הלב אנא ה' הושיעה נא. תורה עוזרת.

וכשיגיע הזמן 'יריצוהו מן הבור'. הקב"ה לא יגיד טוב, הוא כבר כמה שנים יושב בצער, שיהיה שם עוד שעה אחת. לא. כשיגיע הזמן, מיד ולאחר תהיה הגאולה שלו ויריצוהו מן הבור.

בחירת פרעה את יוסף

צריך לתאר ולהמחיש לעצמנו את הפגישה בין יוסף ובין פרעה. יוסף יוצא מבית הסהר לאחר שתים עשרה שנה. במדרש כתוב (בראשית רבה פ"ג, י. תנחומא וישב, ה) שאותה המרשעת אשת פוטיפר שמה אותו עם נחושתיים, עם אזיקים. והיתה מענה אותו. פוטיפר רצה להרוג את יוסף, אבל אשת פוטיפר עכבה על ידו. אמרה, אולי עכשיו שהוא בבית הסהר כמה וכמה שנים שנים, אולי עכשיו ישמע בקולי. אולי עכשיו יסכים למה שאני מבקשת ממנו. יום יום היתה באה ורודפת אותו, יום יום היה יוסף מתענה ולא שמע אליה.

והנה עתה יצא מאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה. בא לארמון פרעה, והנה פרעה המושל בכיפה אומר ליוסף כך: ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלומתי ופתר אין אתו. אומר פרעה ליוסף, הנה תראה, יש לי כאן את כל המכשפים ואת כל החרטומים, פקולטה שלימה של מכשפים מהאוגיברסיטה של מצרים, מאוכלי שולחנו של המלך. 'ופתור אין אות' – תראה פלא. כולם אפס... כל מה שהם מקבלים ממני, כל המלגות, כלום.. 'פתור אין אות'.

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אתו. עליך שמעתי, יש לי עדות משר הטבחים שקלעת אל המטרה פעמיים, פתרת להם נכון את שתי החלומות. ש

בדיבור הזה, פרעה בוחן את יוסף. הנה הביאו כאן לפניו אסיר. הוציאו אותו מהבור ומהשעבוד, ומעלים אותו לגדולה, לעמוד לפני המלך. והוא עומד ומשבח אותו שמעתי עליך שאין כמוך, 'חלום חלומתי ופתור אין אותו ואני שמעתי עליך תשמע חלום לפתור אותו', אתה קולע למטרה. ומחכה פרעה לשמוע איך יוסף מגיב. האם יוסף יענע לו בראש, 'כן, מה ששמעת זהו רק מקצת שבחי... עכשיו תשמע יותר... ויגיס את דעתו לפניו או לא.

אבל לא. הדיבור הראשון של יוסף: ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה. 'בלעד', אני כלום, כמי שאינו. 'רק אלהים, הוא שיענה את שלום פרעה'.

האמנתי כי אדבר - יוסף מדבר אמונה

ולאחר הבחינה הזו, מספר לו פרעה את כל החלום. וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר, וכאן המקרא כופל וחוזר את כל החלומות, ולאחר מכן מסיים פרעה: ואמר אל החרטומים ואין מגיד לי. שום דבר המתיישב על הלב לא אמרו לי. ובאמת, אפשר להבין את פרעה... מה אמרו לו? 'שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר'. אדם שומע דבר כזה על בת אחת שלו וכבר מצטער. ללדת ולקבור אותה? ולא אחת, אלא שבע? מה עוד אמרו לו: 'שבע מדינות אתה כובש ושבע מדינות אתה מפסיד'. שמלך ישמע דבר שכזה? הרבה צער יש בזה.

אומר יוסף לפרעה: ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא, אכן חלמות שני חלומות, אבל הכל משורש אחד ולכיוון אחד הולך. את אשר האלהים עושה הגיד לפרעה. אתה מלך ומסוד ביד האלהים, ולכן הקב"ה מרמז לך כל דבר, וכמו שאומר הפסוק (משלי כא, א) "לב מלך ביד ה'". לכן כתוב כאן לשון "הגיד", כי כל לשון 'הגדה' שבמקרא יש בו רמז לפני ולפנים, [כמבואר בספר הזוהר הקדוש בהרבה מקומות, וכמובא בספר נפש החיים (ש"א פ"ג) ע"ב],

וכאן אומר לו יוסף, כי בהיותך מלך, לכן ה' מגלה לך את אשר עתיד להיות. וכאן פותר יוסף את החלום לפרעה שיבואו על ארץ מצרים שבע שנות שובע ולאחר מכן שבע שנות רעב, ומסיים: הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה.

יוסף הוא בנו של יעקב, ונכד של אברהם. יהודי הוא. מה תפקידו של יהודי בעולמו? מה שעשה אברהם אבינו. ומה הוא עשה? – 'הקנה להקב"ה שמים וארץ'. אברהם העברי שכולם בעבר אחד והוא בעבר השני, הפקיד את חייו והפקיד את זמנו כדי להרבות את האמונה בלב הבריות. ולא זו בלבד, אלא שהפקיד גם את מעלותיו הרוחניות, ויותר על מדרגת הנבואה, כדי שיוכל להיות מעורב בין הבריות ולטעת ולשתול אמונה בלבם (כמו שכתב רבינו הגדול החתם סופר בהקדמתו לתשובותיו חלק יורה דעה, ראה שם נפלאות מתורת ה', זיע"א).

הוא הדין יצחק בנו. הוא הדין יעקב בנו, והוא הדין בני יעקב ויוסף הצדיק. בכל מקום שהיה הולך יוסף, היה אומר 'אני עבד להקב"ה'. ולא היה מסיה דעת מזה. במצרים עבדו כל עבודות זרות שבעולם, מפרות ועד התולים.. ועד היום זה כך כידוע וכמפורסם, אבל יוסף לא הסיה דעת, וכל הזמן שם שמים היה שגור על לשונו. בזה הוא פותח בזה הוא ממשיך ובזה הוא מסיים. 'הוא אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה', וכך הוא ממשיך ואומר 'על השנות החלום אל פרעה פעמיים כי נכון הדבר מן האלהים וממחר האלהים לעשותו, כך כל העת הוא מזכיר את אלהים.

ולכאורה יש כאן קצת פליאה על יוסף, הרי עם מי הוא מדבר כאן? – עם גוי שמחזיק את עצמו מעל האלהים. 'עומד על היאור', כמו שדרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ג, ג) שפרעה החזיק שהיאור עומד עליו ומתקיים על ידו, ואם כן, מה הוא שיוסף כל הזמן מזכיר את האלהים, הרי פרעה מחזיק את עצמו שהוא האלהים?! – אבל יוסף יודע שצריך לדבר. שום דיבור לא הולך לבטלה.

הוא חוזר שוב ושוב באזני פרעה, דע כי יש אלהים, והוא זה שהביא לך את החלומות, והוא זה שיביא על ארצך את שנות השובע ואת שנות הרעב. ולא בכדי הוא מזכיר דוקא את השם 'אלהים' ולא את שם הו"ה, כי שם זה פירושו "שר ומושל ותקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם", כמו שכתוב בטור (סיפן ה'). 'אל לשון חזק, כמו שכתוב 'את אלי הארץ לקח' (יהזקאל יז, ג), וכך הוא מזכיר את זה שוב ושוב ושוב, ובסוף קורה הפלא הגדול ביותר, שפרעה לאחר ששומע את כל הנאום של יוסף, מה אומר? – ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו.. גם הוא מדבר על אלהים כבר... למה? – הדיבור של יוסף פעל אצלו.

כאן רואים יסוד גדול, כי אין דיבור שהולך לבטלה. אל לו לאדם להגיד, 'אני מדבר והדברים שלי לא נשמעים'. זה לא נכון. כשאדם מדבר ועוד פעם מדבר ועוד פעם מעורר ומזכיר שיש דין ויש דיין ויש אלהים, יש מנהיג לבירה והעולם לא הפקר, בסוף אפילו פרעה, מלאך רע עונה אמן בעל כרחו. היום ברוך ה' אין פרעה בנמצא. אנחנו כולנו בני אברהם ויעקב ויעקב, ואתנו לא צריך לדבר הרבה על ה', פעם פעמיים מספיק. כולם מאמינים. ובפרט בדור שלנו שהלב נפתח מהרבה סיבות, כמו שרואים שהקב"ה הערה ושפך עלינו רוח תשובה ורוח טהרה שאפילו אנשים שהיו רחוקים מתורה ומצוות מתעוררים ומבקשים וצמאים לתורה ומצוות.

ולכן, דוקא בזמן הזה חובה לזכור שצריך ואפשר לדבר על כל לב ולב. 'אנא מזרעא דיוסף קאתינא', אומרת הגמרא (בבא מציעא פד.). כלל ישראל נקראו על שם יוסף, כמו שרואים בפסוק (עמוס ה, טו) שקורא לכל ישראל בתואר 'שארית יוסף', ואם כן, צריכים אנו ללכת בדרכיו ובפעולותיו של יוסף הצדיק.

כמו שהוא מדבר על אלהים, כל הזמן חוזר וחוזר עד שזה משפיע, אפילו על פרעה הרשע כנ"ל, כך גם אנחנו. ובראש ובראשונה אדם צריך לדבר עם עצמו, הפסוק אומר (תהלים קטו, י) 'האמנתי כי אדבר', כשאדם מדבר בעניני אמונה, יושב ומתאר לעצמו שיש דין ויש דיין, ולין רואה ואחזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' כמו שאומר התנא באבות (פ"ב ס"ב), אם אדם יחיה את זה בעצמו ויחזור וישנן את זה עוד פעם ועוד פעם, זה יעזור לו. זה ייכנס בלבו. ואם הוא ישנן לעצמו שוב ושוב שסוף אדם למיתה ואסור שיכלה ימיו ושנותיו לבטלה כמו שפתחנו, בסוף זה ישפיע ויעזור לו. ולאחר מכן כשיעורר אחרים, בודאי שגם להם זה יעזור, ויכנסו הדברים בלבם ויעשו פרי לטובה.

ה' יהיה בעזרנו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

נחל אליהו

מדוע כל כך נמשך הבני יששכר לחנוכה

יש ספר קדוש 'בני יששכר', למחבר הספר לא קראו יששכר אלא ר' צבי אלימלך, ולמה הוא קרא לספר שלו בני יששכר? בנו חיבר ספר בינה לעיתים והוא כותב שם מעשה מופלא, בספר בני יששכר יש אריכות עצומה על חנוכה הרבה יותר מכל שאר המועדים, ובנו מספר שאביו הרגיש שייכות מאד גדולה לימי החנוכה, היתה לו התלהבות עצומה ואורות והארות בימי החנוכה, והבני יששכר הלך לשאול את הרב'ה שלו 'החווה מלובלין' למה הוא כל כך מחובר לחנוכה, למה דוקא על חנוכה יש לו שפע של חידושי תורה בנגלה ובנסתר, הוא נכנס לחווה ועוד לפני שהוא פתח את פיו אמר לו החווה: בטח אתה רוצה לדעת למה אתה כל כך קשור לחנוכה, בא אני יגלה לך, בית דין של חשמונאים שקבעו את ימי החנוכה היו משבט יששכר ובגלגול הקודם אתה היית מראשי אותו בית דין, זה הסיבה שאתה כל כך קשור לחנוכה, ובגלל זה ר' צבי אלימלך קרא לספרו 'בני יששכר'.

בני בינה

בעקבות דברי החווה האלו זכינו לבאר כמה דברים בעניני חנוכה - למה דוקא שבט יששכר היו הבית דין באותם ימים? כתוב שהיונים גזרו על קידוש החודש, ובני יששכר הם 'יודעי בינה לעיתים' הם אלו שהיו מקדשים את החודש והם היו הנפגעים העיקריים מהגזירה הזו של היונים, לכן להם היה את הכח ואת הזכות אחר כך לקבוע את ימי החנוכה, ועוד טעם יש בזה - בחנוכה קוראים את בתורה את חנוכת הנשיאים, ויש שייכות בין חנוכה לחנוכת הנשיאים, והשני מהנשיאים הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר, ולמה? כתוב ברש"י שנתנאל בן צוער נתן את העצה לכל הנשיאים להקריב את הקרבנות שלהם, ומכח זה הוא זכה גם שבניו יהיו אלו שיקבעו את ימי החנוכה, אומרים בפיוט 'בני בינה ימי שמונה קבעו' ורבים מתקשים מה הפירוש 'בני בינה', וכל המתקשים לא ידעו את הסוד שגילה החווה מלובלין, 'בני בינה' זה כינוי לבני יששכר 'יודעי בינה לעיתים' שהיו הבית דין באותם ימים, הם אלו שקבעו ימי שמונה.

במדרש כתוב הדודאים נתנו ריח זה הדודאים של ראובן, ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה שמדליקים בפתח, והרבה קולמסים נשברו להבין מה השייכות של דודאי ראובן לנר חנוכה, וגם זה מתיישב היטב על פי דברי החווה, הרי יששכר נולד בעקבות הדודאים של ראובן, ומכח הדודאים של ראובן יש לנו את נר חנוכה.

למה אומרים בחנוכה כל יום הלל השלם?

הבית יוסף בהלכות חנוכה מביא קושייה מהשבלי הלקט, בסוכות גומרים את ההלל כל שמונה ואילו בחג המצות גומרים את ההלל רק ביום הראשון, ולמה? הטעם שכתוב בגמרא בערכין הוא שבחג המצות

היו מקריבים בכל יום את אותם הקרבנות, 'כאלה תעשו ליום שבעת ימים', אבל חג הסוכות כל יום חלוק בקרבנותיו, וממה שבחג המצות מקריבים את אותו קרבן זה מוכיח שבצמם זה חג אחד ולכן בעצם מספיק לומר פעם אחת בשביל כל החג, אבל בסוכות שכל יום חלוק בקרבנותיו כל יום נקרא יום טוב בפני עצמו, לכן בכל יום אומרים הלל בפני עצמו, ולפי הטעם הזה קטן שהגדיל בימי הפסח יצטרך לומר ביום הבר מצוה הלל שלם, והקשה השבלי הלקט למה בימי החנוכה אומרים הלל שלם בכל יום הרי אינם חלוקים בקרבנותיהם? ומתרץ שגם בחנוכה בכל יום מוסיפים נר, וכמו כן היה נס בכל יום ויום, עיין בדבריו.

מצות היום בחנוכה

ונראה להציע בזה תירוץ נוסף ובסייעתא דשמיא נראה שזה אמת לאמיתה של תורה - יש חילוק מהותי בין הלל של חנוכה להלל של שאר הרגלים, בכל הרגלים יש דין שרגל מחייב הלל, כמו שרגל מחייב שהחיינו כך הוא מחייב גם הלל, אבל ההלל של ימי החנוכה זה מצות היום, זה כמו האתרוג של סוכות, ולכן דבר שבא מחיובו של הרגל אומרים אותו רק פעם אחת, לכן זמן אומרים רק פעם אחת והוא הדין הלל בשאר ימי החנוכה, אבל הלל של חנוכה שזה מצות היום ולא דין ברגל של חנוכה ודאי שעושים אותו בכל יום ויום, וכמו שמדליקים נרות בכל יום כך אומרים הלל בכל יום.

הרמב"ם מאריך מאד בצורת אמירת ההלל כפי המוזכר בגמרא בסוכה, וכך מנהג התימנים עד היום הזה, [והרמב"ם מסיים 'נמצא שאומרים קכג פעמים הללו י-ה כנגד שנותיו של אהרון, ומקור דבריו מהמדרש, ובמקום אחר ביארנו מה השייכות של אהרון להלל], ולמה הרמב"ם המתין מלבאר את ענין ההלל עד סוף ספר זמנים בהלכות חנוכה, הרי בכל המועדים יש מצוה לומר הלל, על פי דברינו מתבאר היטב - חנוכה זה האבא של כל ההללים, בכל המועדים הלל זה חיוב מחמת היום ואילו בחנוכה זה מצותו ומהותו של יום.

האם נשים חייבות בהלל בחנוכה

יש נידון גדול בפוסקים האם נשים מחוייבות בהלל של חנוכה, אמנם יש כלל שכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות חוץ מ'משק"ה' מצה, שמחה, קידוש, הקהל, ובמצוות דרבנן מצאנו עוד שלש מצוות שנשים חייבות בהם בגלל שאף הם היו באותו הנס, מקרא מגילה, נר חנוכה, וארבע כוסות, ודנו הפוסקים מה הדין בהלל של חנוכה, ורוב פוסקי זמנינו הכריעו שנשים פטורות כי זה נחשב זמן גרמא כמו כל שאר הללים, אבל לפי דברינו שהלל של חנוכה זה לא מדין הלל של רגלים אלא זהו מצוותו של יום כמו הדלקת הנרות, אם כך יתכן מאד שנשים יהיו חייבות שאף הם היו באותו הנס, [כמו הלל בליל הפסח שנאמר על הנס שיש שיטות שנשים חייבות בו], אך יש לדחות - בהקדם: תוספות בכמה מקומות מקשה למה צריך פסוק

לחייב נשים במצה תיפוק ליה שאף הם היו באותו הנס, ותירצו שרק על מצוה דרבנן מועיל מה שהם היו באותו הנס, אבל אי אפשר לחייב אותם במצוה דאורייתא בגלל שהם היו באותו הנס, וראיתי לגאון אחד בספרו שתירץ את קושיית התוספות באופן אחר, הוא ביאר ש'אף הם היו באותו הנס' זה מצוות שכל עניינם הם פרסום הנס, נר חנוכה, מקרא מגילה, ארבע כוסות, מצוות כאלו שכל עניינם הם פרסום הנס גם נשים חייבות בו כשאף הם היו באותו הנס, אבל במצה המהות של המצוה זה לא פרסום הנס אלא טעם המצוה זה זכר לנס של יציאת מצרים, ולכן לא שייך לחייב בזה נשים למרות שהיו באותו הנס, ולפי היסוד הזה אין הכרח לומר שנשים יהיו חייבות בהלל, שיתכן לומר שהלל לא נחשב למצוה של פרסום הנס, ולכן למרות שהנשים היו באותו הנס הם לא חייבות בהלל, ואין כאן המקום להאריך בזה.

ביום חג ההלל הזה

אם היו אומרים יעלה ויבוא בחנוכה איך היו מכנים את היום? לדעתי היו אומרים 'ביום חג ההלל הזה' כמו שאומרים חג המצות, חג הסוכות, כך בחנוכה החפצא של היום הוא בהלל והודאה, בגמרא כתוב 'לשנה אחרת קבעום ימים טובים בהלל והודאה' ומבאר רש"י שזה לא ימים טובים לענין לאסור במלאכה אלא לענין הלל והודאה, ורש"י מבאר שהלל זה אמירת ההלל, והודאה זה על הניסים שאומרים בברכת הודאה, כי על הניסים זה מדין הודאה, ולפי זה יתבאר היטב מה שהתחבטו האחרונים למה לא תיקנו לומר על הניסים בברכת מעין שלש, באליה רבה כתוב שתיקנו על הניסים רק בברכת הודאה, ומכיון שבמעין שלש אין ברכה מסויימת של הודאה אי אפשר לומר על הניסים, ומה עומק הפשט בזה? רצה ויעלה ויבוא זה חיוב הזכרה, ברכת המזון מחייב הזכרה, אבל על הניסים לא ברכת המזון ולא שמונה מחייבים בעל הניסים, אלא מכיון שחנוכה זה ימי הלל והודאה בכל פעם שמגיעים לברכה של הודאה יש חיוב לומר על הניסים, ולא ברכת המזון מחייבת אלא ברכת ההודאה מחייבת, ולכן במעין שלש שאין ברכת הודאה אין חיוב לומר על הניסים.

אגב - לשון הרמב"ם קבעו ימים אלו בשמחה והלל והודאה, וכפי הנראה הוא גרס בגמרא 'קבעו ימים טובים והלל והודאה' ומשמע שמלבד מה שהם מחייבים בהלל והודאה יש עוד ענין בימים טובים, [ולא כמו הגירסא שלנו 'ימים טובים בהלל והודאה' שכל הימים טובים זה לענין הלל והודאה], ולפי שיטת הרמב"ם יש חיוב של שמחה בימי החנוכה.

בתחילת הלכות חנוכה כותב הרמב"ם 'בבית שני כשמלכי יון גזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם' וכנגד הדברים האלו שהיו עשו אנחנו אומרים בעל הניסים 'רשעים ביד צדיקים' זה מתייחס לרשעים שפשטו ידם בממונם ובבנותיהם, רשע זה גדלן ומי שחוטא בעריות, 'טמאים ביד טהורים' זה על מה שהם טמאו את בית המקדש, 'וזדים ביד עוסקי תורתך' זה על מה שלא הניחו אותם לעסוק בתורה.

מה הטענה על בלגה?

בילדותי ראיתי מאמר שפרסם סבי הגר' יהושע זליג דיסקין רבה של פרדס חנה ודבריו נחמדים מאד - משמרת בלגה לעולם חולקת

בדרום וחלונה סתומה וטבעתה קבועה, ולמה קנסו אותם? כי בימי היונים אחת מבנותיהם המירה דתה ונשאת לסרדיוט יוני, וכשנכנסו יונים להיכל טפחה בסנדלה על המזבח ואמרה: לוקוס לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונם של ישראל ואי אתה עומד להם בשעת דחקם, וכששמעו חכמים בדבר קנסו את כל המשמרה, ומקשה הגמרא למה ההורים אשמים? אומרים חז"ל: שותא דינוקא בשוקא דאבוה או דאימיה, השפה של ילד ברחוב זה מה שהוא קלט בבית, והקשה סבי זצ"ל: הרי מקובל בשם החפץ חיים שכשיש רוח סערה התפוחים נופלים רחוק מהעץ, בתקופת ההשכלה נפלו בני המשפחות הכי טובות, אנחנו רואים היום ברוח הסערה של האינטרנט נופלים בני המשפחות הכי טובות, בירושלים של מעלה לפני שמונים שנה רוב הבחורים נפלו ונשרו לרחוב, ומה רוצים מהאבא של אותה בת שנשבתה בקסם של המתיונים? הרי היתה אז רוח סערה?

ילד שראה חרדת קודש לעבודה לעולם לא יבזה

אותה

וביאר בזה יסוד מופלא - ילד שגדל בבית שכשדף שמוזכר בו דברי תורה נופל על הרצפה כל בני הבית רצים בחרדת קודש להרים את הספר, מנשקים את הספר בחמימות ומניחים את זה בכבוד בגניזה, ילד כזה אפילו אם הוא יהיה משומד ויתחתן עם גויה לעולם הוא לא יוכל לשרוף ספר תורה, בכוחות הנפש שלו הוא מנוע מלעשות כזה דבר, אמר סבי זצ"ל: מה שהיא התיוונה ההורים לא אשמים, מה שהיא נישאת לקצין יוני ההורים לא אשמים, אבל ילדה שגדלה בבית של כהני ה' משרתי המקדש שמסוגלת לדפוק בסנדלה על המזבח בזה ההורים אשמים, היא לא התחנכה לחמימות לעבודת המקדש, היא שמעה את אבא חוזר הביתה ומספר על ה'עומס' שהיה היום בבית המקדש, היום הבשר היה צלוי טוב, שמעתי תיאור מהגר' ראובן קרלינשטיין - אותו אבא חוזר והאמא שואלת אותו: איך היה היום? והוא עונה: היה הרבה קרבנות, והאמא שואלת אותו: תגיד לי, לא היה יותר מצוה לחלק את הכסף הזה לקופת העיר... זה האוירה שהיא נשמה בבית, זה קלקול שעובר לדורות.

להשלים להם את הגלילה...

המשגיח הגדול ר' ירוחם ממיר היה לו ועד שבועי בשיבתו ליוצאי גרמניה, בבחינה מסויימת הם היו במדריגה יותר גבוהה מאלו שהגיעו מפולין וליטא, הם הגיעו ממקום הרבה יותר רחוק והם עזבו בתים שחינכו שם לצאת לעבוד ובאו לשיבות, מלבד זאת גרמניה כבר הייתה מודרנית והיה שם תשתיות חשמל בבתים וברחובות ואותם בחורים היו צמאים לדבר ה' וויתרו על הכל בשביל התורה, ובכל אופן ר' ירוחם היה מוסר להם וועד מיוחד, הוא אמר שיש דבר אחד שצריך להשלים להם, והוא נתן דוגמא של אחד מהדברים שמבטא את החיסרון שיש להם לעומת שאר הבחורים - אצלנו ילדים לא מקבלים עליות, ילד בן עשר מקבל גלילה ובגיל שש שבע הילדים עדיין לא מקבלים גלילה, הם נדחפים ליד הבימה ומתקוטטים ביניהם מי יגיש את הגארטל לגולל, ואותם אלו שבאו מגרמניה אין להם את זה, הם התחנכו במקומות שהכל מסודר ומאורגן שם הילדים לא יכולים להידחף על יד הבימה, אמר ר' ירוחם: את החסר הזה אני צריך להשלים להם, וכמובן שהוא לא התכוין להשלים להם את הגלילה שהם לא קיבלו, אלא הוא בא להשלים להם בנפש את החמימות למצוות שהיה חסר לאנשים שחיו בקרירות ובחוסר התלהבות ווארימקייט למצוות.

להחדיר חביבות לתורה ומצוות לילדים

רבותי, מה זה נוגע אלינו? הסטייפלער היה אומר: יראת שמים לא צומחת ברחובות, הדרך להקנות לילדים חביבות במצוות, חביבות בתפילה, חביבות לתורה, זה רק בבית, רק מה שהילדים יראו בבית יקנה בנפש שלהם, יש אברך שלומד יום שלם בכלל, ברוך ה' אכשר דרא ויש כולל בוקר, כולל צהרים, כולל ערב, וכולל ביום שישי ובמוצאי שבת, הוא מגיע הביתה מותש והזמן היחיד שהוא נח ולא לומד זה בארוחת ערב שבה הוא קורא קצת עיתון, זה הזמן היחיד שהוא מתאוורר במהלך היום, הוא ודאי צודק ומותר לו לנוח קצת, אבל זה הרי הזמן היחיד ביום שהבן שלך רואה אותך, הוא מעולם לא ראה אותך עם גמרא ביד, מה שנקלט לו בראש זה שאבא קורא יתד, לעומתו יכול להיות יהודי שנהנה מיגיע כפיו שכל היום עוסק לפרנסתו אבל כשהוא מגיע הביתה הוא מיד פותח גמרא, הילדים שלו רואים כל הזמן אבא שעוסק בתורה, כמה מעלה יש לילד שהולך לישון בלילה עם הניגון המתוק של הגמרא של אבא, אמנם לא בכל יום זה אפשרי אבל בשבת קודש אפשר לעשות את זה, הילד קם בבוקר והוא שומע את הניגון של הגמרא של אבא, אין לתאר כמה זה משפיע וקובע בנפש של הילד, זה נותן חמימות וצימאון לעסק התורה, ההכנות לשבת קודש, כשלכל ילד יש תפקיד מיוחד שהוא עושה אותו ביום שישי בבוקר, שיש אוירה טובה וחמה בבית בזמן ההכנות לשבת קודש, זה מקנה לילד שמחה ותשוקה לשבת קודש, היום מכינים 'נר לייט' שגם את הנרות לא יצטרכו להכין, בילדותי לא היו פתילות, אני זוכר את אבי זצ"ל עומד ומכין פתילות מצמר גפן בכזו חביבות למצוה, אני זוכר שבערב סוכות הוא היה לוקח אותנו לפרדס של אשה תימניה שהיו שם אתרוגים בחזקת לא מורכבים, במשך חמש שש שעות הוא היה מחפש אתרוג ואחר כך הוא היה חוזר הביתה עם אתרוג תימני מהודר והפנים שלו זרחו כמו אדם שזכה בלוטו במליון דולר, אין לשער כמה זה השפיע והחדיר בנפש שלנו לדורי דורות, סיפר לי יהודי שגר בחיפה שאביו היה לוקח אותו לאמירת סליחות לפנות בוקר, אותו יהודי מאד רצה לקחת גם את הילדים שלו אבל היום שיש חיידר כל היום לא שייך להעיר את הילדים כל כך מוקדם, והוא דאג שבילי שישי הילדים שלו ילכו לישון מוקדם כדי שלפחות פעם אחת הוא יוכל לקחת אותם לקלוט מה זה סליחות לפנות בוקר, זה משפיע עליהם לכל החיים, לתת לילדים לטעום מה זה סליחות, זה משפיע לשנים אחר כך, לקחת את הילדים לאפיית מצות, החבורה שלי לאפיית מצות נמצאת בבני ברק, הייתי מוציא את הילדים מהחיידר ליום שלם ולוקח אותם, שאל אותי פעם יהודי: זה לא ביטול תורה? אמרתי לו: אתה יודע מה זה נותן לילדים לשנים אחר כך? אמרו לי שר' חיים גריינמן היה לוקח את כל הילדים והנכדים מהחיידר ומבטל אותם יומיים מהחיידר בשביל שיקנו ויראו מה זה חביבות למצוות, אני זוכר איך שר' חיים קנייבסקי היה לוקח את כל נכדיו לקטוף סכך לכבוד סוכות, כל דבר כזה מקנה חביבות וחמימות בלב הילדים לתורה ומצוות.

השפעה מגיל צעיר

במדרש כתוב 'חושך על פני תהום' זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל שאמרה להם כתבו על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, ויש כמה הסברים מה מיוחד בקרן השור, יש מבארים ששור מסמל את הפרנסה של האדם, גם בפרשת מקץ פרעה חלם על פרות לבטא את הרעב והשבע שיבוא למדינה, עם השור חורשים את השדה וכך יש פרנסה ואוכל, כתוב שסדר זרעים נקרא אמונה שמאמין בחי

עולמים וזרע, והיונים רצו לפגוע באמונה, לחיות שהכל טבע וכוחי ועוצם ידי, לכן הם רצו שיכתבו על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל, שכשהם ילכו לחרוש שזהו הזמן שהכי מסוגל לאמונה אז הם יכריזו אין לנו חלק באלוקי ישראל, ויש שמבארים - בגמרא בשבת כתוב שבזמנם היו עושים בקבוקים לתינוקות מקרן של שור, היו סותמים את הצד הרחב והצד הצר הוא היה הפיה, והיונים ידעו את הסוד שאם רוצים להילחם ביהודים צריך להתחיל את המלחמה בחינוך של הילדים, לכן הם רצו שכבר מילדות יהיה כתוב על הבקבוק שלהם אין לנו חלק באלוקי ישראל.

מלכות יון - עידן חדש בבריאה

הארכנו בשיעור הקודם שהחושך הגדול של מלכות יון זה מה שהם לא מכירים בשום כח שהוא לא שכלי, ונוסיף מעט על הדברים - במשנה בראש השנה כתוב שלמלכי אומות העולם היו מונים שנה באחד בתשרי, ויש דבר פלא: מלכות יון שלטה בזמן החורבן מאה שמונים שנה, והם זכו שכלל ישראל היו מונים בשטרות למלכות יון גם אחרי מאות רבות של שנים, למה כלל ישראל לא התחילו למנות למלכות רומי שכבשה אחר כך את העולם, שמעתי בזה מהגר' משה שפירא זצ"ל - בהקדמת רבינו ניסים גאון על הש"ס הוא כותב 'דב ירד לבבל בשנת תק' שנה לפיסוק הנבואה אשר היא תחילת ממשלת אלכסנדר' אין לתאר מה היה בעולם כשהיו נביאים, נביא שהתנבא תשע מאות תשעים ותשע פעמים ודבריו התקיימו ופעם אחת נבואתו לא התקיימה הוא חייב מיתה, כל מילה שיוצאת מפי הנביא חייבת להתקיים [כשזה נבואה לטובה], כשהיה נבואה היה קשר ישיר בין הבורא לנבראים על ידי הנביא, וכשפסקה הנבואה נפסק הקשר הזה בין הבורא לנבראים, העולם השתנה מהזמן שפסקה הנבואה, לכן מונים למלכות יון כי מאז התחיל עולם חדש.

שחיטת היצר הרע בזמן פיסוק הנבואה

בגר"א כתוב שכשאנשי כנסת הגדולה שחטו את היצר הרע אז פסקה הנבואה מכלל ישראל, ויש להקשות שבחשבונות השנים בחגי זכריה ומלאכי נמצא שהיתה נבואה גם בזמן מלכות יון, וליישב את דברי ר' ניסים גאון נראה על פי מה שמבואר בגמרא במגילה שלמרות שאין נבואה בחוץ לארץ אבל נביא שהתחיל להתנבאות בארץ ממשיך את נבואתו בחוץ לארץ, ועל דרך זה גם בזמן הנבואה, משחיטת היצר הרע לא קמו נביאים חדשים אבל מי שהתנבא לפני כן המשיך גם אחר כך להתנבאות.

השתוקקות לאלקות

ולמה כששחטו את היצר הרע פסקה הנבואה? הביאור הפשוט הוא שזה לעומת זה עשה האלוקים, כשנחלש הכח של הטומאה נחלש גם כח הקדושה, אבל נראה שיש כאן עומק נוסף - אנשי כנסת הגדולה שחטו את היצר הרע שהחטיא את כלל ישראל וגרם שבית המקדש יחרב, ולכאורה, אם זה רעיון כל כך מוצלח איך במשך כל השנים לא חשבו על הרעיון הזה? התשובה היא: לשחיטה הזו היה מחיר מאד כבד, היצר הרע של עבודה זרה הוא התכונה שהקב"ה ברא בנפש האדם להידבק באלקות, זה נברא באדם בשביל להידבק בקב"ה וכל אדם יכול לנצל את התכונה הזו לטוב או לרע, אדם נמצא בעולם הזה ויש לו עבודה קשה, צריך להתאמץ ולעמול ואי אפשר לעשות כל מה שרוצים, מי שמאמין בקב"ה יש לו עבודה קשה, בא היצר הרע אל האדם ואומר לו: בא תפרוק את התשוקה לאלקות על

דבר מוחשי שעשוי מעץ ואבן וזה לא יחייב אותך כלום, ובאותם ימים ההשתוקקות לאלקות היה נסיון עצום, ולשחוט את היצר הרע של עבודה זרה פירושו לשחוט את החשק להידבק באלקות, לכן מהרגע ששחטו את היצר הזה לא היה יכול להיות נבואה, ולכן במשך כל השנים כשהייתה נבואה לא היה שייך לשחוט את היצר הרע הזה, **אבי מורי זצ"ל** היה רגיל לומר - בספר מלכים רואים שרוב המלכים גם אלו שעשו את הישר בעיני ה' כתוב עליהם **'דק הבמות לא סרו'**, וזה דבר בלתי נתפס! להקריב קרבן בחוץ זה כרת כמו לאכול ביום כיפור וכמו עריות, ואיזה יצר הרע משונה זה? הם לוקחים שור שעולה כמה אלפי דולרים ומקריב אותו לקב"ה שאותו קב"ה אומר שעל כזה דבר חייבים כרת, וכי בשופטני עסקינן? רואים מכאן את עוצם התשוקה שלהם להתקרב לקב"ה ולהקריב קרבנות שלמרות שהם ידעו שיש על זה כרת הם לא היו יכולים להתאפק, זוהי התשוקה שהייתה למאתים וחמישים איש מקריבי הקטורת.

אין קיום ליון בזמן שיש נבואה

ומה הקשר בין מלכות יון לפיסוק הנבואה בישראל? יון הרי נלחמו בכל דבר שמעל הטבע, וכל זמן שהייתה נבואה בישראל לא היה קיום לחושך של יון, הנבואה היתה הדבר הכי לא מדעי שיכול להיות, ורק כשהעולם השתנה ופסקה הנבואה היה יכול לבוא לעולם החושך של יון, כתוב בחז"ל עד שפסקה נבואה שמע לדברי הנביאים משפסקה נבואה שמע לדברי החכמים, מאותו זמן התחיל הכח של תורה שבעל פה שזה החכמה.

הזכרת חנוכה במעין שלש

הזכרנו את קושיית האחרונים למה לא אומרים על הניסים במעין שלש, ר' חיים בריסקער תירץ על תירוץ מאד מחודש, הוא מקדים ומקשה למה בברכת המזון אומרים רצה ויעלה ויבוא לפני בונה ירושלים, ואילו במעין שלש מזכירים רצה ויעלה ויבוא אחרי

ובנה ירושלים, ולמה? מבאר ר' חיים שההזכרה במעין שלש זה לא מקביל להזכרה של רצה ויעלה ויבוא בברכת המזון, אלא זה מקביל לברכה רביעית שנפסק להלכה שמי ששוכח רצה או יעלה ויבוא אומר ברכה רביעית **'אשר נתן כו'**, ולכן זה נמצא אחרי ברכת בונה ירושלים, ולמה? כי במעין שלש מזכירים רק מה שקובע ברכה לעצמו, ולכן רצה ויעלה ויבוא שהם קובעים ברכה לעצמם [כששוכחים אותם] מזכירים גם במעין שלש, אבל על הניסים שלא קובע ברכה לעצמו בברכת המזון לא מזכירים אותו במעין שלש.

ויש להוסיף בזה - בראש חודש אומרים בעל המחיה **'וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה'**, וביום טוב יש אומרים וזכרנו לטובה ויש אומרים ושמחינו ביום כו', ולמה? הרי ביעלה ויבוא יש רק הזכרה ולא ושמחינו, למה במעין שלש אומרים ושמחינו? ונראה ששני הנוסחאות תלויות בדברי ר' חיים, הם נחלקו האם ההזכרה של מעין שלש זה במקום יעלה ויבוא או במקום הברכה הרביעית, אם זה במקום היעלה ויבוא אומרים וזכרנו כי יעלה ויבוא ענינו זכרון, אבל אם זה במקום ברכה רביעית אומרים ושמחינו כי בברכה רביעית אומרים אשר נתן כו' לששון ולשמחה.

ור' חיים הכריח את יסודו ממה שההזכרה נמצאת אחרי ובנה ירושלים, ולכאורה אפשר לדון ולבאר באופן אחר, בכל ההזכרות שמצאנו גם בתפילה וגם בברכת המזון תמיד ההזכרה נמצאת לפני הקטע האחרון שסמוך לחתימה, ולכן במעין שלש ההזכרה נמצאת לפני **'כי אתה ה' כו'** ולא לפני ובנה ירושלים שזה לא סמוך לחתימה.

ודודי הגר' שמעון משה תירץ על עיקר קושיית האחרונים תירוץ מחוכם - הוא ביאר שעל הניסים זה לא הזכרה אלא הרחבה של ברכת ההודאה, חוץ מההודאה על הארץ ועל המזון אנחנו מודים על הניסים כו', וכל מעין שלש זה קיצור של הברכות, ואם מקצרים בעיקר הברכה ודאי שיקצרו ולא יאמרו את ההרחבה שמוסיפים רק בחנוכה.

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים: 2132817@gmail.com

מסלול מייל בלבד: N636567@gmail.com

קביעות ימי חנוכה בהלל ובהודאה

אין הכוונה על מעשה הדלקה עצמה שהרי את כל קרבנות הנשיאים עצמם הקריב אהרון וא"כ לא מדובר על ההקרבה עצמה אלא על עניין חינוך המזבח והכוונה שפרע הקב"ה לאהרון חנוכה אחרת והיא חנוכה דידן שנעשתה ע"י הכניך הקדושים ונעשתה במנורה, וביאור 'שלך גדולה משלהם' אינו מצד האיכות אלא מצד הקיום ששלך יעמוד לעולם כלומר גם בזמן הגלות והחורבן.

ביאור חנוכת הבית במנורה דווקא

והנה השם 'חנוכה' נקרא להדיא לזכר חנוכת החשמונאים (וידועים דברי המהרש"א שהיה צריך חינוך חדש לכל הבית מצד ש"באו בה פריצים וחיללוהו" אם כי שאינו מוזכר בדברי חז"ל להדיא) והביאור הוא שהמנורה היתה בבית שני הכלי הפנימי ביותר לעומת הארון שנגנז, וד"ז שהמנורה היא הפנימית ביותר אחרי הארון מתגלה במה שנאמר על המנורה "מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערוך אותו אהרון" כו' היינו שמתייחסת להדיא לארון ואחריו במעלת הקדושה וכן מצינו בנבואת זכריה (הנקראת בהפטרה) שבית שני דרגת גילוי היתה בדרגת המנורה ולא בדרגת הארון והיא היתה עדות ששכינה שרויה בישראל עכ"פ עדיין צ"ב מה המשמעות של המועד הזה בזמן הגלות ג"כ.

ונעמיד לסיכום את הקושיא הראשונה מה שיך המשכת החנוכה בקיום הבית לזמן הזה עד כדי שניתן כמותנה עליונה לאהרון על פני חנוכת המשכן, וביותר שאת חנוכת המשכן אין אנו חוגגים (בימי ניסן - וגם קריאת הנשיאים מנהג בעלמא) ואת חנוכת בית שני באמצעו - כן.

וידוע שאומר ר' יצחק סגי נהור שיעשו נרות חנוכה מזהב זכר למנורת המקדש (והוא כמעט מהדברים היחידים שידועים אנו על החכם הנ"ל בנו של הראב"ד שהיה מרבותיו של הרמב"ן ומופלג בחכמת האמת) ולא נזכר בגמרא כלל והוא הרבה למעלה משליש ואינו הלכה אלא שיש פה התפעלות שאם יש לנו שייכות למקדש - "אחזתיו ולא ארפנו" שהרי הוא נקודת אור שלא בטילה בגלות ג"כ שמתגלה צד המקדש בחנוכה ונמשכת לתוך הלילה וכן איתא בבעה"מ לא להשתמש לאורה דומיא דמנורה² וכן מנהג הדלקת נרות דבית הכנסת לכאורה ג"כ שיך לסעיף זה וכך מתקיימים דברי הרמב"ם שמצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד אם כי נראה שם בדבריו שהוא מצד פרסומי ניסא.

קביעת הנס על הישועה או על הנס דמנורה

ואמת שאין לומר שיעקר המועד היה נס המנורה בעצמו - שהרי לכשעצמו אין ראוי שיקבע עליו ימי החנוכה וכמו"ש המהר"ל שלא עושים מועד על נס שיתאפשר לקיים מצוה, אלא וודאי שכל הגילוי במנורה עניינו להורות על הישועה מהיונים וכן מבואר להדיא לפחות בשלוש נקודות נקודה ראשונה

הברייתא של מגילת תענית המובאת בגמ' בשבת (כ"א): מפרשת מאי חנוכה, ומסיימת "לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה", ומבואר בזה שימי החנוכה מיוחדים בעוצם השירה וההודאה של ישראל לקב"ה, ונקבעו לשירה מופלגת לשורר הלל השלם במשך שמונה ימים על נס דחנוכה. הגם שעל עצם ההצלה והפדות מהיוונים הוא די לקבוע יום אחד להודות ולהלל כמו שהביאו בגמ' (פסחים ק"ז.) את תקנת הנביאים לומר הלל על כל צרה וצרה שלא תבוא, מ"מ תקנו חכמים הרחבה גדולה של הלל והודאה, לפי מנין הימים של הופעת הנס של דליקת המנורה, והרי שכל הימים הללו מבטאים את הישועה של חנוכה.

ויש לעיין בזה מכמה צדדים.

המשכיות הג' החנוכה גם לזמן הגלות

נקודה ראשונה בהבנת עיקר קיום התקנה בזמן הזה.

לכשנתבונן בנס החנוכה נמצא שיש בו ב' תשועות, התשועה האחת מגזירת היוונים 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', שמאותה שעה חזרו לתורה ולמצוות באין מפריע ולא עלתה זממת היוונים בידיהם. והאחרת תשועת המקדש בחנוכת המזבח ובהדלקת הנרות. ולכא' יקשה דבוודאי דיש לנו לקבוע מועד לשבח להקב"ה שהושיע לטהורים והעמיד את הדת על תילה, דהרי אם ח"ו זממת היוונים היתה עולה בידם, מציאות ישראל כיום היתה שונה לגמרי רח"ל. דבאותו הזמן היו ישראל במצב ירוד וקשה מאד, שולוא כן לא היו החשמונאים יוצאים למלחמת תנופה נגד היוונים כנגד כל הסיכויים. ואף אם לאחר כמה דורות היו חוזרים לתורה אין ספק שהיתה מכה זו נותנת את אותותיה בצורה רחבה. אמנם המועד על חלק הנס של חנוכת המזבח היה צריך להתבטל בתוך שאר ימים טובים של מגילת תענית שבטלו עם החורבן, שהרי בחורבן הבית אין קיום ליו"ט זה ומה לנו עם המקדש כיום וכיצד נשמח בחזרה אל המקדש.

וכן השם של היום מורה על החנוכה, ולכאורה יש פה ממש לועג לרש ששנים רבים לישראל ללא אלוקי אמת וללא תורה וישב בצר לו בריחוק מקום, ללא מקדש, ואין לנו שיעור כי אם התורה הזאת, וכל מחמדיה טבועות גנוזות, וא"כ היה צריך להתייחס לתורה ומצוות בבחינה של הקשר שלהם לנס, ולא כך היה אלא מודים אנו הודאה עצומה על חנוכת המקדש והמנורה, ולא עוד אלא שהנרות שלנו מתייחסים להאיר את אור המנורה בישראל וכמו שמביא הרמב"ן מהמדרש וממגילת סתרים של ר' ניסים גאון שהקב"ה ריצה את אהרון שהיה מקנא בנשיאים על קרבנותיהם בחנוכת המזבח, ואמר לו 'שלך גדולה משלהם שאתה מעלה ומטיב את הנרות' וכתב הרמב"ן לבאר שוודאי

¹ נכתב ע"י הרב ד. ה. שליט"א

² ובה מתברר מקחו של מרן הגרי"ש זצ"ל שהורה להדר בשמן ראוי לאכילה שהרי לכא' בגמ' המקור לשמן זית שמשיך נהוריא ורק בראשונים המאוחרים יותר הזכירו שבו נעשה הנס אלא שיע"פ דברינו מבואר שבאמת הוא אחיזה מסויימת בביהמ"ק גם בזמן הגלות.

בהודאה שלנו בעל הניסים כו' שמדבר על הניסים הגדולים שאירעו אז ויש לשים לב שלא מוזכר כלל נס פח השמן בעל הניסים רק מציינים שלאחר הנס באו להדליק נרות בחצרות קדש, והרי שהכרת הנס המציאותי הוא עיצומם של הימים ורואים אנו את ההצמדה המוחלטת של הנסים במלחמות וגבורות שהיו אז לנס פך השמן כלומר ששני הניסים קשורים ואחוזים זב"ז, וכן בחינה שניה שמצינו חיבור מוחלט זה בהדלקת הנרות שמצד אחד 'הנרות הללו אנו מדליקים על הניסים' כו' ומצד שני יש בהם הלכה למהדרין להוסיף כל יום מצד שנס בכל יומא איתא כלומר שמתייחסים לנס הישועה וצורת התקנה שמצמידים את הישועה לנס פח השמן, ועוד בחינה שלישית מצינו בחיבור נס המנורה לישועה - בהלל, בהפלגה עצומה שאומרים אותו כל יום דהיינו שההלל עיקרו על הישועה, ואמירתו כל יום הוא מצד הצמדת הישועה לנס המנורה.

ואגב באמת יש להתבונן בגודל הפלגת נס החנוכה המתגלה בתקנת ההלל - מתוך ההשוואה לפסח, שבפסח מודים אנו על יציאת מצרים שהיו בו ניסים ונפלאות עצומים וגם נאמר בו "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (ישעיהו לט כט) שעניין החג הוא בשירה בעצם, אפילו כך אומרים ההלל רק פעם אחת ובשאר ימים לא משלימים אותו - ופה על כל תוספת נס מסויימת מעמידים ההלל שלם - שמונה ימים אתמהה³.

ועוד נקודה בהקבלה לפסח שמברכים בו ברכת הנס רק פעם אחת בברכת הגאולה כמו שביאר הגר"א - שברכת הגאולה של ליל הסדר 'אשר גאלנו וגאל את אבותינו' כו' - היא ברכת הנס של יציאת מצרים (שעשה ניסים) ולעומתו פה כל יום מעמידים ברכת שעשה ניסים מחודשת וחזק מזה שהדברים פלואים ממש בעניין הפרופורציה לגבי נפלאות הפסח הן בשירה והן בברכת הנס, עוד יש לנו פה הבחנה רביעית של חיבור הישועה והנס דנרות שהרי וודאי שהברכה שעשה ניסים לאבותינו הולכת בעיקרה על ניסי הישועה אבל מברכים אותה כל יום לפי התקדמות נס המנורה כדאי' בחז"ל שנס בכל יומא איתא.

לעמוד ע"פ הנ"ל על שני חלקי על הניסים

וכן יש לעמוד על נוסח על הניסים שמעמידים בו את היונים שבאו להעבירם מחוקי רצוניך כו' ולא נתהפך אח"כ כמו שהיינו מצפים שמתחיל בגנות ומסיים בשבח באותו עניין כבשאר המועדים וכעין שנאמר בעל הניסים דפורים - שהוא 'ביקש להשמיד' כו' וכנגד זה בסוף הפרת את מחשבתו כו' ותלו אותו ואת בניו' כו' וכן פה היה צריך לומר שנתחזקו אח"כ להעמיד את חוקי רצוניך בישראל והזכירו את תורתך וכדו' ולא כך מתארים אנו את הנס אלא 'ואח"כ באו בניך לדביר ביתך' כו'⁴.

וכן ברישא דתיאור על הניסים לא הוזכרו קלקולי פרצות המקדש וטומאת השמנים וטינוף הקודש בסדר הגזירות אלא רק להשכיחם כו' והוזכר רק בנקיין המקדש לאחר הניצחון.

עכ"פ בצורת הדברים יש לנו פה קשר עצמו עמוק בין צרת המקדש לצרת להשכיחם תורתך כמו שמבואר בעל הניסים

³ ועוד יש לנו להתבונן בענין זה בסדר המוסיף והולך של כל יום מה עניינו בעניין והוספת על כל תהלתך (תהילים ע"א יד) להודות שוב ושוב ועוד מה תוכן התוספת שיש בכל יום וזה ודאי דורש הבנה מעמיקה מאוד בסדר העבודה שעומדת לפנינו איך נקשרים בה לפי הגילוי של המנורה המתפרטת בשירה, ומתרחבת והולכת.

⁴ ולכן צריך לומר שההיפוך המבוקש נרמז פה בתיאור הניצחון עצמו של רשעים ביד צדיקים וזים ביד עוסקי תורתך והיינו שהמנצחים היו מקיימי מצוותיך (צדיקים)

שבתיאור הצרה לא הזכיר בית המקדש אלא רק הרצון של היונים להחשיך את העולם מתו"מ ובסיפא דעל הניסים לא מוזכר הישועה בחלק זה אלא אלא רק את מתואר חנוכה וטהרת המקדש שלא הוזכר כלל בתחילה וצ"ע הקשר ביניהם.

ועוד מתבאר בצורת הדברים שיסועתם של ישראל היה בהארת אור המנורה כלומר לעומת מה שמדברים אנו על מלכות הרשעה שרוצה להשכיחם תורתך כו' מגיע השלמת התיקון ע"י השלמה בהארת אור המנורה ולא מספיק מסירת הרשעים ביד צדיקים כו' לבדו.

וא"כ צריכים להבין את ההרגש של השייכות למנורה שממנה באו הניסים כולם, וביום הראשון וודאי יש בו את כלל הישועה וכמו שכתב הפר"ח שהיום הראשון הוא עצם החזרה למקדש וחניכתו היינו עיקר ה'הדליקו' נרות בחצרות קדשך' ושאר הימים הם הניסים הנוספים.

אם כי היה מקום לבעל דין לומר שההלל שמונה ימים הוא מצד התארכות חניכת המקדש אבל לא מצינו בדברי חז"ל המשכות החניכה עצמה רק בנס המנורה וכדברי רמב"ן לעיל שהחנוכה בנרות והיא המעמידה את המועד של חנוכה ומזה נמשך כל החנוכה של המקדש בעבודת המזבח ג"כ.

וכן ביאר הרמחל בקטע הקצר בדרך ה' ותו"ד שהיה קטרוגים על המנורה ולזה נמסרו ישראל ליון עד שבאו החשמונאים ותיקנו חלק זה וחזרה המנורה לישראל, עכ"פ העולה מהנ"ל הוא שיש אפשרות לראות את המנורה כנצחון.

יחס המנורה והחכמה

ונעתיק עצמנו להתבונן בענין המנורה עצמה. הקשר בין המנורה לחכמת התורה מבואר בדברי חז"ל 'הרוצה להחכים ידרים - וסימך מנורה בדרום' והרי להדיא שהמנורה מתייחסת לחכמה וכדאי' בחז"ל הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח (שבת כג) וכן הוא בדרשת חז"ל עה"פ "כי נר - מצוה ותורה - אור" (משלי י כג) היינו שע"י נר החנוכה מאיר אור התורה (כ"נ במדרש אגדה ולהדיא ברש"י שם) והרי שקבלנו במנורת החנוכה גם את התורה גם את המצות כלומר גם הנר וגם האור נגד להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך.

השתא דאתינן להכי יש לנו להתבונן במנורה שמתגלה בה החכמה והמצוה גם יחד היינו תיקון שני החלקים שהעמדנו לעיל ואיך משתלבים שניהם במנורה.

ולכאורה מקום קושיא יש פה שהרי בכלי המקדש הכלי נגד התורה הוא הארון כדאי' בחז"ל בכ"מ שהתלמיד חכם נמשל בארון כעין 'לוחות ושברי לוחות מונחים בארון' והזר שלו נגד כתר תורה ועוד וא"כ מה שייך מה שאמרנו לעיל שהתורה במנורה וביישוב ע"י חילוק פשוט שהארון הוא התורה והמנורה בחכמה כמדוייק בדברי חז"ל שהבאנו לעיל וא"כ יש להתבונן מה חילוק יש בין חכמה לתורה כדי להבין עניין המנורה דווקא.

ועוסקי תורתך שנצחו לאנשי הרשע והזידות כנגד התורה - וכעין שאמר דוד על הנלחמים ומעמידים נגדו את תשובות השקר כעין עניין יון בעניין החכמה והפילוסופיא "זדים הליצוני עד מאוד מתורתך לא נטייתי" (תהילים קיט נא) וכמובן שעדיין לא מיישב מה פתאום מביאים את השכנגדו העיקרי - 'ואח"כ באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך' ⁵ ולהר"ח הוא דווקא ב"ח וכן מביא בטור בריש הלכות חנוכה להמאמר הנ"ל

משחת' - והרי יש פה חלקינו וצורינו והוא טופס מיוחד של ברית שלא נאמר במקומות אחרים (שאנו חלקו זה מפורש הרבה אבל להפך לא מוזכר כ"כ) והוא ממש כנגד אין לכם חלק באלוקי ישראל⁸ דהיינו בחינה זו שהקב"ה חלקינו נמצא מונח בברית קודש שהיא גדר ברית המילה "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחרך" (בראשית יז ז) וכמו שהבאנו מהברכה⁹ וכנגדו באו היונים להעמיד את 'אין לכם חלק באלוקי ישראל' וכל הגזירות סובבות סביב זה, בברית המילה פשוט שהוא יסוד הקשר בין ישראל לקב"ה

וכהמשך ישיר לזה עוד בגזירת היונים נגד הרחבת עניין הברית וכמו שמופיע בפרשת וישלח - שקראנו השבוע, שחילול הברית מתבטא גם במי שבא על בת אל נכר ולזה בקשו בני יעקב בחכמה שימולו כל זכר ו"אך בזאת נאות לכם" כו' אלא שהחכמה פה (כביאור התרגום) היתה שגם אם יכרתו את הערלה לא יהפכו לבני ברית עם הקב"ה כדאי' בחז"ל הנודר מהערלים אסור במולי אוה"ע וזה מה דאיתא בגמ' שאת כל ישראל אאע"ה מוציא מגהינום חוץ מערלים ומי שבא על בת אל נכר שלא מבשקר ליה - היינו שלא מזהה אותו כשייך לברית אלוקותו של הקב"ה ולכן לא יכול להוציא.

ויש לנו להתבונן מה יש במילה זו שמנתקת אותנו מאומות העולם ומתקלקלת מחיבור איתם ומצינו בזה בפנחס שממשיך את קנאות אביו לוי - וממשיך את היותו המשך ליוסף הצדיק שעמד נגד הנסיון באשת פוטיפר כדרשת חז"ל שאלעזר (אבי פנחס) לקח מבנות פוטיאל היינו מבנות יוסף שפטפט ביצרו, היינו שהיחוס של פנחס הוא ליוסף בעניין הברית הזו דווקא וכך זוכה ל'בריתי שלום' "תחת אשר קנא לאלוקיו" להסיר את חרפת הברית שבעל בת אל נכר ודברנו שנים קודמות שלזה מברכים ביומא דמהולתא ברכת יוסף היינו "ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה" כדאיתא בתרגום יונתן (בראשית מח כ).

והם שני הנקודות שבאו היונים לעמוד עליהם הן בגזירת המילה כמו"ש והן בגזירת הרחבת קלקול הברית בגזירה המשונה ביותר שכל הנשאת - תבעל להגמון תחלה - דהיינו מטרת היונים היה דווקא בעניין זה של ערבוב וטשטוש הגבול בין ישראל לאומות שהרי לגזור על הזכרים לא שייך ולכן העמידו שבכל נישואי ישראל במקום המקודש והיקר ביותר של ישראל - שם דווקא תכנס יד הנכרי באמצע - בכניסת ההגמון דווקא עם מושגיו המטונפים לערבב ולהפריד בקשר הקדוש של ישראל וכך יכניס את הערלה דווקא למקום הברית קודש המקיים את קדושת ישראל וייחודם ממש כמו מעשה הנחש הקדמוני שהגדירו חז"ל שבא לחצוץ בין אדם הראשון לאשתו להטיל בה זיהומא ובלשון חז"ל מצינו שערבוב ישראל ואו"ה נקרא זוהמא (בכורות מז) וכן נאמר על ישראל שבהר סיני פסקה זוהמתן לעומת או"ה שעדיין מזוהמים הם (שבת קמ"ה) וזה ממש עניין הערלה שאה"ר מהול היה וע"י החטא נמשכה ערלתו וזה היה חומר ועמקות הגזירה הנ"ל וכנגד זה עמדו החשמונאים שלקחו את מידת הקנאה שמתייחסת ללוי בתורה - האומר לאביו ולאִימו לא ראיתו כו' וקנאו לכבוד ה' ומצינו בתורה שהקנאה מתייחסת תמיד לברית - וכן בלוי ובריתך ינצורו ויש

ויש שאמרו שהמנורה נגד תושבע"פ לעומת הארון שהוא תושב"כ כן הוא דרך הנצי"ב ודעימיה ועדיין צריך למודעי שהרי כל מידות החכם נדרשו בארון 'זכה נעשית לו זיר לא זכה זרה הימנו' וכן 'מבית ומחוץ תצפנו שהת"ח צריך להיות תוכו כברו' (יומא עב ועוד עיי"ש) והלשון ת"ח בד"כ בדברי חז"ל היינו בחכמת תושבע"פ ואגם שצריך להיות מקושט בכ"ד קישוטי כלה, דהיינו כ"ד כתבי הקודש, אבל עיקר חכמתו מכח תושבע"פ, וזר הזהב נמצא על הארון ולא במנורה, וא"כ עומדים אנו בקושיא מה עניין המנורה לחכמה?

ועוד נקודה שניה שיש לנו להתבונן בחלק הזה שהנר מופיע ביחס למעשה שהרי נאמר כי נר מצוה היינו שמקיימים את ציווי התורה ולא מדובר על ההקפדה עצמה ולמה א"כ הרוצה להחכים ידרימם?⁶

ודבר ברור ונפלא למתבונן לראות שהמנורה בחכמתה עומדת להאיר נגד החושך העצום שבאו להחשיך עיניהם של ישראל ע"י 'חכמת' יון ומצינו להדיא שהחושך והאור הוא מעניין נושא החכמה והסכלות כדאי' בקהלת "יתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך, החכם עניו בראשו והכסיל בחושך הולך" כו' (קהלת ב יז) והרי לנו להדיא שנמשלה החכמה לאור.

ומבואר שיוון הוא החושך כמו שאמרו חז"ל שכשתרגמו את התורה ליונית נחשך העולם לשלושה ימים וכן נרמזו בתחילת התורה במילת "וחושך על פני תהום" והשאלה עולה מאליה שהרי חכמה בגויים תאמין ודווקא חכמים שבאומות העולם הם היונים ולהם דווקא לקרוא חושך? אלא שפתחון פה בציור הדבר - שהרי הם באין לכבות את אור המנורה וכן בלשון האומות ההולכים לפי ההשכלה נקראים 'נאורים' ואנו לעומתם טוענים שהם שמים חושך לאור והופכים היוצרות וזה התמודדות שקדמה לחנוכה - החושך שקדם לאור וצ"ב הבנת הדברים איך התבטא במלחמת החשמונאים הקדושים עם היונים מלחמת האור שבתורה עם החושך שבחכמת יוון.

ביאור אופי גזירות היונים

נושא רביעי להתבונן בו - שמצינו ביונים שהעמידו גזירות מיוחדות שצריכות ביאור מה עניינם, שהרי הגזירה שהחשיכה עיניהם של ישראל לא מתייחסת דווקא לזה שגזרו על התורה⁷ ובחז"ל מובאת הגזירה דווקא על ההצהרה שבקשו מישראל - ולכאורה מציינת את כל גזירות המצוות שגזרו על ישראל - שגזרו לישראל כתבו לכם על קרן השור 'אין לכם חלק באלוקי ישראל' (על ענין קרן השור הרחבנו באריכות בעבר) ודווקא ההצהרה הזו היא זו שהחשיכה עיניהם של ישראל וזה מנקז את כל הגזירות והשמדות שנעשו לישראל וד"ז צ"ב מה ניסו היונים להכניס בנקודה הזו שישראל ח"ו מנותקים מהקב"ה? וכנגדו נאמר "כי אשב בחושך ה' אור לי" - "קל ה' ויאר לנו" שבאה הישועה להאיר לנו את החושך הנ"ל.

ועוד בגזירת היונים בעניין המילה שמעמידה את שורש ההתמודדות בין ישראל והיונים סביב נקודה זו שבאים להפר את הברית שבין ישראל לקב"ה והוא מה שאומרים אנו בברית המילה 'על כן קל חי חלקינו צורינו צוה להציל ידידות שארינו

⁷ ואמת שהרי זה גזרו ג"כ רומי שבאה אחריהם ולא זכו לקבל תואר שהחשיכו עיניהם של ישראל
⁸ וכן במנורה שמתגלה עדות לבאי עולם ששכינה שרויה בישראל
⁹ וכן מצאנו במקונן דאיכה אחרי תיאור כל הקשיים והירחוקים - "חלקי ה' אמרה נפשי ע"כ אוחיל לוי"

⁶ ואיתא בגר"א שמחלק את הלימוד ומעשה לארבעה היינו התורה שבתורה והוראת המעשה שבתורה וכן במעשה יש את המעשה והתורה שבמעשה ומבאר שהנר מצוה היינו התורה שבמעשה עכ"פ אינו בהתורה עצמה והרי דמבואר שגזר דמנורה שייך למעשה ולא לתורה

לעורר שבאמת כל החשמונאים מתייחסים לענין הברית הזו שהרי איתא במגילת אנטיוכוס שעל משבר זה התחילה כל המלחמה ובמעשה דאחותם ואז נעמד נס המרד (אמנם יש גם את הסיפור של מתתיהו - בעניין הע"ז).

אופי ההתמודדות נגד גזירות היונים

והרי שביארנו שהפגיעה בברית קודש היא בקשר בין ישראל לקב"ה באלוקותו המיוחדת של הקב"ה על ישראל דווקא בניתוקם מכל האומות וסדריהם ולזה התיקון צריך להיות בהתנתקות מהגויים וקנאת הברית עד מסירות נפש¹⁰ והיא המחזירה את ישראל להיות חלק ה' שמבררת את מציאות ישראל במקום האמיתי שלהם וצריך ביאור מה נכנס עניין זה של החיבור עם האומות שעומד נגד הברית לעניין החשיכו עיניהם של ישראל בעניין אור המנורה.

ועמדנו א"כ על ארבעה עניינים הן מצד המשכיות הנס לגלות וכן הישועה עצמה המתגלית במנורה שהלכות חנוכה עומדים עליה, ועוד באותו נקודה - בחיבור ישועת ישראל לטהרת המקדש בעל הניסים, וכן ביאור המנורה כגילוי החכמה לעומת נר מצוה ועוד בעניין חלות אור התורה רק בנימולים ובני ברית והקנאות שהתעוררה דווקא במקום הברית אצל בני חשמונאי.

ונראה לפתוח פתחא להאי פרשתא ולבאר חילוק בין חכמת התורה לחכמת הגויים - מלשון הברכה על החכמה המתגלה בבנ"א שבגויים מברכים 'שנתן מחכמתו לבשר ודם' ולעומתו בישראל מברכים 'שחלק מחכמתו ליראיו' דהיינו שהחכמה לא באה כמתנה בעלמא אלא 'שחלק' ונראה לבאר חילוקי הלשון ע"פ הנאמר בגמ' ובמדרש על בקשת אתה חונן דעת כו' חנינו 'מאיתך' ומפורש בנידה (ע) שבקשת החכמה מהקב"ה - משלו דווקא היא ומבואר יותר במדרש (שמור"ד מא ג ועוד טובא) כביכול כמו שילד מבקש מאביו 'ממה שבתוך פיך' היינו שהחכמה היא משלו ממש והוא לשון 'קלק' שנתן כביכול חלק משלו ממש, ויתבאר.

ונראה לעמוד על שרשי הדברים ויתבאר לנו ג"כ הקישור בין החכמה לחיים עצמם כמו"ש "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז ב) - שהרי בברית קודש נקבע היחס שלנו עם הקב"ה לפי המידה הנקראת בקדמונים 'קל חי' ונשען על הנאמר בפסוק 'במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני קל חי' (הושע ב א) והוא הלשון שמזכירים בברכת הברית, 'קל חי חלקינו צורינו' כו' ובדיוק בנקודה זו עומדת נקודת החילוק העצום בין תפיסת הגויים הערלים להבנת ישראל המולים.

ואין כוונת השם קל חי - שמתאר את הקב"ה כמקור החיים - להעמיד רק את זה שהקב"ה זן ומפרנס לכל והוא שמעמיד את כל המציאות לגווניה הרבים ותו לא, וכן לא באה להעמיד את זה שכל הנמצאים נמצאו מאמיתת הימצאו והוא רק המקור להם, אלא וודאי כשבאים אנו לדבר על עניין זה שהקב"ה ברא והעמיד את כל המציאות ומשפיע לה את הקיום - המכוון הוא בעיקר למשמעות שיוצאת מכח ידיעה זו, וזה פתיחה להבין את השם הנ"ל כלומר שמידה זו באה לבאר שמכח ההבנה שקיומינו הוא ברצונו של הקב"ה, ממשיכים אנו להגדיר את החיים הנכונים בעמידה הקבועה והברורה שהחיים נמשכים

מאיתו והוא שורש החיים ומתוך ידיעה זו יונקים החיים את משמעותם ומציאותם, כלומר ההבנה שהחיים נמשכים מאיתו היא שורש המציאות של "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" (דברים ט ד) שמהות וגדר החיים היא הדבקות בקב"ה שמכיון שהוא הסיבה המקיימת את החיים לכן הדבקות בו משייכת לחיים וח"ו להפך בהפך, והרי שאחיזת החיים מצד הבנ"א אם מעט מעט אם הרבה הרבה תעמוד לפי סדר זה כלומר שהחיים המדולדלים משמעותם חיים שלא אוחזים את הדבקות בקב"ה, ולעומתם חיים עשירים ומלאים פירושים חיים היונקים את חיותם ממקור החיים בדבקות בו וזה גופא האחיזה בחיי עולם הממשיכים את החיי שעה, והוא משמעות השם קל חי היינו שאוחזים בקב"ה בנקודת הבנת החיות שהוא שורש החיים וחיבור אליו ממשיך את החיים והיא הבנה כללית שמתרחבת לידיעת כל פרטי החיים לפי ידיעה כללית זו.

דהיינו מציאות החיי שעה כשהם מתורגמים ומושגים ומאירים לפי החיי עולם - אז יש להם משמעות וקיום כמו"ש "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך ליטוע שמים וליסוד ארץ ולאמור לציון עמי אתה" (ישעיהו נא טז) - עימי אתה, לבנות פלטרין של מעלה ושל מטה (סנהדרין צט, וזה"ק בהקדמה דף ה) דהיינו שיסוד הארץ והעמדה נכונה שלה היא בצורת 'ותן חלקינו בתורך' - ש'קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא' (אבות ב י) דהיינו הבנת הפרשנות הנכונה של החיים היא שרצונו של הקב"ה המתגלה בעולם הוא המשמעות היחידה המקיפה את כל החיים, וכמה שמגלים את הרצון בתוך העולם כך ממשיכים יותר חיות לעולם, כלומר שלא מספיק לעבוד את הקב"ה כי כך רצה מתוך הידיעה שהכל נסמך לו בהיותו ותו לא, אלא ידיעת הרצון המקיים את הבריאה - היא עצמה פתח להבנת החיים הפועמים במציאות של החיי שעה, והיא בלבדה מקיימת אותם, ועד כמה שאוחזים ולא מרפים בהבנת העוה"ז לפי הרצון המקיים את העולם כך מתרבה האחיזה במציאות של החיים עצמם.

ובאמת שינוי עצום יש בשני צורות חיים אלו כלומר יש שמתחיל את החיים מהימצאותו בעצמו איך ממשיך מכאן והילך לנצל את החיים בצורה הטובה ביותר ולא מתבונן למה שקדם לו ולעומתו יש שמתבונן מי אני למה בכלל בראו אותי ומה העניין שלי וכך החיים יונקים מהשייכות לסיבה המקיימת אותם והוא סוד "ליסוד ארץ" בשותפות עם הקב"ה במגמה משותפת, והיא הברית קודש שנכרתה בין ישראל לקב"ה, והיא המחלקת בין ישראל לאומות העולם בעצם לבאר את עניין ההולדה עצמה, האם יכסה אותה סיתום הערלה או לא ועניין הערלה ביארנו בו שהוא החוצץ בין השפעת החיים לתכלית שלהם, שמעמיד את ההשפעה לעניינו של האדם מיניה וביה, ולא להמשיך הקיום הלאה, והיא ההבנה העקומה שנוצרת מכח התפיסה המוקדמת של 'אני נמצא יען כי אני נמצא' - ולא מעניין אותי למה בראו אותי - ומכאן ואילך נראה איך להשתמש בכוחות החיים בשבילי וזה שורש תרבות יון, ולעומת זאת עומדים ישראל בכריתת הערלה בהתבוננות בכלים שנתן להם הקב"ה והרצון להוציא מהם את התכלית שלשמה נוצרו וזה מגלה שהתולדה עצמה באה מהברית קודש שכח החיים עצמם באים על סדר של "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריתך" (בראשית י ז) שנאמר בברית.

¹⁰ ובאמת נאמר בגמרא על הראשונים שמעלתם היתה שמסרי נפשיהו על קידוש ה' ולזה זכו דאתרחש להו ניסא.

ועוד הקדמה אחת קטנה - נראה להביא מקור מפורש ומבואר מהתורה שהחיים והקיום הוא קרבת ה' ולעומתו הריחוק מהקב"ה הוא המיתה (חוץ מהפסוקים המפורשים בדברים) - הוא ממעשה בראשית שהיינו חושבים שקודם יעשו הנמצאים המבוקשים ואח"כ נעטוף אותם באמצעים לקנות השלימות - ולא כך היה אלא להפך האדם הוא הנוצר אחרון וקדמו לו כל האמצעים, - והראשון באמצעים שמוזכרת בריאתו בתורה הוא האור ועוד שלפרש"י יש לקרוא את הפסוקים הראשונים עד הופעת האור בנשימה ארוכה להורות שעיקר סיפור התורה בענין היצירה והבריאה מתחיל מבריאת האור והיא המילה הכ"ה בתורה - אור שהוא עומד נגד החושך המובא בפסוק שקדם לו שמרמז ליון.

ואמת היה מקום לעיין למה האור הוא הנברא ראשון שאין לאף אחד הנאה מבריאתו שהרי לא היה נבראים ועוד שנגזז? אלא מבואר כאן ששורש העולם כולו הוא האור (היום יודעים את זה גם בפיזיקה שהאור שורש המציאות של המסה והזמן) כלומר שהעולם נברא על בסיס לגילויי ולאשתמודע ליה היינו להאיר את העניין שלו - שהוא בסיס האור כמו"ש בתהילים במזמור הבריאה - ברכי נפשי - עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה כו' שזה שורש הנמצאים כולם, ולכן הוא התוכן של כל המציאות כולה, אלא שהוא גנוז במציאות העולם, וצריך נרות (כלי קיבול לאור) שיוכלו להעמיד ולגלות את האור חוץ מגניזתו, ומקום גניזתו של האור - "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" (תהילים צזיא) היינו שמחה לעבודת בנ"א להוציא הגניזה לפועל והיא ה'תורה אור' שמאיר הארון, אלא שהארון גנוז בקה"ק, וא"כ מי יבוא להוציא אורו הגנוז החוצה? - לזה באה המנורה שתפקידה לקבל את הארת הארון לגלות לבאי עולם ששכינה שרויה בישראל היינו שהגילוי של האור הוא לפי כמה שהמקבלים מעמידים עצמם ככלי לקבל את ההארה הזו.

וכן הוכחנו מהגמרא בשבת שכלי המנורה איננו כלי להביא לפניו את האור כמו שהמזבח למשל כלי להביא לפניו קרבנות, מזה ששואלת הגמ' וכי לאורה הוא צריך? (שבת כב) ולכא' יפלא מה הקושיא הרי גם לקרבנות איננו צריך (עין תהלים ג) אלא שכך רצה! וא"כ מה קושית הגמרא, וכן צ"ב תירוץ הגמרא שם 'עדות היא לבאי עולם' כו', והביאור הוא שבאמת אור איננו יכול לשמש כקרבת שהרי 'הוא עימיה שריא' (דניאל ב כב) אלא שמעמידים את המנורה שאיננו כלי לצורך גבוה, אלא שנועדה המנורה לעדות ששכינה שרויה בישראל, דהיינו שהוא גילוי מלמעלה למטה לפי פעולת התחתונים, והוא נדרש מהפסוק שנאמר מ'חוץ לפרוכת העדות אשר על הארון יערוך אותו אהרון' כו' היינו שיחוס המנורה הוא מחוץ לפרוכת אשר על הארון שזה גדרה ותפקידה להוציא את האור של הארון לבחוף, וזהו שאמרו חז"ל שהעדות היא בנר מערבי ללמדך שלא מה שהדלקת זה מה שדולק אלא שרק העמדת ה"ת להדלקה והאור עצמו יוצא ממקום גניזתו - קה"ק החוצה לפי המושגים שלו וכך מאיר האור שגנוז בארון והוא העדות שהמנורה יכולה לקבל את האור הזה, ופה נמצא עניין החכמה שבישראל ומתבאר החילוק בין התורה לחכמה שהתורה זה ההארה האלוקית שהקב"ה מגלה בעולם את רצונו ומורה לנבראים מה לעשות והיא מעל שכלו של האדם והוא בארון ובה נאמר תורה בגויים אל תאמין שזה בישראל לבד, אבל בחכמה יש בחינה משותפת בין החכמות חיצוניות לחכמת התורה, ואמת שתהום הפעורה ביניהם דהיינו שלעומת מה שהתורה היא מעל שכלו

של האדם ולא נעמדה לפי מושגי בני האדם - גדר החכמה לעומת זאת היא האפשרות של האדם לקלוט את המושגים ולהבינם ברצונו, וכך מכוון את עצמו ובונה את רצונותיו הוא ותכליותיו, ובה נמצאים שני הדרכים ההפוכים זמ"ז של ישראל ויון שישראל עורכים חכמתם לפי התורה (זה מה שהתכוון הנצי"ב תושבע"פ אבל איננה מידה זו דווקא אלא כמו"ש) שהיא תאיר את נתיבתם לפי מושגיהם וזה צורת חלות התורה בחכמה וזה המנורה, לעומת בני יון שמעמידים חכמתם לפי השקר שלהם ויבואר יותר לקמן.

ופה בא התנאי המוקדם שמגדיר איך הופכים אנו להיות כלי קיבול נכונים לעניין התורה וכך מעמידים אנו את החכמה כראוי וכך יבואר הסדר שע"י נר מצוה בא התורה אור כלומר ע"י הארת המנורה בנר זוכים לקבל את אור התורה.

ונעבור רגע לבאר דבר פשוט בעניין הקנאות, שאין מציאות של קנאות בלי הנושא של חיים ומות וזה שקיה"ש חל בעיקר ביהרג ואל יעבור היינו שרוצים לראות כמה הולך בחיים הקשר עם הקב"ה וזה מוציא מהחשמונאים את היוזמה של המלחמה מעטים נגד רבים כלומר שאין חשבון של הפסד החיים במקרה שהחיים יראו כמו מות ולכן מוכנים לותר עליהם, ועוד יתבאר בזה לשון הפסוק המבאר את קנאת שבט לוי "האומר לאביו ולאימו לא ראיתיו" כו' - שהיה אפשר לבאר שהפסוק מדבר על השחתת הרחמים לצורך הקנאות ולא נראה שזה הביאור, אלא שהתורה מתארת שבאמת לא הכיר את אביו ואחיו כלומר שכשחטאו בעגל התברר שאין הקשר משפחתי קיים לעומת ברור החיים עצמם כלומר עד כמה שהמשפחה עומדת מול החיים הרי שהם לא משפחה שהרי יסוד קרבת חיי המשפחה נובעת מתוך הגדרת חיי האדם מקומו וסביבתו אבל במקרה של סתירה בין החיים למשפחה הרי שבחירת החיים מעמידת את הניכור למשפחה, וזה האומר לאביו ולאימו לא ראיתיו היינו שלא רואה אותם כאביו ואימו ואחיו ואחותו.

ביאור קל חי לעניין המנורה ולקנאות החשמונאים

ונחזור לבאר קשר השם 'קל חי' שהעמדנו לעיל לעניין קנאות בני חשמונאי ולעניין החכמה דמנורה, שמקור החיות שלנו הנובע מזה שאנו בני ברית והתוכן הפנימי של ההגדרה הזו מבארת את חכמת ישראל - שהחכמה תחיה בעליה - שהקיום שלנו הוא מצד נר ה' נשמת אדם שהיא החיות הפנימית של האדם בקרבתו להארה הפנימית האלוקית שמאירה את הכלים של ישראל וככתוב "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" (תהלים לו י) וכן הגדרת החיים בטבע שיש מקור פנימי שממשיך לחיצוניות וכן הוא בבאר מיום חיים וכדו' היינו חויה המתמשכת מנקודת מקור להתרחבותו - זרימה זו נקראת חיים, ולדעת שמקור הקיום של ישראל נובע משורש האור שמזין את הכל וכך מתפשט לכל הגוף, מתוך הידיעה שהמקור הוא הקב"ה המקיים לכל וכנאמר בחז"ל שאסתכל באורייתא וברא עלמא שהעוטה אור כשלמה זה מקור ושורש כל החיים כולם והיא המתגלה בקנאה ובמסירות הנפש שמגלה שלולא זה החיים לא שוים כלום וכך ממלאים את הכלי באור והוא עניין המנורה.

ביאור שורש החכמה

ונקודה זו תבואר ע"י הנאמר באיוב בפרשת ביקוש מקור החכמה - "והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה" (איוב כח יב) - ולכאורה תמוה מה הקושיא הרי החכמה שפוכה בכל מקום

אלא באמת אין הכוונה לבקשת החכמה אלא למקור החכמה והיינו מאין תמצא - מאין היא נובעת, ולזה יש לנו להבין את גדר החכמה ואח"כ את הקושיא - שבגדר החכמה אין הכוונה ידיעת פרטים רבים, אלא עניינה של החכמה להעמיד פרטים רבים בעניין אחד הכולל את כולם ובזה נקרא האדם חכם - שיודע להבין סיבה ומסובב ולחבר את הפרטים זל"ז.

והגויים שמחפשים את החכמה מחפשים אותה מהם והלאה, כלומר שהם נמצאים יען כי הם נמצאים, ועכשיו מנסים לארגן את שלפניהם בכל מיני דרכי חיבור וכדו' כדי להפיק מהם את התועלת המבוקשת להם¹¹, אבל השאלה הפנימית שזועקת היא מה מקור ושורש החכמה? כלומר מהו באמת הכלל שכולל את כל הנמצאים ואוסף אותם למגמה אחת והוא יתן פירוש נכון לכל הנמצא? - זה לא מושג, ובעצם לא מושג שהרי לזה צריך גילוי ממי שעשה את הכל ואין אפשרות לאדם לדעת את שורש הכל שהרי הוא הגיע רק באמצע הסיפור, וע"ז עונה איוב אלוקים הבין דרכה הוא ידע את מקומה כי הוא לקצות הארץ יביט כו' אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם הן יראת ה' חכמה וסוד מרע בינה - כלומר לבוא לתשובת שאלה זו חייבים לבוא ליוצר האדם שיגלה לו למה נעשה האדם, וזה שאמר הקב"ה לאדם יראת ה' היא החכמה והיא בלבדה כדרש חז"ל 'שכן בלשון יוני קוראים לאחת - הן' (שבת לא), בלשון יוני דווקא כנגד כל הטפשים שמנסים לארגן את העולם לפי מושגיהם, עומד הפסוק ומתרה בהם שיראת ה' - היא לבדה חכמה ואין אפשרות אחרת להחכים על שורש החכמה הכוללת הכל.

ומבואר אם כן עניין היראה שהיא מקור החכמה שהיראה היא המעמידה את האדם לפני ה' להיות כלי לגילוי האור שלו והגישה לעולם בהבנה שחפשים אנו לעשות רצונו - זה ממקד את רצונו וביקושו של האדם לחכמה למקום האמיתי שלה להיות חכם על החיים עצמם ולכוון עצמו נכון לפי היעוד, וכך יכול לחול בו עניין החכמה בשותפות עם הקב"ה במגמה שלו בבריאת העולם וזה לשון הברכה שחלק מחכמתו ליראיו.

ולהעמיד את הגילוי כהיום הזה נתקן עניין ההלל וההודאה בימים אלו שמעמידים את החיים במקור שלהם בבחינת תחי נפשי ותהללך (תהילים קיט קעה) וודאי שהמספר שמונה מעמיד את הגילוי הזה בכל אופני המציאות בכל בחינותיהם ופה מתגלה הארת המקדש השייך לישראל והוא בגילוי האור הגנוז שמגלה ששכינה שרויה בישראל והוא נגד אין לכם חלק כו' ולזה באה שירת ההלל בחנוכה להעמיד שגם בגלותנו שייכים לנקודת ההתגלות של הקל חי בקרבינו ואמנם גילוי זה עיקרו במקדש אלא שהתגלה בימים האלו כמתרחב במציאות ישראל וכמו"ש שהיא נקודת התגלות הארה של יניקת החיים מאותו אור הגנוז, ובזמן המקדש הוא המחיה אצלינו את המשכן והמקדש - בקרבך קדוש - שהיה אז זמן של גילוי חיצוני במציאות אבל גם לאחר החורבן אחרי שמבינים את חיות ישראל בעצם שעומדת על יניקת החיים ממקור זה - אפשר לשורר עליו.

דהיינו שהמנורה תמיד תפקידה להוציא הגנוזות של קה"ק ששם גנוז המשמעות הפנימית ביותר של המציאות כולה וכשהתגלה ד"ז בישראל בנס החנוכה¹² הרי שזה מפרנס את כל החיים שלנו גם בתוך החושך להאיר לנו מהאור הגנוז הזה וע"ז מבקשים "שלח אורך ואמיתך המה ינחוני יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך, ואבואה אל מזבח אלוקים אל קל שמחת גילי ואודך בכינור" כו' (תהילים מג ד) היינו שהאור המתגלה מוביל אותנו למקדש ולמזבח וכך שייכים אנו לקשור את החג בקרנות המזבח, וזה הנר המערבי שמקבל את האור שהתרחב לשמונה נרות לשמונה ימים להורות שזה מקיף את כל הסדר, וזה שהגדרת עבודת המנורה עצמה לקבל את האור מקה"ק ולהוציא את האור החוצה שהוא בכל יום - יצא בזמן החשמונאים להאיר למציאות כולה בתוקף המכניע את הקמים להשכיחם תורתך - וכך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולזה מבואר ג"כ למה נקרא 'והדליקו נרות בחצרות קדשך' היינו שההיכל נקרא חצר כלפי קה"ק שבא להוציא את הארה הפנימית החוצה לבאי עולם כולם, וזה ההלל וההודאה דימים אלו וזה ג"כ מבאר את גודל הפלגת הנס שהרי עניינו בא להורות על ימי החושך דווקא שמהם פורצת השירה שהפנימיות תמיד תאיר את סדרי המציאות ואין בלתי.

וכן התבאר שייכות המנורה לחכמה כמאירה את אור התורה בעולם לפי סדרי הקבלה בישראל שמעמידים עצמם ביראה לפניו ולעשות רצונו¹³ וזה עמד נגד החשכת היונים את התורה ומצוות במיוחד בנקודה זו שרצו להורות שאין חלק וקשר בין הנבראים לקב"ה ובא הניצחון להפך שדווקא החלשים נצחו, כי העולם כן עומד לקשר עם הקב"ה והוא יתערב כדי להכניע את הרע, ונשלם בטיהור המקדש, שהוא שורש הגילוי, ובהדלקת המנורה שהיא כלי המקבלים דווקא וכמו"ש, ונוסף על זה שנעשה הנס בקנאות ובמס"נ להורות על העמדת היראה ככלי לקבלת אור המנורה - שהיראה מעמידה את השלימות של המציאות תחתיה וכך מתיישב חיבור המנורה לקנאות בני חשמונאי וניצחונם דהיינו שיראתם הקודמת לחכמתם העמידה את גילוי אור החכמה האמיתי ככובש את כל המציאות וראו כולם ששכינה שרויה בישראל.

וכן התבאר לנו למה כל סדרי הנס דישועת ישראל נעמד לפי ההתגלות בנס המנורה שבה התגלה עיקר המלחמה בין ישראל ליון (וכדברי הרמחל שבה היו הקטרוגים ובה היה הניצחון) וכן שמאיר אור זה לחושך הגלות ג"כ שהרי התגלה שורש כל המציאות כולה בסדר של גם חושך לא יחשיך ממך (תהילים קלט יב) כו'.

וכן התבאר הקנאות שנעמדה בזמן ההוא להורות שזה שורש החיים ומציאותם בעצם וזה במסגרת ביאור הברית עם הקב"ה המקיפה את כל המציאות החיים והקשר בין הקב"ה לישראל וכאז כן עתה יזכינו ה' לאור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאור אכ"ר.

¹² וענין גילוי זה בחשמונאים הארכנו שיעורים קודמים שאז היה הזמן של התמודדות של החיצוניות הריקה של היונים מול השלבת של החשמונאים וראו כל עמי הארץ את משקל הפנימיות לעומת החיצוניות איד ניצוץ אחד יוצא ושורף את כל הפשתן שמעמיסים בני יון על השוק ואכמ"ל
¹³ היראה תמיד בחינה המביאה לידי מעשה וזה חיבור הנר והאור היינו שהנר - כלומר העמידה לקבל ולעשות היא השורש הנכון לקליטת האור היינו החכמה

¹¹ וזש"כ הרמב"ם במורה על נאצת היונים שאמרו שפעולת הקב"ה היא בלי רצון אלא פעולה קבועה בלי היוזמה והחידוש, והתועבה במחשבה זו שהאדם רואה את עצמו כפועל ועושה והקב"ה רק מגיב, וזה הרעיון של כל החכמה יונית, שהאדם הוא הבסיס הנתון ומכאן ואילך יש לו לעשות כרצונו, והוא רעיון הפך התורה כולה שבאה ללמד איד הקב"ה מאיר לבני"א את החיים ומעמיד להם את ההכוונה ממנו איד יחברו את החיים לרצונו.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

בס"ד

המלחמה נגד המחשיכים את עיניהם של ישראל

ידועה שאלתו של הרב מפוניבז' זצ"ל, אשר הקשה על מה שאומרים "על הנסים ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות", בשלמא על הנסים ועל הגבורות ועל התשועות חייבים להודות, אבל מה המקום להודות על המלחמות? וכי עם שוחר מלחמה אנחנו? עוד יש להבין בתפילת "על הנסים", "מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך", בג' הראשונים אנו מזכירים דבר והיפוכו, אבל "זדים ביד עוסקי תורתך" נראה לכאורה שאין כאן דבר והיפוכו. קושיה זו הקשה ה"בית יוסף" (סי' תרפ"ב) ותירץ שנקטו זאת על דרך הפסוק (תהלים קיט) "זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטית". דבריו עדיין צריכים ביאור, האם סתם הסמיכו זאת לפסוק ואין כאן דבר והיפוכו, או שמא רצה לומר שבעקבות דברי הפסוק נוכל למצוא בזה דבר והיפוכו, ואם כן מה הדבר?

רש"י מביא בתחילת פרשת בהעלותך דברים בשם מדרש תנחומא: "למה נסמכה פרשת-המנורה לפרשת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדול משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות". הרמב"ן שם מוסיף ומקשה, מדוע לא ניחמו הקב"ה בקטורת ערב ובוקר, וכן בכל הקרבנות במנחת חביתין, בעבודת יום הכיפורים ובכניסה לפני ולפנים? ועוד, הרי הוא הקריב כל שבעת ימי המילואים. ואם תימצי לומר שזה חובה והם התנדבו, הרי גם בהדלקת הנרות שבזה ניחמו, ניחמו בדבר שהוא חובה. ומביא שם בשם הגדה לדרוש מכאן רמז לחנוכה של נרות שהיתה בבית שני ע"י אהרן ובניו, ר"ל חשמונאי כה"ג ובניו וכן במגילת סתרים.

אחרי דברי רש"י והרמב"ן, יש להוסיף על שלוש השאלות הראשונות, שעדיין יש להבין סוף סוף במה הדלקת הנרות היתה "גדולה משלהם"? וכן יש להסתפק האם "שלך" שנאמר לאהרן משמעותו כפשוטו - של אהרן, או שמא הכוונה לזרעו של אהרן שמהדלקה שלהם ירווה אהרן נחת?

הנראה בזה, על פי דברי המדרש (בראשית רבה ב, ד): "וחושך, זה גלות יוון שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להן כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל" וכו'. צ"ב מדוע הגזירות, ובפרט זו המודגשת כאן - "כתבו על קרן השור" וכו', מוגדרות כחושך? נתבונן מעט במגמת ההתפשטות וההשתלטות של היוונים, במלחמת התרבות שלהם. המטרה שהיתה להם, ידועה וברורה - להשליט את דתם להאיל את היופי, הכח, השכל והתאוות. בקרב

בני אומות העולם אשר נכבשו ע"י היוונים, הדברים התקבלו ברצון. היתה בזה בשורה של התחדשות ובסך הכל הגויים ראו בזה חיים נוחים ונעימים. עם זאת, היוונים ידעו שעל היהודים יקשה עליהם להשליט את דתם, הואיל ודרכם היא ניגוד גמור לדרך התורה המחנכת לחיים רוחניים וכבישת התאוות. כיון שידעו זאת, החלו עם טישטוש הגבולות והתחומים המבדילים בין ישראל לעמים. הם פרצו י"ג פרצות בסורג שהיה הסימון עד היכן מותר לגוי להתקרב בהר הבית, וזה היה הסמל לטיפטופי ה"ערכים" שלהם בראשם הטהור של בני ישראל הטהורים.

בזה הם פעלו את הנזק הנגרם מחשכת העולם הזה, כדברי ה"מסילת ישרים". שמבאר את מאמר חז"ל: " 'תשת חושך ויהי לילה' - זה העוה"ז הדומה ללילה". מבאר המסילת ישרים שהלילה מכיל שני סוגי טעויות. **א.** מכשולים שאינם נראים בחשיכה. **ב.** הטעייה כאשר בחסות החושך, נדמה לאדם על אדם שהוא עמוד ועל עמוד שהוא אדם. והוא מציין שהסוג השני, קשה מן הראשון. **זו היתה דרך פעולתם של היוונים, להחשיב ערכים זרים על חשבון הערכת התורה בטירתה.** המתיוונים נלכדו במלכודת הזו, ונטשו את דרך התורה. חלק גדול אחר של העם, נתרשלו בעבודה, כפי שמובא בב"ח בריש הלכות חנוכה. זהו אולי הפירוש של "החשיכו עיניהם של ישראל".

ההתרשלות בעבודה הינה תוצאה ישירה של השפעת היוונים, שכן התרשלות מעידה על חוסר הערכה, ובמקרה דנן הכוונה לליקוי בהשכחת עבודת ה'. כל זמן שידעו שאין שום דבר מלבד עשיית רצון ה', עבדו אותו בשמחה ובחריצות. אבל מהרגע שהיוונים הלעיטו אותם בדברים שגרמו לביטול הבלעדיות של התורה ורצון ה', נתרשלו. זה היה פרי הליצנות והזלזול שהחדירו היוונים בקרב בני עם ה'. וזה "זדים הליצוני", כי **ליצנות היא ביטוי נמרץ לאי מתן חשיבות לדברים**, ולכן ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות. רבינו יונה אומר בפירושו לפסוק (משלי כא) "זד יהיר לץ שמו", שליצנות היא הזדון הגמור, לכן הזדים הם הניגוד הגמור ל"עוסקי תורתך". יתכן, שלכך התכוון הב"י.

מלחמת החשמונאים החלה בגיוס החרדים לדבר ה', תחת הקריאה "מי לה' אלי". דהיינו התשובה לליצנות של היוונים, היא אחת - **ההכרה בידיעה הברורה שאין דרך אחרת מדרך ה'.** לכל אלה שנתלכדו תחת ה"דגל" הזה, היתה ההערכה הנכונה לעבודת ה' וממילא מסרו נפשם עליה. וזה מקביל להתהוות שבט הכהונה במדבר לאור הקריאה של משה רבינו "מי לה' אלי". ראש וראשון למעריכים נכונה את עבודת ה', היה אהרן הכהן. הערכה זו הביאה אותו לחלישות הדעת לנוכח מה שזכו הנשיאים והוא לא זכה.

בניו החשמונאים בני משפחת הכהונה ירשו תכונה זאת מאהרן אביהם, א"כ "שלך גדול משלהם" הוא כפשוטו. הנה גדולתו של אהרן מושרשת בצאצאיו, והיא הביאה להשתלשלות העניינים שבסופה "הדליקו נרות בחצרות קדשך". עתה תובן גם תשובתו של הרב מפוניבז' על שאלתו, וכך הוא אומר: אמנם עדיין לא הושג נצחון עד ביאת משיח צדקנו, אולם בינתיים אנו מודים על שעם ישראל זכה בכוחות להלחם ולא להכנע גם במצבים הקשים ביותר, זהו פשר ההודאה "על המלחמות".

כל עוד המלחמה נמשכת יעמדו עוסקי תורתך בעוז נגד הזדים שהליצוני, וממשיכים בליצנותם עד היום הזה. בכוחות שירשנו מאבותינו נעמוד בפרץ, ונכריז לכל הפחות לעצמנו בקרבנו - "מי לה' אלי".

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

**בדין הדלקת נר חנוכה בערב שבת -
למנהג דידן דהאשה מדלקת נרות שבת והבעל מדליק נרות חנוכה,
האם בעי להקדים נרות חנוכה**

ויוציאה בדין שומע כעונה וכן הכריע במשנה ברורה סק"א, והיינו דאינו מברך מדין שליח כי אם דמוציא להמשלח מדין שומע כעונה, וחזינו דאיכא תורת ברכה להמשלח ואך מצד הנוסח דהיאך תאמר "וציינו" ועתה אסור לה להדליק, לזה לא תברך בעצמה, כי אם דאחר מוציאה בדין שומע כעונה. אמנם לענין "שעשה ניסים ושהחיינו" שפיר יכולה לברך בעצמה דליכא חסרון בנוסח "וציינו", וכיון דשפיר מתקיים המצוה הדלקת נר חנוכה, שוב תברך מדין "מדליק". וא"כ למאי כתב הפמ"ג וכן העתיק בשער הציון, דבעינן דלא גרע "מרואה", והרי הברכה דעשה ניסים יכולה לברך מדין מדליק ולא מדין רואה.

ועיין סימן תרע"ו דכתב הרמ"א, דכל הברכות והיינו אף שעשה ניסים ושהחיינו מברך קודם שיתחיל וידליק, וכתבו הפוסקים מטעם עובר לעשייתו. והיינו דכל הברכות מדין "מדליק" מברך, ובעי עובר לעשייתו. ובאמת הריטב"א והמאירי בשבת דנו, דאי יברך שעשה ניסים ושהחיינו קודם ההדלקה הוי הפסק בין ברכת להדליק, להדלקה. ומהאי טעמא מברך אחר ההדלקה. אכן להלכה קי"ל דכולם בעי עובר לעשייתו. ובשו"ת הגרע"א סימן י"ג, כתב דהיכא דלא בירך קודם להדלקה אכתי יוכל לברך שעשה ניסים ושהחיינו מדין רואה וכן העתיק המשנה ברורה סק"ד. וצ"ע דנהי דלכתחילה בעינן עובר לעשייתו מכל מקום בדיעבד דלא בירך, אכתי יברך, מדין מדליק. וחזינו דתרי אנפי המה, והיכא דלא בירך שעשה ניסים עובר לעשייתו פקע חיוב הברכה מדין מדליק. ואך מדין רואה אתינן עלה. ואשר ע"כ צ"ע בדברי הפמ"ג ומשנה ברורה, דהכא דהאשה אומרת לאחר להדליק, קודם להדלקה אמאי לא תברך שעשה ניסים, מדין "מדליק", וצ"ע.

והנראה מבואר מדברי הפמ"ג, דאף דמבואר במג"א דתאמר לאחר להדליק, מ"מ אין זה קיום בשלימות בעיקר המצוה דהדלקת נר חנוכה, וצ"ב בהגדרת הדברים.

***

חובת הבית וחובת הגוף בנר חנוכה

והנראה דתרי דינים המה בעיקר חובת הדלקת נר חנוכה, "חובת הבית" ו"חובת הגוף". ויסוד הדבר מתבאר בדברי שער הציון סימן תרע"א, דהביא משמיה דהגאון ר' ברוך פרענקל, דאכסנאי שהדליק בביכה"נ תו לא בעי להשתתף באכסנאי בפרוטה דכבר יצא בהדלקה שהדליק בבהכ"נ, וביאר שם דאף דמבואר בשו"ע דהמדליק בבהכ"נ, חוזר לביתו ומדליק, זהו מטעם דאף דחובת גופו פטר, מכל מקום איכא חובת בית. אמנם באכסנאי דאינו מחויב מכח חובת הבית, וכל הדלקה מחמת חובת הגוף בהא שפיר נפטר בהדלקה בבהכ"נ.

והמבואר מדבריו דתרי דינים המה, חדא חובת הבית, ועוד, חובת הגוף, ובאכסנאי כל חיובו הוא משום חובת הגוף.

ועיין עוד ביאור הגר"א שם בטעם דהמדליק בבהכ"נ חוזר ומדליק בביתו. בטעם הראשון כתב דלא גרע מבית שיש לו שני פתחים, והיינו מדין חשד. ומבואר חידוש נפלא, דכל עיקר הדלקת נר חנוכה יכול לקיים בהדלקה בבהכ"נ, ואין דין ביתו לעיכובא, ואך מפני החשד מדליק בביתו. ומבואר דהוא אך חובת הגוף, ואף מצד מקום הדלקה

פלוגתת קמאי אם מדליקין נר חנוכה קודם שבת או להיפך

שו"ע סימן תרע"ט סעיף א', בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת.

ובמשנה ברורה סק"א, "נר חנוכה תחילה כדי לצאת דעת הי"א דס"ל דאי ידליק של שבת תחילה קבלה לשבת ואיתסר עליה מלאכה אבל רוב פוסקים חולקים ע"ז וס"ל דלא תליא קבלת שבת בהדלקת הנר וע"כ אם הדליק של שבת ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ וכ"ז באיש המדליק אבל אשה המדלקת כיון שהמנהג שמשנתמא מקבלת שבת בהדלקתה א"כ לא תדליק שוב של חנוכה" וכו'.

ומנהגא דידן, דמאחרין בערב שבת הדלקת נר שבת והבעל מדליק נרות חנוכה ולאחר מכן האשה מדלקת נר שבת.

פליאה גדולה אמאי לא ידליק הבעל נר חנוכה ואח"כ תדליק האשה נרות שבת

ויל"ע, דבשלמא היכא דהבעל הוא המדליק נרות חנוכה והוא בעצמו מדליק נרות שבת בהא הנדון מאי קדים, וכן באשה המדלקת נרות חנוכה ושבת. אמנם היכא דהבעל הוא המדליק נרות חנוכה, ומוציא בני ביתו. א"כ מן הדין היה ראוי דלעולם האשה תדליק נרות שבת בזמן, ככל שבת. [והבעל יוצא בהדלקת נרות שבת, ככל שבת] ושוב הבעל ידליק נרות חנוכה, ופוסט את אשתו.

ומצאתי בסייעתא דשמיא באורחות חיים ה' חנוכה, דכתב דהיכא דהאשה מדלקת נרות שבת והבעל הוא מדליק נרות חנוכה, א"כ תדליק האשה נרות שבת קודם, ויוצאים ידי כולם. וזהו כמו שנתבאר. אכן יל"ע דמנהגא דידן לא כן, וטעמא בעי, וצ"ע.

יסוד הפמ"ג דלא בעינן לתורת שליחות בנר חנוכה

והנה כתב המגן אברהם סק"א, דאם כבר הדליקה האשה נרות שבת, תאמר לאחר להדליק.

והפמ"ג בא"א העיר, דהא קי"ל כל מאן דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח, וא"כ כיון דנאסרה בהדלקת נר חנוכה לאחר קבלת שבת היאך תאמר לאחר להדליק, דתו לא שייך בזה שליחות. וכתב, "די"ל, דלאו שליחות ממש הוי כיון שממונו הוא, ואחר מעשה קוף עביד. ומכל מקום ברכות איך מברך אחר ואף שומע בעונה צ"ע. והנה ב' ברכות שהיינו ונסים ובליל ב' יוכל לברך בעצמו כמו הרואה כבסימן תרע"ו ס"ג.

וחדיית לן הפמ"ג, דלא בעינן לתורת שליחות בקיום מצות נר חנוכה. ומהאי טעמא ליכא לחסרון דכל מילי דהוא לא מצי עביד וכו'.

באומרת לאחר להדליק מברכת רק מדין רואה

אמנם לענין ברכות, צ"ב אמאי לא יברך, כיון דכך היא מצותו לדאוג דממונו ידלק, שוב שייך בזה ברכה. ובשלמא ברכת להדליק י"ל כמש"כ הפוסקים סימן רס"ג לענין אשה שקבלה שבת, ואחר מדליק עבורה, דלא תברך, "דהיאך תאמר 'וציינו' ועתה אסור לה להדליק". ובאמת נראה דזה הטעם הכא דלא תברך, דהרי דן הפמ"ג דאחר שפיר יברך

לא בעינין ביתו, ולפי"ז פשוט דמי שאין לו בית, מדליק במקום שהוא, וזהו דלא כמו שדנו פוסקי זמנינו. ובכל בו איתא, "נהגו בכל המקומות להדליק נר חנוכה בבית הכנסת להוציא מי שאינו בקי ואינו זריז בזאת". הרי להדיא כדברי הגר"א דשייך לקיים עיקר חיובו בבהכ"נ. ואמנם בתוס' סוכה מתבאר דמי שאין לו בית אינו יכול לקיים מצות נר חנוכה, ויל"ע, וע"ע מש"כ בס"ל"ג. ובהגר"א בטעם השני, דחוזר ומדליק בביתו מטעם דנר איש וביתו, והוא מהריב"ש. י"ל דאין זה חזרה מהמבואר דהוא חובת הגוף, אלא דאיכא חיוב נוסף מטעם חובת הבית, ובהא אכתי מחויב, וכדברי הגהות ר' ברוך פרענקל, וכן מתבאר מדברי הכל בו דמלבד חובת הגוף שנתגלה בדין אכסנאי וכמש"כ הר"ן יצא לדון במי שיש לו ב' בתים ודר בשניהם דיהי' מחויב מדינא להדליק בשניהם ולא רק מדין חשדף יעו"ש היטב וכמש"נ.

יסוד הפמ"ג דלא בעי לדין שליחות זהו אך לענין חובת הבית ולא לחובת הגוף

ואשר נראה, דכל חידושו דהפמ"ג דלא בעינן לדין שליחות, זהו כלפי חובת הבית, דענינו דיפורסם הנס, ובהא י"ל דהעיקר בזה, דממונו ידלק בביתו, ושפיר מתקיים בהא "נר איש וביתו", אמנם לענין חובת הגוף, י"ל, דבעינן לזה מעשה הדלקה דיליה או לכל הפחות מתורת שליחות דבעינן "מעשה הדלקה", ולא אך "נר דלוק".

ומעתה יש לחקור בהא דנתבאר מדברי הרמ"א, דברכת שעשה ניסים ושהחיינו דשיאטיה למצות הדלקה, ומהאי טעמא בעי עובר לעשייתו. וברע"א והפמ"ג מבואר דהוא לעיכובא, ואך לאחר שהדליק, מדין רואה אתינן עלה. האם שיאטיה להדלקה מטעם חובת הבית, או דילמא לחובת הגוף ולמעשה ההדלקה, ויש בזה טעם, דנראה דחובת הגוף ביסודו מטעמא דכתב הר"מ דע"י ההדלקה זהו בכלל הודאה והלל וכלשון שיבולי הלקט, "להודות ולהלל ע"י הדלקת נרות", וזהו הודאה ע"י מעשה [ומלבד זה חובת הבית דהוא לפירסום הנס], ולזה י"ל דתקנו שעשה ניסים דהוא ברכת הודאה בפיו, וחדא הודאה היא ע"י הברכה ומעשה ההדלקה.

מיושב דעת הפמ"ג ומ"ב דמברכת רק מדין רואה ולא מדליק

ודאתינן להכי נראה לבאר בזה שיטת הפמ"ג ומשנה ברורה, דאשה זו שקבלה שבת, הרי לא שייך גבה תורת שליחות מטעם כל מילי דלא מצי עביד וכו', כדביאר הפמ"ג, אולם מכל מקום מתקיימת חובת הבית ולזה לא בעי שליחות, ושייך ברכה להדליק נר חנוכה מצד קיום חובת הבית דהנר דלוק בביתה, אכן לענין חובת הגוף דבעי למעשה הדלקה, ולזה בעינן לתורת שליחות, וליכא, כטענת הפמ"ג, נמצא דאה"נ דלא מתקיים חובת הגוף, ושוב לא שייך ברכת שעשה ניסים מצד "מדליק", דעיקרו נתקן מצד מעשה ההדלקה וכחלק מההודאה, ועל זה כתב הפמ"ג ומ"ב, דמכל מקום אתינן עלה מדין "רואה".

אמנם נראה דכל זה לענין ברכת שעשה ניסים, אכן לענין ברכת שהחיינו מסתבר דשייך זה אף על חובת הבית, ומ"מ י"ל דעיקר מש"כ הפמ"ג, דבעינן למיתי עלה מדין רואה הוא לענין שעשה ניסים, ויל"ע.

ישוב מנהגא דידן דאף דהבעל מדליק נרות חנוכה והאשה היא המדלקת נר שבת מ"מ בעי להקדים נר חנוכה

ומעתה, מבואר מנהגא דידן דמאחרין הדלקת נר שבת, אף ללאורה ליכא סתירה דאשה תדליק נרות שבת ושוב הבעל

ידליק נרות חנוכה, וכדפסק המג"א דאי הדליקה, תאמר לאחר להדליק עבורה נרות חנוכה. ולהמבואר כל מאי דכתב המג"א, זהו אך דמתקיים חובת הבית, אכן הרי חובת הגוף לא מתקיים. וכדחזינן דכל הברכה דיכולה לברך זהו אך מדין רואה ולא מדין מדליק, וע"כ דחסר בהדלקה זו, וזהו דנהיגא, דלעולם הבעל מדליק מקודם נרות חנוכה, ושוב האשה מדלקת נרות שבת, וכמש"נ.

ואמנם י"ל, דכל זה היכא דאתינן עלה מתורת שליחות, בהא אמרינן דהיכא דקבלה שבת שוב לא מהני מדין שליחות כמש"כ הפמ"ג, וכל הקיום אך לענין חובת הבית, וכדחזינן דאינה מברכת שעשה ניסים מדין מדליק. אכן לענין אשה דנאמר בפוסקים דאינה מדלקת מדין אשתו כגופו א"כ גדר אחר הוא ושוב י"ל דשייך שפיר דאף דקבלה שבת, מ"מ תאמר לבעלה להדליק ולצאת בנרו מדין אשתו כגופו.

אמנם ביארנו במק"א דכל הנאמר אשתו כגופו, אינה בעיקר נר איש וביתו, אלא אך לענין הדין מהדרין דכ"א מבני הבית מדליק בהאי נתחדש דאשה אינה נידונת כעוד אחד מבני הבית, ולא חייל דין מהדרין שתדליק בפנ"ע מטעם דאשתו כגופו, וכל זה לענין לפטור ממהדרין, ואה"נ אם רוצה להחמיר מדין מ"ע שהזמן גרמא כדי לקיים חובת מהדרין מדלקת ומברכת וכמש"כ המשנה ברורה סי' תרע"ט סק"ט, אכן לענין עיקר הנר, חדא דינא היא האשה עם שאר בני הבית, דבעל הבית פוטרם בעיקר הנר, ושוב שייך כל מה שנבטאר.

דעת הבנין שלמה ופרי יצחק דכ"ד הבה"ג רק באלמנה או רווק ולא בבעל ואשתו עמו

ולאחר זמן ראיתי בספר בנין שלמה ריש ה' חנוכה, דכתב דכל דברי הבה"ג אך באותו אשה המדלקת נרות שבת והיא היא המדלקת נרות חנוכה. אמנם היכא דהאשה מדלקת נרות שבת והבעל מדליק נרות חנוכה ליכא סתירה בכה"ג, ולא נאמרו דברי הבה"ג אלא דהאשה תדליק כבכל שבת, ולאחר מכן ידליק הבעל. ואך נסתפק דאולי נאסר להאשה לומר לאחר להדליק דלא גרע מאמירה לעכו"ם יעו"ש.

והנה מאי דסיים, דיש לאסור מטעם אמירה לעכו"ם, תמוה מאוד, דהרי להדיא ברמ"א סי' רס"ג דבקבלת שבת שרי לומר לאחר דלא קיבל שבת לעשות מלאכה והוא מדברי הרשב"א שבת ק"נ. ועוד דבהאי ענינא גופא הבאנו דברי המג"א דפסק דאשה שקבלה שבת תאמר לאחר להדליק נר חנוכה, הרי דליתא בזה משום סרך איסורא, ודבריו תמוהים בזה. ושור"ד דעמד בזה בפרי יצחק והשיג ע"ד הבנין שלמה. אמנם בעיקר הדין הסכים, דכל דברי הבה"ג זהו אך לשיטתו, דאשה המקבלת שבת בהדלקה הרי זה מחייב את כל בני הבית בקבלת שבת, וזוהי דעת הבה"ג בה' חנוכה דלא תדליק האשה נרות שבת קודם להדלקה נר חנוכה. אמנם להלכה דקי"ל כפסק הרמ"א דהמנהג דאשה המדלקת היא לחוד מקבלת שבת, שוב ליכא סתירה בין הדלקה נרות שבת לנרות חנוכה. ולפי"ז כל סימן תרע"ט איירי באלמנה או רווק, וסתום מאוד כמובן.

ודברי הבנין שלמה ופרי יצחק בהאי ענינא כמו שהקשינו וכיוונו לדברי האורחות חיים. אמנם המנהג אף לדין דאשה המדלקת נרות שבת אינו מחייב שאר בני הבית, ובעלמא עושים מלאכה אף לאחר הדלקה נרות דהאשה בכל שבת, ומכל מקום בערב שבת חנוכה חששו למנהג הבה"ג, ולדברינו נתבאר המנהג וכמש"נ.

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

ועלת הון

חנוכה תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

להתפלל על נס גלוי שיהיה בזה קידוש השי"ת

א- הרמ"א בהל' חנוכה ס' תרפ"ב ס"א כתב וז"ל, ו"א כששכח על הנסים בברהמ"ז כשמוגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו וכו' (כל בו וכו').

ובספר ישועות יעקב (שם) כתב וז"ל, ראיתי להרב המחבר ספר תבואות שור דחה דין זה מהלכה וטעמו שאין להתפלל שיעשה לו נס, והביא ראיה מש"ס דברכות דף נד. היתה אשתו מעוברת ואומר יה"ר שתלד זכר ה"ז תפילת שוא, ואקשינן עלה ולא מהני רחמי, והא כתיב ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה, מאי ואחר, אמר רב שדנה לאה דין בעצמה ואמרה ו"ב שבטים עתידין לצאת מייעקב, ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה, אם יהיה זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת שגא' ותקרא את שמה דינה, ומשיננין אין מזכירין מעשה נסים וכו'. ועדיין קשה אמאי קאמר הרי זו תפילת שוא, הא יש מקום לתפילה שתלד זכר ע"י מעשה נסים, אלא וודאי שאין להתפלל על הנס. וכתב הישועות יעקב, ולי נראה לדחות ראייתו ולקיים דברי חכמים וכו' דבאמת כשעושיין לאדם נס מנכין לו מזכויותיו, ואמנם כשהנס מפורסם עד שהכל מכירין שמאת ה' היתה פלא כזה א"כ זכה האדם שעל ידו נתפרסם שמו של הקב"ה, א"כ לעומת מה שמנכין לו מזכויות מחמת הנס שנעשה לו זכות חדש נוסף לו מה שעל ידו נתפרסם שמו של הקב"ה וכו', והנה בעת שעשה אברהם מלחמה עם המלכים וניצחם בלי ספק שניכו לו מזכויותיו לעומת זה זכות גדול היה לו מאחר שנתפרסם על ידו שם ה' אלקי אברהם, כי במעט אנשים אשר היה עמו נצח המלכים אדירים האלו וכו', ומעתה אתי שפיר דבאמת אין להתפלל שהקב"ה יעשה לו נס נסתר, דהיינו נס שאינו מכיר בו אלא ה', וכמו בהך שהיתה אשתו מעוברת והוא מתפלל שיהיה זכר, דאם תלד אשתו זכר אינו ידוע שנעשה נס דזה שנתהפך זכר אולי היה בתחילת יצירתו זכר, וא"כ אין בזה פרסום הנס ונכיון על הזכות יגיע לו מחמת הנס שנעשה לו מכח תפילתו, וזכות חדש אין בידו כי ע"י הנס הזה אין כאן פרסום שמו של הקב"ה אינו ראוי להתפלל על נס כזה, משא"כ בנס מפורסם כל שהנס יותר גדול, באופן שיש כאן נכיון מזכויותיו יותר לעומת זה נתפרסם שמו של הקב"ה ביותר ושכרו הרבה מאד וכו'. ועל כן בעת התגברות כהני ה' על האויב, אשר על צד הטבע לא היה הדבר אפשרי שיפלו רבים ביד מעטים, ונתפרסם שמו של הקב"ה אשר הפליא חסדו עמנו, א"כ אף שיש נכיון זכות מחמת הנס שנעשה להם, לעומת זה שכרם הרבה על פרסום שם ה', וע"כ אנו מתפללים לה' שיעשה לנו נסים ונפלאות כאלו כמו שעשית לאבותינו, דהיינו נסים נגלים אשר על ידינו נזכה לרוםם שם ה' אלקינו ויכירו וידעו כל יושבי תבל מה' וכו', ודברי הפוסקים נכונים מאד וכו' ע"כ. ולפ"ד מותר ומצוה להתפלל שהקב"ה יעשה לנו נסים גלויים שעל ידם יתפרסם שם ה', ולקבל עליו שהוא יפרסם לא שם ה', וכל מה שיותר מתפרסם שמו של הקב"ה על ידי הנס קך הוא זוכה ליותר זכות.

ב- "אלקה דמאיר ענני"

בגליון של שבוע שעבר הבאנו את הגמ' בעבודה זרה (דף יח:.) שרבי מאיר אמר לשומר בית האסורים שיאמר אלקה דמאיר ענני ותנצל, וכן כל פעם שהגיע לסכנה אמר כך וניצל עי"ש. **ובמהרש"א בה"א כתב וז"ל,** ויש לדקדק היאך ייחד רבי מאיר שמו של הקב"ה על עצמו בחייו, שהרי אמרו אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם שגא' אלקי אברהם ופחד יצחק וגו'? וי"ל דלא אמר אלקה דמאיר וכו' רק לסימן בעלמא על שמו, ולא נתכוין כל עיקר על שמו, רק נתכוין אלקה דמאיר לארץ ולדירים עליה הוא יעננו, או שאמר אלקה דמאיר לנו במלכות יון הקודמת בנס הנרות של חנוכה כמו שיסד הפייט [מאורה לחנוכה ולפרשת בהעלותך המתחלת אשר יצר (נדפס באוצר התפלות)] ומי יאיר לך מאיר וכו' הוא יעננו גם במלכות זו הרשעה להציל אותנו בנס מידיהם ע"כ. והנה המהרש"א כתב ב' תירוץ א' שהכונה לקב"ה שהוא המאיר לארץ ולדירים עליה הוא יעננו, ונתירוץ ב' שהכונה לקב"ה שמאיר לנו במלכות יון בנס הנרות הוא יעננו.

ובספר טעמי המנהגים מביא בשם מדרש תלפיות את א' שכתב

קבלתי מי שמאבד איזה דבר, אם ינדור לאמר, אם אני מוצא אותה נודר סך מעות שמן למאור לנשמתו של רבי מאיר, מיד מוצא האבידה. וכן מביא שם סגולה לרפואה ולכל דבר להתנדב שמן למאור לע"נ של רבי מאיר בעל הנס, כדי שהקב"ה בזכות רבי מאיר בעל הנס יצילני וכו' ולומר אלקה דמאיר ג' פעמים וכו' (ומביא זה בשם עבוה"ק להגה"ק החיד"א זצוק"ל) וכן מביא בשם הבעש"ט ועוד גדולים. ומשמע מדבריהם שיש בזה סגולה לתרום לע"נ רבי מאיר בעל הנס, וכן נוהגים לתרום לע"נ רבי מאיר בעל הנס ולומר אלקה דמאיר ענני, ולכאורה משמע דלא כתירוץ המהרש"א. **ונראה ליישב המהרש"א** דלמהרש"א היה קשה היאך האמר רבי מאיר בחייו שיאמרו אלקה דמאיר ענני הרי אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, אבל אחר פטירתו מודה המהרש"א שאפשר לומר אלקה דמאיר ענני ולהתכוין על רבי מאיר עצמו, ולכן כתבו הגדולים שסגולה לרפואה ולכל דבר להתנדב לע"נ רבי מאיר בעל הנס ולומר אלקה דמאיר ענני.

אולם צ"ב למה דוקא לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס, ואין לנו מושג בזה בנסתרות, אולם על פי נגלה אולי אפשר למצוא טעם דהגמרא ביומא (פ"ו ע"ב) תניא היה רבי מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, וכו'. וכן בקידושין (ל"ב) רבי מאיר אומר בין כך ובין כך קרואים בנים. וכיון שרבי מאיר אומר שתמיד נקראים בניו, לכן יש ענין לתרום לעילוי נשמתו שיתפלל לפני הקב"ה על בניו.

ג- והנה הישועות יעקב מבאר שמותר להתפלל על נסים גלויים ובזה ביאר את כלבו והרמ"א שבשכח לומר על נסים' שיאמר ב'הרחמן' שיעשה לנו הקב"ה נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אולם לפי דברי המהרש"א, מבואר שאפשר להתפלל גם על נס נסתר שמבאר מה שאמר ר' מאיר לשומר בית הסוהר שיאמר אלקה דמאיר ענני היינו מי שהאיר לנו במלכות יון בנס הנרות, ולכאורה נס הנרות לא היה נס גלוי שהתפרסם בעולם, שהרי לא היה ידוע בכל העולם שמצאו רק פח אחד טהור שלא היה בו הדליק אלא יום אחד ודלק שמונה ימים, וא"כ רואים שמותר להתפלל על נסים אפילו שלא התפרסם בכל העולם. **ואולי אפשר** ליישב דהנוסח ב'על הנסים' הוא 'והדליקו נרות בחצרות קודש'ך, ולכאורה קשה שהרי הדלקת המנורה היתה בבית המקדש ולא בחצרות קודש'ך? ומתרצים שרצו שהתפרסם הנס ולכן הדליקו בחצרות קודש'ך, ויש בזה גם פרסום הנס.

עוד אפשר ליישב שהרי הישועות יעקב הביא את התבואות שור שמקשה על הכל בו והרמ"א שאומרים שבברכת המזון כששכח על הנסים יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו וכו' הרי לא מתפללים על נסים, ועל זה תירץ הישועות יעקב שכיון שיש קידוש השי"ת בזה, מותר להתפלל על נסים, והרי שבשם של בימי מתתיהו וכו' לא מוזכר הנס של פח השמן רק הנס של המלחמה שמסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', וזה היה נס גלוי לכל העמים, וזה מותר להתפלל כיון שיש בזה קידוש שמו יתברך.

עוד אפשר ליישב דהנה בספר חסידים את ק"ל כתב וז"ל, יאחז צדיק דרכו, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפילתו אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעת עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים, מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו. ובאות ק"א כתב וז"ל, אם ישאל אדם דבר שהוא שבח לבוראו, כגון על לימוד תורה או דבר אחד מחפצי שמים, ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אע"פ שאין בידו מעשים טובים ע"כ. והנס הנרות של חנוכה הוא כנגד האור של תורה, ולכן אם מתפלל אלקה דמאיר ענני וכפירוש המהרש"א שמי שהאיר בנס הנרות במלכות יון הוא יענני, ומתפלל על שיאיר השי"ת עיניו בתורה וביראת שמים, הקב"ה שומע תפילתו כמו שכתב הספר חסידים, וכ"ש אם מתפלל מעומק הלב ומרבה בתחנונים ובוכה לפניו יתברך, שבזה כתב הספר חסידים שאפילו על גשמיות גם הקב"ה מקבל תפילתו, ובזה אפשר להתפלל גם על נסים גלויים, ומה שאין מתפללים על נסים זה על גשמיות אבל על רוחניות מותר ומצוה להתפלל גם על נסים גלויים, ובפרט בחנוכה שנעשו נסים גלויים והקב"ה האיר הנרות זה זמן מסוגל ביותר להתפלל על אור התורה והיראה.

א- בגמרא במסכת שבת כ"א ע"ב אמר רבי זירא אמר רב פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, אמר רב ירמיה מאי טעמא דרב, קסבר כבתה אין זקוק לה הלכך בחול שרי ואסור להשתמש לאורה. ופרש"י ז"ל, שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטייה. עכ"ל.

וכן נפסק הרמב"ם פ"ד מהל' חנוכה ה"ו ובטור ובשו"ע סי' תרע"ג ס"א. וכתב הב"י ז"ל, וכתב הר"ן (ט. ד"ה ש"מ) נשאל הרשב"א אם לאחר שהדליק בא לתקנה וכבה אותה בשוגג אם חייב לחזור ולהדליקה, ואם מברך פעם שנית, והשיב מסתברא שאינו חייב להדליקה, דהוה ליה ככבתה שאין זקוק לה הדלקה עושה מצוה וכבר הדליקה, ואם בא להדליקה אינו מברך עליה דמצות הדלקה היא עבדא עכ"ל. וכ"כ בשו"ע ז"ל, וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכבה אותה בשוגג אינו זקוק לה. וכתב הרמ"א, ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה אין לברך עליה עכ"ל.

והפמ"ג (א"א ס"ק י"ב) כתב ז"ל, וכבתה במזיד פשיטא דצריך לחזור ולהדליקה וגם כן לא יברך וכו' עכ"ל. ונראה דהפמ"ג מדייק כן מלשון הרשב"א והר"ן והשו"ע שכתבו דוקא אם לאחר שהדליק בא לתקנה וכבה אותה בשוגג אינו זקוק לה וכו' משמע שאם כבה במזיד חייב לחזור להדליקה. וכן מלשון הגמ' משמע כן דדוקא כבתה מאיליה אין זקוק לה משמע שאם כיבה במזיד זקוק לה, דאם לא כן שיהיה כתוב חידוש יותר גדול כיבה אין זקוק לה. והמשנ"ב (ס"ק י"ז) כתב ז"ל, והאחרונים כתבו דראוי להחמיר לחזור ולהדליק בכל ענין וכו'. וכתב בשער הציון (ס"ק י"ב), היינו בין שנכבה בשוגג או במזיד, ואפילו כשכיבה במזיד דבדואי מחויב לחזור ולהדליק מכל מקום לא יברך. פמ"ג. עכ"ל.

ב- טעם לחלק בין כיבה בשוגג למזיד

וטעם החילוק בין כיבה בשוגג לכיבה במזיד, כתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תקג אות ב), כיון שאת ההדלקה עשה בכוונה אין כיבוי בשוגג שלא בכוונה מבטל את ההדלקה שנעשתה בכוונה, אבל כשכיבה במזיד ובכוונה הרי זה מבטל את מעשה ההדלקה. עיי"ש.

ויש לדון מה יהיה הדין אם אדם אחר יכבה במזיד, האם נאמר שכיון שעושה בכוונה הרי זה מבטל את מעשה ההדלקה, או כמו שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ולכן אם השתחוהו לבהמת חבירו או לחפץ של חבירו אינו אוסר את הבהמה והחפץ, כן אינו יכול לבטל את ההדלקה של חבירו, וכן מסתבר שאין אדם יכול לבטל את ההדלקה של חבירו.

וראיתי בספר שלמי תודה (סימן ט"ז) שדן בשאלה באשה שבעלה נשתבש בדעתו ולא היה מדליק נר חנוכה והיא היתה מדלקת במקומו, וכשהיה בעלה רואה את הנרות דולקים היה מכבה אותם, והשאלה האם יכולה להדליק הנרות כשאינו בחדר עיי"ש. והנה מצד שהוא מכבה במזיד, נראה כיון שהוא אדם אחר וכן כיון שהבעל נשתבשה דעתו הרי זה כמו שכתבה מאליה, וקיימה את המצוה. רק יש לדון מצד שזה כמו שמדליק במקום שהרוח שולטת שכתב המ"א (ס"ק יב) שאם הדליק במקום שהרוח שולטת וכבתה זקוק לחזור ולהדליקה. וכן פסק המשנ"ב (בס"ק כ"ה). וא"כ גם כאן כיון שידועת שבעלה יכבה הנרות הרי כמו שהדליקה במקום שהרוח שולטת.

ג- בספר שלמי תודה (שם) הביא בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל טעם למה בכיבה במזיד חייב לחזור ולהדליקה, דהשו"ע בסימן תרע"ה ס"א כתב, שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא, דהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה, וכתב המשנ"ב (ס"ק ה') ז"ל, ולפ"ז פשוט דהוא הדין אם מדליקה בחוץ והניחה בפנים גם כן אינו יוצא מטעם זה עכ"ל. והגר"מ פיינשטיין זצ"ל אמר שמכאן יש ללמוד דה"ה אם כיבה במזיד לא יצא, דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה, דאי לאו לצרכו הדליקה לא היה מכבה, עיי"ש, ולפ"ז אם אחר כיבה הנרות אזי הוא יוצא, דאין כאן הטעם הזה שהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה. **ולכאורה אפשר לומר טעם אחר** למה בכיבה במזיד לא יצא, דהוי קנס חכמים, כיון שבמזיד מבטל את תקנ"ח של פרסום הנס, ולפ"ז פשוט דקא אם כיבה הוא במזיד חייב לחזור ולהדליקה אולם אם אחר כיבה במזיד יצא ידי המצוה.

ד- אם כיבה בכוונה כדי להדליק יותר טוב

יש לדון אם הנר שהדליק אינו דולק יפה, והוא רוצה לתקנו שידלוק יותר טוב, ולכן מכבה בכוונה כדי להדליקו שידלוק יותר טוב, האם נאמר שהוי ככיבה במזיד וצריך לחזור ולהדליק, או דאינו חייב לחזור ולהדליק.

ונראה שתלוי בטעמים שבארנו למה בכיבה במזיד חייב לחזור ולהדליק, דלפי טעם האבני נזר שמכבה בכוונה מבטל את מעשה ההדלקה, ואף שכונתו כדי לחזור ולהדליק יותר טוב, אולם כיון שעשה בכוונה מעשה כיבוי זה מבטל מעשה ההדלקה, וכן משמע מלשון הר"ן שמביא תשובות הרשב"א והשו"ע, שכתבו אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק לה, משמע שאם בא לתקנה ולצורך כן כיבה במזיד אזי זקוק לה, וחייב לחזור ולהדליק. אולם לפי הטעם של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהטעם שחייב לחזור ולהדליקה משום שהרואה אומר לצרכו הדליקה כיון שכיבה במזיד, בנידון שמכבה כדי לחזור ולהדליק יותר טוב אין חשש שהרואה אומר לצרכו הדליקה, כיון שרואים שמה שכיבה כיון שלא דלק יפה ולכן חוזר ומדליקה אולם יש לדון בזה כיון שבשעת הכיבוי יש חשש של הרואה שיאמר לצרכו

הדליקה. אולם לפי הטעם שכתבנו דהוי קנס חכמים שיחזור וידליקה כיון שביטל במזיד את פרסום הנס, בנידון דידן שמכבה כדי לתקן שידליק יותר טוב ויפה ודאי אין לקנסו ויצא ידי חובת הדלקה. אולם למעשה נראה שאין לעשות כן לכבות ולהדליק יותר טוב, כיון שמה שידליק יותר טוב אינו מחויב ההדלקה שהרי כבתה אין זקוק לה, ומה שדולק ממה שהדליק תחילה הוי קיום המצוה, ועדיף שידלק מחיוב המצוה.

ה- להדליק בבית חנוכה כשהדלת פתוחה

בספר טעמא דקרא למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (פר' וישב לעניני חנוכה) כתב, נראה דהא דקימ"ל כבתה אין זקוק לה, ואפילו אם כיבה במזיד לדעת הרבה פוסקים אין זקוק לה, זה דוקא אם לא היה דעתו מתחילה לכבות, אבל אם היה דעתו מתחילה לכבות לא יצא, וה"ה אם עמד שם אדם שבדואי יכבה לא יצא, ולכן דעתו לכבות הוי כמו שמדליק במקום שיש שם רוח ולא יצא וכמו שכתב המשנ"ב ס' תרע"ג ס"ק כ"כ, וראיה ממה שמבואר בגמרא בשבת (כ"ג ע"ב) מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם לא כפה עליה כלי, אפילו לנר אחד אינו עולה לפי שהוא כמדורה. וכן פסק בשו"ע (ס' תרע"א סעיף ג') ולא אמרינן שמיד שהדליק נר אחד יצא, ואח"כ כשמדליק עוד נרות הוי כאילו כיבה במזיד, אלא מוכח כיון שדעתו לכך לכן הוי כאילו שמדליק במקום שיכבה מיד ולא יצא. ומזה דן שהוא הדין לקולא אם מדליק בתוך בית זכוכית והדלת של הבית פתוחה בשעת ההדלקה, ודעתו מיד אחר ההדלקה לסגור הדלת דיצא, אע"פ שבשעת ההדלקה לא היה ראוי לדלוק חצי שעה מפני הרוח, מ"מ כיון שדעתו לסגור מיד הוי כאלו הדלת סגורה, ואפשר דמה דאיתא דאם לא נתן שמן לפני ההדלקה כשיעור, לא מהני מה שיוסיף אחר כך, אם דעתו מתחילה להוסיף מהני, וכן מה שכתב המשנ"ב (בסימן תרע"א ס"ק י"ג) בשם הפר"ח שאם הדליק ואחר כך כפה כלי על הקערה לא מהני, זה דוקא כשלא היה דעתו לכך. וצ"ע. ואפילו את"ל דאע"פ שהוסיף אחר כך שמן לא מהני, דהיינו משום שאת זאת ההוספה לא הדליק, רק נתנם אח"כ לנר דולק, אבל בארגו של נרות הרי הדליקן, ורק משום שעומד להיות נכבה באנו לפסול וכיון שדעתו לסגור מיד הרי מעכשיו כבר אינם עומדים להכבות ודוק. ולמעשה צ"ע. עכת"ד.

ובספר כאילו תערוג (מועדים) על מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל כתב ששאלו אותו על דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א. ואמר שיש לו ראייה מהחזו"א שהדעת לא קובעת שם המעשה, דב"ב (י"ז ע"ב) איתמר זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות, ובא אחר וסילקן או אפילו הוא עצמו קדם וסילקן פטור משום דהוי גרמא, ובחזו"א (מובא באיילת השחר ב"ק שם) כתב דהא דמבואר דאפילו הוא קדם וסילקן פטור הוא אפילו אם היה דעתו מתחילה לסלקן, הרי דהכוונה לא קובעת את שם המעשה, וכן מבואר בסנהדרין (ע"ז ב') דזורק חץ ותריס בידו, דאפילו הוא עצמו קדם וסילק התריס פטור, אף היתה דעתו מתחילה לכך, ומבואר דאין הכוונה קובעת את שם המעשה, ומה דמבואר במילא קערה של שמן והקיפה פתילות לא יצא משום דעשאן כמדורה, ואפילו נר שהדליק תחילה לא יצא, הוא משום דהוכיח סופו על תחילתו הדכל הוי מעשה אחד של מדורה, אבל בהדליק על דעת לכבות דהוי רק דעת בעלמא אין המחשבה קובעת את שם המעשה, עיי"ש. והנה בהדליק בבית של החנוכה ובשעת ההדלקה היה הדלת פתוחה ואח"כ סגר הדלת נראה שגם לדעת הגרא"ל שטיינמן זצ"ל יצא ידי המצוה כיון דהוכיח סופו על תחילתו שמתכוין ודאי לסגור הדלת.

והנה בהגהות (בסוף המסכת) מהגאון רבי אליעזר משה הורביץ זצ"ל כתב ז"ל, עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד אינו עולה, נראה דדוקא כשהדליקו בבית אחת אבל בזה אחר זה יצא דבראשון למ"ד כבתה אין זקוק לה וכו'. עכ"ל. ומשמע שאפילו שדעתו מתחילה להדליק בזה אחר זה יצא רק כשממש מדליק בבית אחת שמוכח מהמעשה שזה כוונתו או לא יצא, וכדברי הגרא"ל זצ"ל.

ו- ומובא בספר הר צבי ח"ב סימן קל"ד, וכן בספר מועדים וזמנים, בשם מהר"ל דיסקין זצ"ל, שחשש שאם הדלת של הזכוכית פתוחה בבית של החנוכה בשעת ההדלקה הרי זה עומד להכבות בשעת ההדלקה ולא יצא ידי חובת ההדלקה, אע"פ שאחר כך סוגר הדלת. והגר"ח קניבסקי שליט"א בטעמא דקרא מסיים וצ"ע למעשה. אולם בספר כאילו תערוג מובא שהגרא"ל זצ"ל לא חשש לזה והדליק אפילו שהבית חנוכה היה פתוח הדלת, שכיון שדעתו לסגור הוי כאילו בשעת ההדלקה זה סגור. וכנראה טעמו לפי מה שכתב שאם מוכח מתוך המעשה שזה דעתו כגון בקערה שהקיפה פתילות אזי נחשב כאילו כבר עשה מעשה, ונראה שקערה שהקיפה פתילות והדליק את הפתילות, מדובר שעוד לפני שמתחיל להדליק כבר יש בקערה הרבה פתילות, ולכן זה מוכח שכונתו להדליק את כל הפתילות וכיון שמדליק בבית אחת את כל הפתילות זה מוכח שזה מעשה הדלקה אחת ועשאן כמדורה ולא יוצא אפילו ידי מצות נר אחד. וכן לקולא שאם מדליק בבית חנוכה של זכוכית אפילו שבשעת ההדלקה הדלת פתוחה, ודאי דעתו לסגור הדלת ונחשב כאילו הדלת סגורה.

וממה שמובא בשם מהר"ל דיסקין זצ"ל שחשש לזה כיון שכשהדלת פתוחה זה עומד להכבות, נראה דס"ל שאין ללמוד מהדין של חומרא שאם מילא קערה של שמן והקיפה פתילות שנחשב למעשה אחד ולא יצא ידי חובתו, לענין קולא שנחשב כאילו הדלת סגורה, וההדלקה היתה במקום שאינו עתיד להכבות.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 226 | תענית ט"ז. – כ"ב | מקץ - חנוכה ה'תשפ"ב

מהו הענין המיוחד של ימי החנוכה

התוס' י"ח: כתבו שאסור להתענות בחנוכה ופורים, ד"מי משתה ושמה"ה" כתיב. וצ"ב שהרי "ימי משתה ושמה"ה" נאמר על פורים ולא על חנוכה.

בשו"ע סימן תר"ע שריבוי הסעודות בחנוכה זה סעודות רשות, שלא קבעו למשתה ושמה"ה. וכתב הרמ"א ש"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות משום שבאותם הימים היה חנוכה המזבח, ונוהגים לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז היו סעודות מצוה. וביתר ביאור איתא בדרכי משה שם שהביא בשם המרדכי והאור זרוע שקבעו יום טוב בחנוכה משום חנוכה המזבח, וכתב הרמ"א שמתעם זה קבעו משתה ושמה"ה, והלל והודאה קבעו משום הנס. וביאר המ"ב דאיתא במדרש שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה כסלו אלא שהמתין הקב"ה בהקמת המשכן עד ניסן, ואמר הקב"ה עלי לשלם לכסלו, ושילם לו בחנוכה בית חשמונאי, שכשניצחו החשמונאים עשו חנוכה הבית ח' ימים.

לפי זה י"ל שדעת התוס' קדעת הראשונים הנ"ל שגם בחנוכה יש דין משתה ושמה"ה משום חנוכה המזבח, ולכן הוא אסור בתענית.

אמנם הדברים צ"ב. א' למה על חנוכה המשכן שהיתה בא' ניסן, או בזמן חנוכה בית המקדש הראשון שהיתה מח' תשרי עד סוכות, או בזמן חנוכה הבית השני (שהיתה בכמה שלבים כמבואר בעזרא פרקים ד' – ו'), ואילו על החנוכה שהיתה באמצע הבית השני עושים משתה ושמה"ה. ב' מה השייכות בין המשתה ושמה"ה על חנוכה המזבח להודאה והלל על ניסן חנוכה, דלא מסתבר שבמקרה זה יצא באותו זמן.

עוד יש לעיין כמה דברים בעניני חנוכה. א' למה תיקנו מצוה מיוחדת לזכר נס פך השמן, אף שהיו בבית המקדש ניסים תמידיים. ב' למה הוצרכו ישראל לנס מיוחד לצורך קיום מצוה, שלא היה בזה שום הצלה.

והנה הרמב"ן (במדרב ח') מביא את דברי המדרש למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכה הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חיך שלך גדולה משלהם, שאתה מזדליק ומטיב את הנרות בקר וערב. והקשה הרמב"ן למה לא ניחמו בהקטרת הקטורת ובכל הקרבנות ובעבודת יוה"כ וכו'. עוד הקשה שימים אלו היו ימי המילואים שאהרן הקריב בהם קרבנות רבים, ואם נאמר שהם היו חובה, א"כ גם הדלקת הנרות היא חובה. והביא הרמב"ן שיש כאן רמז לחנוכה שהיתה בבית שני על ידי צאצאיו של אהרן והם חשמונאי כהן גדול ובניו. וצ"ב שהדלקת הנרות הרי היא על כל ישראל, ומה נ"מ בכך שהדבר נעשה בזכות הכהנים.

וע"ע בדרך השם חלק ד' מבאר שבכל אחד מהמועדים ישנה השפעה מיוחדת מעין אותה השפעה שהיתה בזמן שאירע המאורע שעליו נקבע אותו מועד, וכתב שם שהשפעה המיוחדת בחנוכה הוא "תגבורת הכהנים על הרשעים בני יון, שהיו מתכוונים להסיר ישראל מעבודת ה', ונתחזקו הכהנים, ועל ידם שבו לתורה ולעבודה" עכ"ל.

ונראה ביאור הענין שהענין המיוחד בחנוכה הוא שכל המועדים הם השפעה מיוחדת שהקב"ה משפיע בזמנים מיוחדים, אבל חנוכה יסודו הוא חזרת העבודה והאפשרות לקיים מצוות מכה המסירות נפש של ישראל. ולפי זה נראה לבאר הקושיות הנ"ל.

א' חנוכה המשכן ובית המקדש הראשון והשני לא היתה מכה מסירות נפש מיוחדת של ישראל, אלא כל אחד נבנה בזמן שהקב"ה קבע, משא"כ חנוכה המזבח בכ"ה כסלו היתה מכה המסירות נפש של ישראל, ועל זה נקבע משתה ושמה"ה. ב' השייכות בין חנוכה המשכן לניסן חנוכה היא שכולם היו מכה המסירות נפש של ישראל. ולכן הוצרכו ישראל לנס מיוחד לצורך הדלקת המנורה, שבזה הראה הקב"ה לישראל שמכה מסירות נפשם חזרה להם האפשרות לעבוד את ה' כמו שצריך, ולזה תיקנו הודאה מיוחדת על נס פך השמן ולא על שאר הניסים שהיו במקדש, שאר הניסים לא היו מכה המסירות נפש של ישראל, משא"כ נס פך השמן. וזה כוונת הרמב"ן שכשראה נתקא בנישיאים שהקריבו בנדבה ולא בחובה, אמר לו הקב"ה שהדלקת נרות חנוכה, שהיא בזכות הכהנים, היא סימן לדורות שמסירות הנפש שהונוגה ע"י הכהנים לעבודת ה' היא זו שנותנת את האפשרות להמשיך לקיים מצוות.

וא"כ מה שמוטל עלינו במיוחד בימי החנוכה הוא להתחזק באופן מיוחד בעבודת ה', שזה מהות ימים אלו, ויה"ר שזנכה להשפעה המיוחדת של ימים אלו.

העורך

ט"ז, הר המוריה - שיצאה משם הוראה לישראל דכתיב "כי מציון תצא תורה", ושם עמדו הנביאים המוכיחים לישראל, וי"א שיצא משם מורא לעכו"ם ששומעים גדולת ישראל וירושלים ומפחדים. ואברהם קרא לו ד' יראה. לישראל אחריה הר המוריה הוא הר סיני, ובמתן תורה יראו העכו"ם. וכתבו התוס' (ד"ה הר) שירושלם נכתבת בלי י' בין ה' לנ', מפני שירו זה מלשון ד' יראה, ושלם זה שם העיר כדכתיב "ומלכי צדק מלך שלם", וההר נקרא מוריה על שם התורה.

מעשי אנשי נינוה - "ויתכסו שקים האדם והבהמה" - קשרו את הבהמות לבד ואת הוולדות לבד, ואמרו רבונו של עולם אם אין אתה מרחם עלינו אין אנו מרחמים על אלו. "ויקראו אל אלוקים בחזקה" - אמרו רבונו של עולם עלוב ושאינו עלוב צדיק ורשע מי נדחה מפני מי. "וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם" - שאפילו מי שגזל קורה וקבעה בבית פירק את הבית והחזיר את הקורה.

המתוודה ואינו שב בתשובה דומה לטובל ושרץ בידו.

דיני אנשי משמר ואנשי בית אב

עבודת הכהנים בבית המקדש היתה מחולקת לכ"ד משמרות (מוזמן דוד המלך), כל משמר היה עובד במשך שבוע ב' פעמים בשנה, ובכל יום מז' ימי השבוע היה עובד בית אב אחר, והיו בירושלם כהנים ליום וישראלים שנמצאים בזמן ההקרה ומתפללים שקרבן אחיהם יעלה לרצון. ואנשי המעמד שהיו רחוקים מירושלם היו מתכנסים בעריהם וקוראים במעשה בראשית, ומתענים מיום שני עד יום חמישי. ולהלן יבוארו דיני אנשי משמר ואנשי בית אב.

י"ז, אם היו מתענים ומשלימים על הגשמים - בג' תעניות ראשונות אנשי משמר של אותו שבוע מתענים ולא משלימים, שמה תכבד העבודה על אנשי בית אב והם יבואו לסייע ומחמת התענית לא יהיה להם כח לעמוד בעבודה, ואנשי בית אב של אותו יום לא היו מתענים כלל. ובשניות אנשי משמר מתענים ומשלימים, ואנשי בית אב מתענים ולא משלימים. ובאחרונות אלו ואלו מתענים ומשלימים. ולחכמים בראשונות אלו ואלו לא היו מתענים כלל, בשניות אנשי משמר מתענים ולא משלימים, ואנשי בית אב לא היו מתענים כלל. ובאחרונות אנשי משמר מתענים ומשלימים, ואנשי בית אב מתענים ולא משלימים.

מתי מותר להם לשתות יין בכל השנה - אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות לפי שכבר ראו שפסקו הקרבנות ולא כבדה העבודה ולא יצטרכו לסייע לאנשי משמר, אבל לא בימים, שמה תכבד העבודה ויסייעו לאנשי בית אב ולא יהיו ראויים לעבודה משום שכרות, ואנשי בית אב אסורים אף בלילה מפני שעסקים תמיד בעבודה שבלילה היו מעלים אברים ופזרים שפקעו מעל המזבח, אי נמי אם לא גמרו ביום גומרים בלילה, אבל אנשי משמר אינם צריכים לסייע בלילה להפך במזלג, מפני שהבית אב יכלו לעשות זאת בעצמם. ואף בזמן הזה מי שמכיר משמרתו ובית אב שלו ויודע שאבותיו קבועים לעבודה (שהרבה בתי אב לא הוקבעו, אי נמי שידוע שלא נתחללו) אסור באותו היום (אמנם בתוך הסעודה מותר, ד"ין שבתוך הסעודה אינו משכר. תוד"ה ויודע), ואם יודע רק משמרתו ולא בית אב אסור כל השבוע, ואם אינו יודע כלל רק שאבותיו קבועים לעבודה אסור כל השנה. ולרבי מותר דא"כ יהיה אסור תמיד בשתי י"ן שמה ישתנה סדר המשמרות, ושמה כולם יעבדו בחנוכה הבית בבית אחת, אבל מה אעשה שתקנתו להתייר לו שתי י"ן קלקלתו מה שכבר כמה שנים לא נבנה בית המקדש. וכן נוהגים האידנא.

תספורת וכיבוס - אנשי משמר, ואנשי מעמד - כהנים ליום וישראלים העומדים ומתפללים על קרבן אחיהם שיעלה לרצון, אסורים מלספר ומלכבס אלא מסתפרים קודם לכן, כדי שלא יכנסו למשמרתם מנוולים, ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת דדרך רוב בני אדם להסתפר ביום חמישי ולא בערב שבת מפני הטורח.

זמן תספורת למלך כהן גדול וכהן הדיוט - מלך מסתפר בכל יום - מצוה, דכתיב "מלך ביפיו תחזינה עיניך", כה"ג מערב שבת לערב שבת ולא ישהה יותר, הואיל ומשמרות מתחלפות ונאה הדבר שמשמרה חדשה תראהו ביפיו, וכהן הדיוט אחת לל' יום דילפינן מנזיר וסתם נזירות ל' יום.

סדר תעניות אלו

על אלו דברים מתריעים מיד

בפרקים הקודמים התבאר סדרי ודיני התעניות שמתענים ותוקעים בהם בשופר בזמן עצירת גשמים, ובפרק זה יתבאר מתי מתענים ומתריעים שלא לפי הסדר הנ"ל, מחמת עצירת גשמים או מחמת צרות אחרות.

סדר התעניות האמור בפרקים הקודמים נאמר באופן שלא ירדו גשמים ברביעה ראשונה ושניה ושלישית, אבל אם ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו, או שצמחו צמחים שונים ממה שזרעו, או שפסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום (שזו מכה המביאה לידי בצורת), מתריעים (ומתענים. תוד"ה מתריעים) מיד, ולא עושים כפי הסדר הנ"ל בפרקים הקודמים, וכל חומר האחרונות נוהג בהם. אבל צמחו ויבשו אין מתריעים אע"פ שהתחילו גרעיני התבואה לצמוח מעט בקנה לאחר שנתייבשו, מפני שזו תפילת שוא. לישנא אחרינא ביבשו אין מתענים מפני שממילא הם חוזרים, ואפילו עלו בקנה ועדיין לא נתבשלו כל צרכם הם חוזרים.

י"ט. אם בעיר מסוימת לא ירדו גשמים וסביבה ירדו גשמים, אותה העיר מתענה ומתרתת, וכל סביבותיה מתענות מפני שיבואו מאותה העיר לקנות שם ויהיה שם רעב, ולא מתריעות, ולר"ע מתריעות ולא מתענות.

נהרא אנהרא שאפשר להביא תבואה בספינות דרך הנהר הוי בצורת, ומדינתא אמדינתא שצריכים להוליך תבואה ממדינה למדינה ע"י חמרים הוי רעב וזה קשה מבצורת, מפני שא"ל להביא הרבה, לישנא אחרינא נהרא אנהרא - אם יבש מעיין אחד וצריכים להסב לכאן מעיין אחר או להמתין שיגדל נהר אחר ויבוא לכאן זה בצורת, ומדינה אמדינתא היינו שיבשו כל הנהרות שבעיר וצריכים להביא מים מעיר אחרת. ובכפנא מתריעים ובצורת אין מתריעים. תוד"ה נהרא.

י"ט: אם החיטים יקרים אבל הם מצוים בכל עת הוי בצורת, ואם אינם מצוים אע"פ שהם זולים הוי כפנא, ואם אין המעות מצויות הוי כפנא.

ירדו לצמחים ולא לאילן- שירדו בנחת, לאילן ולא לצמחים- שירדו בחזק, לאילן ולצמחים ולא לבורות שיחין ומערות- שירדו בחזק ובנחת אבל מעט, לבורות שיחין ומערות ולא לאילן ולצמחים- שירד הרבה ובחזק רב יתר מהאי, בכל אלו מתריעים עליהם מיד.

מתריעים על האילנות שאין עבורם די גשמים בפרוס הפסח, ואם חסרים בבורות שיחין ומערות מתריעים בפרוס החג, ואם אין להם מים לשתות מתריעין עליהם מיד בשני חמישי ושני בימות החמה, מפני שכולם צריכים לשתות, ודווקא באותה מלכות שכלו המים ולא במקומות אחרים. ובשביעית מתריעים אם כלו המים בבורות אע"פ שהמים מועילים לקרקע, מפני שכל שעה צריכים לשתיה, אבל אין מתריעים על האילנות מפני שהם הפקר, ולרשב"ג בבריייתא אחת איתא שמתריעים גם על האילנות דס"ל שספחיו זרעים אסורים (תוס'). ובבריייתא אחרת איתא שמתריעים גם על הספחים מפני שהעניים מתפרנסים מהם.

אסכרא מתריעים עליה אם גורמת למיתה.

גובאי שהוא מכלה את התבואה מתריעים עליו בכל שהוא דאם יש אחד בידוע שיבואו הרבה, אבל חנב כל שהוא מצוי ואינו מכלה כל כך כארבה, ולרשב"א אף בחגב.

מילי דאגדתא

הגמרא מביאה כמה דברים בענייני עצירת גשמים, וביאורי פסוקים, ומהנהגות מהאמוראים.

הגמ' מבארת מה השינוי שקרה בירידת הגשמים מיום שחרב ביהמ"ק, ולמה דומה שנה שגשמייה יורדים בזמנם ושנה שאינם יורדים בזמנם, ושנה שגשמייה מרובים ושנה שגשמייה מועטים.

נקדימון בן גוריון שהיה עשיר גדול לוח י"ב מעיינות לעולי רגלים ואתם מעיינות לא היו נובעים כ"כ ואינם מתמלאים מאליהם כשאר מעיינות, ואמר שאם לא יחזיר עד זמן פלוני שירדו גשמים ויתמלאו המעינות יתן לו י"ב ככר כסף, וכשהגיע היום ושלו לו ההגמון שישלם לו אמר שעדיין לא נגמר היום, וכשעד המנחה לא ירדו גשמים התפלל בביהמ"ק ואמר שעשה כך לכבוד הקב"ה, וירדו גשמים ונתמלאו י"ב המעינות והותירו, ואמר המוכר שכבר שקעה חמה, וחזר נקדימון והתפלל, ונתפרזו העבים וזרחה חמה.

ג' נקדמה להם חמה, משה יהושע ונקדימון.

היתה ירושלים לנדה, כנדה שיש לה תקנה. היתה כאלמנה ולא אלמנה ממש, כאשר שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור. נתתי אתכם נבזים ושפלים- לברכה שלא ימנו מאתנו מוכסים ושוטרים.

נאמנים פצעי אוהב ונערתות נשיקות שונא - טובה קלה שקילל אחיה השילוני את ישראל "הכה ד' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים" שהקנה עומד במקום מים וגזעו מחליף ושרשיו מרובים ואפילו כל הרוחות שבעולם לא מזיזות אותו ממקומו, מברכה שבירך בלעם את ישראל "כאזנים" שארזו אינו עומד במקום מים ואין גזעו מחליף ואין שרשיו מרובים וכל הרוחות שאינם קשות אינם מזיזות אותו ממקומו אבל רוח דרומית שהיא קשה עוקרתו והופכתו על פניו, ולא עוד אלא שקנה זכה שנוטלים ממנו קולמוס לכתוב ספר תורה נביאים וכתובים.

לעולם יהיה אדם רך כקנה, ואל יהיה קשה כארז, כך דרש רבי אלעזר בן ר"ש אחר המעשה שאמר לאדם מכוזר וכו' וענה לו לך לאומן שעשאני וכו', ומחל לו אותו אדם אלא לבקשת בני עירו שאמרו לו שהוא גדול בתורה, ובתנאי שלא יהיה רגיל לעשות כך. ויש ספרים שכתוב בהם שזה היה אלוהו זכור לטוב, שנתחנן להוכיחו שלא יתרגל לזה.

ובזמן הזה אין חייבים להסתפר כל ל' יום, ואפי' לרבנן שאוסרים לשתות יין בזמן הזה שמא יבנה ביהמ"ק (ואף שאנו טמאי מתים וצריכים הזאה שלישי ושביעי, מ"מ מותרים בעבודת ציבור, דטומאה הותרה בציבור. תוד"ה בעינן). בתספורת הרי יכול להסתפר מיד, אבל יין אף שבפחות מרביעית יכול לישן או ללכת מיל, אם שתה יותר מרביעית דרך מטרידתו ושינה משכרתו, וי"א שהחילוק בין יין לתספורת שייך מחלל את העבודה ותספורת לא, ואע"פ ששניהם חייבים מיתה.

כתיב ביחזקאל "כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי" ומה ילפינן כהן שמתו אחיו מחמת מילה ולפני יחזקאל למדו דבר זה מהלכה למשה מסיני.

מגילת תענית

בימי בית שני כתבו תננה בן חזקיה וסיעתו את מגילת תענית (אע"פ שלא כתבו אז תורה שבעל פה), והיונו שימים שנגאלו בהם מצרותיהם עשאוים כימים טובים לאוסרם בתענית, ויש ימים שנאסרו גם בהספד, שהיו הניסים חביבים עליהם להזכירם ולשבח עליהם את הקב"ה. (גמרא ורש"י שבת י"ג). ולהלן יובאר איזה ימים נזכרו במגילת תענית, ומה אירע בהם, ומה נאסר בימים אלו.

י"ז: הספד ותענית בימים שלפני ואחרי הימים טובים של מגילת תענית- הימים האסורים בהספד ומגילת תענית, אף יום שלפניו אסור שמא יבואו להספיד ביו"ט עצמו, ושלאחריו מותר דאחרי שעבר היום אין חוששים, ולרבי יוסי לפניו ולאחריו אסור. והימים שהם קלים יותר האסורים רק בתענית מותרים לפנייהם ולאחריהם, ולרבי יוסי לפניו אסור לאחריו מותר, והלכה כרבי יוסי לענין הימים שאסורים רק בתענית. ומ"מ אנו מתענים יום לפני פורים, שאף שלענין חנוכה ופורים לא בטלה מגילת תענית, היינו דווקא שבהם עצמם אסור להתענות והם ימים טובים, אבל ימים שלפניהם לא. אי נמי כיון ש"ג אדר היה בו יו"ט ונתבטל, כ"ש שנתבטל מחמת מה שהוא לפני פורים. תוד"ה רב.

ראש חודש אסור בהספד, אמנם יום שלפניו מותר, מפני שדאורייתא א"צ חיזוק, וכן מטעם זה גם שבתות וימים טובים לפנייהם ואחריהם מותרים.

מא' ניסן עד ח' ניסן אסורים בהספד משום הקמת התמיד שהעמידו שאין היחיד מביא תמיד ודלא כהצדקים, וכל אותם ח' ימים נשאו ונתנו בדבר עד שנצחו את הצדקים, ומח' ניסן עד סוף הפסח אסורים בהספד משום שהעמידו דין שבועות דלא כהבייתוסים שהיו אמורים שזמנו לעולם באחד בשבת.

י"ח בכ"ח אדר הגיעה הבשורה שנתבטלה הגזירה שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו ושלא יחללו שבתות.

כ"ט אדר- הגמ' מבארת שהנ"מ בא' ניסן שאסור בגלל ביטול התמיד אף שכבר נאסר מצד ר"ה הוא לאסור יום שלפניו, ואף שאסור מצד יום שאחרי כ"ח אדר נ"מ בהודש מעובר כגון בשנה מעוברת שאדר א' חסר ואדר ב' מלא, אי נמי שלא נראה המולד ביום ל' ועיברו את החודש, ומשום יו"ט דכ"ח לא נאסר אלא כ"ט. וי"א שנ"מ גם בחודש חסר לאסורו גם בהספד ולא רק בתענית דמצד יום שלאחר כל יו"ט וכן יום שלפניו אסור רק בתענית ולא בהספד, כיון שהוא יוצא בין שני ימים טובים. וי"א דנ"מ אם יבטלו אחד מימים אלו.

הנ"מ בח' ניסן שהוא גם מתקנת התמיד וגם מתקנת שבועות הוא שאם יבטלו את השבעה ימים שצריכים להתענות בהם משום איזה גזירה, וביטלו את כולם דאין לבטל לחצאין, היום השמיני עדיין ישאר בדינו. ואם היו אסורים משעתה לחודש לא היה היום השמיני אסור מחמת יום שלפניו, דאם יבטלו את האיסור ביום ח' עצמו, כ"ש שאין לאסורו מחמת יום שלפני יום ט'.

י"ח: י"ב אדר יום טוריינוס הוא, שהרג את לוליינוס ופפוס, שביקש טוריינוס להרוג את לוליינוס ופפוס אחיו בלודקיא שהיו צדיקים גמורים, והיונו דאמרין הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בוגן עדן. וי"א שמצאו בת מלך הרגה, וגזרו גזירה על שונאיהם של ישראל, והם אמרו שהם הרגה, וכך הרגו רק אותם. ואמר להם שאם מועמו של חנניה מישאל ועזריה יבא אלוקיכם ויציל אתכם. ואמרו לו שהם אינם צדיקים כחנניה מישאל ועזריה, והוא אינו הגון כמו נבוכדנצר, והם נתחייבו כליה למקום על חטא חייבי מיתות ביד, ואם הוא לא יהרגם הקב"ה יהרגם בדרך אחרת, ולא מסרם הקב"ה בידו אלא כדי להפרע ממנו, ואעפ"כ הרגם מיד, ולא זזו משם עד שבאו דיפולי מרומי ופצעו את מוחו בגזירין. וביטלו יום זה כיון שנהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו- חסדיהו היו ולא פירש מי הם.

י"ג באדר יום ניקנור (-אחד מאיפרכי יון) הוא ואסור בהספד ותענית, שהניף ידו על יהודה וירשלים ואמר אימתי תפול לידי וארמנסנה, וכשגברו בית חשמונאי קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו פה שהיה מדבר בגאווה וידיים שהיו מניפות על ירושלים תיעשה בהם נקמה.

י"ד אדר וט"ו בו אסורים בהספד ותענית בין בכרכים ובין בפרזים. והימים שמקדימים לקרוא את המגילה לפני י"ד ביום הכניסה מותרים בהספד ותענית, ונ"מ רק בי"א או בי"ב אדר אחרי שביטלו את יום טוריינוס, ואף אם ימים שלפני הימים שבמגילת תענית אסורים, הכא אם ביטלו יום זה עצמו כ"ש שאין לאסור בו מצד יום שלפני יום ניקנור.

אין גוזרים תענית על הציבור בתחילה בחמישי כדי שלא יבואו בעלי התנויות להפקיע השערים כשיראו שקונים במוצאי יום חמישי סעודות גם למוצאי התענית וגם לשבת, והם יחשבו שבא רעב לעולם, אבל אחרי שהתחילו להתענות יודעים שזה בגלל התענית. לת"ק ג' תעניות שניות הם חמישי שני וחמישי, ולרבי יוסי גם יום שני.

אין גוזרים תענית על הציבור ברי"ח בתוכה ובפורים, ואם התחילו (י"א ג' תעניות וי"א ארת) אין מופסיקים דאע"ג דאיקרי מועד לא כתיב ביה משהתה ושמחה, ומ"מ אין משלימים התענית לר"מ אלא אוכלים סמוך לערב, וכן הדין בתשעה באב שחל בערב שבת, אבל לחכמים מתענה ומשלים, וכן הלכה והיונו ברי"ח, אבל בתוכה ופורים אסור להתענות, ד"יום משתה ושמחה" כתיב. תוד"ה הלכה.

כ: רב ושמואל לא עברו י"ג שנים מתחת חומה רעועה, ורק כשהיה איתם **רב אדא בר אבהה** דנפיש זכותיה (מפני שמימיו לא הקפיד בתוך ביתו, ולא צעד בפני מי שגדול ממנו, ולא הרהר במבואות המטונפות, ולא הלך ד' אמות בלי תורה ותפילין, ולא ישן בבית המדרש שינת קבע או עראי, ולא שמח בתקלת חבירו, ולא קרא לחבירו בכינוי שלו או של משפחתו לגנאי (תודיה' בהניחה)) עברו תחתיה, ורב אדא בר אבהה סבר אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושים לי נס, שמוא אין עושים לו נס, ואף אם יעשו לו נס ינכו לו מזכותיו, כמו שאמר יעקב "קטונתי מכל החסדים ומכל האמות".

רב הונא היה מסייר בכל העיר ביום מעונן שהרוח נושבת ועלולה להפיל חומות, וכל חומה רעועה היה סותר, ואם הבעלים יכול היה בונה בעצמו, ואם לאו בנאה רב הונא על חשבונו. וכל ערב שבת לפנות ערב היה שולח לקנות את כל הירקות שנסארו (כדי שלא ימונעו בעתיד מלהביא מספיק ירקות מפני שהם מתקלקלים בשבת) וזורקם לנהר, ולא נתנם לעניים כדי שלא יסמכו על זה ולפעמים לא יהיה בשבילים ולא יהיה להם מה לאכול בשבת, ולא נתנם לבהמה דס"ל שאין נותנים מאכל אדם לבהמה משום ביווי אוכלין. דמחזי ככופר בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם. אי נמי משום שחסה התורה על ממונם של ישראל וכשזרק לנהר היו יוצאים במקום אחר ובי אדם היו מוצאים אותם ואוכלים אותם. וכשהיתה לו תרופה היתה מומלא מומנה בכלל ומוניה בפתח ביתו ואומר שמי שרוצה יקה, וי"א שהיה בקי במנהג השדים שהיו מזיקים למי שאוכל ואינו נוטל ידיו, והיה מניח כד מים ואומר שיטלו ממונו כדי שלא יסתכנו. וכשהיה אוכל לחם היה פותח ביתו ואומר שמי שרוצה יבוא ויאכל. ורבא אמר שהכל הוא יכול לעשות חוץ מדבר זה, מפני שבני מחוזא מרובים ויש הרבה עניים, ואם יעשה כך יכלה ממונו.

כ"א: **אילפא ורבי יוחנן** למדו תורה ופרנסתם היתה דחוקה ורצו ללכת לעשות עסק כדי לקיים בעצמם "אפס כי לא יהיה בך אביון" בן בעצמן, וישבו תחת כותל רעוע, ורבי יוחנן שמע שמלאך אומר לחבירו שיפילו עליהם את הכותל מפני שמוניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, ואמר המלאך השני שיעזבום כי אחד מהם מזלו יעמוד לו שהוא עתיד להתגדל, וכשראה רבי יוחנן שאילפא לא שמע את הדברים הבין שהכונה אליו ואמר לאילפא שהוא חוזר ויקיים בעצמו "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", ואילפא לא חזר, וביתיים מלך רבי יוחנן שנעשה ראש ישיבה והיה מנהגם להעשיר את ראש הישיבה כדאמרינן בספרא לגבי כהן גדול, וכשחזר אילפא אמרו לו שאם היה עוסק בתורה היו ממליכים אותו דהוא היה מגוי טפי מרבי יוחנן, הלך אילפא ותלה עצמו בתוהו הספינה ואמר שאם ישאלוהו על ברייתא דרבי חייא ורבי אושעיא ולא יפשוט השאלה ממשנה יפיל עצמו לים ויטבע, ועשה זאת כדי להראות שעדיין הוא יודע יותר מרוביה, ובא זקן אחד ושאלו היכן כתוב במשנה הדין שהאומר תנו שקל לבני אחר מותי בכל שבוע והם צריכים לסלע נותנים להם סלע, דמונתי לזרע במשא אומר ושלם שלמדו דרך ארץ וירוחו, דאם היה בדעתו לתת רק שקל היה אומר אל תתנו להם אלא שקל, ואם אמרו אל תתנו להם אלא שקל, או שאמרו אם מותי ירשו אחרים תחתיהם אין נותנים להם אלא שקל. ואמר לו אילפא שזו דעת רבי מאיר שאמר שמצוה לקיים דברי המת, דאי לאו הכי נותנים להם כל מה שראוי להם, שהרי כל הממוון שלהם, ורק אם נשאר לאחר מותם יירשו זאת האחרים, ואנו מקמצים הממוון כדי שישאר לאחרים.

נחום איש גם זו היה סומא וגידם וקייטע וכל גופו מלא שחיץ, ורגלי מטתו היו מונחים בספלים של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים שלא היה יכול לסלק מפני שהיה גידם. פעם אחת היתה מטתו מונחת בבית רעוע ורצו תלמידיו לפנות מטתו ואחר כך לפנות את הכלים, ואמר להם שיפנו קודם את הכלים, מפני שהוא מובטח שכל זמן שהוא בבית הבית לא יפול, וכך היה. אמרו לו תלמידיו רבי וכי מאחר שצדיק גמור אתה למה אתה מתייסר כך, אמרו להם שפעם אחת היה מהלך לבית חמיו והיו עימו ג' חמורים עם מאכל ומשתה ומיני מגדים, בא עני אחד וביקש שיפרנסו, והוא אמר לו שימתין עד שיפרוק לו מן החמור, ולא הספיק לעשות זאת עד שיצאה נשמתו, והוא הלך ונפל על פניו ואמר שעניו שאל חסו על עיני העני יסומא וכו', ולא נתקרה דעתו עד ששאר שכל גופי יהיה מלא שחיץ, אמרו לו או לנו שראינוך בכך, אמר להם או לי אם לא ראיתוני בכך.

והוא נקרא נחום איש גס זו מפני שכל דבר שקרה לו היה אומר גם זו לטובה, ופעם אחת שלחו עימו דורון לקיסר מפני שהוא מלומד בניסים, וכשלבן במלון באו דיירי המלון ולקחו את האבנים הטובות והכניסו תחתיהם עפר, וכשראה הקיסר שהביא לו עפר רצה להרוג את כל היהודים, ובא אליהו ונדמה לאחד מהם ואמר שאולי זה מעפרו של אברהם אבינו שנעשה חרבות וחיצים כשנלחם עם המלכים, וזרקו עפר זה במלחמה עם עיר שלא הצליחו לכבושה והעפר נעשה חרבות וחיצים, וכו'.

כ"א: לא מקומו של האדם מכבדו, אלא האדם מכבד את מקומו, כמו שמצינו בהר סיני שאח"כ הותר לעלות על ההר והיינו בא' ניסן, שלא נסתלקה השכינה מהר עד הלוחות האחרונות שניתנו ביה"כ, וגם כל ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהתה השכינה בהר, ומשם ניתנו כל המצוות בקולי קולות ולפידים, ורק ביום א' בניסן שהוקם המשכן נסעה השכינה מהר וישבה על הכפרת, ושם באה מועד נשנית הלוותיה לפרטותיה. וכן מצינו באהל מועד שבמדבר שכשגללו את הפרוכת בשעת נסיעתם הותרו זבים ומצורעים להכנס לשם.

בסורא היה דבר מלבד בשכונתו של רב, וחשבו שזה בזכות רב, ואמרו להם בחלום שזכויותיו של רב גדולות יותר, והצלתם זה בזכות אדם שמשאל כלל חפירת קברים. ובדרוקת היתה דבר מלבד בשכונתו של רב הונא, וחשבו שזה בזכות רב הונא, ואמרו להם בחלום שזכויותיו של רב הונא גדולות יותר, והצלתם זה בזכות אשה שמחממת תנו ונותנת לאחרות לאפות בו.

סיבות שבגללם גזרו תענית - רב יהודה גזר תענית כשבא הרבה למרות שלא אכל מהתבואה, מפני שהוא עתיד לאכול, וכן גזר תענית כשהיתה מגיפה בחזירים, מפני שמעיהם דומה לשל בני אדם. וכ"ש שאם יש דבר בנכרים יש להתענות, שהם דומים יותר לישראל. (תודיה' אמרו). ושמואל גזר תענית בעירו מפני מגיפה שהיתה בבי הוואי, מפני שלא היה

נהר מפסיק ביניהם והיו שיירות ביניהם. ורב נחמן גזר תענית בבבל מפני מגיפה שבארץ ישראל, שאם גבירה לוקה שפחה לא כ"ש.

הגמ' מביאה מילי דצניעותא ומעשים טובים שהיו **לאבא אומא** (-מקוץ דם) שבגללם זכה לשאלת שלום ממותיבתא דרקינא כל יום. ואביי זכה לזה כל ערב שבת, ורבא כל ערב יום"כ, וחלשה דעתו של רבא, ואמרו לו שדיו בכך שזכויותיו מגינות על העיר.

כ"ב: הגמ' מביאה המעשה ביהודי שהיה שומר בית האסורים של המלך והיה הולך במנעלים שחורים ובלי ציצית, והיה **בן עולם הבא** מפני ששם בבית האסורים את הגברים לחוד ואת הנשים לחוד ומיטתו היתה ביניהם כדי שלא יבואו לידי איסור, וכשהיה רואה בת ישראל שנתנו בה עיניהם היה מוסר נפשו להצילה, והלך במנעלים שחורים ובלי ציצית כדי שלא יכירו שהוא יהודי וישמע שרוצים לגזור גזירות על ישראל ויודיע להכמים שיתפללו ויבטלו. ועוד היו ב' אנשים שהיו בני עולם הבא מפני שהיו משמחים אנשים עצובים, וטורחים לעשות שלום כשיש מריבה, דהבאת שלום בין אדם לחבירו זה מהדברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקוץ קיימת לו לעולם הבא.

על אלו מתריעים בכל מקום

יש דברים שאע"פ שאירעו במקום מסוים מתריעים עליהם בכל מקום, מפני שדברים אלו עלולים להגיע גם למקומות אחרים, וכדלהלן.

מתריעים בכל מקום על שדפון בתבואה, וחולי ירקון, וארבה וחסיל אפילו אחד. והא דאיתא במתני' שהשיעור כמלאו פי תנור היינו להתענות, אבל להתיר בכל שהוא. אי נמי מתני' מעשה שהיה כך היה.

מתי מתריעין בחיה רעה -

חיה רעה שהורגת בני אדם משולחת והיינו שעושה דבר שאינו דרכה שזה מראה שהיא משולחת מן השמים מתריעין, אבל בדבר שהוא דרכה אין מתריעין, וכדלהלן.

חיה רעה הנראית בעיר ביום מתריעין, אבל בלילה לא, ואם עלתה לגג (גגותיהם לא היו משופעים והיו עושים כל תשמישיהם בגגות, וה"ה לבית שתחתיו). ונטלה תינוק מהעריסה מתריעין, אפילו אם אינו עיר ממש אלא כוץ קטן של ציידים שאע"פ שאינו בוכו עיניו בישבו.

ובשדה אפילו ביום אין מתריעין אם היא נחבאית מבני אדם דכך דרכה, ואם אינה נחבאית אלא היא עומדת מתריעין.

ובשדה הסמוכה לאגם אפילו באינה נחבאית אין מתריעין שכיון שהיא סמוכה לאגם החיה לא מפחדת מפני שאם יבוא אחריה היא תוכל לברוח לאגם, ורק אם רצה אחרי ב' בני אדם מתריעין.

ובאגם (-מקום מלא קוצים) עצמו אפילו ברצה אחריהם אין מתריעין שכיון שזה מקומה היא לא מפחדת מבני אדם, ורק אם טרפה שני בני אדם ואכלה אחד מהם מתריעין דכיון שלא היתה רעבה אלא לאחד מדוע הרגה את השני, (וה"ה בלא אכלה אף אחד מהם. תודיה' טרפה), ואם אכלה את שניהם אין מתריעין דמפני הרעב אכלתם.

ועל החרב חיילות ההולכים להרוג ולהשחית בכל מקום, ואף חרב של שלום שעוברת דרך אותה מלכות להלחם במקום אחר (שנכשל בה יאשיהו, שלא נתן לפרעה נכה לעבור כיון שפרעה נכה בטוח בעבודתו, וזהו בו חיצים עד שעשו לו גופו ככברה, ונענש משום שלא נמלך ביימיהו, שהיה אומר לו שאין דורו ראוי, וכמת אמר "צדיק הוא ד' כי פיהו מריתי", ואמר עליו ירמיהו "רוח אפינו משיח ד'").

כ"ב: מעשה וירדו זקנים מירושלים לעריהם בארץ ישראל וגזרו תענית על שנראה כמלאו פי תנור (והיינו פת ולא תבואה, ופת זה שיעור קטן יותר, שאין דרך למלא כל חלל התנור פת אלא רק להדביק פת בדפנות. והגמרא מטתפתקת אם הכונה למכסה התנור או לשורה של לחמים שמכייסים לפי התנור ודבוקים שם על ליד זה, אי נמי זה מלעלה מזה עד פי התנור) שדפון באשקלון שבארץ פלישתים.

ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שתי תינוקות בעבר הירדן. ורבי יוסי אמר לא גזרו על שאכלו אלא על שנראו ובאו בעיר. ומעשה ובלעו זאבים ב' תינוקות והקיאום דרך בית הרעי, וטיהרו חכמים את הבשר אחר ששהה ימי העיפול, דפרישא בעלמא הוא, וטימאו את העצמות מפני שהם לא מתעלות.

על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה נכרים או נהר, ועל ספינה המיטרפת בים. והברייתא מוסיפה שיחיד יכול לסגף עצמו בתענית על אלו ועל יחיד הנודף ע"י נכרים או ליסטים או רוח רעה של שידה שנכסה באדם והוא רץ והולך ויש לחוש שיטבע בנהר או יפול וימות, ולרבי יוסי אינו רשאי שמו יצטרך לבריות מפני שלא היה לו כח להרוח ולהתפרנס מגיעו, ולא ירחמו עליו, וכתוב "ויהי האדם לנפש חיה" נשמה שנתתי בך החיה". וכתבו התוס' (ד"ר ר' יוסי) שאין זה המחלוקת אמוראים לעיל "א: אם המתענה נקרא חוטא או קדוש, דהתם מיירי במצי לעצור נפשיה, והכא מיירי בלא מצי לעצוריה נפשיה. לשמועון התימני אף על הדבר מתריעים בשבת, ולחכמים אף בחול לא.

על כל צרה שלא תבוא (לישנא מעליא נקט) על הציבור מתריעים עליה חוץ מרוב גשמים שזה טורח לבני אדם אבל אין זה מקלקל את התבואה. לפי שאין מתפללים על רוב טובה, והשיעור הוא עד שיעמוד בקרן אפל (שזה מקום מאד גבוה) וישכשך ידיו כרגליו במים כלומר לעולם אין מתפללים, ובגולה - בכל, שהיא נמצאת במקום נמוך, מתריעים על רוב גשמים, ובשנה שגשמייה מרובים היו אנשי משמר שולחים לאנשי מעמד שיתנו עיניהם להתפלל על אחיהם שבגולה שלא יהיה בתיהם קבריהם אם הבתים יוצפו מים.

ונתתי גשמיכם בעיתם - בשיעור הרצוי ולא פחות או יותר, דבר אחר בלילי רביעי ולילי שבת שאין הגשמים גורמים טורח לבני אדם כיון שלא הולכים אז בדרכים. ובליל רביעי אין הולכים בדרכים מפני אגרת בת מחלת (פסחים ק"ב).

פרשת מקץ ~ תענית ט"ז עד כ"ב ~ מבחן מס' 100

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

- מי אומר (לכתחילה) דברי כיבושין בז' התעניות על הגשמים?
  - זקן חכם.
  - אדם של צורה.
  - שפל ברך ומרוצה לעם וביתו ריק מעבירות.
- מי מסתפר מערב שבת לערב שבת?
  - מלך.
  - כהן גדול.
  - כהן הדיוט.
- האם מותר להספיד יום לפני הימים טובים שבמגילת תענית או לפני ראש חודש ושבת ויום טוב?
  - רק לפני הימים טובים שבמגילת תענית אסור.
  - גם לפני ר"ח אסור.
  - גם לפני שבת אסור.
- איזה יום מותר בהספד ותענית לכולי עלמא גם בזמן שנהגה מגילת תענית?
  - י"ד אדר במוקפים או ט"ו אדר בפרזים.
  - י"ב אדר.
  - כל הימים ששייך לקרות בהם מגילה אסורים.
- לזכר מה נקבע יום ניקנור ליום טוב?
  - שבו נעשה נס לדלתות שהביא ניקנור לבית המקדש.
  - שבו נהרג ניקנור היווני שהיה מדבר בגאווה על ירושלים.
  - שבו נהרג ניקנור הרומאי שהרג את לוליינוס ופפוס.
- האם מתריעים כשאין לאנשים מעות?
  - לא.
  - רק אם שחיטים נמכרים ביוקר.
  - גם אם החיטים נמכרים בזול.
- מתי מתריעים כשאין מים לשתות?
  - בפרוס הפסח.
  - בפרוס החג.
  - מיד.
- עיר של חמש מאות גברים שמתו בה ג' גברים ביום אחד, האם זה נחשב דבר?
  - כן.
  - לא.
  - מחלוקת.
- באיזה אופן מתריעים על חיה רעה?
  - אם נראית בעיר בלילה.
  - אם היא עומדת ביום בשדה ואינה נחבית מבני אדם.
  - אם היא רודפת אחרי בני אדם באגם.
- מפני מה נענש יאשיהו במיתה?
  - מפני שהיה בדורו עבודה זרה.
  - מפני שלא נמלך בירמיהו.
  - מפני שלא עסק בפריה ורביה.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- מנין שאין עונים אמן במקדש?
    - דכתיב הנה השמים ושמי השמים לא יכלכוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי.
    - דכתיב כי שם ד' אקרא הבו גודל אלוקינו.
    - דכתיב ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהילה.
  - מדוע כאשר בעיר מסוימת לא יורד גשם גם הערים שסביבותיה מתריעות או מתענות (רש"י)?
    - מפני שאותה עיר תבוא לקנות בערים שסביבה ועל ידי זה גם שם יהיה רעב.
    - כדי להשתתף עימה בצרתה.
    - מפני שיש חשש שהבצורת תתפשט לערים שסביבה.
  - מדוע רב הונא לא נתן את הירקות שקנה לפני שבת לעניים (גמרא ורש"י)?
    - כדי שלא יצטרך כל שבוע לקנות בשבילים.
    - כדי שלא ימנעו לקנות פעם הבאה ולא יהיה להם מה לאכול בשבת.
    - מפני שזה היה בזמן שכבר קנו כדי צורכם.
  - מתי נסתלקה השכינה מהר סיני לפי רש"י?
    - מיד אחרי מתן תורה.
    - ביום הכיפורים כשניתנו לוחות שניות.
    - באי ניסן שנבנה המשכן.
- רשות - (תוס')** כאשר יש מגיפה בנכרים, האם ישראל מתענים?
  - א.כן.
  - ב.לא.
  - ג.שתי דעות בתוס'.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪
לבחירה: אושר עד/יש.

הגרלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"ס 150 ₪

שבוע י"ג ~ מבחן מס' 15

לימוד יומי: כ"ד כסליו - ל' כסליו

"חפץ חיים"

מ: כלל י' סעיף י"א - הלכות רכילות כלל א' סוף ס"ג

"אהבת חסד"

חלק ב' פרק כ' "ודע עוד" עד פרק כ"ב "ויש שמונעים"

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

מבחן שבועי - בספר אהבת חסד

- כמה ראוי לתת עבור החזקת התורה?
א. לתת חצי מממונו כדי שיהיו שותפים גמורים.
ב. לתת עד חומש מממונו, ולא יותר כדי שלא יעני.
ג. יתן יותר מחומש, וככל שיוסיף - יתווסף לו חלק בשכר התורה.
- מה לומד הח"ח ממה שתיקנו חז"ל שלא לתת לצדקה יותר מחומש?
א. שחיי האדם קודמים לחיי חברו.
ב. שיוהר האדם שלא לבזבז ממנו שלא לצורך.
ג. שעד חומש זה חיוב.
- האם עדיף לתת 'מעשר' או לתת סתם צדקה באותו הסכום?
א. מעשר עדיף, מפני שבוה יש בעסק שלו מצוה.
ב. צדקה עדיף, מפני שהוא לא מגביל את עצמו כמה לתת.
ג. שניהם שקולים.
- מהי הדרך לקיים "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו"?
א. דווקא כאשר הוא נותן הלואה לאדם כדי שלא יפול ויצטרך לבריות.
ב. דווקא כאשר הוא ממציא לו מלאכה להשתכר מקיים מצוה זו.
ג. בכל דבר שמסייע לחבירו שלא יפול ויצטרך לבריות מקיים מצוה זו.
- מה המעלה לתת הלואה בתשלומים?
א. שבוה הוא מקיים מצות חסד גם בזמני הפרעון.
ב. שבוה קל יותר ללווה לפרוע.
ג. שתי התשובות נכונות.
- מי קודם למי לענין לקנות או למכור?
א. ישראל קודם לנכרי, ובלבד שהישראל עני.
ב. כל ישראל קודם לנכרי, ובלבד שאין שום הבדל במחיר.
ג. כל ישראל קודם לנכרי, אפילו אם יש קצת הבדל במחיר.
- אדם הנצרך לדבר מסוים, האם יש מצוה להשאילו?
א. כן, ובדברים קטנים של אחד יכול להשאילם התביעה יותר גדולה אם נתעצל מזה.
ב. אין המצוה שייכת אלא בעני בדבר שאינו יכול לקנותו בעצמו.
ג. אין המצוה אלא כשעל ידי ההשאלה גורם שהמשאיל ירויח מעות ולא יתמוטט ממצבו.

מבחן שבועי - בספר חפץ חיים

- האם מותר לומר שקהילה פלונית אינם מכניסים אורחים כראוי וכדומה?
א. אסור, ועוון גדול הוא.
ב. מותר, כיון שאינו מספר על אדם מסוים.
ג. אם אומר שמסתמא לא כולם כך מותר, ואם לאו אסור.
- מי שחבירו הזיקו או ביישו ורוצה לספר דבר זה לתועלת, איזה סיבה כתב הח"ח מדוע יש בזה קושי מיוחד לברו שעל פי התורה דווקא חבירו עשה שלא כדין?
א. כי יש בזה פרטים רבים, וקשה לעמוד על הדבר.
ב. מפני שאין אדם רואה חוב לעצמו, כי "כל דרך איש ישר בעיניו".
ג. מפני שבדיני ממונות יכול אדם להקל לעצמו גם על פי שיטה שלא נפסקה להלכה.
- המספר דבר לתועלת לפי תנאי היתר, אבל הוא משמיט פרט מהסיפור, באיזה אופן הדבר אסור?
א. רק באופן שאותו פרט מועיל להצדיק את חבירו לגמרי.
ב. גם באופן שאותו פרט יגרום שחבירו יתגנה פחות בעיני השומעים.
ג. אין היתר לחסר שום פרט מהפרטים, אפילו פרט שאינו משמעותי כלל לגנות חבירו.
- אדם שחושדים בו שעשה דבר שלא כהוגן, והוא יכול להטיל את האשמה על חבירו, מה יעשה?
א. מותר לו לומר מי עשה זאת, כיון שזה לתועלת.
ב. מותר לו לומר שהוא לא עשה, וראוי לבעל נפש שלא יאמר כך אם יכול להיות שחבירו יתבייש בגלל זה.
ג. אסור גם לומר שהוא לא עשה.
- מה לומדים ממה שהתורה הסמיכה "לא תלך רכיל בעמך" ל"לא תעמוד על דם רעך"?
א. שעל ידי רכילות גורם להלבין פני חבירו ברבים.
ב. שמי שהוא רגיל ברכילות ודאי לא היה מציל את חבירו מסכנה.
ג. שהרכילות גורמת להריגת נפשות רבות מישראל.
- האם יש איסור רכילות כאשר הם היו שואלים את אותו אדם על הדבר הוא לא היה מכחיש?
א. כן.
ב. לא.
ג. אינו איסור גמור, אבל ראוי להמנע מכך.
- האם מותר לספר רכילות, בדבר שהמספר חושב שמי שמספר עליו עשה כדיו?
א. מותר כיון שאין בזה גנות.
ב. אסור כיון שזה גורם לשנאה..
ג. ראוי להמנע.

שאלה לעיון

כתב רבינו (אהבת חסד ב' ט"ו) בענין מה שעושים מצבה מפוארת "היה להם לקנות ש"ס וליתנו לבית המדרש ויכתבו עליו שהוא לזכר נשמת אבותיהם, או לעשות מזה גמ"ח קבוע לזכר נשמת אבותיהם". ע"כ. ומשמע שיש ענין לכתוב על הש"ס ולפרסם על הגמ"ח את שם האב, שה מועיל לנשמת הנפטר. וי"א שאין מזה ראייה, דבאמת אין מזה תועלת לנפטר שהרי הקב"ה יודע שזה לעילוי נשמתו, אלא שכוונת רבינו לשכנע שבמקום מצבה יקרה יעשו כך. וצ"ע.

חודש ב' ~ מבחן מס' 16

חזרה חודשית : כסלו פ"ב

"חפץ חיים"

מ: כלל ז' סעיף ט' עד הלכות רכילות כלל
א' סוף סעיף ג'
"אהבת חסד"
מ: פרק ט"ו הג"ה אגב ראיתי עד פרק כ"ב
"ויש שמונעים."

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

מבחן חודשי – בספר אהבת חסד

1. איזה דבר מביא תועלת לנפטר?
א. דווקא מה שהבן עושה לעלוי נשמתו.
ב. כל מה שמישהו עושה לעלוי נשמתו, ובבן זה מועיל אפילו כשעושה מעצמו.
ג. כנ"ל תשובה ב', ובלבד שלא יהיה אביו רשע.
2. על מה נאמר שהעושה כך אין לו מחילה עולמית?
א. על איסור ריבית.
ב. על המפקיר עצמו לעשות עבירה כמה פעמים בשאט נפש.
ג. על הנמנע מלהחזיק עני בשעת דחקו.
3. מדוע יש ענין שיהיה בעיר גמ"ח ציבורי?
א. מפני שעל ידי זה גם מי שאין לו מספיק כסף או זמן יוכל לקיים מצות 'גמילות חסדים'.
ב. כדי שלא יהיה מצב שיהיה עני שאין לו אפשרות ללוות.
ג. שתי התשובות נכונות.
4. האם נתינת מעשר או חומש היא רק מהרווח או גם מהקרן?
א. בפעם הראשונה יתן מהקרן, ומכאן ולהבא רק מהרווח.
ב. רק מהרווח.
ג. מעשר גם מהקרן וחומש רק מהרווח.
5. איזה פתרון כתב הח"ח למי שאינו יכול לדייק בחשבון המעשר?
א. שיתנה בתחילת קבלתו שנתנית המעשר היא בלי נדר.
ב. שיתנה שתחילת קבלתו שישער את המעשר בערך ולא בצמצום.
ג. שיתן שיעור שזה ודאי יותר ממעשר, וודאי לא יבוא להפסד בגלל זה.
6. מי קודם לחלוקת מעות המעשר, קרוביו העניים או עמלי תורה או עניי עירו?
א. קרוביו העניים.
ב. עמלי תורה.
ג. עניי עירו.
7. איזה דבר אסור לכולי עלמא לעשות ממעות מעשר?
א. להיות שושבין או סנדק.
ב. לפרנס בניו הגדולים.
ג. לשלם שכר לימוד לבניו.
8. לדעת הסוברים שכשיש בעיר עניים רעבים חייבים לתת חומש, האם מחויב לדחוק עצמו לזה?
א. כן.
ב. לא, רק מצד מצוה.
ג. אינו מצוה כלל.

מבחן חודשי – בספר חפץ חיים

1. באיזה אופן מצינו היתר בתנאים מסוימים להאמין ללשון הרע?
א. כששומע ממסיח לפי תומו.
ב. כשיש בדבר 'דברים הניכרים'.
ג. שתי התשובות נכונות.
2. באיזה אופן לא הותר לדבר לשון הרע אלא כשיודע את הדברים בעצמו וכוונתו לתועלת ואינו יכול להשיג את התועלת באופן אחר?
א. בהיתר דיבור לשון הרע לתועלת.
ב. בהיתר דיבור לשון הרע על בעלי המחלוקת לדעת המתירים.
ג. שתי התשובות נכונות.
3. האם מותר לספר לשון הרע על קרוביו או על אשתו או על עם הארץ?
א. אסור בכל אופן.
ב. רק על אשתו מותר מפני שאשתו כגופו.
ג. רק על עם הארץ מותר מפני שאינו בכלל צבאות ד'.
4. באיזה אופן יכול לסמוך על דבר שהוחזק בעיר כדי להתיר לשון הרע?
א. להאמין ללשון הרע שסיפר אדם שהוחזק בעיר שאינו משקר.
ב. לדבר על מי שהוחזק בעיר לאפיקורס.
ג. לספר על אדם שהוחזק בעיר שהוא מספר לשון הרע ורכילות.
5. איזה דבר מציין הח"ח שמצוי כאשר האדם מספר לשון הרע לאשתו?
א. שהוא מרבה מחלוקת.
ב. שהיא מאמינה לו למרות שמותר רק לחשוש ללשון הרע לתועלת ולא להאמין.
ג. שהיא מוסיפה על הדברים ונמצא שהוא נכשל גם בשמיעת לשון הרע.
6. האם מותר לספר לשון הרע כדי להרחיק בני אדם מדרך רשע, (לפי כללי לשון הרע לתועלת)?
א. כן.
ב. לא.
ג. מותר לספר רק לבניו ובני ביתו, ולא לשאר בני אדם.
7. מדוע חמור יותר לדבר לשון הרע בפני נכרים?
א. מפני שהוא מבוזה כבוד ישראל ומחלל כבוד שמים.
ב. מפני שהנכרי יאמין לדבריו ויפרסם ועל ידי זה יגרם נזק וצער לחבירו.
ג. שתי התשובות נכונות.
8. מדוע נענש יהוא על הריגת בית אחאב?
א. מפני שלא היה צריך להכריתם אלא רק להענישם.
ב. מפני שיהוא לא נצטוו על כך.
ג. מפני שיהוא עצמו גייס היה פושע (וממילא לא היתה כוונתו בזה לתועלת).

הודעה משמחת

בעז"ה ניתן לשמוע שיעורים בספר 'אהבת חסד' וכן בקונטרס 'אהבת ישראל וכן שיעורים ב' חפץ חיים' ו' שמירת הלשון' - בטל' 03-6171132 (תפריט ספרי מוסר) בעברית ובאידיש.
כמו"כ ניתן לשמוע שיעורים בפה"ש ומועדים וביאורי תפילה ושיעור בנושא כיצד לזכור את הלימוד.
בנוסף ניתן לשמוע שיעורים בהלכות בין אדם לחברו, כגון מצוות 'אהבת לרעך' ולא תשנא את אחיך' ו' בצדק תשפוט עמיתך' וכן כיבוד אב ואם.

עינינו גל

מואמרים ותפיסות עומק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

ענייני
חנוכה

מי שנתון במצב של עבירה, עד שהוא בשמאל דוחה, מ"מ נר חנוכה יכול להאיר לו את מצבו, ולהחזירו לקרבתו יתב.

ב. אם נתבונן במהות נפילות אלו נגלה שכולן מיוחדות לגלות יון, והם ממש כנגד מה שגזרו על 'חדש מילה ושבתי' ולהשכיחם תורתך. דהנה הנפילה הראשונה למציאות של סוף חודש, היא תחילת כניסתנו תחת יון, כמו שכתב הב"ח בהל' חנוכה שהגזירות של יון התחילו אחרי שכלל ישראל נתרשלו בעבודה, וזהו הפקעת כוח החידוש וההתחדשות בעבודת ה' שמתבטא ב'סוף חודש', שהרי ישראל נמשלו ללבנה מפני שעתידים להתחדש כמותה, ובתקופת היונים איבדנו את כוח החידוש בגזירת ה'חודש', שרצו לבטל את כוח החידוש של ישראל ולהביאם למצב התיישנות ושינה.

הנפילה השנייה אל מתחת לעשרה טפחים במקום אליו השכינה אינה יורדת, נגרמה ע"י סילוק הנבואה שקרתה בתקופת היונים, כמבואר בברייתא דסדר עולם, ששחיתת היצרא דע"ז היתה אז, וסילוק הנבואה הוא גופא מחשיך את ה'למטה מעשרה טפחים' דכל עוד שיש נביאים שייד להשיג בעזרתם הארות וגילויים מן העולמות עליונים, ואז ה'למטה מעשרה מחובר לעליונים, אבל כשנאבד הנבואה נשאר ה'למטה מעשרה חשוך ועזוב ללא השראת שכינה. השלמת הצרה הזאת בגזירת ה'מילה', שהיא תנאי לכל השגה נבואית כדחזינן באברהם שנסתנתה כל ההשגה שלו מעת שנימול, וכדרימוז הבעה"ט ש'מילה' ר"ת מ"י יעלה לינו ה'שמימה. ונמצא שע"י גזירת המילה רצו להשאיר אותנו במציאות מנותקת של 'למטה מעשרה'.

הנפילה השלישית אל רה"ר למקום השוק הירוד, נגרם ע"י ביטול קדושת הבית היהודי, כדאי במדרש שגזרו שכל העושה שער לביתו ידקר בחרב, וזהו גזירת 'שבת', שבה נוצר ד"א פרטיים אצל כל יהודי, בסעודות, ובשלוש ביתו.

הנפילה הרביעית אל הלילה החשוך, שורץ המזיקים, נגרם ע"י שטימאו את השמנים של המנורה, כי בתורה מונח אור עצום, ומאור שבה מחזירו למוטב, והנפילה החמישית שנאבדו חכמי התורה שכוחם לומר לך על ימין שהוא שמאל. וכשאנו באים להדליק את הנר, אנו מתקנים את כל קלקולי היונים!... ומצליחים לעלות מכל הנפילות!...

נצחון מול כל חמשת הירידות

א. אנו מוצאים בנר חנוכה שתיקנו לנו חז"ל להאירו במקום מסויים, על פתח הבית הפונה לרה"ר, ומתחת ל'י טפחים, ובעיתוי מסויים, בלילה, ובתאריך של סוף חודש. ובספה"ק האריכו רבותינו שפרטים אלו מגלים על נשגבות נר חנוכה, שבמכוון להאיר את הבחינות החשוכות, לשלוח לכל יהודי קרן אורה גם כשהוא שקוע במצולות הרע אחרי נפילות קשות ואיומות שהורידהו לשאול תחיתה, ובגדרים הנ"ל הראו שגם לשם מגיע אורו של הנר להאיר את אורו.

ונמנה כאן חמשה מיני נפילות שמרומזות בצורת תקנת נר חנוכה: **1. כל עניינו של חנוכה הוא בסוף החודש** בשונה משאר ימים טובים שניתנו בתחילתו או באמצעיתו של החודש בעת שהוא בתוקפו, כמו רה"ש ויוה"ר ושבעות שבתחילת החודש, או פסח סוכות ופורים שבאמצעיתו, כי הנה הרגלים הם אור עצום, והם נקראים ימים 'טובים' ע"ש וירא אלקים את האור כי 'טוב'. משא"כ חנוכה כל עניינו בסוף החודש ובסיומו, בזמן של חשיכה עבה וסילוק האור.

2. מקומו למטה מעשרה טפחים, והגמ' בסוכה אומרת שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים, ואילו כאן יש קפידה להדליק בדווקא מתחת ל'י טפחים, אל אותנו מקום נמוך ושפל אליו השכינה לעולם אינה יורדת.

3. הנר צריך להאיר לרה"ר, והמציאות של רשות הרבים הוא מקום המופקע מן הפרטיות, מקום בו אדם מאבד את הזהות והעצמיות שלו והופך להיות נשלט ע"י דעת הקהל, ובפרט השוק שהוא מקום שאליו נמשכים בטלנים ושומים ומאבדי-זמן למיניהם, גם לשם הנר צריך להגיע, ולהאיר...

4. מצוות נר חנוכה היא בלילה, ובכל הרגלים המצוות הם ביום, (וגם על ליל הסדר אמרו הקדמונים שהוא בבחינת לילה כיום יאיר) משא"כ נר חנוכה צריך להאיר לתוך הלילה, להורות שגם השקוע במצב חשיכה, ומרגיש בבחינת לילה - בו תרמוש כל חייתו יער. גם אליו יכולה הארת הנר הנפלא, להגיע.

5. חז"ל אומרים "נר חנוכה מימין ומזוזה משמאל" וידוע ששמאל דוחה וימין מקרבת, והורו לנו חז"ל בזה שאפילו

ג. ובאליה רבה (שם) תירץ עוד: "...גם נראה לומר דזדים כוונתו על פריצי ישראל שהיו באותו הזמן כדאי' ביוצרות, ומצינו בגיטין (זא) כשקמו עליו אנשים שאינם מהוגנים שרצו למוסרי למלכות אמר לו השכם והערב עליהם בבית המדרש והם כלים מאליהם, לכך אמר ביד עוסקי תורתך. וזה יסוד עצום לגבינו, שדרך המלחמה הטובה ביותר נגד המפריעים, הוא פשוט ללמוד ולהתגבר בתורה ביתר שאת ועי"ז הם כלים מעליהם. (ויש לדון, שזה דלא כמהרש"א שפי' דהוא בתפלה, וכ"כ בגנוזות הגר"א דהשכם והערב עליהם היינו שיקדים זמן תפלתו בבוקר ובערב. והוי עובדא אצל הגר"א שקמו עליו מתנגדים, והקדים תפלתו, וכמשלש חדשים נאבדו מן העולם כל הקמים עליו, מאידך מדוייק שאמר בביהמ"ד).

ובפמ"ג (שם) תירץ: דזה מדה נגד מדה, הם משנאתם רצו לבטל אפילו החקים שאין בו קנאה שרצו לבטל מילה חודש ושבת שאין להם מה לקנאות בנו על זה, לכן מסרם ה' ביד "עוסקי" תורתך, על דרך ברכת התורה "לעסוק" בדברי תורה, שנצטוינו לעיין ולפלפל בהם על דרך האמת, ויש בלימוד התורה שכידוע אין שמחה כהתרת הספיקות. וזה מבאר לנו את סיבת השנאה הגדולה שיש כנגדינו, מפני שמקנאים ברוגע ובשלווה ובשמחה שיש לעמלי התורה.

ד. ובבני יששכר (מאמר ד - הלל והודאה) כתב תירוץ נפלא: "ומעתה יתפרש לך זדים ביד עוסקי תורתך, דהנה זדים עושין בכוונה ומחשבת השכל וחכמה אנושית, כי העושה בלי דעת וחכמה שוגג יקרא, והעושה בדעת וחכמה אנושית יקרא מזיד, והנה היונים שרצו בכונתן ובמחשבתן וחכמתן הטמאה בחכמות החיצוניות וטבעיות לבטל את ישראל מחכמת התורה ולהגביר החכמות החיצוניות והטבעיות הנה נקראים זדים, היינו פעולתם היה בכונה ופעולת הדעת ברצון.... אבל בעמל התורה באהבתה תשגה תמיד (משלי ה"ט), עד כדי כך שמחמת מחשבת עסק התורה באהבה תהיה תמיד שוגג בכל עניני מעשיך, והגם שתעשה איזה עסק בעניני העולם לא תהיה המעשה בכון המחשבה, כי מחשבתך תהיה משוטטת באהבת התורה. על כן תבין אשר הנוסח הנ"ל הוא שפיר דבר והיפוכו ותהי לפלא, היינו זדים שפעולתן (במלחמתן) במחשבה וזדון בכונת הלב למעשה הנפעל, מסרת ביד עוסקי תורתך אשר לבם קשור באהבת התורה אשר כוונתם משוטטת בתורה. ותירוצו מרומם, ש"עוסקי" תורתך הוא הגדרה של עמלי תורה, שישאר מעשיהם כגדר "שוגג", ושייכותם לכל ענייני החומר והחולין כבדרך אגב כי מחשבתן טרודה רק בתורה, ויה"ר שבימי החנוכה נגיע לדרגה המופלאה הזאת, אכי"ר.

א. מפורסמת קושיית הבית יוסף מדוע חנוכה שמונה ימים, הרי ליום הראשון היה די שמן, ונאמרו עליה אינספור תירוצים. אבל יש לבית יוסף (סי' תרפב) קושיה נוספת שגם עליה נאמרו הרבה תירוצים, וז"ל: וא"ת, למה אומר זדים ביד עוסקי תורתך ולא אומר דבר והיפוכו כמו שאמר בכל האחרים, ושאר מפרשים הוסיפו דהיפך מזדים הם ענוים. (והנה מכיון שבימינו המלחמה הוא בבחינת זדי"ם (גי' בני"ט) ביד עוסקי תורתך, לכן כדאי להתבונן בתירוצי המפרשים, להבין בתירוצן מה דרכי המלחמה נגד ה"זדים" שבדורינו).

והב"י תירץ שנוסח זה על דרך הפס' (תהלים קיט,גא) "זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטית". (בשם אורחות חיים). וביאור דבריו, ד"זדים" הם אלו שמפריעים לעמלי תורה ומקיימי המצוות ע"י שהם לצים שמזלזלים בתורה ומצוות, כדאי' במדרש תהילים: "...מה הליצוני מליצים הם אומרים לי מי שהגלה אתכם עוד אינו משיב אתכם... ועוד חוזרין ואומרים לי, לא תמולו, ולא תשמרו השבתות, ולא תקראו, ואני מתיירא ממך, ואין אני שומעת להם, שהם חציר יבש, כשם שאין חציר קיים, כך אין דבריהם קיימים לעולם, וכן אמר הכתוב יבש חציר נבל ציץ, וכשם שאתה קיים לעולם, כך דברך קיימים לעולם, שנא' ודבר אלהינו יקום לעולם". ולמדנו מזה, שכבר מקדמא דנא היו הזדים שבכל דור מלאי טענות על שומרי התורה, ועלינו לדעת שהם כחציר יבש.

ב. ובפר"ח (שם) תי': "ואפשר, משום דלא אפשר להיות כ"כ ענוים, משום דכתי' (הושע ד,ד) "ועמך כמריבי כהן". כלומר, שיש לכהנים מידת ויגבה ליבו בדרכי ה', וי"ל דהיינו כדאי' בילקוט (שם) א"ר אלעזר אם ראית כהן שיש בו עזות פנים אל תהרהר אחריו, שנא' "ועמך כמריבי כהן", אמנם בזכות עזותם שנתגברו להיות עז כנמר נצחו את מלכות יון שנמשלו לנמר. ועלינו ללמוד מזה, לקבל קצת עזות דקדו', ולפעמים ענווה יכולה להחריב, על דרך מה שאמרו חז"ל ענוותנותו של זכריה בן אבקילס החריבה בית מקדשינו.

תירוץ שני אומר הפר"ח: "א"נ יש לומר, דכיון דאמרינן שהם עוסקים בתורה, ותורה מתקיימת בידם, הרי ענוים בכלל, כדאמרינן (עירובין נה,א) לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא, ובפ"ק דתענית (זא) אין התורה מתקיימת אלא במי שדעתו שפלה". ולפי תירוץ זה קושיה מעיקרא ליתא, דכשאמר עוסקי תורתך כאילו אמר ענוים. ובשטחיות היה נראה כאילו ב' התירוצים שלו סותרים, אבל באמת אין בכך שום סתירה, שיכול להיות עניו ושפל אבל להשאר עקרוני.

החידוש של הב"ח בסיבת גלות יון

א. ארבעת הגלויות, אע"פ שהם נקבעו מראש כנרמז בתחילת התורה בפס' 'תוהו ובהו וחושך על פני תהום' וכן בברית בין הבתרים ובחלום יעקב, מ"מ בכל אחת מהם היה איזה ענין שסיבב אותו, כמבואר בגמ' שבבל קיבלה את הכוח להחריב בית ראשון בגלל ג' עבירות, וכן אחשורוש קיבל כוח לגזור גזירות על ישראל בגלל שנהנו מסעודתו, או מפני שהשתחוו לצלם, גם אדום קיבלו כוח להחריב בית שני בגלל שנאת חינוס. אבל על גלות יון לא סיפרו לנו חז"ל מאיזה כוח קיבלו היונים לשלוט, ויש להתבונן בדבר זה.

והנה הב"ח (פי' תרע) עמד בתמיהה זו, ותיריך מדעתו ע"פ המדרש, וז"ל: בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו בעבודה ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתניא בברייתא, ומקורו מאוצר מדרשים (אייזנשטיין) וז"ל: והיה שם משומד אחד בליעל תתני בן פחת שמו, שהיה יועץ עצות רעות על ישראל ואמר שכל זמן שיקריבו קרבן של שחר ושל בין הערבים אינן נופלים בידכם, עמדו ובטלוהו... חזר ואמר מצוה אחת יש להם שאם לא יעשו אותה יאבדו מן העולם וזו הדלקת נר בבית המקדש, שנאמר להעלות נר תמיד וכתוב עליו תן חלק לשבעה וגם לשמונה, תן חלק לשבעה שכל מי שיש לו חלק בשבע נרות שהן מאירות תמיד בביהמ"ק וגם לשמונה ימי החג אין בריה יכולה להם, עמדו וטמאו כל השמנים שבביהמ"ק ולא נשתייר כי אם פך שמן שלא היו יודעים שהיה מונח תחת המזבח, ונעשה נס והדליקו מאותו פך קטן ח' ימים, ועמד הקב"ה וקבע להם ח' ימי חנוכה שלא היה מועד עד עכשיו. אמר הקב"ה חשבתם לעקור ז' הנרות וח' ימי החג הנני מביא עליכם ח' ימים וז' בני חשמונאי שמאבדים אתכם מן העולם... ע"כ.

וכמו רוח הקודש הופיעה בבית מדרשו של הב"ח, שהרי במדרש שם לא נזכר שהתירשלו בעבודה, אלא רק מוזכר שהיונים גזרו עליהם לבטל מהם, וא"כ תמוה מאד מנין לב"ח שסיבת גלות יון השתלשלה מכוח מה שהתירשלו בעבודת ביהמ"ק, הרי גזרו גם לבטל חודש מילה ושבת, וכי נוכל ללמוד מזה שנתירשלו בשמירת שבת ובמצוות ברית מילה, וכן אמרו במדרש שגזרו כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל, וכי נבין מזה שנתירשלו באמונה (ועוד, שבאמצע שם נזכר שגזרו על הכתובה והב"ח דילג ע"ז)?

ב. ואשר נראה דלא רוח הקודש יש כאן, רק הבנה בעומק עבודת ה' יש כאן, שהב"ח הבין שכל דבר שהוא בא באופן של "תמיד" אי אפשר לבטל אותו בשום פנים שבעולם,

ולכן היה קשה לב"ח, דבשלמא את כל הגזירות היו יכולים לבטל כי הם באים לפרקים, אבל שתי מצוות אלו, של "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", וכן "להעלות נר תמיד", הבין הב"ח, שלא יתכן שישלום ע"ז שום כוח שבעולם לבטל את זה, ובשלמא עד כמה שנחרב הבית ונתבטלה כל העבודה, א"כ הופקע הכל, אבל בגלות יון בית המקדש נותר על תילו, ורק ביטלו את העבודה בב' כלים אלו, והבין הב"ח, ששום כוח בעולם לא יכול להפסיק עבודה תמידית אא"כ מצידנו באה חולשה והתירשלות בעבודה, דאז מוצא כוח הרע מקום להיכנס ולהתפס, ולמד הב"ח שאם הצליחו יון לבטל את התמידות הזאת, בהכרח שהיתה חולשה בנו.

ג. עוד חידש שם הב"ח, שהנצחון הושג כאשר תיקנו את הסיבה שגרמה לגלות, דכיון שהסיבה היתה ההתירשלות בעבודה, א"כ מוכרח להיות שתיקנו את החטא בשורשו, וז"ל: וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בבית ה', ע"כ נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה... ורואים בב"ח יסוד, שאחרי ההתירשלות מקבל הסט"א ח"ו מוחזקות, וכדי להתנער ממנו, צריך כוח של מסירות נפש.

ובשפ"א כתב דיון נמשלו בנבואת דניאל לנמר, ויהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר, וגם יון היתה להם עזות עצומה, (ובמהר"ל האריך בזה שכל מי שהוא חכם יש לו עזות) וכדי לגבור על יון, היו מוכרחים ליטול מהם את מידת העזות, ומבאר באור גדליהו, שבוודאי הנמר פחות גיבור מהארי, אבל מ"מ הוא עז, והעזות נותנת לו כוח עצום, ומכוח עזותן הצליחו להחזיר אליהם את גבורת הארי, ולגבור על היונים.

ויש להתבונן בדקדוק דברי המדרש הנ"ל, שמצאו את הפך שמן מתחת למזבח דווקא, ואולי גם מזה למד הב"ח לקשור את שני העניינים, כי הרי הגמ' אומרת שיש להדליק את המנורה מאש המזבח מפני שבשניהם כתוב "תמיד", ומזה שמצאו את השמן מתחת למזבח דווקא, רימוזו להם משמים, שאכן צריכים להחזיר את כוח שני תמידים אלו. שהרי המזבח הוא כנגד עבודת התפלה, כדאי' בריש ברכות דתפילות כנגד תמידים תיקנו והמנורה הוא אור תושבע"פ, ואת הכוח לקבל אור תורה ניתן לקבל רק מעבודת התפלה.

לפעמים בחורף ארוך מרגישים עייפות, וח"ו התירשלות בעבודת ה', מביאה את יון על כל חוכמותיה ופיתוייה, אבל כעת בחנוכה זה ההזדמנות, לחזור לכוח התמידיות בתורה ותפלה, ונדרש לזה קצת עזות ומסירות נפש, שזה בעיקר מתבטא בהחלטה אמיתית, לשוב לדרך העולה בית א-ל.

ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים

א. בפייט של מעוז צור אומרים: "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים" וכבר עמד בנוסח הפייט בבני יששכר, דיש לתמוה שהרי לא מצאו קנקן אלא פך, ואם רצה המוחרב שיהיה החרוז בתנועה מיושרת היה יכול לומר "ומנותר השמנים", וכתב לפרש ע"פ רמז שכתב האריז"ל במשנה באבות (ד,ס) אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, דקאי על המדה הי"ג ונק"ה לא ינק"ה שיש בו אותיות קנק"ן, ועיי"ש מה שדרש בזה. והפליא להראות שאם תוריד אותיות קנקן מונקה לא ינקה, ישאר אותיות א"ל הוי"ה, וזהו דכתיב: א"ל הוי"ה ויאר לנו, שנרמז בו הארת הנרות בדרך נס, ונפלא.

והנה לדרכו נוכל להבין מדוע כלל ישראל נקראו כאן "שושנים", כדאי בחז"ל שיש בשושנה י"ג עלים כנגד י"ג מידות של רחמים, ואיתא בספה"ק בשם האריז"ל שיש י"ג אותיות בברכת להליק נר חנוכה, ולכן יש לכוון בכל יום על אחת מהתיבות כנגד אחת מי"ג מידות של רחמים, (ובזאת חנוכה יכוון על כל החמשה האחרונים, ומכאן רמז למעלת זאת חנוכה), וממילא נרמז שנס פך השמן שזכו ע"י להאיר את המנורה התגלגל להם מכוח י"ג מידות הרחמים.

ב. ולפ"ז יובן הקשר לתחילת החרוז "יונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים". דענין חשמנים" ע"ש חש"מ שהוא ר"ת חודש מילה שבת שנתגברו בכל אלו חרף גזירות היונים, ושלשת אלו ענינים י"ג, די ש"ג חודשים בשנה ע"י חכמת העיבור שמסורה רק לחכמי ישראל, (ולכן בסוף החרוז אומר "בני בינה" דייקא ע"ש הכתוב "ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים" דקאי על חכמת העיבור), וכן מילה נכרתו עליה י"ג בריתות, ושבת סודה י"ג, שהרי כל שבת היא בין ששה ימים שלפניה המכינים לה, וששה ימים שלאחריה היונקים ממנה, וא"כ היא חובקת י"ג ימים, ולכן יוסף מוקיר שבת מוכר את אותו היהלום שמצא בבטן הדג בי"ג עליות מלאות דנרי זהב (כמבואר בשבת קיט,ב) והמהרש"א שם עושה עסק שלם מזה שקיבל על היהלום בדיוק י"ג עליות של דנרי זהב, ומבאר שכל שלימות רוחנית היא בי"ג, ולכן יש י"ג מידות שהתורה נדרשת, וי"ג מידות של רחמים, וי"ג עקרי אמונה, ולכן חתן נהיה בר מצוה בגיל י"ג שנים כי אז השלים את כל קומתו הרוחנית, והבינו היונים את מעלת המספר שלש עשרה ולכן נלחמו בכל הכוח במצוות אלו.

ועד היום ידוע שהגויים מפחדים מהמספר י"ג, שאינם מוכנים לעשות עסקאות ב-13 בחודש, ולא מוכנים לישון בקומה 13 במלון, עד שיש אצל הגויים מלונות שלא בנו

בכלל את הקומה הי"ג, כי מבינים ששם מונח כל מפלתם, ולכן היונים פרצו י"ג פרצות בסוגר, לסמל שהם רוצים לפרוץ ולקלקל את מעלת הי"ג, ומבואר במסכת מידות שכנגד זה תיקנו חז"ל י"ג השתחויות בביהמ"ק, ועכ"פ לגבי הבנת הפיוט, יובן היטב מהו "ופרצו חומות מגדלי" דקאי על שלש עשרה הפרצות, שזהו כל הנושא של חרוז זה.

ג. אך עוד נראה לכאר מדוע נקראו כאן "שושנים" משום שאמרו חז"ל דכאשר יש לכלל ישראל נסיונות של מתיונים שהוא גדר ערב רב שנתערב בישראל, וגורם לעם ישראל לחטאים, הרי זה כמו הקוצים הסובבים את השושנה, ולשון חז"ל (תק"ז תי"ב) כך: "וְאַמְאֵי אֲתַגְלֶיָא לִיה בַּסְּנָה, לְאַתְּמָאָה דְּתַתָּא בְּדוֹחָקָא בֵּין הַקּוֹצִים, וְעַם כָּל דָּא וְהַסְּנָה אֵינְנוּ אַפְּל, בְּגִין שׁוֹשְׁנִים דְּאֵינְנוּ בִּינְהָא, דְּאֵינְנוּ יִשְׂרָאֵל, דְּתַתָּא עֲתִידִין לְמַחֲוֵי בְּגִלּוּתָא, בֵּין עַרְב רַב דְּאֵינְנוּ קוֹצִים... וְדוֹחָקָא דְּגִלּוּתָא דְּעַרְב רַב לְיִשְׂרָאֵל מְמַחֵר לֹון פּוֹרְקָנָא " עכ"ל. והגר"א שם מבאר את הענין, מדוע יש ענין שכלל ישראל הנקראים שושנים יהיו בין הקוצים, וז"ל: "רוצה לומר, כמו שושנים דנזרעין בין הקוצין שהקוצים שמירה לשושנים, כן ישראל בגלותא בין ערב רב כדי למהר גאולתם, לכן לא כלה הקוצים כדי להיות השושנים ביניהן בגלות הזה, עכ"ל. וצריך להבין איך המשל דומה לנמשל, בשלמא בנמשל בשושנים, מובן שע"י שיש שם קוצים קשה לקטוף אותם, אבל בנמשל ביחס לישראל מדוע זה שהם בין אלו שדוחקים בהם כקוצים, הוי שמירה.

ברם התשובה לזה שאריכות הגלות הוא סכנה גדולה, כי יש ירידת הדורות, ומדור לדור מתגברים הניסיונות ביותר, וכמו שבמצרים זירו הקב"ה את הקץ שלא ירדו עד שער הנג, כך בגלות האחרונה ע"י הדחק של הערב רב, מתקצרת הגלות תחת יד אדום, ובמקו"א מבאר הגר"א שלכן יעקב הניח את השפחות וילדיהם ראשונה, שהם כנגד הערב רב, להשליט אותם על לאה וילדיה (שהם רוב ישראל הכשרים) ועל רחל ויוסף (שהם התלמידי חכמים) בכדי להינצל מעשיו הוא אדום, ומעשה אבות לבנים, שהעיצה הזאת להעמיד בראשות העם בנט מהערב רב, שעושה דחק ועוקץ ומציק לתלמידי חכמים, זה מביא לקצר את הגלות תחת יד אדום.

וזהו הרמז בחרוז נעשה נס ל"שושנים", היינו שנותרו כל החשמונאים בצדקתם, דווקא בזכות "קוצים" של מתיונים שעמדו ביניהם, שהם בחי' הערב רב שבכל דור ודור שכל עניינו לחפש לדחוק ולהציק לתלמידי חכמים, ואדרבה אם רואים שהערב רב שולט, הרי"ז רמיזה שהגאולה די קרובה.

דבר העורך

מה ענין מרור לחנוכה?

יגדיל תורה ויאדיר: הגיליון הנוכחי עוסק בשאלה האם מקיימים 'מצות אכילת מרור בגידולי מים'. וצריך להבין מה ענין מרור לחנוכה, מדוע חשוב לדון בהלכה שקשורה לפסח, כבר עכשיו בימי החנוכה בעיצומו של 'זמן חורף'?

ובכן, לוח הזמנים מחייב לדון עכשיו בענין מרור, כיון שאנו בעיצומה של שנת השמיטה, ואי אפשר לזרוע כרגיל, ומשווקי הירקות מחפשים עצות לגדל חסה בהיתר ללא קדושת שביעית, ואחת האופציות לפי חלק מהפוסקים (שיטות הפוסקים הובאו בגיליון 330) היא לגדל בגידולי מים, ומכאן מתעוררת השאלה האם מועיל למרור בליל הסדר, ובערב פסח צריך שיהיה ברור כל הפולמוס ההלכתי, מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת.

זאת ועוד, היונים ביקשו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', וכיום כעבור אלפי שנים על אפם ועל חמתם, עוסקי תורתך ניצחו את היוונים ומקיימים את המצוות למהדרין מן המהדרין, ועוסקים בבירורי הלכה וליבון סוגיות הלכה למעשה (מרור ללא חששות איסור שביעית, טבל, תולעים), ועמל התורה ודקדוק ההלכה הוא ממש היפך תרבות יון ולצנינים בעיניהם.

מפורסם (חשוקי חמד הגדה של פסח עמוד קמג, דרשות משמר הלוי חלק א עמוד תו) כאשר גאב"ד פונביז' זצ"ל שהה ברומי, נעמד בשער טיטוס וקרא 'טיטוס טיטוס אייכה', אתה ומורשתך אבדו מהעולם, וישראל חיים וקיימים. על פי דרכו אפשר לומר 'אנטייכוס אנטייכוס אייכה', אתה ומורשתך אבדו מהעולם, וישראל לא נכנעו לתרבות יון ומקיימים שבת חודש ומילה, עמלים ועוסקים בתורה ומקיימים כל תג בהלכה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'מרור מגידולי מים'

על אכילת מרור

תקציר: הנושא בגיליון הראשון (מספר 331) 'ברכת גידולי עציצים'. נושא הגיליון שאחריו (מספר 332) 'ברכת גידולי מים'. הנושא בגיליון הנוכחי (מספר 333) 'מרור בגידולי מים'.

1. צדדי החקירה

חקירה: צדדי השאלה האם יוצאים ידי חובת מרור בליל הסדר, כאשר אוכל חסה מגידולי עציץ שאינו נקוב, או גידולי חממות במצע מנותק, או גידולי מים? והנה, כפי שהתבאר בגיליונות הקודמים, נחלקו הפוסקים האם מברכים האדמה או שהפלל על גידולי עציץ שאינו נקוב, וגידולי מים, ולפי השיטות שמברך האדמה יותר מסתבר שיוצא מהטעם שמברך האדמה כיון שהוא מין שגדל באדמה, כך גם יוצא בו מרור כיון שהוא מין של גידולי קרקע. ומאידך יתכן שאין יוצאים בו ידי חובת מרור, למרות שנחשב פרי האדמה, אינו נחשב גידולי קרקע.

ולפי השיטות שמברך שהפלל, יש להסתפק האם אפשר לצאת ידי חובת מרור בחסה שברכתה שהפלל, האם הפולמוס לגבי ברכת האדמה או שהפלל, ומצות אכילת מרור תלויים זה בזה או לא? והאם

שיעור מרתק בנושא ותן טל ומטר

לרגל לימוד מסכת תענית (דף י') לפי סדר 'הדף היומי' התקיים על ידי מכון 'הילכתא' שיעור מיוחד באנגלית בביאור זמן הזכרת ותן טל ומטר וחשבון התקופות מפי הגאון רבי דוד הלוי העבער שליט"א מרא דאתרא 'קהל אהבת ישראל' בולטימור ארה"ב, מחבר ספר 'שערי זמנים', ומרבני כשרות סטאר קיי. ביום חמישי כ"א כסלו תשפ"ב בבית הכנסת פינסק קרלין ירושלים, בהשתתפות תלמידי חכמים מופלגים.

ניתן להשיג תיעוד של השיעור במערכת 'הילכתא', כמו כן ניתן להאזין לשיעור ב'קו מידע הילכתא', ובקו 'אוצר השיעורים' 02-302-4201 שלווחה 5.

המברך על גידולי מים שֶהֵלַל נֶהֱיָה בְדַבְרוֹ. וְעַל אֲכִילַת מְרוֹר הוּא 'תַּרְתִּי דַסְתַּרְי'?

וכן יש להסתפק לגבי כרפס מגידולי מים, האם מקיים באכילתם תקנת חז"ל של אכילת כרפס, ואם ברכתו שֶהֵלַל, האם יוכל לברך שֶהֵלַל על הכרפס ולפטור גם את המרור.

הבנת המציאות: והנה כדי לקבוע מסמרות בהלכה, צריך תחילה להבין היטב את המציאות שמשפיעה מאוד על ההכרעה ההלכתית: לאחר בירור מקיף ויסודי אצל מומחים גדולים, התברר שלפי מדע הבוטניקה והביולוגיה, בכדי לגדל את הצמח, חייבים להוסיף למים את יסודות המינרלים, תנקו, זרחן, אשלגן, ועוד, החיוניים לתפקוד מערכות הצמח, כאשר חומרים אלו נמצאים באופן טבעי בקרקע, ובגידולי מים מוסיפים אותם בצורה מלאכותית ומבוקרת.

בכל סוגי 'גידולי מים' ללא אדמה ('הידרופוניה' - בו הצמח גדל בתעלות הגידול, וניזון מזרם מים קבוע. 'אירופוניה' - בו הצמח גדל באויר, וניזון באמצעות נטפי מים ממטרה. ללא מגע קבוע במים), קיימת מציאות בסיסית, שמוסיפים למים את יסודות המינרלים החיוניים לגידול הצמח באופנים שונים. אין אפשרות במציאות לגדל במים נקיים וצלולים בלבד, שכן המים הנקיים מכילים רק חמצן ומימן, ולמרות שבדרך נספחים עליהם מינרלים, הם רק בכמות זעומה מאוד, שאין בהם כדי להזין את הצמח די הצורך. לפי קביעת המומחים אם יזרעו חסה בספוג המונח על מי מעיין נובע, אולי יצמחו 2 עלים קטנים בגודל של נבטים.

2. גידולי קרקע ועציץ שאינו נקוב

היקש מרור למצה: מבואר בגמ' (פסחים דף לט, וברש"י שם), שאל רב רחומי את אביו, מנלן שמרור הוא מין ירק, אולי הוא 'מרירתא דכופיא' - מרה של דג 'כופיא'. ענה לו אביו דומיא דמצה, כשם שמצה צריכה להיות מגידולי קרקע, כך גם מצות מרור הוא רק בגידולי קרקע.

למרות שמצה צריכה להיות מגידולי קרקע, פשוט הגמ' (פסחים דף לה:), שיוצאים ידי חובת מצה גם במצה מחיטים שצמחו בעציץ שאינו נקוב, שהרי כתוב במשנה שאין יוצאים ידי חובת מצה בטבל, ושואלת הגמ' פשיטא, מתרצת הגמ' שמדובר בטבל מדרבנן, בחיטים שגדלו בעציץ שאינו נקוב, וחייב בתרומות ומעשרות רק מדרבנן, ולכן הוה אמינא שיוצא בהם ידי חובת מצה בטבלם, קמ"ל שאינו יוצא כי הוא טבל. משמע שאם תיקן את הטבל יוצא בהם ידי חובת מצה, ואין חסרון בכך שצמח בעציץ שאינו נקוב.

מין גידולי קרקע: טעם הדבר שמועיל גידולי עציץ שאינו נקוב למרות שצריך גידולי קרקע, מבאר הגרצ"פ פּוּנֵק זצ"ל (מקראי קודש פסח חלק ב סימן יב מהדו"ת סימן קל) שהדין של 'גידולי קרקע' אין הכוונה שצריך לצמות בפועל בקרקע, אלא שיהא 'מין גידולי קרקע', ולכן יוצאים ידי חובה בגדל בעציץ שאינו נקוב למרות שלא גדל בקרקע עצמה, ואינו יוצא ב'מרירתא דכופיא' שבמינו אינו גדל בקרקע. ולפי זה מחדש שישראל במדבר יצאו ידי חובת מצה במצה שהכינו מהמן, למרות שבפועל לא גדל בקרקע, מכל מקום הוא לחם שבמינו גדל בקרקע, אולם בריטב"א (קידושין דף לד:) מבואר שאין יוצאין במן חובת אכילת מצה, ולשיטתו צריך לומר שישראל במדבר קיימו מצות מצה על ידי חיטים שקנו מתגרים נכרים. עוד ביאר על פי התוספות (חולין דף פח: ד"ה אלא) שהיה צומח להם במדבר חיטים לקיום המצוות.

פלא: צריך להבין מה שכתב המקראי קודש לדמות מן לגידולי עציץ שאינו נקוב, כי הרי המן הוא מציאות מחודשת שנוצרה על ידי נס, ומבואר בספר חסידים (סימן תתת"מ) שבירכו עליו 'המוציא לחם מן השמים', ואיך אפשר להחשיבו כמין של 'גידולי

קרקע' הרי אין כזה מין בקרקע, ובפרט לפי מה שכתב שם במקראי קודש שעל ידי מחשבת ישראל המן נהפך למצה, ומין כזה אינו מציאות טבעית, ועוד שהרי צריך שיהיה מין המתמיץ, ומאן יימר שהמן שנהפך למצה מכת מחשבת ישראל היה מחמיץ.

יכול להגיע לחימוץ: באופן אחר מבאר הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות למסכת פסחים דף לד: לה.), טעם הדבר שגידולי עציץ שאינו נקוב כשרים למצה, למרות שבפועל אינם גדלים בארץ, כי מכל מקום הוא מין המחמיץ, וכמבואר בגמ' (פסחים דף לה.), שהקובע למצה הוא מין המחמיץ, וגם הגדל בעציץ שאינו נקוב יכול להיות לחם חמץ, וכשר למצה כאשר לא הגיע לכלל חימוץ. ורק לגבי חלה שכתוב וְהָיָה בְאֶקְלֶכֶם מִלֶּחֶם הָאֶרֶץ, יש הבדל בין חיטים שצמחו בעציץ נקוב, לחיטים שצמחו בעציץ שאינו נקוב, ולפי דבריו מרור הגדל בעציץ שאינו נקוב, כשר למצות מרור, כשם שיוצא במצה מגידולי עציץ שאינו נקוב, כך גם במרור אין דין שיגדל בפועל מהארץ.

אין ראיה: במהלך מחודש כתב הכלי חמדה (מועדים פסח סימן קיט), לדחות את הראיה מהגמ' בפסחים בדף לה, על פי הדיוק בלשון הגמ' (ברכות דף מז:), על המשנה שאין מזמנים על הטבל, הגמ' מתרצת שמדובר בטבל דרבנן 'היכי דמי' - בעציץ שאינו נקוב, ואילו לשון הגמ' בפסחים הוא 'שזרעו בעציץ שאינו נקוב', וכוונת הגמ' בפסחים בתיבת 'וזרעו' שרק הזריעה היתה בעציץ שאינו נקוב, ולאחר שגדל שליש עשה נקב בעציץ כדי לחברו לקרקע, וכיון שגדל שני שליש בארץ דינו כתבואה גידולי קרקע לגבי מצה, ומכל מקום אינו טבל דאורייתא, כמבואר ברמב"ם (הלכות תרומות פרק ה הלכה טו), שאם זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב, ואחרי שהביאה שליש נקב את העציץ, דינו כגדל בעציץ שאינו נקוב, ואינה חייבת בתרומות ומעשרות מדאורייתא.

3. ירק שברכתו שֶהֵלַל כשר למרור

בוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה: מבואר בגמ' (פסחים דף קיד:) שמברכים על מרור בוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, וכן לגבי כרפס מבואר בשו"ע (הלכות פסח סימן תעג סעיף ו) שברכתו הָאֲדָמָה, וכתב שם המשנ"ב (ס"ק נה) לכיון לפטור בברכה גם את המרור.

לגבי כרפס, מבואר בחיי אדם (הלכות שבת ומועדים כלל קל הסדר בקצרה סעיף ה): שאם גדל הירק בבית כמו שנוטעין בצלים בכלי בבית, לא יברך הָאֲדָמָה אלא שֶהֵלַל. וכתב על כך מו"ז הגר"ר עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל (שו"ת רבי עקיבה יוסף או"ח סימן שיא), שאינו יודע מהיכן למד דבר זה, ומסתבר שאפילו בגידולי עציץ שאינו נקוב שאינו מחובר לאדמה, ברכתו הָאֲדָמָה כי הוא פרי האדמה, ותיבת ארץ משמעו מחובר לקרקע, אבל הָאֲדָמָה משמע אפילו בתלוש, ומדויק הלשון בוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, לרבות גידולי עציץ שאינו מחובר לקרקע.

ולגבי מרור, המגן אברהם (סימן תעה ס"ק י) תמה על המנהג שאוכלים 'חריין' למרור ומברכים עליו הָאֲדָמָה, הרי אינו ראוי לאוכלו כשהוא חי וברכתו שֶהֵלַל. ובשלמא אם מברך הָאֲדָמָה על שאר ירקות אינו צריך לברך על 'חריין' שֶהֵלַל, כי יש פוסקים שנפטרו בברכת המוציא, ועוד שמסתבר שאין צריך לברך כלל על 'חריין' כי אין דרך לאוכלו כמות שהוא וכדין פלפלין (סימן רב), ולכן נראה שאם אין לו שאר ירקות, יברך על המרור רק על אֲכִילַת מְרוֹר. ולדעת הפרי מגדים (אשל אברהם סימן תעג ס"ק ט), ירק שאין ראוי כלל לאכלו חי וברכתו שֶהֵלַל - לטיבול ראשון של כרפס כשר.

במרור גידולי מים. כמבואר בגמ' (פסחים דף לה:): כל שבא לידי חימוץ יוצאים בו מצות מצה, ואם כן יוצא במצה מגידולי מים כיון שהוא בא לכלל חימוץ, וכיון שמרור הוקש למצה גם במרור גידולי מים יוצא ידי חובתו.

על זה הדרך, כותב הג"ר זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל (בית אהרן וישראל קובץ פט עמוד קל), כיון שבמצה יוצאים כל שבא לידי חימוץ וגידולי עציץ שאינו נקוב בכלל, אם כן מה שכתוב שצריך מצה גידולי קרקע אין הכוונה שגדל בפועל בקרקע אלא שיהיה מ'מין גידולי קרקע', ואם כן הוא הדין שיוצאים בגידולי מים שהוא ממין שגדל בקרקע.

5. לכתחילה גידולי קרקע ממש

אינו ראוי: והנה הג"ר חנוך דב פאדווא זצ"ל (שו"ת חשב האפוד חלק ג סימן ט) מוכיח שיוצאים ידי חובה במרור מגידולי מים, ומסיים שכל זה רק לפילפולא, אך למעשה יש לנהוג כמו שכתב הט"ז (סימן תרצ ס"ק ז) שאין להניח את דרך אבותינו הקדושים וללכת בדרך צר ודחוק בהכשר.

יותר נכון גידולי קרקע: וכתב הג"ר אברהם דוד הורביץ זצ"ל (שו"ת קנין תורה בהלכה חלק ד סימן נד), יש מוכיחים מדברי הגמ' (ברכות דף לת:): שאין מקיימים מצות אכילת מרור בירק שאין ברכתו הַאֲדָמָה, ודוחה את דבריהם וסובר שיוצאים גם בדבר שברכתו שְהַלֵּל, ואם יש לו רק גידולי מים יכול לסמוך ולברך הַאֲדָמָה. ומכל מקום יותר נכון לקחת גידולי קרקע גמורים שברכתם הַאֲדָמָה לכל הדעות.

צ"ע למעשה: לדעת הג"ר דוד צבי שנייבאלג זצ"ל (שו"ת שרגא המאיר חלק ה סימן ב) מפלפל באריכות האם ברכת גידולי מים הַאֲדָמָה או שְהַלֵּל, ומסיק שגם אם ברכת גידולי מים שְהַלֵּל כשרים למרור, כמבואר במגן אברהם ה"ל לגבי חריין, ודחה את ההוכחה מהגמ' (ברכות דף לח:): שאין מקיימים מצות מרור בדבר שברכתו שְהַלֵּל.

אולם מצד אחר מסתפק שם אם גידולי מים כשרים למרור, לפי מה שהסתפק סבו הג"ר פנחס חיים הלוי הורוויץ זצ"ל בספרו **ברכת הפסח** (סימן יב סעיף ה, פתחא זוטא אות ב), האם מקיימים מצות מרור בגידולי עציץ שאינו נקוב, והסברא השניה בספק הוא, האם מתקיים בו הכלל הנצרך במרור של 'תחילתו מתוק וסופו מר', ולא ברור האם במציאות הנקלח מתקשה כאשר שוהה בעציץ. או דלמא אפילו שאינו יכול להתקשות ולהיות מר, כשר למרור כיון שבמינו תחילתו מר וסופו מתוק. ולפי דבריו יש להסתפק גם בגידולי מים, האם יכול להגיע למצב של סופו מר, וצ"ע למעשה.

לכתחילה לא: לדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות כרך ה סימן קכו, כרך ו סימן קט אות יב), לכתחילה לא יקח למרור ירק גידולי מים, שכן יתכן שגרוע מגידולי עציץ שאינו נקוב, וכיון שיונק רק מהמים ולא מהאדמה יש פוסקים שברכתו שְהַלֵּל, ואף שלהלכה נראה שברכתו הַאֲדָמָה מכל מקום עדיף שלא להיכנס לפלוגתא. ואילו ברכתו שְהַלֵּל הרי ברכת הַאֲדָמָה שבירך על הכרפס אינה פוטרת את המרור, ועוד יתכן שצריך מרור דוקא מגידולי קרקע שברכתם הַאֲדָמָה, וגידולי מים לא כלולים בתקנה ולא יוצאים בהם ידי חובה.

וכתב בספר **מנחת ירושלים** (חלק א עמוד סד), שבקובץ **דבר השמיטה** מטעם בד"ץ העדה החרדית שהופיע בשנת תשכ"ז מפורש, ירקות גידולי מים אין עליהם דיני שביעית, וברכתם שְהַלֵּל וספק האם יוצאים בהם ידי חובת מרור, ומאז שהמנחת יצחק הגיע לארץ ישראל הורה שלא להדפיס סעיף זה. ומסתפק הג"ר אברהם **דוד רוזנטל זצ"ל** (באר המלך על הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז) אם גידולי מים כשרים למרור או לא.

אבל למרור יש להסתפק האם כשר, כיון שכתוב בו לשון אכילה וצריך שיהיה קצת ראוי לאכילה.

מדבריהם מוכח, שיוצאים בכרפס ומרור גם בירק שברכתו שְהַלֵּל, ואפשר לקיים מצות אכילת מרור גם בירק שאינו יוצא בו על ידי ברכת הַאֲדָמָה שבירך על הכרפס.

4. גידולי מים כשרים למרור

נפטר בברכת הכרפס: העיד הג"ר דב לנדא שליט"א (מעשה איש חלק ב עמוד קיב, מעשה איש חלק ז קונטרס שנת השבע עמוד קצג, גיליון שמע דבר, ובהוראה לרבני הילכתא י"ח כסלו תשפ"ב) ששאל את החזו"א היות וברכת הכרפס פוטרת את המרור, כיצד תפטור את המרור אם אין מברכים בורָא פְרִי הַאֲדָמָה על הגדל בעציץ שאינו נקוב, והשיב שאמנם כן גידולי ירקות בעציץ שאינו נקוב ברכתם בורָא פְרִי הַאֲדָמָה, ושפיר ברכת הכרפס פוטרת את המרור. והוסיף הג"ר דב (גיליון שמע דבר), שעל השאלה האם יוצאים ידי חובת מרור לא שאלתי את החזו"א, כיון שלא היה לי ספק בכך שיוצאים, וכנראה גם לחזו"א היה פשוט שיוצאים. ולפי דבריו הוא הדין בגידולי מים - ברכתו הַאֲדָמָה. ומקיים באכילתם מצות מרור.

ולדעת הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (במענה לשאלת רבני 'הילכתא' כ"ה כסלו תשפ"ב), יכול להיות שברכת גידולי מים הַאֲדָמָה כהכרעת החזו"א ודלא כהחיי אדם, גם יכול להיות שיוצאים בהם ידי חובת מרור, כיון שהם ממין שגדל באדמה. ולדעת הג"ר **צבי ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא כסלו תשפ"ב) גידולי מים ברכתם הַאֲדָמָה, ואפשר לקיים בהם לכתחילה מצות מרור.

יוצא גם בשְהַלֵּל: מדברי המגן אברהם ה"ל מוכיח בשו"ת קנה בשם (חלק ג יו"ד סימן צד אות ב) שיוצאים ידי חובת מרור בירק מגידולי תממות בעציץ שאינו נקוב, גם לשיטת החיי אדם שברכתו שְהַלֵּל, וכן נוקט **המנחת יצחק** (ליקוטי תשובות סימן לח אות ג) שגם אם ברכת גידולי מים שְהַלֵּל, יוצאים בהם ידי חובת מרור. וכפי עדותו שנוכח לראות שכך היה המנהג בבית כ"ק האדמו"ר מהרי"ד **מבעלזא זיע"א** שיצאו ידי חובת מרור בירק שצמח בגיגית מים. והביא כעין ראיה ממה שכתב **הביאור הלכה** (סימן תעה ד"ה בטיבול), שיוצאים ידי חובת מרור בתמכא שברכתו שְהַלֵּל. ומכל מקום אין זה ראיה גמורה, כי התמכא גדל בארץ, וברכתו שְהַלֵּל רק מפני חריפותו. והוסיף, שכן מצא **באגלי טל** (מלאכת דש ס' ד אות א-ד) שיוצאין ידי חובתו גם במרור שגדל בעציץ שאינו נקוב.

ולדעת הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** (שדה מרדכי פרק יב עיון השדה אות ו עמוד רנא) יוצאין ידי חובה במרור שגדל בעציץ שאינו נקוב. ולדעת הג"ר **עובדיה יוסף זצ"ל** (שו"ת יחווה דעת חלק ו סימן יב, חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג עמוד צו), גידולי מים ברכתם שְהַלֵּל, וכשרה לצאת בה ידי חובת מרור. וכתב **בפסקי תשובות** (סימן תעג אות טו) לגבי גידולי עציץ שאינו נקוב וגידולי מים, למרות שנחלקו הפוסקים האם ברכתם הַאֲדָמָה או שְהַלֵּל, מכל מקום יוצא בהם ידי חובת מרור, כי אפילו אם ברכתו שְהַלֵּל, טעמו לא השתנה ולא בטל ממנו טעם מרור, וברכת המוציא פוטר את ברכתו.

כשר כי הוא מין קרקע: לדעת הג"ר עמנואל טולידנו שליט"א (עוטה אור סימן מג), כיון שכתב **הרשב"ץ** (דף לה: ד"ה והמרור) 'מה מצה ממין גידולי קרקע, אף מרור ממין גידולי קרקע'. הרי שהדגש הוא על המין שהמרור יהא 'מין גידולי קרקע', ולא תלוי היכן גדל בפועל, ולפי זה מסיק שגידולי מים כשרים למרור, כיון שבמינם גדלים בקרקע.

היקש מרור למצה: לדעת הג"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל (שו"ת אור לציון חלק ב פרק יד ביאורים לתשובה יג) יוצאים ידי חובה

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: לפי מה נקבע גבולות ארץ ישראל לענין קדושת שביעית?

הצדדים: גבולות שבתורה, כיבוש עולי מצרים, כיבוש עולי בבל, כיבוש יחיד. ומה הדין במקומות המסופקים?
מקורות: תורה (פרשת מסעי); משנה (שביעית פרק ו משנה א ובמפרשים שם); ספרי (פרשת עקב פסקא טו); תוספתא (שביעית פרק ד הלכה ה); ירושלמי (שביעית פרק ו הלכה א); אור לציון (שביעית פרק ו סעיף ב); משנת יוסף (חלק א סימן נא נב, חלק ב סימן מז); חוט שני (שמיטה פרק ד הלכה טו, כו); דרך אמונה (פרק ד הלכה טו כו כח); נתיב השמיטה (פרק יג סעיף א); משפטי ארץ (פרק יז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 332 בסך 100 שקל במזומן

האברך המופלג הרב מאיר חיים כהן שליט"א
כולל 'אור יחזקאל' מודיעין עילית

המדור הוקדש לעילוי נשמת מורינו המשגיח

הגה"צ ר' אהרן דוד בן הגה"צ ר' מאיר הלוי חדש זצוק"ל
נלב"ע י"ז כסלו תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. מצה ומרור: מצות אכילת מצה הוא דוקא מגידולי קרקע, וכן מצות אכילת מרור הוא רק מגידולי קרקע מהיקש למצה. מצה מגידולי עציץ שאינו נקוב יוצאים ידי חובה כיון שהוא מין קרקע, ויש אומרים שיוצא רק אם הביא שני שליש באדמה.

ב. כרפס ומרור: אפשר לקיים תקנת אכילת כרפס ומרור גם בירק שברכתו שֶהַכֵּל מחמת חריפותו, ויש אומרים שמועיל לכרפס, וספק אם מועיל למרור שכתוב בו לשון אכילה.

ג. כיצד מברכים: נחלקו הפוסקים האם גידולי עציץ שאינו נקוב וגידולי מים ברכתם הַאֲדָמָה או שֶהַכֵּל.

ד. שיטות הפוסקים: לגבי מצות אכילת מרור לרוב הפוסקים יוצא ידי חובתו בגידולי מים, מהטעמים הבאים, ברכתו הַאֲדָמָה, גם אם ברכתו שֶהַכֵּל הוא מין שגדל בקרקע. ויש אומרים שלכתחילה יקח גידולי קרקע ממש מהטעמים הבאים; אין להניח דרך אבותינו. ספק אם יוצא בירק שברכתו שֶהַכֵּל. שמא כאשר מתקשה אין טעמו מר.

מעוז צור ישועתי, לה נאה לשבת. תפוח בית הפלתי. ושם תודה נובת. לעת תכין מטבת. מצד הקננת. אז אמור בשיר ממלה חכמת המזבח.

עדכוני הלכה

מעוז צור ישועתי

טעון גניזה! מעוז צור הינו פיוט קדום מלפני מאות שנים ממזן הראשונים, ונהוג לזמרו בכל קהילות ישראל בימי החנוכה לאחר הדלקת הנרות, המחבר ששמו מרדכי נרמז בראש חמשת הבתים הראשונים של הפיוט.

ב'גניזה הכללית - ועד הלכה לעניני גניזה' מבהירים, שפיוט 'מעוז צור' טעון גניזה כמבואר בגניזת הקודש (פרק י סעיף יז) שדין פיוט שהתקבל בקהילה בישראל כדין ברכה. וכן הורה הג"ר שמואל הלוי וואזנר זצ"ל (בהוראה לגניזה הכללית) לגבי פיוט 'בר יותאי' שטעון גניזה, ואין לפרסם את הפיוט בעיתון כי עלול לבוא לידי בזיון.

נושא הגיליון הבא:

'גבולות הארץ לשמיטה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת ברוריה לאה ע"ה
בת יבדלחט"א הגאון רבי אפרים דוד שליט"א
נלב"ע ז' שבט תשע"א ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחימה כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

הלכות שביעית

תוכן הגיליון:

- א. האם מותר לרסק פירות שביעית
- ב. האם מותר לסחוט פירות שביעית
- ג. מה נחשב 'דרכו' למיסחט

פירות שנתרסקו

הובא בגמרא (ברכות לה.) תמרי ועבדיניהו טרימא, מברכין עלוייהו בורא פרי העין. מאי טעמא, במלתיהו קיימי כדמעיקרא. מבאר רש"י (ד"ה טרימא) כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק. מסביר הבית יוסף (סי' רב ס"ז) משמע מדבריו שמרוסק לגמרי אין מברכין עליו העין. כתב הרמב"ם (הל' ברכות פ"ה ה"ד) אבל תמרים שעשאן כמו עיסה מברך עליהן העין. מבאר הבית יוסף (שם:) דהרמב"ם הולק על רש"י וסובר דמרוסק לגמרי מברך העין. פסק השולחן ערוך (שם:) תמרים שעשה מהם עיסה וכו' מברך עליהם העין (רמב"ם). וכתב הרמ"א פאוודיל"א (ריב"ה) מברכים עליהם העין. וי"א לברך עליהם שהכל. וטוב לחוש לכתחילה לברך שהכל, אבל אם בירך העין יצא (תרומת הדשן). ומקורו מדברי התרומות הדשן (סי' כט) וז"ל: ופסקו רבוותא דכל היכא דאיכא ספיקא בברכה ראשונה, מברך שהכל נהיה בדברו, שעל הכל שאמר שהכל נהיה בדברו יצא, עכ"ל.

פסק המשנה ברורה (סי' ק"ב) לכתחלה מברך שהכל וכהכרעת הרמ"א, דבברכה זו יוצא על הכל בדיעבד, אכן לענין ברכה אחרונה אין עצה וכו' כי בורא נפשות אינה פוטרת מעין ג', וכו' ואם אין לו נראה לי שיוכל לברך מעין שלש כי כן משמע מלשון הרמ"א דתופס לעיקר הדין שברכתו העין, עכ"ל. מבואר מדבריו שפסק כהכרעת הרמ"א ע"פ דברי התרומות הדשן דמברך שהכל כי בזה יוצא בדיעבד.

עוד מבאר התרומות הדשן (סי' כט) משום דאורחיהו בהכי לכתוש ולשהוק וכו', מש"ה השיבין קיימי במילתיהו, משא"כ בדבר אחר שאין דרכו להיות תדיר מעוך ומרוסק, עכ"ל. וכן הביא במשנה ברורה (סי' רב ס"ק מד) ואם רוב דרך אכילת אותן פירות הוא ע"י ריסוק, אף לכתחלה מברך ברכתו הראויה בין לענין העין או האדמה.

ריסוק פירות בשביעית

מבואר שהשו"ע והרמ"א פסקו כדעת הרמב"ם שפירות שנתרסקו לגמרי ברכתו העין, אלא שהרמ"א כתב לחוש לברך שהכל, וטעמו כי בברכה זו יוצא בדיעבד על הכל! (אמנם, בברכה אחרונה נראה למשנה ברורה שיכרך על העין ולא בורא נפשות). מוציא מזה החזון איש (שביעית סי' כה ס"ק לב ד"ה אמנם נראה) וז"ל: אם ממשמם את כל הפרי היינו טרימא, ואע"ג דמעיקרא אוכל והשתא משקה, מ"מ לא מקרי הפסד. עכ"ל.

ובמוסיף (שם: ד"ה אמנם נראה דהני) לדון בשיטות הראשונים דסברי דנתרסק לגמרי מברך שהכל, והדין לגבי תרומה וערלה וכיוצ"ב, ומסיים שם וז"ל: ואמנם כבר כתב המשנה ברורה שם דהעיקר נקטינן דאף בנתרסק לגמרי למשקה מברך בורא פרי העין, וא"כ הוא עיקר הפרי ומותר לרסק תרומה דזהו בכלל טרימא, עכ"ל.

החזון איש פסק שריסוק הפרי שרגילים לרסקו אינו נחשב הפסד, שעדיין חשוב פרי ושמו עליו, וראיה לכך שברכתו מעיקר הדין בורא פרי העין. וכן הביא הדרך אמונה (הל' שמיטה פ"ה ה"ג) וז"ל: אבל פירות שרגילים לבשלם או להכין מהם פאוודיל"א (שקורין ריבה) מותר לבשלם ולהכין מהם ריבה, ועוד הביא בשם סדר שביעית (שהדפיס רבי עזריאל שפירא זצ"ל ע"פ החו"א) וז"ל: ופירות שרגילים לרסקם מותר לרסקם, כגון: בננות, עגבניות, תפוחי אדמה, גזר, סלק ותפוחי עץ, עכ"ל.

וכן משמע מדברי הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' רלו) שיש למיקל על מי לסמוך לרסק פרי שעומד לכך, וז"ל: תמרים שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה, אפילו הכי לא נשתנית ברכתו ומברך בורא פרי העין (זה דעת הרמב"ם שמפרש טרימא דמעיקר וריסקו לגמרי), וברמ"א הביא י"א לברך עלייהו שהכל, ומפרש הגר"א דהי"א קאי גם ארישא תמרים שמיעכן, וכרש"י, ויש מן האחרונים שכתב דלכתחילה לא לברך בורא פרי העין (עי' ב"ח ושיירי כנסת הגדולה). נמצא לפי זה בשביעית אין לרסק פירות שביעית לכתחילה, [ורק בתפוז יש מי שמתיר הואיל ויש לומר דעומד לכך, וגוף הפרי נסחט], עכ"ל.

ובחוט שני (הל' שביעית ע"פ ר"ז) כתב וז"ל: בגמרא אמרינן דדין ברכה כדין תרומה, א"כ הוא הדין שביעית דמאן דסבירא ליה שפרי מרוסק לגמרי ברכתו שהכל, הוא הדין לענין שביעית, שאסור לרסקו לגמרי, דהוי שינוי מבריותו, ועל כן יש להחמיר, דהיינו שלא לרסק את הפרי לגמרי, מכל מקום בשעת הדחק כגון לצורך תינוקות יש להקל. ולכן, תפוחי אדמה, בננות, תפוחי עץ וגזר מותר לרסק בשביעית כל זמן שניכר תוארם וצורתם לאחר ריסוקם, אבל לרסקם לגמרי עד שלא יהא ניכר כלל הפרי כגון לעשות ריבות מפירות אסור (א"כ זה שעת הדחק כגון לתינוק או לחולה). והוסיף (שם: בהערה ט) ואין להתיר ע"פ התרומות הדשן דאם דרכו תדיר להיות מעוך חשיבי דקיימי במילתיהו דכוונתו להתיר רק שדרכו תמיד להיות מרוסק דאז במילתיהו קיימי, עכ"ל. ופלא שאינו מביא שלכאור הולק בזה על דברי המשנה ברורה, (סי' רה סק"ג סי' רב ס"ק מד) וצ"ע.

פירות שנסחטו

הובא בגמרא (ברכות לה.) אמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו. מאי טעמא? זיעה בעלמא הוא. כמאן? כי האי תנא, דתנן: דבש תמרים וכו', ושאר מי פירות של תרומה – וכו' ורבי יהושע פוטר. מבאר רש"י (ד"ה רבי יהושע) דזיעה בעלמא הוא, ואין שם תרומה חל עליו, ואין לך פרי הניתן

למשקה אלא זיתים וענבים בלבד, עכ"ל. מבואר שמיין הנסחט מפרי אינו נחשב כחלק מהפרי, ולכן השוטה אינו עובר על איסור אכילת תרומה, ולכן ברכתו שהכל ולא העין, וזה בכל הפירות הוין מזיתים וענבים שכל מהות הפרי לסחיטת המשקין הבלועין בו.

כתב הרא"ש (פ"ו י"ה) ולא דמי (מ"א דשלקי) למי פירות דאמרין לעיל דזיעה בעלמא הוא לפי שמשקה אין לו טעם הפרי, עכ"ל. דהיינו, מי פירות לא קיבלו טעם מהפרי עצמו, אלא טעמם כמשקה שבתוך הפרי ולכן אינם נחשבים כפרי, הוין מזיתים וענבים. אמנם הרשב"א (ברכות לה) כתב גדר אחר וז"ל: ולא דמי למ"א דשלקי, דהנהו כיון דרוב אכילתן הוא ע"י שליטה מי שליטתן כמותן, הא כל מידי דלית דרכיה למשלקיה ולא למסחטיה אלא למוכליה בעיניה בהנהו לא אמרין שיהיו מימיהו כהן, עכ"ל. מבואר בדבריו שפרי שהדרך לסוחטו – המשקין היוצאים ממנו נחשבים כפרי עצמו!

החזון איש (הל' שביעית סי' כה ס"ק לב) דן בדברי הרשב"א וז"ל: אבל משמע (פליגין הרשב"א) דאם עומד לסחיטה נמי היוצא מהן חשיב פרי, ומיהו משמע בגמרא (שבת קמ"ד) דכל פירות זולת זיתים וענבים אינם עומדים לסחיטה. ומסתפק וז"ל: יש לעיין לדעת הרשב"א אם זהו דין מוכרע שאין כל הפירות עומדים לסחיטה, ואף אם ישנתה הדבר בדור מן הדורות בטלה דעתם, או דיינינן הדבר בכל דור וכו', ובשבת (ע"ב) משמע דאין מתחשבין בדורות עברו וא"כ אם נשתנה הדבר נשתנה הדין, ולפי"ז י"ל לדעת הרשב"א דמיין של תפוז הוי בכלל עומד לסחיטה בזמנינו, עכ"ל.

סחיטת פירות בשביעית

החזון איש (ע"ב) ממשיך וז"ל: ואפשר שיש נפקותא לקולא, אי מותר לסחטן בשביעית, שאם מברכים עליהם העין וחשיב עיקר הפרי ומותר (לסחטן) וכו', מיהו לדעת הרא"ש משמע שאף אי רובן סוחטין חשיב זיעה, וא"כ אסור לסחטן וכו'. ומסיק וז"ל: מן האמור נלמד דסחיטת תפוז הנהוג שמערין כל האוכל לתוך הכוס ואינו נשאר רק הפסולת הדעת נוטה שיש לו דין ריסוק של פודל"א וכו', ומותר לעשות פודל"א מפירות שביעית. ואף אם לא חשיב רק סחיטה עדיין במחלוקת שנויה לדעת הרשב"א מותר לסחוט המיוהדין לכך אף בשביעית, ואפשר דליכא דפליג עליה דהרשב"א, ולמעשה צ"ע, עכ"ל.

אמנם, **החזון איש** הוסיף (שם ד"ה ואמנם נראה) וז"ל: ואמנם, כבר כתב המ"ב שם דהעיקר נקטינן דאף בנתרסק לגמרי למשקה מברך בפה"ע וא"כ הוא עיקר הפרי ומותר לרסק וכו'. וכן כתב בדרך אמונה (סדר השביעית אות ט) וז"ל: מותר לסחוט מיין מפירות העומדים לסחיטה, והם זיתים, ענבים, תפוז, אשכוליות ולימון, עכ"ל. ולא הזכיר בדבריו שצריך שגוף הפרי ייסחט יחד עם המשקה! וז"ל סמך לקולא זו מדברי פי"ה הר"ש (שביעית פ"ד מ"ח) שסוחטו ומוציא ממנו משקה אוכל בו פתו בשדה דאין זה איבוד, כדאמר בירושלמי (ע"ב) א"ר בון שכן דרך הקהות אוכלות אותן, עכ"ל. כלומר כיון שיש בני אדם שאוכלים באופן כזה, אינו נחשב כאיבוד. וגם במשנה ברורה (סי' רב ס"ק מד) ואם רוב דרך אכילת אותן פירות הוא ע"י ריסוק אף לכתחלה מברך ברכתו הראויה בין לענין פה"ע או פרי האדמה.

ומאידך בספר השמיטה (פ"ו הערה 3) הביא שיש גדולים שהסתפקו האם מותר לסחוט לימונים ותפוזים ואע"פ שדרכן בכך, מ"מ כל הפירות הוין מזיתים וענבים הם זעה בעלמא. ויש להוסיף את דברי תוספות (פסחים כד: ד"ה אלא) וז"ל: פרי פרי מבכורים לאו למעוטי שאר משקין איצטרך, דמן הדין אפילו תירוש ויצהר לא היה ליחשב למשקין פרי דזיעה בעלמא הוא, כדאמרין הכא, והתם איצטרך למילף שנחשוב משקה של תירוש ויצהר כמו הפרי, עכ"ל.

הפקעת קדושת פירות שביעית

נתבאר לעיל לגבי הפסד הפרי האם נפסד ע"י סחיטתו או לא, מ"מ יל"ע האם מותר לסחוט מצד שמגרע מקדושת פירות שביעית. הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ה ה"ט) פסק וז"ל: ולא ישנה פירות מבריתן בדרך שאינו משנה בתרומה וכו'. וברמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ב) אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין וכו', וכן שאר כל הפירות אין משנין אותן מבריתן בתרומה, הוין מזיתים וענבים בלבד, וכו' ואם אכל במזיד מזין אותו מכת מרדות. הגר"ש איוערכך זצ"ל (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' מו) כתב וז"ל: והטעם נראה פשוט משום דכיון דקיי"ל דמשקין היוצאין מן הפירות חשיבי כזיעה בעלמא, נמצא שע"י הסחיטה קא מגרע את התרומה מקדושתה, וכו'. והאריך שם לחלק שלגבי שביעית אינו מגרע מקדושתו, יעו"ש, ואילו הרמב"ם בא לומר ששביעית שוה לתרומה רק לגבי איסור הפסד, ומסיים וז"ל: וממילא מותר שפיר לפ"ז לסחוט תפוז ולימון ואשכוליות של שביעית כדי ליהנות מן המשקין היוצאין מהן, אך צריך להזהר שלא לאבד בידים מה שנשאר עם הפרי. ומיהו איכא לספקי דאפשר שיהא אסור לסחוט מפני זה שהנשאר עם הפרי נמאס מאכילה לרוב בני אדם, עכ"ל. ובדרך אמונה (סדר השביעית סי' ד) מתיר לסחוט וז"ל: בשר הפרי הנסחט אסור להשליכו, אלא מניחו בפה מיוחד עד שיירקב.

ומה נחשב דרכו לסחוט?

שו"ת ערוך (או"ח סי' רה ס"א) ירקות שטובים מבושלים יותר מהיים, כשהם חיים מברך שהכל. מבאר המשנה ברורה (סק"א) ומ"מ אם דרך רוב בני אדם לאכלם ג"כ כשהם חיים מברך בפה"א. ובשו"ת ערוך (או"ח סי' רב ס"ב) כל הפירות שטובים חיים ומבושלים, מברך בורא פרי העין. מבאר המשנה ברורה (ס"ק סא) ואפילו הם טובים יותר כשהם מבושלים כיון שכשהם חיים טובים ג"כ והרבה בני אדם אוכלים אותם כן.

החזון איש (הל' שביעית סי' כה ס"ק לב) מסתפק מהו פרי שדרכו לסחוט? וכתב וז"ל: אם רוב תשמישו בכך וכו', ואפשר דמיעוט המצוי סגי וכו', ואפשר דאין צריך רוב תשמישו, אלא רוב בני אדם משמשיין למשקה, ואף אם הוא מיעוט, ואפשר דכל שרוב בני אדם ניהא להו במשקין כמו בפרי מקרי עומד לסחיטה, וצ"ע, עכ"ל. (הגמ"ב סי' רה סק"ג) היקל אם דרך רוב בני"א לאכלם).

לענין הלכה

ריסוק פירות שרגילים לרסקם כגון: בננות, עגבניות, תפוח אדמה, גזר, סלק, תפוח עץ, וכיוצ"ב, שגוף הפרי נתרסק ושמו עדיין עליו, נקט החזון איש להקל (כמש"כ בסדר שביעית ובדרך אמונה פ"ה סק"י), וכן מתיר (ע"ב) לסחוט פירות שדרכן בסחיטה, כגון: זיתים, ענבים, תפוזים, אשכוליות ולימונים. ומכיון שהחזון איש בספרו הסתפק, ומשמע שלא יתיר אל אם כן יסחטנו יחד עם בשר הפרי, וכן יש גדולים שהסתפקו בזה, לכן יזהר לסחוט הפרי יחד עם המשקה לוודא שעדיין שם פרי עליו. וישתדל להוציא את כל הפרי לתוך המשקה גם כדי לא ליכנס לספקו של הגר"ש זצ"ל דשמא מקלקל את בשר הפרי. ופרי שאין דרכו לסחוט אין לסחוטו. הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני ע"ב רכ"ו) וז"ל: לענין סחיטת תפוזים בשביעית הובא בסדר שביעית שנכתב בחיי מרן החזו"א להיתר, וכנראה שאח"כ הוכרע אצלו יותר לקולא, ולפי"ז כ"ש שמותר לסחוט לימון ואשכוליות, ואילו מיין גזר קשה להקל, דהחזו"א לא התיר בפרי הדר רק בצירוף הסברא שגוף הפרי נמצא בריסוק והוי כטרימא הוין מהטעם שהוא דבר שדרכו בכך שלרשב"א מותר, עכ"ל. (ויש להעיר שבסדר שביעית הקיל להדיא במיין גזר וצ"ע). ובשם הגר"ש אלישיב זצ"ל (דיני שביעית פס"ו יד ומשפטי ר"ז פ"ב) שמותר לרסק לקטנים פירות וירקות שדרכם בכך אף שאין הדרך לרסק לגדולים, עכ"ל. (ולכאור מוכח כן מפ"ה הר"ש שהבאנו לעיל) אמנם, משמע שם שהקיהות אוכלין כן ע"י הותר לכלם וצ"ע"ק).

השרות והארות: חיים סרובין טל' 0527688072
א ברוא"ל: shiuryrgm@gmail.com

ראו אור גדול

השיר עוסק בהשתלשלות האור הגנוז, מאז שנברא, ונגנז, ושוב נתגלה בנס דחנוכה,

ובתורה שבע"פ שבבית שני, עד לומדי תורה שבע"פ בימינו אנו.

"ראו אור גדול" על שם הכתוב: "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול"

שנדרש בתנחומא (פרשת נח) על התורה שבע"פ.

פירוש לכל קטע מופיע בהערות שוליים בסוף הקטע.

חזר אל העין, כמהה מצפה,
תרמית החושך שקרו לגלות
בלא קול-ענות מגלה את הלוט,
במשק כנפיו סוד נורא, מי יבין
איך סוכב את כל,
ממלא כל עלמין...³

ומלך האור
ופשט
בלא סוף
עדי יד אדון אליו לאסוף,
וירא כי טוב הוא ויצפנהו
לכל יאותו כתומי-שמין מינהו,
כי אור צדיקים ישמח
וגר רשעים ידעך
כי מורדי אור הקה
תאפי חוץ פורצי חומה
סביב סביב יתהלכון
חשיפת התוך לא יחפצון.⁴

זאת המנורה להעלות אש
משיכת אור קדמון שלושים ושש.
תולדותיו עתיקים, מאז ברא שית
עדיין לא תמו, עדי אחרית.¹

***

...ובארץ תוהה כעמק עכור
רובץ החושך בתוך תהום השחור...
פתאום ממעטה לבושו,
חצבו, בראו, קידשו...
מאמר 'הי אור' מסתלסל, מתגבר
על חזקת מרא-קמא שיש לערער.
ויצא ככר נאזר כגיבור
וילך האור,
הלוך וחדור...²
התפשט כגלים בקע כל קליפה

¹ זאת המנורה. מנורת החנוכה. משיכת אור קדמון שלושים ושש. כי הרוקח ז"ל נרות חנוכה הם כנגד ל"ו שעות ששלט האור הגנוז בתחילת הבריאה. ברא שית. ברא ששה ימים. עדי אחרית. אחרית הימים, כשיתגלה האור הגנוז.

² ובארץ תוהה. "והארץ היתה תוהו...", ומשמעות התוהו שלא היתה בהירות, כמו שפרש"י שאדם תוהה ומשתומם. רובץ החושך בתוך תהום. "וחושך על פני תהום". ממעטה לבושו וכו'. רש"י פסחים דף ב. שברא את האור מהוד מעטה לבושו. על חזקת מרא קמא וכו'. החושך שלט בעולם קודם האור, ואעפ"כ התגבר עליו האור. תרמית החושך שקרו לגלות. החושך מטשטש את המציאות האמיתית, וכן לשון 'ערב' הוא שהדברים מתערבבים בו. וילך האור הלך וחדור. תכונת האור ההוא היתה לחדור לכל מקום כמי"ש חז"ל שהיו צופים בו מסוף העולם עד סופו, וכן שהיו מביטים מה בתוך הכלים (כמבוי בתוסי' שבת כב, ב). בלא קול ענות. האור אינו "נלחם" בחושך, אלא בשקט מגלה את הלוט מעל האמת.

³ סוכב את כל. הקב"ה. ממלא כל עלמין. כמי"ש ואתה מחיה את כולם – חיות נמצאת בפנים. (סובב וממלא – בהקדמת תיקוניו).

⁴ וירא כי טוב הוא וכו'. רש"י עה"פ וירא את האור כי טוב ויבדל, ראה שאינו כדאי להשתמש לרשעים עמד וגנו לצדיקים לעת"ל. כתומי שניץ. רשעים הנכמתים ומתלכלכים בחטא (מפיוט "ואבית תהלה"). אור צדיקים ישמח וגר רשעים ידעך. משלי יג, ט. מורדי אור. איוב כד, יג. סביב יתהלכון. מבוי

ועת נגנז, איה עולם מאושר -
אין היום לקבלו כי אם מחר.
הכי קרא שמו 'עולם'?
דעו כי הדר גילויי נעלם
שירו זמרו נזים, דמם
נתעוה יפיו, נגהו הועם -
'אתה מחיה את כולם'
נחפה ב'טבע', חזון נסתם...⁵

* * * *

רעם גייסות בציון גשמע
משוש כל הארץ הפכה לאימה
גוי יהיר כעיט מיהר
עז פנים שקד כנמר
הוד ציון עיניו סימא

עור-בעד-אור מוחו מודמה:

"אין בית שני כזה הראשון
אשר הנוגע בו נגע באישון
אך זה, שחק רשע לעומתו
ריקן מתוך, אין האיש בכיתו
איה ארון איה כרובים?
איה אורים איה תומים?

איש ולויות חדלו אהבים!

רצוצים, על מה אתם נשענים?!

עבודתכם בהיכל כמעשה קוף

לשוא צפות, לשוא כסוף"⁶

בלשם (הדע"ה נ.ו.) שהרשעים מתעסקים תמיד בחלק החיצוני כמו שנאמר "סיבב רשעים יתהלכו" (תהלים יב, ט). חשיפת התוך. שהאור מגלה.

⁵ אין היום לקבלו כי אם מחר. גנוו לצדיקים, שזה קיבול השכר שהוא מחר. 'היום לעשותם ומחר לקבל שכרם'. הכי קרא שמו עולם. וכי לחינם נקרא 'עולם' מלשון העלם (והביטוי נלקח מן הכתוב הכי קרא שמו יעקב ערש"י שם). 'אתה מחיה את כולם'. תוכנו הפנימי של כל נברא שהוא נקודת חיותו. נחפה. נתכסה. חזון נסתם. המראה האמיתי של המציאות נסתם.

⁶ משוש כל הארץ. ירושלים. עז פנים. יוון הם עזי פנים, שנמשלו לנחשת בחזון דניאל. שקד כנמר. יוון נמשלו לנמר. עור בעד אור מוחו מדמה. על משקל הפסוק באיוב עור בעד עור, וכאן נתכוונו להחליף את האורי שמגלה

"צאו מכית קטן, מצומצם

פקחו עינים, ראו עולם!

לא היה כן לכל גוי

הכל מלא עונג, רצוף כגוי!

לכל עלם טוב לכל נער

עתיד מזהיר - באולימפוס ההר!

קדשו הטבע סגרו לעטיפה

התכחישו עד כמה היא יפה.

כראש כל שור מתנוסס מונצח

כי גם 'אלה' יזכרו ו'אנכי' יישקח,

הלא כבר אז מאנת בגילוי פנימי

מקומך אינו פה, כואי עמי!

עדותך בטלה שמנך גואל

יש לאל-ידינו לגבור על היכל..."⁷

* * * *

וישח איש וישפל עם

כחורי ישראל כגיבור נדהם

רפתה רוח נמכה קומה

קץ האומה פה קרוב נדמה...

ייטמעו באימפרייה כשאר העמים

הציבו ציון לציון, ימיה ספורים...⁸

את הפנים, ביעור' שהוא התפיסה השטחית (וגם אמרו כתנות עור במקום כתנות אור). אין בית שני וכו'. הקטרוג של יוון היה בפרט כנגד בית שני שאין שם חמשה דברים עיקריים - ארון, שכינה, כרובים וכו' (יומא כא. :). איש ולויות חדלו אהבים. הכרובים שאחד כנגד ה' ואחד כנגד ישראל נמשלים לאיש ולויותיו, ועתה אינם. עבודתכם בהיכל כמעשה קוף. מנהג אבותיכם בידיכם.

⁷ לא היה כן לכל גוי. היוונים פתחו בפני האנושות אופקים חדשים של יופי ושל הנאות שלא היו מעולם. עתיד מזהיר באולימפוס ההר. שם יסוד תחרויות הספורט. נקדש הטבע נסגור לעטיפה. היוונים אהבו את היופי החיצוני של האדם ושל העולם. בראש כל שור. על קרן השור שהיא החלק החשוב שלו. "כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלקי ישראל". כי גם 'אלה' יזכרו ו'אנכי' יישקח. להיפך ממה שאמר הכתוב "גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך" שדרשו חז"ל (ברכות לב, ב) שאני אשכח את חטא העגל (אלה אלהיך ישראל) ואזכור את קבלת התורה (אנכי ה' אלקיך). וכאן היוונים באו אדרבה להזכיר את חטא העגל באמרם כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל (מהר"ל בנר מצוה). כבר אז מאנת בגילוי פנימי. חטא העגל היה בריחה מאמיתת הגילוי של מ"ת אל כוחות הטבע (פני שור משמאל). עדותך בטלה. הנר המערבי עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, ועתה כבה. שמנך גואל. טמאו את כל השמיים. בכוה ידינו לגבור על היכל. היוונים יכלו לגבור על ההיכל (מהר"ל נר מצוה).

ורוח הקודש למולם מרעים:

הוי לכם, שכנני הרעים,

אין תורתי ככתב פלסתר

'לא געלתיים' בחלל מנסר -

כני ציון עליכם אעורר...⁹

****

ואי שם בעמקי לב כהן

נר-איש-וביתו הכנע ממאן

כמקוות אש צריבת עלבון

טיפסו עלו תעצומות חרון.

כי ידע מכהן עומק חילול

תחת אילן-פאר שמים נהלול

מי ככהן תוכן-כל מגלה

דומם-צומח-חי בעמוד עשן מעלה¹⁰

מחזיקי בזיכיים אחזו בהנית

לא ניסו מעולם עמוד קחזית

מעמיקי 'לשמה' קמוטי מצחים

עמדו בלא חת מול חיל-מרצחים,

מתוך פניי ופנים נמשך בטחון

קיצצה בת-קול כשכת שכתון...¹¹

ואחר כן מיהרו נוצחים

קרואים למו אב, כאו בנים.

והואר הבית

כאור לא ידוע

פרץ חוק-קבע מקדם טבוע

ואף נתעלה מסדר קבוע

גלשה הארה מעבר שבוע.¹²

****

מנין הופיעה, באין ארון ולוחות?

מקור אחר לה, נודע בטוחות!

מני לב-ישראל הוא משכן לתורה

כנקרע סגור-לכם פרצה הארה.¹³

תפארת הבית משום אבן ראשון

בזאת גם יגדל כבוד אחרון

כי אמנה ניהנה כבר תורה

כרם עדיין לא הפציע אורה

עדי אהלו בשניה נטה

אז נודעה חיותה,

והיכן אותה

נטע,

הדרה יקרה וכבודה

גדולתה ותפארתה

אימתה פחדתה ויראתה

⁸ קץ האומה כה קרוב נדמה. היה המצב כפסע לפני "לא געלתיים". הציבו ציון. מצבה.

⁹ שכנני הרעים. רש"י עה"פ (תהלים 5): "תשימונו מדון לשכנינו ואויבינו ילעגו למו. אתה שם אותנו מדון לכל שכנינו שנתגרו בנו יון". [ובאמת הלא מדובר ביוונים הסורים, השוכנים סמוך לא"י]. אין תורתי ככתב פלסתר. שאינו אמת. לא געלתיים. מגילה יא, א: "לא געלתיים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול". בני ציון עליכם אעורר. עשה"כ (זכריה ט, יג) "ועוררתי בניך ציון על בניך יון" שפירש רש"י על מלחמת החשמונאים באנטיוכוס. כלומר הקב"ה הוא זה שעורר את מתתיהו ובניו להלחם.

¹⁰ לב כהן. מתתיהו. נר איש וביתו. נר ה' נשמת אדם של מתתיהו וגם בניו (- ביתו). שמים נהלול. עץ סרק (שעיה ז, ט). מי כמותו וכו'. הכהן עסוק ע"י עבודת הקרבנות להעלות את הדומם (מלח) צומח (מנחות ונסכים) והי (ובחים) למעלה ובכך לגלות איך הבריאה כולה מלאה כבוד ה'. בעמוד עשן מעלה. עמוד העשן שלא נוצח ע"י הרוח מורה שעשן הקרבנות עולה למעלה (ולא מתפזר סתם), ובוה מעלה הנקרים לכבוד שמים.

¹¹ מעמיקי 'לשמה'. הכהנים עסוקים במחשבות וכוונות בהקרבת הקרבנות. מתוך פניי ופנים נמשך בטחון כיצאה בת קול וכו'. בסוטה לג. "ווחנן כהן

גדול שמע ב"ק מבית קדש הקדשים שהוא אומר נצחו טליא דאזלו לאנחא קרבא לאנטוכיא", וב"ק זו יצאה בשבת שבתון - יוה"כ כמבוי ברש"י שם.

¹² קרואים למו אב. נס הנצחון ובמיוחד נס פך השמן הראה כי מעשיהם רצויים. באו בנים. "ואחר כן באו בניך". והואר הבית באור לא ידוע. אור הנס של פך השמן. פרץ חוק וכו'. שינוי מדרך הטבע. גלשה הארה מעבר שבוע. הנס ארך שמונה ימים, שזו גלישה מעבר לסדר הזמן הרגיל שהוא שבוע.

¹³ מנין הופיעה וכו' מני לב ישראל וכו'. הנס היה בכוח התושב"פ ששורה בלבם של ישראל, לעומת כוח בית ראשון שמגיע מהארון שבו התושב"כ, נס חנוכה הגיע מכוח השכינה ששורה בלבם של ישראל - תושב"פ. כנקרע סגור לבם פרצה הארה. כשספרו נפשם במלחמה, נתגלה עד כמה לבם קרוב להי הפרצה ההארה העצומה (וע"י ב"ח ס"י תרע שהתיקון להתרשלות בעבודה היה המס"נ).

באמת לא כבה, רק בעומק נגזו...
והיכן נגזו, לחפשו מי נגש
הביאהו משכהו לבית המדרש,

כי בו היתה לאור ערנה

היתה,

והיתה,

וערנה...

* * * *

וכדרום בית מדרש לוחשות שלהכות

מאמצות מחזקות כרכים רפות -

לכו ונלכה באור אשכם

שאו תורת-פה, יישר כחכם!

לזאי ידעתם גדולתכם...

אל מול הנרות ---

קרן עור פניכם...¹⁷

¹⁶ **קבעום לדורות.** בימי החנוכה ישנה הדגשה על הקביעות לדורות כמ"ש "וקבעו שמונת ימי חנוכה" "קבעום ועשאום וכו'". **וגם לרבות המון גלויות.** כתב הרמב"ן "לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותינו". **גם יחויבו היכל עודה בלבבות.** גם כשאין את המנורה בעצמה, אור המנורה קיים בלבבות, זהו אור תושבע"פ (הנובע מן המנורה כמ"ש הנצי"ב) השוכן בתוך לב החכמים. ומה נמשך גם אור נרות החנוכה.

¹⁷ **ובדרום בית מדרש.** בביהכ"מ מדליקים המנורה בדרום כמו במקדש. ומשם למדנו שהרצוה להחכים יורים. **מאמצות וכו'.** מחזקות את עמלי תושבע"פ. **ברכים רפות.** הני ברכי רבנן דשלהי (זוהר ח"ב קיא); ובברכות ו, א "ברכי דשלהי". **לכו ונלכה באור אשכם.** (ישעיה נ, יא) "לכו באור אשכם", וכאן נרות החנוכה מחזקים את הלומדים שילכו באש התורה. **שאו תורת פה.** העבירו את מסורת התושבע"פ. **יישר כחכם.** מלבד המסורה, יתחוק כחכם העצמי בחידושי תורה. **לוי ידעתם כי קרן עור פניכם.** "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו". כל ת"ח בחינת משה (זוהר).

ומאז בשניה נחנך

כמו סכר נפתח...

המון תלמוד ורוכב שמועות

להעלות תושיה גבעות גבעות

להגדיל תלמוד בחוצות

הלכה ופלפול ברחובות,

להרבות תורה כחול הים...

ויפתחו לבות עם

כמלוא שער אולם...¹⁵

* * * *

קבעום לדורות, וגם לרבות

המון גלויות בארצות תלאוכות,

אור מנורה לא יוכלו לכבות,

יחריבו היכל

עודה כלכות...¹⁶

¹⁴ **תפארת הבית מני שים אבן ראשון וכו'.** בפרקי היכלות רבתי פל"א: "אמר ר' ישמעאל כך אמר ר' עקיבא משום ר' אליעזר הגדול לא קבלו עליהם אבותינו לשום אבן על אבן בהיכל (בבית שני) עד שכפו למלכו של עולם וכל משרתיו ונוקקו להם וגילה להם סודה של תורה היאך יעשוהו והיאך ישמשו בו מיד הופיע רוח הקדש" וכו'. **בזאת יהי גדול יגדל כבוד אחרון.** כך נאמר בנביא "גדול יהיה הבית האחרון מן הראשון" וייחודו של בית שני היה שבו נפתחו שערי תושבע"פ (עי' באורך בשערי הלשם ח"ב סי' יא). **כי אמנה ניתנה כבר תורה וכו'.** בשערי הלשם: עוד שם אמר ר' ישמעאל, כך אמר ר' עקיבא משום ר' הגדול מיום שניתנה תורה לישראל עד שנבנה הבית האחרון (ר"ל בית שני. כמ"ש בוה"ק משפטים ק"ג א'. ועי' פנחס רכ"א א') תורה ניתנה אבל הדירה ויקרה כבודה וגדולתה ותפארתה, אימתה פחדתה ויראתה. עושרה וגאותה וגאונה, זיעתה וזיותה. עוזה ועוזה. ממשלתה וגבורתה. לא ניתנו עד שנבנה הבית האחרון. **ואז נודעה חיותה.** אז נודע שהתורה היא לא רק זו שבכתב שקבועה וחרוטה, אלא יש תורה שהיא חיה, דינמית, זו התושבע"פ. **והיכן אותה נטע.** תושבע"פ ניטעה בלבבות ישראל, וכמ"ש הטור (סי' קלט) מכוונת הברכה "אשר נתן לנן תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו".

¹⁵ **ומאז בשניה נחנך וכו'.** מאז נס חנוכה נפתח השער לתקופה חדשה של תנאים. **המון תלמוד וכו'.** לשונות של הפרקי היכלות (מובא בשערי הלשם שם) "אני יודע מה אתם מבקשים. ולבי הכיר מה אתם מתאווים. תורה מרובה אתם מבקשים והמון תלמוד ורוב שמועות. לשואל הלכה אתם מצפים ולהמון רזי אתם מחמדים. להרבות תעודה הרי הרים, להעלות תושיה גבעות גבעות. להגדיל תלמוד בחוצות ופלפול ברחובות. להרבות הלכות כחול הים. ובנים (ר"ל תלמידים) כעפרות תבל, להושיב ישיבות בשערים. לפרש בהן איסור והיתר. לטמא בהם את הטמא לטהר בהם את הטמא. להכשיר בהם את הכשר ולפסול בהם את הפסול. להכיר בהם את הדמים. להורות לנידות מה יעשו. לקשור כתרים בראשיכם..." **נפתחו לבבות כמלוא אולם.** עירובין ג. - ליבם של ראשונים כמלוא אולם, מאן ראשונים, ר"ע.

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 175

חנוכה (ב)

תשפ"ב

- שלח שליח להדליק נ"ח האם יכול להתכוין שלא לצאת יד"ח ♦ הרב אברהם זנגר
- אם מותר להשתמש בנר חנוכה בערב שבת קודם חשיכה ♦ הרב חיים הלפרט
- האם יכול לשנות את סדר ההדלקה מיום אל יום ♦ הרב אליסף פרלמן
- הידור מצוה שלו וקיום מצוה של חבירו, הי מינייהו עדיף ♦ הרב זאב פראנק

הרב אברהם זנגר

שלח שליח להדליק נר חנוכה האם יכול להתכוין שלא לצאת יד"ח

נסע לשבת וביקש מהשכן להדליק עבורו במוצ"ש ולבסוף רואה שיכול להגיע לביתו בזמן

מצוי שאחד נוסע לשבת חנוכה ומבקש מהשכן להדליק עבורו נרות חנוכה במוצ"ש כי אינו מתעתד לחזור במוצ"ש לביתו עד שעה מאוחרת [ואין לו אפשרות להדליק בבית שהתאכסן בו בשבת כי עליו לפנות מיד את הדירה], ויש לעיין מה הדין אם נמלך והחליט לבסוף לחזור מיד במוצ"ש לביתו וחפץ להדליק בעצמו את הנרות, אלא שאין לו דרך איך להודיע לשכנו שהוא חוזר בו ואינו חפץ שידליק עבורו [כי מן הסתם ידליק שכנו עבורו את הנרות מיד במוצ"ש לפני שניתן יהיה להתקשר אליו בטלפון]. והשאלה האם יש עצה לגרום שלא יצא יד"ח בהדלקת שכנו ואז יוכל להדליק בעצמו בברכה כשיגיע לביתו, והנידון הוא בתרתי: א. מדין ביטול שליחות, כלומר האם יכול לבטל את השליח שלא בפניו, וכן האם הדלקת נר חנוכה צריכה שליחות. ב. מדין כוונה שלא לצאת יד"ח המצוה בהדלקת השליח, בין למ"ד מצוות צריכות כוונה, ובין למ"ד מצוות א"צ כוונה למאי דקיי"ל דמהני כוונה הפכית שלא לצאת יד"ח (כהכרעת הב"י סי' תקפ"ט והמשנ"ב בסי' ס' סק"ט, תע"ה סק"ו, תפ"ט סק"ז, ועוד דוכתי).

אם שליח מברך על ההדלקה שלא בפני המשלח

והנה אם השליח מברך את הברכות על ההדלקה שמדליק עבורו בודאי אסור לו לגרום שברכותיו יהיו לבטלה, אולם הכרעת המשנ"ב (סי' תרע"ה סק"ט) בשם הפמ"ג דשליח אינו מברך כי אם במעמד המשלח, והוראת פוסקי זמנינו היא דראוי שיברך השליח על ההדלקה בביתו ויכוין לפטור את ההדלקה בבית המשלח, ואחר שסיים להדליק בביתו ילך מיד וידליק בבית המשלח בלי להפסיק בדיבור וקיי"ל דהליכה לא הוי הפסק (שבית יצחק פ"ב סק"א ופניני חנוכה עמ' כ"ח בשם הגריש"א זצ"ל, פסקי הגרש"א זצ"ל שנדפסו בקובץ על יד ח"ב, ועוד), ובאופן זה אין חשש ברכה לבטלה לשליח אם תבטל הדלקתו בלא שידע מזה.

ביטול שליחות לנר חנוכה שלא בפני השליח

[א] והנה מצד ביטול השליחות כבר נודע מה שיסדו רבותינו דלא

שייך ביטול שליחות שלא בפניו בשליחות מעשה, דהא פשוט לדד' שמאי הזקן די שליח לדבר עבירה (קידושין מג.) כגון האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש, לא יוכל לבטלו שלא בפניו, דהא סו"ס השליח עשה בשליחותו וע"פ ציוויו, ורק בשליחות קנינים דצריך השליח לקבל מהבעלים כח לקדש או לגרש ואינו יכול לגרש כי אם בשליחות הבעלים, וזה נעשה ע"י מינוי שליחות, דע"י שממנה אותו להיות במקומו ולפעול חלות עבורו מקבל השליח כח לעשות מעשה ולפעול עבור המשלח, בזה יכול לבטל מינוי השליחות שלא בפניו ושוב אינו יכול לפעול מכוחו, משא"כ בשליחות מעשה, שהמעשה קיים גם בלי השליחות, והשליחות היא רק כדי לייחס המעשה למשלח, בזה אין חלות מינוי שליחות כלל, כי אם דהמעשה מתייחס למשלח כיון שעשה המעשה בשליחותו וע"פ ציוויו, ולכן לא שייך ביטול השליחות שלא בפניו, דסו"ס השליח עשה ע"פ ציוויו וזהו כל ענין השליחות, ולא שייך ביטול בזה אא"כ יודיענו שמבטל ציוויו הראשון, [קונטרס השליחות להגרש"ש סי' י"ב, הגר"י מפוניבז' זצ"ל בספר הזכרון אבן ציון עמ' של"ו, חידושי ר' שמואל קידושין סי' י"ג סק"ד הזכרון שמואל מכתבים יד-טו, שערי חיים קידושין סי' מ"ו, חדושי ר' נחום גיטין לב: אות כ"ה].

ולפ"ז יש לדון אם שליחות להדלקת נר חנוכה דינו כשליחות מעשה או כשליח קנינים, ובפשוטו הוי שליחות מעשה וא"כ לא שייך בזה ביטול השליחות שלא בפניו, אך אפשר דחשיב כשליח קנינים, שהרי ניד"ד הוא להצד דבלא שליחות אין מתקיים בזה המצוה כלל [כמו שיבואר להלן] ויכול המשלח לחזור ולהדליק בברכה, ונמצא דבעי כח בעלים כדי שיהא ע"ז שם מעשה מצוה של הדלקת נר חנוכה, וא"כ י"ל דבעי מינוי שליחות וממילא מהני בזה ביטול השליח שלא בפניו, וצ"ת. (וכבר נסתפק בזה מ"ח שליט"א בספרו שערי זבולון חנוכה עמ' ק"א). ועד"ז יש לדון בשליחות לפדיון הבן (להדעות דא"א לפדות בלא שליחות).

אם יש שליחות לקטן בהדלקת נר חנוכה

[ועי' בספר מקראי קודש (חנוכה סי' י"א) שהביא משו"ת חסד לאברהם (תאומים סי' פ') שחידש דהא דקיי"ל הדליקה חשו"ק לא עשה ולא כלום, היינו רק כשהוא אחד מבני הבית ומדליק מצד חיוב ידידה בלא שליחות, אבל אם שלח בעה"ב קטן להדליק עבורו מהני לפ"ד הנתיבות סי' קפ"ב סק"א דקטן לא נתמעט משליחות מעשה כמו שליח לדבר עבירה ע"ש, והגרצ"פ פראנק זצ"ל השיג עליו דלא דמי לשליח לדבר עבירה, דשם המעשה קיים גם בלא שליחות משא"כ במצוה אין קיום המצוה בלא שליחות, ונידון זה דומה לספיקא דידן].

אם צריך שליחות בנר חנוכה

אך מ"מ בעיקר דין הדלקת נר חנוכה ע"י אחר נחלקו האחרונים אם צריך בזה לדין שליחות, או דכל שהודלק עבורו בביתו יצא יד"ח אף בלא דין שליחות (עי' שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ה, שלמי תודה חנוכה סי' י"ז, ושערי זבולון חנוכה סי' כ"ד שהרחיבו בזה, וכ"ה להדיא בחידושי רבינו דוד פסחים ז: ועוד ראשונים שם דא"צ שליחות), ולפ"ז בלא"ה לא שייך בזה ענין ביטול השליחות.

מצוות צריכות כוונה אם תלוי במשלח או בשליח

[ב] אכן מה שיש לדון בזה עוד הוא אם מהני כוונת המשלח שלא לצאת יד"ח המצוה בהדלקת שלוcho. והנה בפשוטו למ"ד מצוות צריכות כוונה, דין הכוונה תלוי בשליח שהוא עושה המעשה ולא במשלח, וכיון שהשליח מכוין לשם מצוה לא אכפת לן במה שהמשלח אינו מכוין למצוה, ואף אם נימא דתלוי במשלח מסתבר דתלוי בכוונת המשלח בשעת מינוי השליחות, דעי"ז נעשה מעשה השליח לשם מצוה, ושוב לא אכפת לן במה שהמשלח חזר בו אח"כ, [אכן בזכר יצחק (ח"א סי' ה') צידד לא כן, דהכוונה תלויה במשלח לפי הוא מקיים המצוה ואינו תלוי במעשה המצוה עצמו, וז"ל; 'או שנאמר וכו' דלא בעי כונת העושה כי אם של המשלח, דדוקא בלשמה העיקר הוא בעושה הפעולה, משא"כ בדין הכוונה העיקר הוא במקיים המצוה, וכונת המשלח סגי' עכ"ל, ולפ"ז נראה דאם חזר בו המשלח לאחר מינוי השליח ואינו מכוין למצוה אינו יוצא יד"ח, והוא חידוש רב, וכן בספר דרך פקודיך (במצות מילה) נסתפק בזה אם הכוונה תלויה בשליח או במשלח (ולכן כתב דבמילה יכוונו האב והמוהל שניהם משום דהוי ספק על מי מוטלת הכוונה וספק דא' לחומרא), וענין זה תלוי ביסוד דין מצוות צ"כ ואכ"מ, ועי' בב"י (סי' תקפ"ט) שהביא ד' הראשונים דכוונת משמיע בתקיעת שופר נצרכת רק למ"ד מצוות צ"כ, ומשמע מזה דהכוונה תלויה בשליח].

אם יועיל כוונה הפכית של המשלח

אולם יש לדון דאף שאין חסר כאן כוונה למצוה מ"מ יועיל כוונת המשלח שלא לצאת יד"ח מדין כוונה הפכית, דכבר נודע מה שיסודו רבותינו דחלוק דין כוונה הפכית במצוות למ"ד מצוות אצ"כ מהעדר כוונה למ"ד מצוות צ"כ, דלמ"ד מצוות צ"כ הפי' דהכוונה היא חלק ממעשה המצוה, וכשעשה מצוה בלא כוונה אין כאן מעשה מצוה כלל, אבל למ"ד מצוות אצ"כ, היינו דמעשה בלא כוונה הוא מעשה מצוה שלם, והא דמהני כוונה הפכית שלא לצאת יד"ח אין הפי' דעי"ז כוונה הפכית מבטל מהמעשה שם מעשה מצוה, אלא הוא דין חדש, דאינו יוצא בע"כ יד"ח המצוה, ואין כאן חסרון במעשה המצוה אלא בקיום המצוה, ועפ"ז יישבו קושיית תוס' רבינו פרץ (עירובין צו:) והטורי אבן (ר"ה כה:) לענין איסור בל תוסיף מאי שנא למ"ד מצוות צ"כ דמבואר בגמ' שם דאם אינו מכוין למצוה אינו עובר בבל תוסיף, והיינו משום דבלא כוונה לא הוי מעשה מצוה, ואילו למ"ד מצוות אצ"כ מוכח בגמ' שם דעובר בבל תוסיף אפי' אם יש לו כוונה הפכית שלא לשם מצוה, וביארו ע"פ החילוק הנ"ל, דלענין בל תוסיף תלוי רק אם הוי מעשה מצוה (דהא קיום מצוה בלא"ה ליכא בזה), וכוונה הפכית אינה מבטלת מהמעשה שם מעשה מצוה, אלא הוא דין מסוים בקיום המצוה דאין קיום מצוה בע"כ של אדם, וכ"ה ל' התוס' והרא"ש (סוכה לו.) דאע"ג דאמרינן בסוף ראוהו ב"ד דמצוות אצ"כ כונה מ"מ בעל כרחו לא נפיק'. [כ"כ בקובץ שעורים ח"ב סי' ל"ג, חידושי רבי שלמה ענינים עמ' ח', חידושי ר' ראובן סוכה סי' ט', ושו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ט', וכבר קדמם בשו"ת בית שלמה אר"ח סי' ט"ו, אולם כתב ר' ראובן שם בדברי הרשב"ם המובאים בר"ן ר"ה כה. ורבינו יונה ברכות יד. מבואר לא כן, דטעם המ"ד דמצוות אצ"כ היינו משום דסתמא הוי לשם מצוה אבל אם מכוין להדיא שלא לשם מצוה לא הוי מעשה מצוה כמו בהעדר כוונה למ"ד מצוות צ"כ, וכ"כ באתון דאורייתא כלל כ"ג, ואכ"מ].

ועד"ז הובא בשם הגר"ש רוזובסקי זצ"ל שביאר ענין תנאי במצוות, דודאי מצד עצם המעשה מצוה לא שייך בזה דיני

תנאים, דרך בחלות של קנינים וכיו"ב נתחדש פרשת תנאים דהתנאי מבטל את חלות הדין, והא דשייך תנאי במצוות הוא משום היסוד הנ"ל דבע"כ לא נפיק, ולכן א"צ משפטי התנאים כי א"ז מצד פרשת תנאים של התורה אלא משום רצון על צד, כמו שאדם יכול לומר לחבירו שהוא נותן לו רשות להשתמש בחפץ שלו רק אם ירדו גשמים וא"צ בזה לפרשת תנאים, [קונטרס הערות בעניני פסח להגר"ר נחום נבנצל שליט"א, תשס"ו, וע"ש עוד כמה נפ"מ מכח יסוד זה].

ועפ"ז י"ל דכוונה הפכית תלויה במשלח ולא בשליח, כי א"ז דין במעשה המצוה אלא בקיום המצוה, דבע"כ לא נפיק, [וכ"כ מור"ח שליט"א בשערי זבולון חנוכה סי' כ"א, וכ"כ הגר"נ נבנצל שם, והוסיף עוד נפ"מ כגון בהשליך חמץ לאש וקודם שנשרף החמץ נתכוין שלא לקיים בזה מצות שריפת חמץ, דלהנ"ל י"ל דיועיל מדין כוונה הפכית אע"פ שכבר עשה המעשה, משום דבע"כ לא נפיק].

אם מועיל כוונה שלא לצאת יד"ח בנר חנוכה

[ג] אולם יש לדון דלא מהני כוונה הפכית בזה, דהנה מדברי כמה אחרונים משמע שנקטו דא"א לאדם לכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת בני ביתו, [כן משמע במשנ"ב סי' תרע"ה סק"ט בשם העולת שמואל שכתב דאשה שרוצה להדליק בברכה יכולה לברך רק מדין מ"ע שהז"ג, דלגבי האשה הדלקת מהדרין היא כמו מ"ע שהז"ג, ומשמע שאינה יכולה לכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת בני הבית, וכן משמע מדברי הגר"ז על הרמב"ם הל' חנוכה, וכן במשנ"ב סי' תרע"ז סקט"ז הביא ד' מהרש"ל ופר"ח דאכסנאי שאשתו מדלקת עליו בביתו אינו יכול לכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת אשתו, וכ"ז דלא כשו"ת רעק"א תנינא סי' י"ג שצייד בגדר הדלקת מהדרין דמכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת בעה"ב]. וצ"ב מ"ט אינו יכול לכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת בני ביתו מדין כוונה הפכית כמו בשאר המצוות.

אם נר חנוכה דומה למזוזה לענין דין מצוות צ"כ

ונראה לבאר עפ"מ שיסודו כמה אחרונים דמצוות שיעקורן התוצאה כו"ע מודו דאינן צריכות כוונה, (עי' מנ"ח מצוה א' אות כ"ט לענין מצות פריה ורביה, בית הלוי דרוש א' לענין מצות צדקה ובח"ג סי' נ"א לענין אכילת קדשים, אמרי בינה או"ח סי' י"ד לענין מצות יבום, קובץ שעורים כתובות אות ר"נ לענין מצות ציצית, מנחת שלמה סי' א' לענין מזוזה), ועפ"ז יש לדון דגם נר חנוכה א"צ כוונה לפ"ד האחרונים דא"צ דין שליחות בהדלקת נר חנוכה ע"י אחר, כי המצוה היא רק התוצאה שיודלק נר חנוכה בביתו, וד' כמה אחרונים דנר חנוכה אינו חובת גבא כי אם חובת הבית דכמו מזוזה דהמצוה שיהא מזוזה בפתח ונר חנוכה דלוק בבית, ובפנ"י שבת כא: כתב לחדש עפ"ז דאין בזה דין מצוה בו יותר מבשלוcho, ובשו"ת חכם צבי (תוספת חדשים סי' י"ג) שפת אמת (שבת כג:) ציץ הקודש (סוסי"י כ"ח) וזכרון שמואל (סי' י"ט סק"ד) חידשו עפ"ז דקטן יכול להדליק נר חנוכה, לפי שא"צ להוציא בזה את הגדול יד"ח אלא רק צריך שיודלק נר חנוכה בבית ע"י בר חיובא ע"ש, והאריך בזה בספר חדות השם (סי' מ"ז), והוסיף דאף דל' הברכה הוא 'להדליק' אינו מוכרח דהמצוה מוטלת עליו לעשות מעשה ההדלקה, ד"ל דל' הברכה הוא כן מחמת שבפועל מוטל עליו להדליק (אם לא הדליקו עבורו) וכע"ז כתב הגר"ז (סי' רס"ג קונ"א סק"ג) לענין הדלקת נר שבת ע"י עכו"ם דיכולה האשה לברך להדליק והכוונה שיהא נר דלוק או שצונו להדליק אם אינו דלוק ע"ש, ועפ"ז י"ל דה"נ א"צ כוונה במצות הדלקת נר חנוכה כמו במזוזה (להדעות דא"צ כוונה שם).

ומעתה י"ל עוד דאף כוונה הפכית לא מהני לבטל המצוות הללו, ובע"כ יצא יד"ח, דכיון דקיום המצוה הוא ממילא במה שיש מזוזה בפתחו, על כן לא תליא כלל בכוונתו, ומצאנו דוגמא לזה במצות אכילת מצה לדל' השו"ע א"צ כוונה לכ"ע הואיל ונהנה ונחלקו האחרונים אם מהני כוונה הפכית בזה, עי' משנ"ב (סי' תע"ה סק"ל), [ואפשר דתלוי בנידון הנ"ל אם הטעם דמהני כוונה הפכית הוא משום דמבטל מהמעשה שם מעשה מצוה או משום דבע"כ לא נפיק, ובמנחת שלמה (שם) כתב בניד"ד דודאי לא קיים המצוה אם יש לו כוונה הפכית].

ביאור ד' האחרונים דא"א לכּוּן שלא לצאת יד"ח בהדלקת בני ביתו

אך באמת ד' האחרונים הנ"ל (דא"א לכּוּן שלא לצאת יד"ח בהדלקת בני ביתו) יש לבאר באופ"א, דס"ל דנר איש וביתו שאני, כי הוא חיוב אחד של בני הבית ולכן אם אחד קיים חיובו נפטר כולם ממילא, [ועל שלמי תודה סי' ז' שהרחיב בזה], אך בניד"ד ששליח שאינו מבני ביתו מדליק עבורו, י"ל דמהני כוונה הפכית שלא יצא בזה יד"ח.

דעת הגריש"א זצ"ל בניד"ד

שוב ראיתי בספר פניני חנוכה (עמ' ק"ו) בשם הגריש"א זצ"ל דמי שעשה שליח להדליק בביתו ראוי שלא ידליק המשלח באכסניא שלו אלא רק יסמוך על הדלקת שלוחו, דאם הוא מקדים ומדליק קודם השליח הרי זה כמו ביטול השליחות, ורק כשמדליקים בני ביתו שייך להדר ולהדליק בעצמו באכסניא, עכ"ל. וכ"כ בספר ישא יוסף (ח"א סי' קמ"ז). ומבואר מדבריו שנקט דמשלח שמתכוין שלא לצאת יד"ח בהדלקת השליח מהני כוונתו. אולם יש להסתפק אם טעמו הוא משום דין ביטול שליחות (כל' הספר הנ"ל), או משום כוונה הפכית כמו שנתבאר.

הרב חיים הלפרט

אם מותר להשתמש בנר חנוכה בע"ש קודם חשיכה

ק"ל בסי' תרע"ג דכבתה אין זקוק לה, ואפי' כיבה בשוגג כ' הרשב"א ח"א תקל"ט דאין זקוק לה, ואף כשכיבה במזיד כ' הפמ"ג סק"ב דאפשר שאין זקוק לה [הובא בשעה"צ סקל"ב], אולם כתבו מרנן הגרש"א זצ"ל [מנח"ש תנינא ח"ב נ"ח] ויבלח"ט הגר"ח ק שליט"א [טעמא דקרא וישב] דכל שבשעת הדלקתו דעתו לכבות לא יצא יד"ח, ודימו כן להדליק במקום הרוח וכבתה דלא יצא כמבואר במ"ב סק"ה "ואם הדליקה במקום הרוח וכבתה זקוק לה לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מצוי דזה הוי כאלו לא נתן בה שמן כשעור", ואף המדליק ע"ד לכבות כלא נתן בה שמן כשיעור דמי [ואם לבסוף לא כיבה, בפשוטו יצא, דומיא דהדליק במקום רוח מצויה ולבסוף לא כבתה דנקטו הפוסקים דיצא יד"ח [הביאם בפסקי תשובות], דסו"ס הדלקתו קיימא, אולם המנח"ש כ' דאפשר שרק בכה"ג יצא, "דהרי איגלאי מילתא שלא עמדה להכבות מתחילה", אבל המדליק ע"ד לכבות דעמדה ע"י דעתו להכבות אפשר דחשבי' ליה כלא נתן שמן כשיעור].

ומקורם משבת כ"ג ע"ב נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, ואת"ל שאף המדליק ע"ד לכבות יצא [דומיא דכיבה במזיד], לימא ליה להדליק נ"ח ע"ד לכבותו ושוב ידליקו לנר שבת, וע"כ דאף את"ל דכיבה במזיד יצא, כשהדליק ע"ד לכבות לא יצא. ויש לדון בדבריהם בכמה אנפי.

א. שי' הט"ז [הובא במ"ב סק"ו] דכבתה בע"ש קודם שקיבל שבת זקוק לה, ולפ"ז קושיא מעיקרא ליתא, כיון דאף כשכבתה זקוק לה, וכ"ש כשהדליק ע"ד לכבות. ופשוט שראייתם היא לשי' התה"ד בסי' ק"ב והשו"ע בסי' תרע"ג ס"ב דפסקו שאף כבתה בע"ש קודם שקיבל שבת אין זקוק לה, דלפ"ז שפיר הוכיחו דהמדליק ע"ד לכבות מיגרע גרע, דאל"כ שידליק ע"ד לכבות.

ב. ואכתי יל"ד בקושייתם, דלכאורה אף כשיכבה הנ"ח, לא יוכל להשתמש בו לנר שבת משום שהוקצה למצותו כמבואר בסי' תרע"ח ס"ד.

ג. ונראה לבאר קושייתם בהקדם מה דיש להסתפק אם אמרי' הוקצה למצותו בנר שכבה בע"ש שהוא קודם קיום מצוה, ושורש הנידון בזה ע"פ מש"כ המ"ב סק"א דקודם שהודלק הנר לא

הוקצה למצותו משום דהזמנה לאו מילתא, וכוננתו למה שמצינו בברכות כ"ג דאזמניה לתיק של תפילין ולא צר ביה שרי ואף הכא רק כשהודלק הנר הוי כאזמניה וצר ביה. ויל"ד אם הא דהודלק הנר הוקצה למצותו תלוי בקיום המצוה דע"י שהודלק הותחלה המצוה, או דסגי במעשה המצוה דאף בהכי הוקצה למצותו ול"ח רק הזמנה, ונפק"מ לנד"ד אם בכבתה בע"ש הוקצה למצותו, דאי תליא במעשה מצוה, הוקצה למצותו, אבל אי תליא בקיום המצוה, אפשר שבע"ש לא הוקצה למצותו קודם שדלק בזמן הראוי לקיום המצוה, ואע"פ שאת המצוה מקיים בהדלקה ע"ד לכבות [לפי קושייתם], אפ"ה לא הוקצה למצותו, דההקצאה לא חלה ע"י מעשה המצוה אלא ע"י קיום המצוה, ושפיר הוכיחו דהמדליק ע"ד לכבות לא יצא יד"ח.

ד. אלא שאף דבר זה תליא במה דיש לדון בעיקר מצות הדלקת נ"ח בע"ש, האם קיום המצוה הוי רק בזמן הראוי [שקיעה או צה"כ], או שבע"ש שא"א להדליק בזמן הראוי, תיקנו חז"ל שזמן המצוה הוי קודם השקיעה, דהחת"ס בח"ו ס"ז כתב "דבשלמא נר חנוכה א"א לשמנה ימים בלי שבת וא"כ חשמונאי' שתקנו הדלקת חנוכה מעיקרא הכי תיקנו להיות זמן הדלקתו קודם לילה ושייך וציונו שהרי המתקנים כך ציוו מעיקרא", וכ"כ הבית הלוי עה"ת [חנוכה] "דס"ל דבשבת דמוכרח להדליקה מבעו"י הוא אז עיקר זמן ומקיים אז המצוה", ולפ"ז נמצא דבהדלקה בע"ש קודם השקיעה איכא קיום מצוה וממילא נדחית ראייתם, דמה שלא אמרו להדליק ע"ד לכבות הוא משום שבכה"ג הוקצה למצותו ולא יוכל להדליק ממנו נר שבת.

ה. אבל באמת בתה"ד בסי' ק"ב [שנפסק בשו"ע] מבואר להדיא דטעמא דכבתה אין זקוק לה אף בע"ש אינו משום שקיום המצוה בע"ש, אלא אע"פ שקיום המצוה בלילה, הכשר המצוה הוא בע"ש, וכ' התה"ד דציוו לברך אף על הכשר המצוה שעל ידו יהיה ממילא קיום המצוה, ודמי לזריקת חץ שיעשה את המצוה בזמן הראוי, ואע"פ שכשכבתה נמצא שהחץ לא פעל את המצוה, אפ"ה יצא יד"ח, [ואף החת"ס שם עמד בתו"ד שבתה"ד כ' שלא כדבריו], ונפק"מ בהך פלוג' אם צריך ליתן שמן כשיעור חצי שעה מהזמן הראוי כל יום, דלהחת"ס שקיום המצוה הוקדם, סגי בחצי שעה מזמן ההדלקה אף בע"ש, אבל להתה"ד בעי שיעור חצי שעה מצה"כ [ועי' ח"א כלל קנ"ד ס' ל"ה שהצריך לשים שמן לחצי שעה חצי מצה"כ, אלא שהוא פסק כהט"ז דבע"ש כבתה זקוק לה, ולהל"ל אף להתה"ד הוא כן].

ולפ"ז מבוארת קושייתם שידליק ע"ד לכבות, דכשיכבה קודם שקיבל שבת אכתי הוי קודם קיום המצוה ולא הוקצה למצותו, דינא דהוקצה למצותו בקיום המצוה תלי', דקודם קיום המצוה דמי לאזמניה ולא צר ביה.

ולפ"ז יל"ד בדבר חדש, דהנה ב' דינים נאמרו בנר חנוכה, הוקצה למצותו אחר שנכבה הנר בתוך זמנו כדאיתא בסי' תרע"ח, ודין נוסף אף בזמן שדולק הנר דאסור להשתמש לאורה כמבואר בסי' תרע"ג, ולפמ"ש"נ דהדלקה בע"ש קודם הזמן הראוי, לית ביום קיום מצוה, א"כ אפשר שבאותו זמן יהיה מותר להשתמש לאורה, דאכתי לית ביה שם נ"ח והוי רק זריקת חץ על הנ"ח של אח"כ כל' התה"ד דהוי רק הכשר מצוה.

אך אולי אין לדמות האיסור להשתמש לאורה לדין הוקצה למצותו, דהנה בעיקר דינא דאסור להשתמש לאורה כ' המ"ב סק"ח דנחלקו בו רש"י והר"ן, לרש"י האיסור "כדי שיהא נכר שהוא נר מצוה לפרסם הנס", ולהר"ן הטעם "כיון שע"י נס שנעשה במנורה תקנוה, עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל". ועי' בר"ן דמה"ט אסור אף תשמיש של מצוה "פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל", ועי' בבאר הגולה שכ' דזה טעם השי' בשו"ע שכל תשמיש אסור, ואולי טעמים אלו שייכים גם קודם קיום המצוה.

אלא שמצינו כמה ראשונים שכ' דהאיסור להשתמש לאורה הוא מדין הוקצה למצותו, בתוס' הרא"ש בשבת כ"ב ע"א כ' דלרב ור' יוחנן דסברי אסור להשתמש לאורה, אף כל מיני תשמיש בכלל

הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי להפנות לימין וכן בליל ג' כשייסיף עוד אחר סמוך לשני נרות הראשונות, יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה, ואח"כ יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה, נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס. עכ"ל והמשנ"ב הביא את שיטת הרש"ל והגר"א דתמיד יתחיל בנר הסמוך לפתח, והלבוש והט"ז דפליגי על השו"ע וס"ל דאופן קיום פניה לימין הוא דוקא במה שיתחיל בנר הימני ויפנה ממנו ולהלן לשמאלו, ונמצא דהם ג' שיטות.

וכתב המשנ"ב סק"ט כלפי מחלו' השו"ע והרש"ל דעבד כמר עבר ודעבד כמר עבד כיון דאין בידינו להכריע בהלכה זו, עכ"ד, וכ"כ הבה"ל דאין להכריע גם דלא כהלבוש והט"ז, [אלא דכל זה אינו לעיכובא] והנה נראה דאם אחד ירצה לחלק ההדלקה שלו שחצי מהנרות ידליקם בסדר הפונה מימין לשמאל על דרך הלבוש והט"ז שהעיקר מה שהתחיל בימינו, ושוב קפץ לנר השמאלי ביותר והדליק ממנו ולימין כשי' השו"ע לקיים בכך פניה לימין, והנראה דבדואי לא עביד שפיר כיון דסדר ההדלקה הוא קיום מצוה אחד של נר העיקר ונרות ההידור, ומאחר שכן קרינן ביה בדואי בהדלקה זו לא הדליק כסדר הראוי מדינא.

וביאור הדבר דעד כאן לא אמרינן דעבד כמר עבד אלא לענין דאין הכרעה כאחד מהשיטות ועל כן מה שיבחר מהשיטות עשה בזה כדן, אבל לקיים תרוויהו כאחד אי אפשר דהם תרתי דסתרי, ולכל שיטה מהשיטות הנ"ל הרי שהעושה להיפוך הוא הופך את הדין של 'פניה לימין' וכיון דהדלקה זו היא סדר הדלקה אחד על כל הנרות ואין הדלקה נפרדת בפני עצמה לכל נר אלא אדרבה צירוף הנרות הוא קיום דין הדלקתם, דזהו אופן הפרסומי ניסא בהוראת כל הנרות על תוספת הנס לפי המספר שבהם, וממילא נראה דאין לו לעשות תרתי דסתרי בתוך אותו סדר הדלקה וקרינן ביה דעל כרחק בסדר הדלקה זו הדליק שלא כסדר הראוי כיון דתפס בתרתי דסתרי של סדר השיטות.

וזהו הדין דמצינו במחלו' ר"י וחכמים דלר"י מתפלל מעריב מפלג המנחה ואילך דהוי כללילה, ואסיקנא דעבד כמר עביד, ומבואר בשו"ע סי' רל"ג דכל זה הוא דוקא שיכול לתפוס באיזה מן השיטות שהוא רוצה כיון דלא נאמרה בהו הכרעה, אבל לא שיעשה תרתי דסתרי, ועל כן ביום אחד אין יכול להתפלל מנחה לאחר פלג המנחה ואח"כ מעריב שהרי אם התפלל בו מנחה החזיק בו שהוא זמן של יום א"כ לדידיה אינו זמן של לילה ואינו יכול להתפלל בו מעריב, ורק בתרי ימים פסקינן התם דאם זהו שעת הדחק יכול לעשות ביום אחד כמ"ד דהוא יום וביום אחר כמ"ד שהוא לילה, [ובמאירי פ' תפילת השחר בסוגיא שם כתב דאין תרתי דסתרי משתי ימים, דהוי כב' שבילין].

[ב] והנראה לדון בזה, האם יכול הוא להדליק ביום אחד כסדר אחד כגון שעושה עפ"י השו"ע משמאל אל ימין ואילו ביום השני יעשה בסדר ההדלקה כשיטת הלבוש והט"ז שהוא מימין אל שמאל, והנידון הוא האם צריך הוא למינקט סדר אחד להדלקה של כל ימות החנוכה, ובאיזה מן הסדרים שתפס להדליק בו ביום השני שיש בו ב' נרות שוב לא ישנה בו בשאר הימים, או דילמא יכול הוא לשנות בו מיום אל יום וכמו דמבואר לגבי פלג המנחה לפי המאירי דיכול הוא לשנות מיום אל יום דאין נוגע הכרעה שביום אחד ליום אחר.

והנה יש לחלק מהנידון של פלג המנחה מיום אל יום דהתם כל יום הוא מצוה בפני עצמה, אבל הכא הוי מצוה אחת שנוגעת לכל ימי החנוכה וא"כ אין לנו לחלק בתוך מצוה אחת בין יום ליום, או דילמא דגם לגבי נר חנוכה יש לדון כל יום ויום כמצוה בפני עצמה דבכל יום חל עליו מצות הדלקה ופרסומי ניסא של אותו היום, וממילא הנידון של סדר ההדלקה בכל יום הוא נידון של כל יום בפני עצמו ואינו מחייב הכרעה אחת לכל הימים, וכמו שנראה ודאי דמשנה לשנה יכול לשנות ולהדליק בשנה אחת כסדר הזה ולשנה אחרת כסדר אחר.

ואין להביא ראיה מהא דאין יום אחד מעכב את חברו ואם לא הדליק יום אחד הרי הוא מדליק ביום השני ולכא' אם נימא דהוא סדר הדלקה אחד על כל הימים א"כ אם חיסר יום אחד מההדלקות היה לו להפסיד את המשך הדלקת שאר הימים ומעין

האיסור משום שטעם האיסור להשתמש לאורה דהוקצה למצותו [ודלא כרב אסי שאסר רק הרצאת מעות דס"ל דהאיסור אינו משום שהוקצה למצותו אלא משום ביזוי מצוה], וכע"ז כ' הרמב"ן במלחמות דאף לר' אסי כל תשמישין בכלל האיסור, אלא שתחילת האיסור הוא רק הרצאת מעות שהוא ביזוי מצוה, אלא דממילא אמרי' דמקצהו לכל "דכיון דאסור משום בזוי מצוה הקצהו מדעתו לגמרי ונאסר בכל תשמישין שבעולם שהרי הוקצה למצוה". ומעתה י"ל דלדבריהם שהאיסור להשתמש לאורה הוא משום שהוקצה למצותו, מאחר וחזינא דבע"ש קודם זמן קיום המצוה לא חלה הקצאה למצוה, אפשר שיהיה גם מותר להשתמש לאורה. אכן י"ל שלפי מה שהמ"ב פסק את טעמו של רש"י והר"ן ולא הזכיר השי' הנ"ל, א"כ דין אסור להשתמש לאורה הוא דין נפרד, ואין לנו מקור להתיר בע"ש קודם זמן קיום המצוה את האיסור להשתמש לאורה. אלא שמסברא י"ל דכמו דלית ביה שם נ"ח קודם קיום המצוה לענין הוקצה למצותו, ה"ה דל"ח נ"ח לענין האיסור להשתמש לאורה, ובפרט להר"ן שהאיסור משום דהוי כמנורה, ד"ל שקודם קיום המצוה דהוי רק הכשר מצוה, לית ביה שם 'מנורה' ושמא יהיה מותר להשתמש לאורה.

וביותר י"ל דלפי מה שכ' בספר אהל מועד [שער השבת דרך א] "יש נוהגין להדליק במ"ש בשיירי פתילות של שבת לברך על האור דהואיל ונעשית בהן מצוה אחת עושין בהן מצוה אחרת, ואע"פ שבשאלות מצריך לעשות מדורה משמן ופתילות שנשארו מנר חנוכה שאני התם שאסור להשתמש כלל לאורה". ומבואר שדימה בין ההוקצה למצותו לאיסור להשתמש לאורה, דהטעם שהוקצה למצותו משום שאסור להשתמש לאורה, ומה"ט מותר השמן אסור לכל תשמיש כדן הנר בעודו דולק, וכע"ז כ' השאלת יעב"ץ ח"א סי' ד' שהתיר לדינא את מותר השמן למצוה אחרת, דא"א שיהיה מותר השמן חמור יותר משמן קיים שלהרבה ראשו' מותר לעשות בו מצוה אחרת כמבואר בשו"ע, וכ' דאדרבה טפי עדיף להשתמש בו למצוה אחרת דכיון דאיתעביד ביה חדא מצוה ליעבד ביה מצוה אחרית, ובשו"ת משנה שכיר או"ח סי' קט"ו כ' על דבריו "ומה שצידד להדליק למצוה אחרת מטעם דהואיל דאיתעביד בה מצוה חדא יתעביד בה מצוה אחרית, כבר כתב המהר"ל גבי הושענות דמצניעין אותם לתנור של מצות מצוה הואיל ואיתעביד בהו חדא מצוה, שכתב דאין לאסור מטעם מוקצה, משום דלא הוקצו אלא ליומן, עי"ש, משמע דהיכא דנאסר מטעם מוקצה לא אמרינן כן, וא"כ הכא דנאסרו מטעם מוקצה ממילא אסורין למצוה אחרת, ובזה יתיישבו כל תמיהותיו של רבינו היעב"ץ, ודו"ק". אך באהל מועד המובא לעיל מבואר שאיסור להשתמש לאורה והוקצה למצותו לאחר שכבה השמן חד דינא הוא, וכמו דאסור להשתמש לאורה הוא לכל תשמיש, אף הוקצה למצותו הוא לכל תשמיש.

ובבאור דברי האהל מועד י"ל ע"פ הר"ן דטעם האיסור להשתמש לאורה משום דהוי כמנורה דלהכי אף תשמישי מצוה אסורים, אשר לפ"ז שפיר כתב דאף איסור מותר השמן דאסור משום שהוקצה למצותו תליא בגדרים של 'מנורה', דההקצאה למצוה אוסרתו לפי גדר איסורו בזמן שקיים דומיא דמנורה, ולהכי כל תשמיש אסור אף כשכבו הנרות.

ומעתה י"ל דכמו שמצינו באהל מועד דמשוין את דיני איסור שימוש בנר והוקצה למצותו, ה"ה דיש להשוות בנד"ד, דכמו שלענין הוקצה למצותו אין לנ"ח שכבה בע"ש שם נ"ח כיון דהוי רק הכשר מצוה, אף לענין האיסור להשתמש לאורה, לית ביה שם נ"ח כיון דהוי רק הכשר מצוה, וצ"ע לדינא.

הרב אליסף פרלמן

לשנות סדר ההדלקה מיום ליום

[א] כתב השו"ע סי' תרע"ו ס"ה יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימני, ובליל ב' כשייסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על

אמנם כל מאי דאמרן הוא רק באנו לדון בחומר של תרתי דסתרי המבואר בדין המתפלל מנחה ומעריב לאחר פלג באותו היום, דאין להתיר אפי' בשעת הדחק, כמבואר משנ"ב רל"ג ס"ק יא' אבל לפי מאי דמבואר במשנ"ב שם סק"ו דגם מיום אל יום אין לשנות ואם דרכו להתפלל מנחה לאחר פלג אין לו להתפלל ליום אחר מעריב באותו הזמן, אם אינו שעת הדחק, ומבואר דיש לו למינקט מהלך אחד בכל הימים, ולכא' הכי נמי בנידון דידן דיש לו למינקט מהלך אחד בכל הימים ואין לשנות מיום אל יום דבודאי השייכות בין הדלקה להדלקה מיום אל יום היא יותר מאשר שייכות תפילה מיום אחד אל משנה וממילא הוי כתרתי דסתרי לשנות בזה.

וקצת אפשר לחלק דהתם דהוא נידון שתליא בדין הימים הרי כל הימים שוים, ועל כן בעיקר הנידון הוא נחשב כנידון אחד על כל הימים, אבל כאן הוא דבר התלוי בעשיית מעשה ובכל מעשה יכול הוא לדון כפי שהוא ולא תליא מעשה במעשה, אך גם כאן אפשר שהוא התייחסות אחת להלכה עצמה של פניה לימין אם אופן קיום ההלכה הוא בהתחלה מימין, או אופן הקיום הוא משמאל אל ימין, וממילא הוא נידון אחד לכל המקומות.

[ה] והנראה להביא עוד נפק"מ בנדון זה אי הוי כל הימים כמו המשך הדלקה אחת והוא בהא דמבואר בשו"ע סי' תרעד' ס"ב יש מי שאומר שגם של בהכ"נ ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם ומותר להדליק זה מזה. עכ"ל והיא שיטת הטור בשם ספר התרומה, וכתב המשנ"ב ס"ק ט' וז"ל עיין בביאור הגר"א שכתב דלדיעה ראשונה לעיל בסימן תרע"ג ס"א דאפילו תשמיש קדושה אסור להשתמש לנר חנוכה וכתבו הטעם שאינו דומה להא דק"ל דמדליקין מנר לנר דהתם כולו נרות חדא מצוה היא משא"כ ללמוד הוא מצוה אחרת ונראות כמבטלות זו את זו גם בעניינינו אסור ועיין בספר חמד משה דדעתו ג"כ דאין להדליק שאר נרות מנר חנוכה ע"ש. עכ"ל [והרמ"א כתב שם ס"א דנהגו גם בנ"ח עצמם לא להדליק נר מנר, אך זהו רק מנר עיקר לנר הידור ולא מנר עיקר לנר עיקר, כמבואר משנ"ב שם סק"ו].

והנראה לדון לפי שי' התרומה הנ"ל ולפי שי' הגר"א בזה דרך בנ"ח הקילו, מה יהא באחד שאחר שהדליק נר חנוכה ונזכר שאין לו יותר אש להדליק למחר נרות חנוכה אם לא שידליק עכשו נר גדול מאד מהנרות חנוכה ויש בידו לשומרו במקום סגור עד למחר וממנו ידליק לנרות חנוכה למחר ולפי המקילים בס"א שם להדליק נר חול מנר חנוכה ע"מ להדליק נר אחר [אמנם עיי"ש משנ"ב ס"ק ד' דמשמע דגם הם דהקילו זהו משום דמדליק לאתרו לנר חנוכה האחר, עכ"ד, ויל"ע אם זהו בדוקא].

והצד להחמיר בזה הוא, משום דיש לומר דעד כאן לא התירו בנר חנוכה עצמו אלא באותו הדלקה של אותו היום אבל הדלקה מיום אל יום הוי כמעשה מצוה אחר, ויש להחמיר בזה כשם שאין מדליקין נר שבת מנר חנוכה, או דלמא כיון דהכל הוא הדלקת נר חנוכה שפיר יכול להדליק נר מנר ואפשר דיש לתלות דבר זה בנידון דלעיל דאם נחשב הכל כהמשך מעשה הדלקה של יום שעבר א"כ י"ל דהוי כמצוה אחת, משא"כ אם הם הדלקות נפרדות, ונראה דלפי מאי דאמרן לעיל דהם המשך הדלקה שפיר מהני לענין זה, ואפשר עוד לומר דגם אם אין זה המשך, אבל סגי בהא דהכל הוא מצות הדלקת נר חנוכה בשביל להתיר, ולצד זה הרי שגם אם היה ציור שהנידון הוא הדלקה משנה לשנה מנר חנוכה לנר חנוכה היה מותר, דהכל הוא שם מצוה אחת, ויל"ע.

הרב זאב פראנק

הידור מצוה שלו וקיום מצוה דחבירו

חפץ להשתתף בהדלקת שכנו בפתח הבנין

מעשה בראובן שמנהגו להדליק נר חנוכה בפתח חדר המדרגות בכניסה לבנין, ופנה אליו שכנו הנוהג להדליק בחלון בבקשה שיזכה לו ראוּבן חלק בשמן שבנר ע"י השתתפות בפרוטה כדי

מה דמצינו לשיטה אחת בספירת העומר דאם הפסיד מנין יום אחד שוב מפסיד גם את המשך מנין הימים, אכן נראה דודאי לענין זה לא תליא יום אחד בשני לעיכובא, משום דהמצוה המוטלת עליו היא לקיים את הפרסומי ניסא בכל אופן גם אם חיסר ממנו פעם אחת, אבל הא מיהת דהקיום כצורתו הוא באופן של המשך אחד ולא כל יום בנפרד.

ולכא' יש להביא ראייה מהא דמברכים ברכת שהחיינו פעם אחת ביום הראשון ואי נימא דכל יום הוא מצוה בפני עצמה מדוע לא יברך בכל יום שהחיינו על מצות אותו היום, אכן זה אינו ראייה, דלעולם י"ל דהוא מצוה אחת על כל השמונה ימים של פרסומי ניסא, אבל בפועל הקיום של הפרסומי ניסא הוא מתחלק בכל יום עם אופן הקיום שלו, ויכול לשנות באופני הקיום מיום אל יום ואין תליא הדלקה זו בהדלקה של יום הקודם.

[ג] ולכא' יש להביא ראייה דהו סדר אחד של הדלקה ולא הוי כל יום בפני עצמו, שהרי מבואר בשו"ע דלעיל דהיכן שהדליק ביום הראשון את הנר זהו מקומו של נר העיקרי לכל הימים וכל נר אחר שהוסיף לאחריו נחשב שהנר השני הוא הנר של התוספת וההידור, ולכא' אם נימא דכל יום הוא סדר הדלקה בפני עצמה א"כ צריך הוא שיקבע בכל יום מהו סדר ההדלקה שלו והיכן הוא נר העיקר והיכן הוא נר ההידור ומהו דאמרינן דזה נקבע לפי הדלקה של יום הקודם ולכא' נראה מזאת דכל הימים הם סדר הדלקה אחת דהולך ומוסיף בכל יום אחד על השני, ועל כן קובע יום אחד על השני ומכריע כלפיו את מקום נר העיקר, ולפי"ז נראה דהכא נמי דגם בסדר מעשה הדלקה אין לו לשנות מיום אל יום כיון דהוא סדר אחד שמוסיף והולך מיום אל יום ולא הוי כל יום בפני עצמו.

וכן נראה ראייה לדין זה דהנה כתב הרמ"א תרע"ב ב' דאם חיסר הדלקה של יום אחד ימשיך להדליק בשאר הלילות כמו שאר בני אדם, וביאר שם המשנ"ב כגון שחיסר את היום הראשון לא אמרינן דמכאן ואילך ידליק ביום השני נר אחד וביום השלישי ב' נרות, אלא ידליק ביום השני ב' נרות כשאר אדם, עכ"ד. ולכא' קשה מאי ס"ד שידליק ביום השני נר אחד והרי יום זה הוא יום השני של מועד החנוכה ופרסומי ניסא שלו הוא של ב' נרות, ועל כרחק הביאור דמאחר דהדלקה של כל יום היא המשך המעשה הדלקה של היום הקודם ואינו דבר נפרד על כן ס"ד שצריך את ההוראה של תוספת הנס ביחס למעשה הדלקה שלו וכיון דבמעשה הדלקה שלו חסר הדלקת יום אחד לא שייך להמשיך בהדלקה שהיא מעבר להדלקה זו, ולמדנו מכאן דכל הדלקה היא המשך ממש של הדלקה הקודמת ולפי"ז לכא' אין לו לשנות בסדר ההדלקה מיום אל יום.

וגם לפי המסקנא וההלכה דאמרינן דשפיר ידליק ביום השני ב' נרות ואע"ג שדילג על היום הראשון י"ל דהביאור הוא דדין ההדלקה של מנין הנרות בכל יום נקבע לפי הפרסומי ניסא של עיקר היום ולא לפי מה שהוא כבר פרסם בהדלקתו ועל כן ראוי היום השני לפרסם בו הנס שהוא גדול מהיום הראשון, אבל הא מיהת נראה דאין כאן חזרה ממה שמוכח מהס"ד דכל הדלקה היא המשך של ההדלקה הקודמת לה ביום שלפניו, וממילא י"ל דיש לו לקיים את ההדלקות כולם בסדר אחד של הדלקה ואם מדליק בסדר אחר בכל יום הרי זה כתרתי דסתרי דממה נפשך לא הדליק את סדר הדלקות נר חנוכה באותו המועד בסדר הנכון, ובדומה למשנה ביום אחד עצמו בסדר הדלקת הנרות שבו.

[ד] אך שוב נראה דאין ראייה מכל אלו הדינים משום ד"ל דאפי' אם סדר ההדלקה הוא סדר אחד של המשך מיום אל יום מכל מקום בודאי כל יום המעשה הדלקה הוא מעשה הדלקה לכשעצמו ואינו אותו מעשה הדלקה של יום עבר, ועל כן הנידון ששייך לגבי סדר ההדלקה הוא תלוי במעשה הדלקה הזה ואין משנה מה שהוא המשך של הדלקה אחרת אבל הוא המשך של צירוף שתי מעשי הדלקות ולא המשך של אותו מעשה הדלקה, ועל כן שכ'מעשה הדלקה' הוא מעשה בפני עצמו הרי הסדר הדלקה שלו נקבע כלפיו כמות שהוא ובלי יחס לאיך עשה את ההדלקה הקודמת, וממילא דיכול לעשות ביום אחד כסדר הדלקה אחת וביום השני להיפוך ואין זה כתרתי דסתרי.

ואין בזה חידוש לומר דאיכא מאן דפליג על דין הבית יעקב, שכבר חלק עליו להדיא באליה רבה (תרי"ח אות י"ב), וכתב דאף ביחיד הדר בכפר שאין לו אתרוג ראוי שיתן לו אתרוג שלו והוא יברך על אחר, כל שאותו יחיד לא פשע במה שאין לו אתרוג, והר"ד בשערי תשובה (סק"ב).

ומעתה בנידון דנן, למאי דקי"ל במ"ב דקיום מצוה המחוייבת של חבירו עדיף על הידור מצוה שלו, שפיר יקנה ראובן לשמעון חלק בנרו, כדי שיוכל לצאת בהדלקתו [להך גיסא שכאן הוא מקום ההדלקה], ולא יחוש על מה שלא יהא קיום המצוה בממון שלו לגמרי.

בנר חנוכה אין חסרון בהשתתפות אחר

ויש להוסיף, דגם לדעת הבית יעקב הוא כן, דבמצות נר חנוכה אין חסרון במה שיש לאחר שותפות וחלק בשמן, וראיה לזה מהא דקי"ל באכסנאי שמשותף בפרוטה בהדלקת בעל הבית, ולא מצינו לאחד מן הפוסקים שיכתוב דיש בזה חסרון מצד בעל הבית שאינו מקיים בכה"ג מצות ההדלקה בממונו לחוד כי אם בשל שותפות, ויהא ראוי לו שידליק האכסנאי נר בפנ"ע, וע"כ שבשמן שבנר חנוכה ליכא מעלה בקיום המצוה בממונו.

ואולי מטעם דההידור בעשיית המצוה בממונו אינו אלא בחפץ שבו מתקיימת המצוה (ולפי זה אינו ענין להמבואר בפסחים ד' ע"ב גבי בדיקת חמץ באתרא דיהבי אגרא ובדקו, דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה, והתם הא ממוניה אינו אלא שכר הבדיקה ולא חפצא דמצוה), ובנר חנוכה החפצא דמצוה הוא השלהבת לחוד, ואילו השמן והפתילה הכשר בעלמא ניהו, ולא דמו לחוטי ציצית ואתרוג ותפילין [דאיירי בהו בתשובת הבית יעקב] שהם החפצא דמצוה עצמו.

הקנאת הלולב לקטן לאחר שיצא בו הגדול

ובענין זה יש להעיר ע"ד הבית יעקב גבי אתרוג [שאין לו ליתן אתרוג שלו לחבירו שאין לו אתרוג, אע"פ שיוכל לקיים המצוה באתרוג הקהל, כדי שיעשה המצוה בממונו] מסוגיא דסוכה מ"ו ע"ב דלא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא, מאי טעמא דינוקא מיקנא קני אקנווי לא מקני ואישתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו, ופירש"י בד"ה לא ליקני, דהיינו עד שלא יצא בו הוא. הרי דלאחר שיצא בו הגדול שפיר יכול להקנות לולבו לקטן, ואילו לדעת הבית יעקב הוה לן למימר דלעולם לא יקנה כדי שיוכל לקיים מצוה הנטילה למחרת בלולב שלו, דאע"פ דבשאר ימי החג לא בעינן 'לכם', מ"מ תיפול מצד מעלת כל המצוות, שיהא החפצא דמצוה ממונו שלו, ועכ"פ בקטן שלא הגיע לפעוטות דאינו יכול להקנות אפילו מדרבנן, נימא דלעולם לא יקנה לו.

ואין לומר דשאני התם שמחוייב בחינוך בנו למצוה הנטילה, ובי"ט ראשון צריך להקנות לו משום 'לכם', ואין לו למנוע עצמו מלהקנות לו הלולב בשביל מעלת עשיית מצוה שלו בממונו, וחייב חינוך בנו עדיף טפי מחיוב הערבות דידיה על שאר כל ישראל מדין כל ישראל ערבין זה בזה, [כדאשכחן שחייב לקנות לולב לבנו שהגיע לחינוך, ואילו לחבירו לא מצינו שחייב להוציא ממון כדי שיהא לו לולב]. זה אינו, שהרי קטן שלא הגיע לפעוטות לא הגיע לחינוך כמבואר בשער הציון (תרי"ז סק"א) בשם ה"ט דהא דמברך על הלולב היינו שלא מצד החיוב לחנוכה, אלא אם ירצה לעשות כן, ואפ"ה לאחר שיצא בו הגדול יד"ח משמע דשפיר יכול להקנות לו, ולא איכפת לן כלל במה שמכאן ואילך יהא הלולב של בנו, ויעשה המצוה שלא בממונו, וצ"ע.

מסקנא דמילתא

דעת הבית יעקב דמעלת עשיית המצוה בממונו עדיפה אפילו על מצוה המחוייבת של חבירו. אך לכא' לא קי"ל כוותיה אלא במצוה שאינה מחוייבת כטלית, אולם במצוה שחבירו מחוייב בה כאתרוג, מצוה דחברו עדיפה על מעלת מצוה דידיה. ובשמן דנר חנוכה, לכ"ע אין מעלה שיהא כולו שלו.

לצאת יד"ח גם לד' הסוברים שמקום ההדלקה בפתח הבנין. ויש לברר אם יש בזה איזה חסרון בקיום המצוה של ראובן אם שמעון יהא שותף בנרו ויוצא בו ידי חובתו.

מעלת קיום מצוה בממונו עדיפה על מצות חבירו

ויש להקדים בזה מש"כ בבה"ל (י"ד ס"ד) בשם תשובת בית יעקב (סי' קי"ד, נדפס בשנת תנ"ו, בן דורו של הש"ך) במי שדר בכפר ואין לו טלית של מצוה וביקש מחבירו שדר בעיר שישאלנו טליתו והוא יוכל לשאול טלית אחרת מקרובו שיש לו שתי טליתות, ומסיק שם שאין צריך ליתן טליתו לאחר, וטעמו לפי שיש מעלה במצוה לעשותה בממון שלו, ואינו נכון ליתנו לאחר אם עי"ז לא יעשה המצוה בשלו.

ובבה"ל כתב לעיין בתו"ד הבית יעקב, ושם כתב חידוש גדול יותר, דכוותה במי שדר בכפר ואין לו אתרוג למצוה וביקש מחבירו הדר בעיר שיש לו אתרוג שלו ויש בעירו גם אתרוג של הקהל, שיתן לו האתרוג שלו והוא יצא באתרוג הקהל, וכתב שאינו מחויב ליתן אתרוגו לבן כפר, מהאי טעמא דמצוה שיעשה המצוה בממונו.

אלא דהנה כתב המ"ב (תרי"ח סקמ"ב) דאדם שיש לו אתרוג מיוחד ובעיר אחרת אין להם כלל, מוטב שישלחנו לשם והוא יברך על של קהל, וציין למג"א (סקי"ב) בשם מטה משה. וכבר אייתי לה בבית יעקב גופיה, ונחית לפלוגי בין מצוה דיחיד לשל רבים, שאם רבים הם אותם שאין להם אתרוג, מצוה דרבים שאני, ויתן להם אתרוג שלו אע"פ שיצטרך הוא לקיים המצוה שלא בממונו שלו. ובהא נמי לא שרי אלא מחמת שגם אתרוג הקהל יש לו חלק בו, ויעשה המצוה בממון שיש לו לכה"פ חלק בו, הא בכגון שאין לו חלק באתרוג האחר, לא יתן אתרוג שלו אפילו לרבים הצריכים לו.

והשתא בנידון דנן נמי יש לדון דשמא יש חסרון במה שישתתף שמעון בנר של ראובן, דהו"ל כאתרוג הקהל, שאינו שלו לגמרי, והרי זה כמבואר בבית יעקב שלא יתן אתרוג שלו לאחרים על מנת לצאת באתרוג הקהל אם לא במקום מצוה דרבים.

תפילה בבית הכנסת או בבית האבל

ולכא' נפקא מינה נמי לדבר המצוי, שמבקשים מהבאים להתפלל בביהכ"נ להשלים מנין בבית האבל רח"ל, ולאור דברי הבית יעקב יש לדון דשמא רשאי וראוי לסרב ולהישאר להתפלל בביהכ"נ, דכמה מעלות טובות למקום עלינו, רוב עם ותפילה בביהכ"נ וקביעות מקום, והידור מצוה שלו עדיף מתפילה בציבור של חבירו האבל. וגם היכא שבבית האבל ישנם כמה אבלים, די"ל דחשיבא מצוה דרבים, מ"מ הרי מבואר בדברי הבית יעקב דאפילו במקום מצוה דרבים לא שרינן אלא באתרוג הקהל דמקיימא ביה מעלת קיום המצוה בממונו במקצת, הא לאו הכי לא.

לחלק בין מצוה המחוייבת למצוה קיומית

איברא, דלכא' יש ללמוד מדברי הפוסקים בהלכות חנוכה גופייהו דלא קי"ל כתשובת הבית יעקב, והוא ממש"כ המ"ב (תרי"א סק"ו) דאם יש לו שמן בצמצום על כל השמונה ימים ולחבירו אין לו כלום, מוטב שידליק בכל לילה אחד ויתן גם לחבירו, דהא מדינא אין צריך אלא אחד, ע"כ, ומקור הדין במג"א (סק"א), הא קמן שקיום מצוה של חבירו עדיף על הידור מצוה שלו, ואם כך הוא במקום הידור דמהדרין מן המהדרין המפורש בש"ס, כל שכן במקום מעלת קיום המצוה בשלו שלא נזכרה להדיא בש"ס, רק חידשו הבית יעקב מכח דברי הדרכי משה יעו"י"ש.

ואע"פ שהבה"ל העתיק לדין הבית יעקב לענין טלית דמצוה וכנ"ל, שאני התם שאין כאן ביטול עשה במה שחבירו אינו לובש טלית דמצוה, ובהא הוא דמודינן לסברת הבית יעקב שהידור מצוה שלו עדיף מקיום מצוה של חבירו, אבל גבי מצוה המחוייבת כאתרוג ונר חנוכה קי"ל כמש"כ המג"א שיוותר על הידור מצוה עצמו כדי שלא יתבטל חבירו ממצוה שמחוייב בה.

מהנחש הקדמוני ועד הנחש שבעקבות משיח

האסון הגדול ביותר שידע המין האנושי. האסון שהיה אבי כל האסונות, התרחש ביום הששי לבריאת העולם. המקום - גן עדן, המשתתפים - כל בני המין האנושי דאז - אדם וחוה, השושבין הראשי לגרימת האסון הזה היה הנחש.

אמר הבני יששכר (מאמר ד' אות מ"ח לחודש כסליו) שיון נמשלה לנחש

בשלב האחרון של המסע הארוך של מין האדם שבמרכזו עומד העם היהודי עליו נאמר "אתם קרויים אדם" תהיה שוב בעיה עם הנחש.

כתוב ב"קהילת יעקב" (לרבי יעקב צבי יאליש בעל "מלוא הרועים") שלקראת הסוף תהיה לנו בעיה עם "נחש" שהוא ראשי תיבות נחש חמור שור שהם יון ישמעאל ואדום. (אשר לומר גם נמר חמור שור שהרי יון נמשלו גם לנמר).

אמר רבנו יצחק אברבנאל שכיום המוסלמים הם ישמעאל והנוצרים הם אדום וכן כתב רבנו יוסף אלבו בספר העיקרים.

בפרשת תולדות נאמר: "וירא עשיו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל על נשיו לו לאשה" ואמר האור החיים שהסיבה לנישואין אלה היתה כי עשיו חשש שהברכות של אביו ("על חרבך תחיה") לא יחולו על ילדיו ונשותיו המרגיזות ולכן כרת ברית עם ישמעאל בתקווה שהשותפות הזו תישא פרות והברכות יחולו על התוצאות של שותפות זו לדבר עבירה. ואכן משנכרתה ברית בין עשיו לישמעאל החלה החרב המכוונת כלפי יהודים, להיות נחלתם של ישמעאל.

השותפות הזו יצאה לפועל בזמן מלחמת העולם השנייה עת כרת היטלר ברית עם חאג' אמין אל חוסייני המופתי של ירושלים, מגדולי שונאי ישראל.

על השותפות הזאת אנו מתפללים בסליחות "כלה שעיר וחותנו ועלו לציון מושיעים"

אכן, בתקופה זו של עקבות משיח אנו עדים לפורעניות הנוראות הנובעות מהצרוף של השור והחמור הנאבקים בנו בכל כח זעמם.

והיכן האות נ' של הנחש, היכן הנמר? מה מקומה של יון בתמונת המצב העדכנית הזאת?.

תרבות יון היא המקבילה לארס של הנחש כמו שהנחש פיתה את האדם לאכול מעץ הדעת כך גם יון פיתתה את היהודים לאכול מ"עץ הדעת" שלה והציפה את תרבותה אל תוך העם היהודי. וכמו אצל הנחש הקדמוני היתה הטלת הארס כרוכה בהתחברות אל האשה (חז"ל הגדירו זאת במילים "הטיל בה זוהמה") וכמו כן גזרו היוונים את הגזרה האיומה והמכוערת "תיבעל להגמון תחילה".

נאמר שגלות יון נמשלה לחושך וגלות אדום לתהום ונאמר "חושך על פני תהום" על פניה של מלכות התהום יעטו את מלכות החושך כמסכה וכסות עינים כדי להסתיר את מהותם ההרסנית.

הכח של אדום הוא רציחה והרס. הכח של יון הוא תרבות ופיתוי. הגמרא במסכת מגילה אומרת שגרמניה היא אדום (מגילה דף ו' ועי"ש בהגהות היעב"ץ) ובמקום אחר נאמר שגרמניה שייכת ליפת ושניהם אמת שכן מלמעלה רואים את התרבות היונית (ונאמר "מבני יפת גומר ויון ותוגרמה ואשכנז") וכשמסירים את המסכה מבצבץ מתחתיה כח הרציחה של אדום ויוצא.

האות נ' של נחש מבטאת אפוא את חכמת יון. האות נ' הכפופה (להבדיל מן' סופית הזקופה המבטאת את שער החמישים בקדושה) מבטאת את שער החמישים בטומאה ולכן אין באלפא ביתא של אשרי יושבי ביתך אות נ' בתחילת פסוק, כי זו מבטאת נפילה סופית. זו הסיבה שהאות הזו עצמה מופיעה בראשו של הנחש וכן בראשו של הנמר ושניהם מבטאים את יון שהיא שער החמישים דטומאה (בחינת "חכמה", שחלק מהמקובלים אומרים שהיא שער החמישים, גר"א על תיקוה"ז תיקון י"א מתיקונים אחרונים, פרי צדיק על וילך ושבת שובה אות י').

המן שרצה לתלות את מרדכי על עץ גבוה חמישים אמה, גם הוא רצה להגיע לשער החמישים. והרי המן לא שייך ליון אלא לעמלק?

ויש להוסיף את דברי האר"י הקדוש שאומר שבשעה שהשור והחמור נפגשים מהפנימיות שלהם יוצא כלב. שהאותיות הפנימיות של חמור והאות הפנימי של שור הן מ"ו + ו' שביחד הן נ"ב שהיא הגימטריא של כלב. וכלב מבטא את קליפת עמלק (מגלה עמוקות)

תכונתו של עמלק היא התאבדות - שיא ההרס שמגיע עד כדי הרס עצמי שכך מצאנו בתורה בפעם הראשונה שהופיע עמלק להילחם, בפרשת בשלח, המשילו חז"ל את המעשה לאמבטי רותחת שבא אחד וקפץ לאמבטי על מנת לקררה אף שידע שיישרף. כך עמלק היה מוכן למות כדי להזיק לעם ישראל. ובפעם השניה שמופיע עמלק, במלחמתו עם המעפילים כפי שמתואר בפרשת שלח. מופיע הוא כמתאבד, שמשה רבנו מתאר מלחמה זו בספר דברים (א' מב-מד) במילים אלו: "ויכו אתכם כאשר תעשינה הדבורים" וברש"י - מה דבורה מכה ומתה כך גם הם הכו ומתו.

ואומר המנחת שי ששלש פעמים במסורה כתובה המילה דבורים בכתיב חסר (ללא ו') במלחמת עמלק עם המעפילים. אצל גדול ההורגים תוך כדי התאבדות - שמשון, ובתהילים קי"ח שם נאמר "סבוני כדברים דועכו כאש קוצים בשם ה' כי אמילם" הגר"א אומר שפרק זה מדבר על מלחמת גוג ומגוג. כלומר - יחזרו הדבורים ויחזרו המתאבדים.

כיון שעמלק מתגלה מפנימיותם המשותפת של השור והחמור ועל פניהם הנחש-נמר, יון, וליון יש חכמה שהיא נ' בטומאה הרי גם לעמלק יש קשר לנ' זו ועל כן המן מנסה לתלות את מרדכי על עץ גבוה חמישים אמה.

ואכן כך קרה בדורנו. שהשור והחמור - עשיו וישמעאל התקשרו זה לזה. ומחד לקחו את תרבות יון ככסות עינים להסתיר את פניהם האמיתיות ומאידך יצאו מתוכם המתאבדים המוכנים להרוס הכל אפילו במחיר הרס עצמם. (כפי שהרחבנו בספרנו "גלות ישמעאל - שורשי הבעיה ודרכי תגובה")

{ אז נדברו }

פרשת מקץ תשפ"ב | גליון ברובו משוחזר

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון
בשירות פקס באמצעות
שיחת טלפון:

☎ 0795319191

רוצה שעוד אנשים יקראו,
כמוך, את העלון?

קדימה!

זה זמן להצטרף לשותפות
בה"ק להחזקת העלון..

ותהפוך שותף קבוע
בזכויות החזקת העלון!

להשתתפות בהוצאות

הגליון

בנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799 854321

בדואר: מולק, גאולה 15

חיפה

תודה מראש!!!

ההומלסים המודרניים של שנת 2022..

כולנו יודעים כבר מהגן שהיוונים הרשעים גזרו על עם ישראל שלוש גזירות... חודש! מילה! שבת!!! את זה כולנו יודעים... אבל יש עוד גזירה שהיוונים גזרו שאותה כמעט אף אחד לא יודע... והיא לא מוזכרת במדרשים. הראשון שמזכיר את הגזירה הזו הוא הרמב"ם באגרת השמד וזה לשונו

יודע הוא כמו כן מה שקרה לישראל במלכות יון הרשעה מגזרת קשות ורעות, ומכללן היה שלא יסגור אדם את פתח ביתו, כדי שלא יתיחד להתעסק בשום מצוה, כתוב כאן דבר מפליא מאוד!!!!!! שהיה אסור לסגור את הדלת..

מה הפשט בזה??? איך יכול להיות שהייתה כזו גזירה?? זה הרי מינימום של זכויות אנוש... דלת של בית זה הצורך ההומניטרי הבסיסי ביותר?? מה יש? קצת פרטיות... חוץ מזה... יש לי בבית כל מיני דברים יקרי ערך ואני רוצה לשמור אותם... מה... אסור לי לנעול את הדלת בלילה???

אינני יודע!!!! אבל מאוד הגיוני... שאם הרמב"ם אומר שהייתה כזו גזירה שלא לסגור את דלת הבית... והרי אין שום מקור שהייתה באמת כזו גזירה רשמית... הרי מאוד הגיוני להסביר שהרמב"ם התכוין למשהו קצת יותר פנימי... הרמב"ם אומר במילים אחרות:

היוונים דאגו שהדלת של הבית של היהודי לא תסגור!!!! לא... הם לא עקרו דלתות בשרירותיות... הם לא מנעו בכח מהדלת שתסגר... הם פשוט דאגו שזה יקרה!!!! אתה שואל איך???

אין צורך לענות... מי כמונו יודעים... בדור שלנו הכי הכי קל להבין איך עושים כזה דבר...

ברגע ששני בני זוג מחזיקים בידיים שלהם פלאפון עם אינטרנט ולו הכשר ביותר!!!! בבית כזה הדלת לא נסגרת!!!! שמעת??? הדלת של הבית הזה היא נטו שמירה מחתולים וגנבים... חוץ מזה הדלת של הבית פתוחה לרווחה... הבית הזה כולו ברחוב!!!! אין בו קורטוב של רשות היחיד... בית כזה שבכל דקה וחצי מגיע הודעה חדשה מבחוץ... אז תגיד לי: לבית הזה יש דלת??

הרי תאר לעצמך שכל דקה וחצי נודניק אחר היה דופק בדלת... למישהו היה כח לפתוח את הדלת??? מה פתאום!!!! הייתם נועלים את הדלת... מרפדים אותה כדי שהדפיקות לא ישמעו וכותבים על הפעמון נא לא לצלצל... נכון?? לכן מה עשה יוון?? לא צריך!!! אתם לא רוצים לפתוח את הדלת?? אין בעיה... אני אכניס לכם את כל הרחוב לתוך הבית... מתוך הדלת הסגורה... יהודי יקר: כל זמן שהמכשיר הזה נמצא אצלך בבית אתה הומלס!!!!

אתה חי ברחוב!!!! אני לא מדבר עכשיו על זבל... אני לא מדבר על אנשים לא הגיינים שמחטטים בפחים... אני מדבר על אנשים "מכובדים" שיושבים על כסא ברחוב ומנגנים באקורדיון... בסך הכל הם מחוסרי בית... זה הכל!!!! בינינו... מחוסר בית ע"פ רוב זה לא בן אדם שאין לו כסף לשלם שכירות דירה... (אם זו הייתה הבעיה... בדרך כלל איכשהו זה מסתדר... גם מאוד נדיר מבחינה חוקית לזרוק בן אדם מהבית) אלא מאי??? רוב המחוסרי בית שאתה מכיר מהרחוב... זה אנשים שלא מסוגלים לנהל חיים אנוש תקינים בתנאים ממסדיים של בית... האנשים האלו לא מצליחים להסתדר עם התיחום האנושי הזו שקוראים לו ארבע קירות... (אני כמוכן מדבר על אנשים שהם כאלו... אין כוונתי חלילה להוציא שם רע על מי שהסיפור שלו אולי שונה...) אז זהו!!! שהיום יש המון המון מחוסרי בית אלחוטיים!!! אדם שמחובר כל הזמן למכשיר ולא מסוגל לנתק את עצמו מהרחוב ולו שעה קלה... זה סוג של ברבריות!!!! סוג של חיית בר שלא מסוגלת להיתחם במקום מגוריה!!!! וחבל!!!! אתה לא באמת כזה!!! אתה בן אדם!!!! אתה כן יודע וכן מסוגל לחיות בבית... אתה כן רוצה וצריך את הבית... אתה זקוק למתחם העוטף הזה ששמו בית וזה חסר לך... ואתה יודע שזה חסר לך!! רק מה?? הגיעו היוונים שבכל דור... וסימנו מטרה!!! הם החליטו בשבילך שאתה לא תזכה לגור בבית!!!! הם הציבו יעד שאתה לא תסגור את הדלת מאחוריך!!! והם הצליחו... ובגדול... אתה כמו פראייר קנית את הפיתיון ובמו ידך אתה מאבד את הבית שלך... אתה מאבד את המעגל הסגור שלך... חבל עליך... חבל לאבד את הקן המשפחתי שלך על כולם... על שטויות... בשלמא היה מגיע איזה שוטר ק.ג.ב. חומר סבר ועוקר את דלת הבית שלך ולוקח אותה איתו... ומשאיר אותך בלי דלת... נו... הייתי נכנס דרך הדלת הפרוצה ומשתתף בצערך... אבל לא!!! זה לא נעשה בכפייה!!! זה נעשה במו ידך... תגיד לי: נפלת על הראש???

יש לך ילדים כאלו מתוקים... יש לך בית משלך... יש לך משפחה... לא חבל להפסיד אותם לטובת המכשיר הזה?? הרי אתה יודע שכל דקה שאתה נובר במכשיר הזה... זה על חשבונם!!!! ואתה הרי יודע שאתה לא באמת צריך את כל כל הוואצפ הזה... בינינו... נו... עזוב אותך... את התירוצים תגיד למי שאפשר למכור לו לאקשן... אבל עזוב... שנינו יודעים בדיוק איזה "תועלת" יש לך מזה... וכי זה שווה יותר מלשחק עם יענקי המתוק שלך?? זה שווה יותר מדודי החמוד שפעם משך לך בחולצה ומשך ומשך עד שהתייאש ועזב אותך?? וכי המכשיר הזה יותר מתוק מהילד שלך?? באמת... תענה לי על השאלה הזו... איפה הרגלים האחוריות שלך?? קום!!!! תתעצבן קצת... תתעצבן על קליפת יוון הכ"כ מתוחכמת שעד היום היא מכרכת בינינו ולא מאפשרת לנו להיכנס הביתה ולהסתכל לילדים שלנו בתוך העיניים...

“

כידוע: חז"ל אומרים: שנשים חייבים בנר חנוכה (למרות שהזמן גרמא) משום שאף הם היו באותו הנס!!! ומבארים הראשונים: היכן מצונו שנשים היו באותו הנס?? מהסיפור של יהודית שחתכה את ראשו של צורר היהודים אליפנור...

ונשאלת השאלה: חסר סיפורי גבורה של נשים באותה תקופה... יש לנו את המעשה עם חנה ושבעת בניה... איזה גבורה יהודית של אמא שרואה שבעה בנים נצלבים לנגד עיניה... יש לנו את המעשה באמהות האלו שהיו מלות את ילדיהן ואח"כ נהרגות איתם, ואילו דווקא הסיפור עם יהודית שחתכה את ראשו של אותו רשע... דווקא זה מעשה שפחות מתאים לאישה... פחות הולם אותה ובודאי לא זה המסר שאנחנו רוצים להעביר לנשות ישראל... לצאת עם חרבות ולהרוג כל מיני צוררים.. א"כ למה דווקא נבחר דווקא המעשה הזה להוכיח שנשים שייכות בנס הזה יותר משאר הסיפורים מסמרי השיער על גבורה יהודית??

השאלה שאלה... ואולי אפשר לומר על דרך המליצה:

שיתכן וזה שחז"ל אומרים: ש"נשים חייבות בנס חנוכה שאם הן היו באותו הנס", יותר ממה שזה מחמאה ועידוד לנשים... **נתן יותר מגיע כבוד נויפה לגברים!!!**

מילא חנה ושבעת בניה... נו... היו לה ילדים קטנים... מטבע הדברים האמא מגיעה איתם ולא הבעל (יתכן גם שהיא הייתה אלמנה...) מילא אותה אשה שמלה את בנה... סור"ס היא ילדה אותו... אבל יהודית שהלכה עם הרב והתניה את ראשו של אליפנור... זה הרי לא מתאים לאישה... **אז איפה הגברים היו??** אם אשה הייתה צריכה לאחוז חרב ולהרוג את אליפנור... ע"כ שלא היה גבר שיעשה את זה!!! אז איפה אתם הגברים?? ועל זה אנחנו הגברים משלמים את המחיר עד עצם היום הזה... שמידי יום בשעת הדלקת נרות האישה יושבת לה על הספה במשך חצי שעה!!! וענינו רואות וזכות איך שהכביסה סיימה וערימות הכלים עדיין מחכות והיא לא קמה... היא כעת בשביתה מעבודתה!!! למה?? אתם חייכות שאנחנו ניקח את כלי המלחמה שלכם ונתנו את הראש של אותו צורר... כעת אתם תדיחו כלים ותתלו את הכביסה... זה כמובן על דרך המליצה... **אבל מה שבנו!!! מה שבטוח!!!** שרואים שם באותו מעשה שהגיע שלב מסוים שהיוונים הצליחו להציב עובדות בשטח ולשחוק את הערכים הכי בסיסיים בעם היהודי... ולא היה פוצה פה ומצפצף!! לא היה את האיש שידפוק על השלחן ויכריז סטופ!! ודווקא אשה עשתה את זה...

המופסא השחורה של עם ישראל מסורה בידיים של הנשים!!! הגרעין הקשה!! המהות של היהדות מסורה בידיים של האישה... כל זמן שמדובר בשלב אחד קדימה... בזה האיש קובע... אם כבר עושים סוכה... מה הלכות סוכה? זה האיש!!! אם כבר מדליקים נרות חנוכה... מה ההלכות של חנוכה? זה האיש!!! אבל כשהו יורד לרמה הבסיסית... כשמגיעה מלכות יוון ומצמידה אותנו מול המיינומם יהודי... פה זה המשבצת של האישה!!!

פה האישה קמה על רגליה ומכריזה: סטופ!!! עד כאן!!! גבול לפניך!! הגעתם לגרעין הקשה!!! הגעתם לאין כניסה...

וכיום אנחנו הרבה פעמים נאלצים להתמודד מול הקופסא השחורה הזו... לפעמים מרוב עצים לא רואים יער... ומרוב הנכונות לעזור בפרנסה אותה אשה יוצאת לעולם הגדול לעבוד... ובשלב מסוים היא עלולה למצוא את עצמה מתמודדת עם מה שנקרא "דת יהודית"!! וכאן זו המשבצת שלה... כאן אי אפשר לחכות לבעל שיוכיח... אפילו לא לדעת תורה... פה לבתו של יוחנן כהן גדול יש את העוז לקום ולהכריז: רבותי!! סטופ!!!

יש לה אבא גדול... יש לה אחים גדולי תורה... אבל כרגע שזה מגיע לגרעין הקשה... כאן זה מגיע לעצב של האידישע מאמע... כאן היא צריכה להיות המצפן שמכריז: רבותי: אבדנו את הכיוון וכי... (לקוח ומלוטט מגיליון שלהבת)

בפרשת השבוע אנחנו פוגשים את המתמודד הראשון בעינינו קדושה!!! התורה מכריחה אותנו לשתוק בקריאת התורה ולהקשיב טוב טוב לבעל קורא... על ההתמודדות של יוסף... התורה לא מוכנה שנדלג על זה... התורה רוצה שכולם ידעו שיש כזה דבר... וגם לזה יש תורה!!! ויש הדרכה איך להתנהג בסיטואציות כאלו... כלפי מה הדברים אמורים???

ישנם בחורים שאף אחד לא הכין אותם מראש... והם נופלים בבת אחת להתמודדות אלו... ולא יודעים מאיפה זה נוחת עליהם... אז זהו!!! שהתורה מעוניינת שאנחנו נדע שזה קיים... ולא להבהל... גם לצדיק הגדול ביותר... הסמל והדוגמא לצדקות... גם לו היו התמודדות כאלו... וזה חלק בלתי נפרד מעבודת ה'...

אך אחד מאיתנו לא מסתכל על יוסף הצדיק בעין עקומה על הניסיונות שהיו לו... נכון?? ולמה לא?? כ... כי זה לא היה הוא... זה היה היא!!! אשת פוטיפר!! היא הייתה הדובה (כלשון חז"ל...) היא אז שניסתה להחטיא אותו... ואילו הוא?? הוא אדרבה ואדרבה... בהתמודדות הזו הוא רק התגלה יותר ויותר באצילות רוחו ובגבורת נפשו שצלח את הניסיון הזה... **אז אותו דבר כל אחד ואחד מאיתנו...** זה שיש לך כאלו ניסיונות... וזה שיש לך התמודדות בנושאים אלו... זה לא מביש בכלל... אין פה סיבה להתבייש... כי זה לא אתה!! **זה היצר הרע שלך!!! הוא זה שמקשקש בר...** וכל מה שנדרש ממך זה רק למאן!!! לא להיות הפראייר שלו... יש בחורים שלא מעזים להתייעץ... מתביישים מאוד מאוד לגשת לעזרה בנושאים אלו... ולמה?? כי איך הרב יסתכל עלי...?? שיש לי כאלו התמודדות... כאלו ניסיונות?? **בו עליה יקר: אתה טועה!!!** כי שוב... כמו שאתה לא מסתכל על יוסף בעין שלילית... כי אתה מבין מצוין שזה לא היה הוא... אלא מישהו אחר... ככה גם פה... אתה עצמך יוסף הצדיק! אתה עצמך בחור בן עליה... רק מה?? יש לך יצר הרע... ש-לו אין גבולות... הוא חסר כל מכוונות... והוא מזמין לך כל מיני ניסיונות... כשאתה מגיע לבקש עזרה... אל תגש נבוך ותאמר יש לי בעיה... יש לי ניסיונות... לא!!!! תבא בתלונה... יש פה מישהו שמתנכל אלי... רוצה להרוג אותי... הוא רוצה להרוס לי את החיים... זה מישהו אחר!

וימאן!!! אני ממאן לתת לו את התענוג הזה... אני לא רוצה למכור לו את עצמי... ככה לגשת.

יש כאו עוד נקודה מאוד חשובה שצריך לדעת אותה: כשיוסף הצדיק ממאן לחטא... יש לו דרשה שליומו... הוא מנמק את עצמו למה לא... הוא מסביר באריכות למה הוא לא יכול לחטא... **ורק בסופו!!! במשפט האחרון!!!** אז הוא מסיים ואומר: ואיך אעשה הרעה הזאת וחטאתי לאלוקים... שים לב: הנימוק של בין אדם למקום נאמר אחרון!!! **אתה ידע למה??** כי אנחנו משום מה חושבים שלהיות קדוש זה... זה... זה סוג של קדושה כזו... להיות צדיק זה סוג של צמצום כזה... אני בישיבה הייתי נקרא "צדיק"... ואל תדאג... לא נכשלתי אף פעם בגאווה... הייתי רק נעלב מה"כינוי" הזה... כן... בימינו יש הרבה כאלו שכשהם אומרים על בחור שהוא צדיק... הוא מתכוונים שהוא סוג של "תיש"... "יש לנו צדיק לצדיק יש זקן"... ככה זה היום!!! צדיק מצטייר אצלנו כסוג של פראייר ששומר על העניינים כי הוא תמים... ואין לו מושגים בענייני העולם הזה... ולכן אין לו בעיה לשמור על העניינים כי בלאו הכי אין לו מה להפסיד... **אז בשביל זה!!!** (הוזכר כאן בגיליון זה כמה וכמה פעמים) בדיוק בשביל זה!! הסמל והדוגמא שלנו לצדיק יסוד עולם זה יוסף הצדיק... שהוא האחרון שאתה יכול להגיד עליו שהוא היה תמים... הוא היה יפה תואר ויפה מראה... מוצלח בקנה מידה... דיפלומט מספר אחד שמסתדר עם כל אחד- מי שזה יהיה... מספר אחד בכלכלה העולמית... חכם ונבון... יודע שבעים שפות... משנה למלך... (חוץ מזה שהוא גם היה "אברך") בקיצור: האחרון שאתה יכול לחשוך בו שהוא היה תמים... **והוא!!! חוטא הוא:** הוא הסמל והדוגמא לצדיק יסוד עולם!!! שאתה חטא!!! יוסף הצדיק מלמד אותנו שלא לחטא זה לא רק עניין של צדקות... **זה גם עניין של מוצלחות**... אדם מוצלח לא חוטא!!! כי לחטוא בנושאים אלו... הרבה לפני שאתה חוטא לאלוקים... אתה חוטא **לעצמך**... אתה דופק **לעצמך** את החיים... בן אדם שנופל בנושאים אלו זה בן אדם **שלא שולט על עצמו**... ובן אדם שלא שולט על עצמו זה מתכוון לבן אדם לא מוצלח שאף פעם לא יהיה עקבי ותמיד ידפוק לעצמו את החיים...

וזה בדיוק מה שטען יוסף לאשת פוטיפר: מצטער מאוד... אני בן אדם **מוצלח**! אני אדם ששולט על עצמו!!! ולכן אני לא חוטא... **יוסף לא חוטא כי הוא בן אדם מוצלח!!!** יוסף לא משאיר הכל ליראת שמים... יוסף לא מחכה רק לספרי מוסר שהם ישכנעו אותו לא לעשות עבירות... ליוסף יש עוד מה להפסיד הרבה הרבה לפני היראת שמים...

ומאוד חשוב שנדע את זה!!! כי יש כלל במוסר: להקטין את הניסיון... אין שום עניין לקום בבוקר ולהיתלש מהמיטה רק בגלל קריאת שמע... צריך לקום בבוקר כי אני **בן אדם**... ואחרי שאני **בן אדם** אז צריך לקרא ק"ש בשעה **שבני אדם** קמים... אין שום עניין לחפש מקור בשו"ע מנין שאסור לחטט בפחים... אין עניין למצא לזה מקור מדין "והיה מחניך קדוש"!!! אני לא מחטט בפחים כי אני בן אדם ולא חתול... וזה... זה מספיק לי... אם זה לא יעזור... אז נצטרך להגיע גם ל"איך אעשה הרעה הזאת וחטאתי לאלוקים"... אבל כל זמן שהאנושות מחייבת את זה... אין צורך להפיל על התורה את כל מה שהייתי רוצה ואני לא יכול ב"אשמתה"... אז הנה!!! זה מה שיוסף הצדיק מלמד אותנו... למה לא כדאי לעשות עבירות?? אתה שואל למה... עונה יוסף: אני בתור יועץ לענייני הצלחה בחיים אומר לך שזה לא כדאי... מי שעושה עבירות מתחרט על זה... חבל לך... אני יודע מה שאני אומר... אני בן אדם מאוד חכם... מכל העולם מגיעים להתייעץ איתך... כולם עומדים משתוממים מהמוצלחות שלי... ואני אומר לכולם: אתם רוצים לדעת את סוד ההצלחה שלי בפרשת מקץ?? בבקשה... תפתחו פרשת וישב ותראו שהקדושה שלי והשליטה על עצמי בנושאים אלו היא סוד ההצלחה שלי... אז כמובן... שבשלב מסוים יש שלבים מסוימים שהנימוק הזה לא עובד עליהם... ואז נצמדים לקיר... ואז נאלצים להוציא את הכרית אויר האחרונה: "ואיך אעשה הרעה הזאת וחטאתי לאלוקים"... אבל את זה צריך לשמור לסוף!!!

בקיצור: תכל'ס: מה אני בא לומר?? בחור יקר... תוציא לעצמך מהראש... לשמור על העניינים... ולשמור על קדושה... ולהזהר מגלישה באינטרנט... זה לא עניין של צדקות!!! זה הרבה לפני כן... זה ביזנס!! זה מוצלחות!! זה שליטה במצב!! זה ההבדל בין בן אדם מוצלח לסמרטוט... יש לך הזדמנות להיות מוצלח וגם להיקרא צדיק יסוד עולם... כדאי לך...

איך לתכנן את סעודת ההודיה בתוך הצרה??

כידוע: מי שעוקב בלימוד דף היומי... לאורך כל הדרך ניתן לראות השגחה פרטית של "פסוק בזמנו..." רק לשבר את האוזן: המילה חנוכה מזכרת בש"ס מעט מאוד פעמים... (מון הגר"ק שליט"א אמר פעם את מספר הפעמים ואני לא זוכר מה הוא אמר... מה שבטוח... זה מאוד נדיר, כמובן חוץ מהסוגיה הרשמית של חנוכה...) עכ"פ אחת מהפעמים הבודדות שחנוכה מזכר זה בדיוק בימים אלו, בפרק ב' דמסכת תענית... אבל דווקא לא על זה רציתי לדבר... אני רוצה לדבר על "פסוק בזמנו" קצת יותר משמעותי... עכשיו בדף היומי בדיוק הסוגיה הוא הנושא של ימים הכתובים במגילת תענית... כידוע: כמו שיש מסכת שמחות ומסכת סופרים... ככה יש מגילת תענית!!! הרעיון של מגילת תענית היה שכל צרה שהייתה לעם ישראל ונושעו ממנה היו חז"ל קובעים את אותו יום ליום טוב!!! היו ימים טובים שהיו אסורים רק בתענית, והיו ימים טובים עוד יותר מיוחדים שאסורים גם בהספד וגם בתענית... וכך כל תקופה והצרות שלה... כל דור ודור ואלו שעמדו עלינו לכלותנו הרי כשהקב"ה הצילנו מידם היו חז"ל מתקנים עוד יום טוב במגילת תענית... וזה בדיוק הסוגיה במסכת תענית, ואני רוצה לגלות לך סוד: שמגילת תענית קשורה בקשר נמרץ לחנוכה!!! ואולי עכשיו זו הזדמנות לדבר על זה... בדיוק כשמצד אחד חנוכה ומצד שני זו הסוגיה בדף היומי... זה ממש נר חנוכה מימין ומזוהה בשמאל... ובכן: מגילת תענית התבטלה!!! (כך למדנו במסכת ר"ה לפני חודש...) ולמה??? בגלל שעם השנים הצטברו שם יותר מידי הרבה חגים... ובעצם למה לא... שהיו הרבה חגים... אם יש סיבה למה לא... דא עקא!!! שביהמ"ק נחרב ואז משתי סיבות חכמים בטלו את זה... או בשביל שלא להוציא לגוים את העיניים... שיראו שיש לנו יותר מידי הרבה חגים... או שמאז שנחרב ביהמ"ק זה בגדר ערבה כל שמחה...

חוץ משתי ימים טובים!!! חז"ל מדגישים שיש שני ימים טובים שנשארו!!! הלא הם חנוכה ופורים... (האמת שפורים לא כ"כ קשור למגילת תענית כי הוא עדין בגדר דברי קבלה) עכ"פ חנוכה הוא היום טוב היחיד שנשאר לנו מכל המגילת תענית!!! למה דווקא חנוכה?? לא משנה כעת למה...

מה שבטוח: חנוכה הוא לא בן יחיד... חנוכה הוא לא חג לעצמו... הוא חג שמייצג את כל הרשימה הארוכה של הימים טובים שהיו במגילת תענית שאנחנו כבר לא יכולים לקיים אותם... וחנוכה הוא החג הכללי שמייצג אותם!!! הוא משמש כתחנה מרכזית וחג כולל בשבילם...

כך שמי שנגמרו לו כבר כל הנושאים לדבר בחנוכה... אז הנה... פתחתי לפניך אפיק חדש... מגילת תענית!!! הנה לך המסכת של חנוכה... יותר נכון: הסוגיה השבוע בדף היומי סביב מגילת תענית זה אחת הסוגיות של חנוכה... חנוכה הוא הנצר היחיד של יום טוב עם הגדרים והמאפיינים של מגילת תענית... עכשיו: באמת למה???

מה יש דווקא בחנוכה שהוא היחיד שנבחר לייצג את כל שאר הימים טובים שבמגילת תענית? אז הארכת בזה כבר לפני שנתיים ובמילה אחת אחזור שוב: אם תפתח מגילת תענית ותראה את אופי הניסים שהיו שם... (אגב: גם בלוח עיתים לבניה זה מופיע יחד עם היארצייטים...) הניסים שם הם יחסית די נקודתיים!! ואם תשים לב: רובם ככולם מתמקדים מול שתי סוגי אויבים עיקריים... מול מלכות יוון... ומול הצדוקים... וכל שר צבא של יוון מקבל תשומת לב אישית משלו... אם היה נקורו אחד רשע שעשה לנו צרות... אז היום שהוא מת זה יום טוב!! זה לא סתירה שגם היום שאנטיכוס מת זה יום טוב... כלומר: אין יום טוב אחד כללי שאנחנו שמחים שהתפטרנו מיוון... לא!! יש הפרטה... כל גזירה נקודתית שנושעו ממנה אנחנו מודים עליה בנפרד... אנחנו שמחים שנגאלנו מזה ונגאלנו מזה... אותו דבר עם הצדוקים... הצדוקים זו בעיה אחת גדולה!! אבל זה לא סתירה שאם היה לנו שני ויכוחים איתם... אז כל נצחון נקודתי מקבל יום טוב בפני עצמו!! ועל זה שנצחנו אותם בתמיד, על זה יש יום טוב אחד, ועל התאריך של חג השבועות, היות זה ויכוח אחר אז יש יום טוב אחר... זה לאורך כל הדרך המאפיין של מגילת תענית...

... זה באופן הכללי המאפיין של ימי החנוכה!!!

המאפיין של ימי החנוכה זה **הוד!!!** (אגב: לא כמו שהתבלבלתי שבוע שעבר וכתבתי שחנוכה זה נצח... זה ממש טעות גסה... פורים זה נצח, לעומת זאת חנוכה זה הוד... זה לא סתירה שהוורט היה נכון... אבל בפרט הנקודתי הזה לא... הוד עניינו הודאה... חנוכה זו לא הודאה אחת... אלא הפרטה של הרבה הודאות... הסיבה שחנוכה זה שמונה ימים ולא יום אחד כמו בפורים... כי ביום הראשון היה נס שהיה שמן... ברוך ה'... איזה שמחה... מה יהיה מחר?? אף אחד לא יודע... אבל מה זה משנה מה יהיה מחר... אנחנו מודים על היום... ואז למחרת קרה עוד פעם נס... אז עוד פעם היה הלל והודאה... רגע... מה אתה כזה מהלל ומשבח ושמח וטוב לב... אתה יודע מה ילד יום... מי אמר שמחר יהיה?? מה התשובה??

נכון... אני באמת לא יודע מה יהיה מחר... אבל אז מה... היום היה נס?? אני שמח על היום... וכך במשך שמונה ימים... כל יום היה נס מחדש ולכן פרנציפ אנחנו אומרים הלל שמונה ימים!!! והגמ' אומרת שזו הסיבה, שהיה נס כל יום מחדש... אתה יודע איך אני קורא את הגמ' הזו? אתה יודע לענ"ד איזה צליל אני שומע בגמ' הזו??

חלק בלתי נפרד מנהגים שלמרות שלא היה להם שום קצה חוט מה יהיה פה מחר... זה לא הפריע להם להודות על מה שקורה פה היום!

תאר לעצמך שהיה מגיע מישהו וטוען טענה הגיונית... תקשיבו חברה... נכון... אנחנו מאוד מתרגשים שהיום יש לנו שמן טהור להדליק... אבל לפי החשבון יוצא שהשמחה מידי מוקדמת... כי יש לנו עוד שבועה ששה חמשה ימים עד שיגיע שמן טהור... כך שמוקדם לשמח... גם אחרי שהיה לך שלושם ואתמול נס והיה שמן... מוקדם לעשות מסיבת עיתונאים כי לך תדע... יתכן שהיום בלילה לא יהיה שמן... אז זהו!! שהם לא אמרו את זה...

ולמה הם לא אמרו את זה?? אתה יודע למה לא?? כי... כי... זה הסיפור של חנוכה... בחנוכה לומדים לשמוח על כל שלב... לומדים להודות לה' על כל שלב... גם אם אתה לא יודע מה יהיה מחר...

לא לחינם חנוכה זה חג של חינוך!! יש כאלו שיודעים לשמוח רק כשהכל מושלם... רק אחרי שסגרו את כל הפינות ואין שום מקום לדאגה... אז זהו שישראל שבאותו דור כנראה שהם התחנכו בדרך הקצת קשה ללמוד להודות לה' על כל שלב... כן!!! היוונים שלטו כאן בארץ ישראל יותר מידי הרבה שנים... ועם ישראל למדו להודות על נצחונות נקודתיים... עם ישראל למדו לשמוח עם עוד יום שעובר והכל בסדר... עם ישראל למדו להודות על גזירת המעונות שנדחתה בכמה חודשים... רגע... אבל מה הלאה... מה יהיה הלאה?? אה... אתה שואל מה יהיה הלאה...

מי ששואל מה יהיה הלאה... זה אומר שהוא חדש כאן...

להיו ידוע לך שבחורי ישיבות כבר חמישים שנה... כל פעם מחדש דוחים את הגיוס!!! זה לא שהם לא מתגייסים... הם רק דוחים את הגיוס בחצי שנה... נו... מה יהיה בעוד חצי שנה?? אז הנה!!!

הדור שלנו מאוד מזכיר את ישראל שבאותו דור... הדור שלנו כאן בארץ ישראל מול מדינת הציונים... מי שעוקב אחרי כל הפרצופים שעמדו עלינו להתנכל ולהעיק לשכינה בעשרות השנים האחרונות... כל ההתנהלות שלנו מולם זה לדעת איך לדחות גזירות בעוד קצת זמן... זה ללמוד לשמוח גם על נצחון חלקי!!! ללמוד לשמוח על מרווח נשימה נוסף...

זה חנוכה!!! חנוכה זה החג המאסף לכל החגיגות החלקיות... כל הנצחונות הנקודתיים... חנוכה זה חג שמחנך אותנו להודות על כל שלב!! מה יש?? הרי ישועת ה' זה בסה"כ מפגש עם ה'... אז למה לפגוש את ה' פעם אחת אם אפשר לפגוש אותו כמה פעמים...

תסכים איתי שאם היו מוצאים כד שמן לא קטן אלא גדול!! והיו בו כדי להדליק לא יום אחד אלא שמונה ימים... אם זה מה שהיו מוצאים אז היינו פוגשים את ה' רק פעם אחת!!! היה נס אחד...

אז מה איכפת לך שה' הזמין שמונה ניסים?? ה' רצה לחייך אלינו שמונה פעמים... יש לך התנגדות?? ה' רצה שנחזיר לו חיוך שמונה פעמים? יש לך התנגדות?? בשביל שה' יחייך אלינו ואנחנו נחזיר לו חיוך שמונה פעמים... בשביל זה היה צריך שמונה פעמים נס... וכל יום אתה לא יודע מה יהיה מחר... כך הרווחנו שמונה מפגשים עם ה'!!!

אז כמובן שיש לזה מחיר!!! מחיר של חינוך!! ואנחנו לא אוהבים להתחנך... תחשוב שה' רוצה לחייך אלינו שתיים עשרה פעמים בשנה... ובשביל זה כל חודש מחדש... אין לנו מושג איך נגמור את החודש... וכך חודש יש ניסים מחדש... כל חודש ה'

מחיין מחדש... וכל חודש אנחנו מחזירים לו חיין מחדש... איזה יופי... רק מה? למה אנחנו לא לגמרי אוהבים את זה?? כי בשביל זה צריך להתחנך!!! להתחנך להודות על כל שלב בחיים... וקצת קשה להתחנך... בינינו... היינו הרבה יותר שמחים אם היה שוכב לנו בבנק סכום כסף גדול... ואז היה לנו שקט... לא צריך לדאוג כל חודש מחדש מה יהיה... אז מה נעשה... לפעמים ה' מזמין חיוכים נוספים... והוא מחנך אותנו להגיד תודה רבה כמה פעמים...

זה המאפיין של מגילת תענית בכלל וחנוכה בפרט!!!

וחנוכה זה החג היחיד שנשאר לייצג את סוג ההודאה היחודית הזו!!!

לדעת להודות לה' על ישועה חלקית... להתחנך להתמקד בכל שלב ולתת לו את השמחת לב שלו... זו הסיבה שחנוכה הוא חג כ"כ נדיב בימים ובהלל... אתה יודע מה זה הלל שמונה ימים ועוד הלל השלם??

ברשותך: עוד נקודת הרגש מעניינת בייחס למגילת תענית...

ברגע שיש כזה מושג כזה שנקרא מגילת תענית... שכל כמה שנים אם יש איזושהי צרה שנושעים ממה אז חכמים מתקנים מגילת תענית... תחשוב איזה שינוי תפיסה זה גרם לכלל ישראל... תחשוב: שאותו רשע מנוקדים מתחיל להילחם בתקציבים של מוסדות התורה או יותר נכון מתערב להם בתכנים... צרה!!! כשכזה דבר קורה היום... זה מאוד כואב לנו...

אבל בזמן בית שני... כשמישהו היה מתחיל להציק לעם ישראל... יהודים כבר היו מתחילים לקרוץ אחד לשני... נו... אנחנו כבר מריחים כאן את היום טוב הבא במגילת תענית... ואז מתחיל להיות נייסס... האם ליברמן שווה יו"ט במגילת תענית או לא... יש טוענים שהוא לא מספיק מאיים על העבודת ה' שלנו בשביל שהיום שהוא יזרק למזבלה יהיה שווה יו"ט במגילת תענית... אבל אלו ששולחים למעונות וראשי המוסדות טוענים שכן... ותכל'ס... ראיתי רשע עריץ ומתערה כאזרח רענן... כולם מתפללים לה' שיציל אותנו ממנו ותוך כדי כל אחד כבר חושב קדימה איזה מהלכים יהיה לר' משה שפירא במחשבה ביום טוב שבעזה"ש בקרוב נזכה לתקן על שנפטרנו ממנו... כל אחד עסוק בלהגדיר מה סוג הצרה שהוא רוצה להמיט עלינו... גם כדי לדעת על מה לחזור בתשובה, וגם בשביל לחדד את הדברים לקראת ה"מחבבים את הצרות"!!!

ואז בסייעתא דשמיא לאחר שנה וחודשיים התפרקה הממשלה סו"ס... (נקווה שלפני כן...) וכעת מיד מתכנסת לשכת הגזית... עומדים למנין ועוד יום טוב למגילת תענית יצא לדרך!!! נניח יום כ"ז ב

לא חולף שבוע ימים וכבר כל השיחות חיזוק וההתוודעויות והמאמרים בעניין עבודתנו ביום

הזה... הכל כבר מוכן!!! כל העניינים של היום טוב הזה וכל הכוונות והצירופי שמות שלו... הכל כבר נכתב ונתלקט עוד הרבה לפני שהיום טוב הזה נולד בכלל... כן... ככה זה היה נראה!!!

נראה לי שזה חלק מהפשט ב"שהיו מחבבים את הצרות" ורש"י מבאר: "שנגאלין מהן והנס חביב עליהן להזכירו לשבח של הקב"ה הוא וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב כגון אלן יומין דלא להתענאה בהון כו"ל... עכ"ל.

אתה מבין?? היום כשעומד עלינו איזה מישהו שמציק לנו בעבודת ה'... אנחנו רואים אותו כמו איזה מטרד שבא לכאן רק בשביל למרר לנו את החיים... ולא נותר לנו אלא לקוות להתפטר ממנו...

ואילו בזמן שהיה מגילת תענית... כמובן שגם אז עם ישראל סבלו מאוד מכל מיני מציקים... אבל זה לא התחיל ונגמר בזה... כי ברגע שמישהו פה התחיל להתפתח לכיוון השלילי!!! מיד החושים של כלל ישראל היו נדרכים... כן... איזה חינך הקב"ה כעת מזמין מאיתנו... איזה עבויידה נדרשת מאיתנו במצב הזה... ואיך לומדים את הסוגיה ומתרגמים אותה לחיזוק בעבודת ה'... כן... זה לא סתם איזה מטרד שנקווה שכמה שיותר מהר נתפטר ממנו... אנחנו הולכים לעשות עליו סופגניות... האמהות כבר היו מחליפות מתכונים בתקווה שאוטוטו זה הולך להיות המאכל המיוחד של היום טוב הזה...

אז כמובן שאם נשאיר את זה אי שם באנטייכוס ונקנור ושאר ימים טובים שהיו אז... הפסדנו את העיקר!!! אנחנו בעיקר צריכים לתרגם את זה לחיים שלנו... לכל אחד מאיתנו יש התמודדויות בחיים!! וגם לכל אחד מאיתנו יש רגעים מאוד מאושרים בחיים!! ומכאן ואילך זה עניין של בחירה... כמה פעמים אנחנו בוחרים לראות את חסד ה' שאופף אותנו... ובעיקר איך!!! מי שרוצה... יכול להפוך תקופה של התמודדות... לתקופה מעצימה... כן... בדיוק כמו שהיה לכלל ישראל מגילת תענית, ככה רואים אצל רבותינו הראשונים שלכל אחד מהם היה את המגילת תענית הפרטית שלו... את היום טוב שהוא ציין לעצמו...

כל אחד מאיתנו יכול לאמץ את הגישה הזו!! יש כעת התמודדות?? יש כעת ציפיה לישועה?? בא... בא נהפוך ונתרגם את זה למפגש עם ה'!! ה' רוצה להפגיש אותנו איתנו!! מה ה' רוצה להראות לנו??

אז ה' רוצה להראות לנו שזה לא מובן מאליו... וכמובן!!! מתי בעיקר ה' רוצה להראות לנו את זה?? כשזה כן מובן מאליו!!!

הבנת מה אמרת?? אני אסביר: כשחיכיתי פעם לשידוך... ידעתי טוב מאוד שלהיות נשוי זה לא מובן מאליו!!! אבל תודה רבה... להבין את זה בתור רווק מתבגר ומתוסכל... לא זו הייתה המטרה של הרבש"ע... עיקר המטרה היתה ש... שבעזה"ש כשתבא הישועה ואז תהיה נשוי לאורך ימים ושנים... תמיד תזכור שזה לא מובן מאליו... אה... ככה??

אז בשביל אני עכשיו הרווק!!! אני עכשיו לומד ומבין

ומתבונן כמה חסדי ה' יש בלהיות נשוי... ומי ערב שאני אזכור את זה?? אז אני מחליט שיהיה יום אחד בשנה שנקדיש הודאה לה' בנושא הזה... אם זה יום הנישואין או יום שסגרנו וורט... שביום הזה במקום לעשות חגיגות הרשות... זה יהיה יום טוב בבחינה של מגילת תענית, זה יהיה יום של הודאה לה'... יום של התבוננות כמה חסד ה' יש בדבר הלא מובן מאליו הזה... וכמדומני: שרק מי שבתור רווק עבר מה שעבר והבין והתבונן... רק הוא מסוגל אח"כ להודות לה'... כלומר: צריך את המקדמה של החושך שיהיה סיבת האורה!! אז הנה... יש לנו מה לעשות כעת... עוד לפני שמגיעה הישועה... לשבת בינינו לבין עצמנו ולהחליט מראש איך אנחנו נמשיך לפגוש את ה' ולהודות לו גם אחרי שזה כן יהיה מובן מאליו... הנה לך מגרש עבודה דווקא לשלב שלפני הישועה!!!

שהיו מחבבים את הצרות... כמובן שאף אחד מאיתנו לא מחבב את הצרות... אבל אם כבר ישנה התמודדות... הרי עם ישראל היו נכנסים להרפתקאה... נכנסים להכנות הקדחתניות לקראת הישועה הצפויה ואיך אנחנו הולכים לחגוג אותה נכון ולתרגם אותה למפגש עם ה'...

הנה לך כר נרחב של התבוננות בימי החנוכה...

לקחת כל מיני תאריכים בשנה... כל מיני ישועות חלקיות שעברנו בשנה שעברה... ובמקביל!!! לקחת כל מיני נקודות שעדיין לא ראינו בהם ישועה ולמנף אותם ולהפוך אותם להזדמנות של מפגש וחיוך בינינו לבין ה'...

יתן ה' שנזכה בימי החנוכה האלו להתמלא באור של ישועה... נזכה להאיר לה' ולקבל ממנו מלא חופניים אורה...

‘ושבת עד ה’ אלוך...’ אתה שומע?? אין קץ!! אין זמן!! אין תאריך לגאולה!!! הכל תלוי ביונה... שהיא צריכה לשוב אליו... הכל תלוי בנו... אנחנו צריכים לתפוס את עצמנו ולשוב אליו... עכשיו תקשיב טוב טוב: הזוהר ממשיך ומביא דו שיח בין רבי אליעזר לרבי עקיבא... אמר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר: אם כן, איך יהיה זה לעורר את כולם כאחד בתשובה?? מי שהוא בסופי השמים ומי שהוא בסופי הארץ איך יתחברו כאחד לעשות תשובה?? רבי עקיבא היה מאד מוטרד: במתן תורה נדרש מכל כל כלל ישראל לענות נעשה ונשמע!!!! ואכן כולם באו למדבר סיני כאיש אחד בלב אחד ואז כולם קראו באחדות “ויענו כל העם יחדיו” כולם ללא יוצא מן הכלל אמרו נעשה ונשמע... כך היה אז!!!! כשעם ישראל היו כאיש אחד בלב אחד... אבל כיום?? או ואבו... כשיש כ”כ הרבה פירוד... מחלוקת... וחוסר אחדות משוועת בכלל ישראל... איך כולם יתחברו יחד לעשות תשובה?? במצב שכזה איזה סיכוי בכלל יש שיגיע אי פעם משיח...?? השאלה הזו מפריעה גם לך...?? אוהו... איך?? איך באמת כלל ישראל יכולים לחזור ביחד בתשובה בו בזמן שאנחנו כ”כ קרועים ומשוועים?? אמר לו רבי אליעזר: חיך!!! שאם יחזרו בתשובה ראשי בית הכנסת או בית כנסת אחד!!! בזכותם תתכנס כל הגלות שהקדוש ברוך הוא מסתכל תמיד מתי יחזרו ויעשה להם טוב שנאמר: ולכן יחכה ה’ לחננכם, מחכה תמיד אימתי יחזרו בתשובה... אומר רבי אליעזר: לא!!! לא צריך לחכות לכלל ישראל!!! מספיק בית כנסת אחד!!! ישיבה אחת!!! שיעור אחד!!! מספיק חבורה אחת שתתגבש ברצינות ותחליט ש... שחוזרים הבייתה... חוזרים לתיבה... חוזרים לאבינו שבשמים... **בזכותם תתכנס כל הגלות!!!** נכון שזה נשמע קצת מוגזם?? מה... למה?? למה שהקב”ה יושיע את כלל ישראל בגלל איזה קבוצה קטנה של כמה בחורים או אברכים שהחליטו לתפוס חיזוק ולחזור לאבינו שבשמים?? כן... רבי אליעזר הרגיש בשאלה זו... ובשביל זה הוא המשיך בדבריו... “שהקב”ה מסתכל תמיד מתי יחזרו ויעשה להם טוב...” כביכול: במילים אחרות: הקב”ה לא צריך שנשכנע אותו לעשות לנו טוב!!! ממש לא!!! הוא כבר אלפיים שנה רוצה לעשות לנו טוב!!! רוצה ורוצה ומאד מאד רוצה!!! הוא עומד ומחכה שם בפתח התיבה... רק מה?? הבעיה היא שאנחנו פשוט צריכים לספק לו סיבה!!! לכן מספיק אפילו סיבה קטנה... אפילו ציבור ממש קטן... שכביכול יספק נימוק ואמתלה למה לגאול אותנו... ומיד הקב”ה מגיע וגואל אותנו... אז למה אנחנו מחכים...

רבי אליעזר מגלה לנו פה תגלית חד משמעית:

שהגאולה לא תגיע מכלל ישראל!!! בפירוש לא!!! אדרבה... מגלה לנו רבי עקיבא (בשאלתו... עיין לעיל) שיתכן שבין כלל ישראל לא תהיה הבנה והדדיות... ולא יהיה שום סיכוי לחבר ביניהם וישעשו כולם אגודה אחת לקרב את הגאולה...

ובכל זאת!!! בכל זאת הגאולה בא תבא... **ממי??** מאותו בית כנסת **אחד!!!** מאותו חבורה **אחת!!!** קטנה ומצומצמת שיתפסו את עצמם לידיים ויחזרו בתשובה ובזכותם הקב”ה יושיע את כלל ישראל!!! אתה שומע?? **חידוש עצום חידוש פה רבי אליעזר:** עזוב... בא נפסיק לחנך את כל העולם... בא נפסיק לדאוג לכל היהדות החרדית שילכו בדרך הישר לפי הדעת תורה הנכונה... עזוב את זה... בא נתכנס לתוך **בית כנסת אחד** שלנו ונתאחד יחד עם החבורה המצומצמת שלנו כאיש אחד בלב אחד... ונחליט ונפנים ונאמין שאנחנו לבדנו יכולים להביא את הגאולה השלימה!!! זה לא אני אומר... זה זוהר הקדוש מפורש!!! זה רבי אליעזר הגדול שעונה תשובה לרבי עקיבא... זה אותו ר”א ואותו ר”ע שמוכרים לנו מהגמ’ שלנו...

תתרכז בעצמך... תתרכז בטובת חבריך... תתפוס את עצמך יחד עם חבר שלך... מהשיעור שלך... ותרימו יחד את השיעור... תחליטו שאנחנו בני שיעור א’ (או ב’ וג’) מיישבת... בעיר... אנחנו לבדנו מוכנים לקחת על עצמנו את התפקיד להיות אותו **“בית כנסת אחד”** שדיבר עליו רבי אליעזר שאנחנו לבדנו! כמות שאנחנו!!! יכולים להביא את הגאולה!!! כלל ישראל כולו מחכה לנו... מחכה לישועת ה’ שתלויה בנו... רק בנו...

מי היא זו אותה “יונה מצאה בו מנוח” המוכרת לנו אחרי הטשולנט בסעודת שבת??

אתה מכיר את הפיוט יונה מצאה בו מנוח?? היונה הזו מוכרת לנו מפרשת נח... אבל מה זה קשור לשבת?? איך היונה הזו הגיעה לטשולנט שלנו בסעודת יום השבת?? איפה כתוב שהיונה של נח מצאה מנוח דווקא בשבת?? האם זה רק על דרך המשל בעלמא...?? או שיש בכל זאת איזשהו קשר בין היונה של נח ל”העם אשר נע בצאן תעה יזכור לפקדו ברית ושבועה...”

אז מיהו גילה שבזוהר חדש יש ביאור מרגש מאד על אותה פרשה שבה שלח נח את היונה מו התיבה... זה לשונו:

אמר רבי פנחס: רצה הקב”ה לנסות את ישראל ושלחם לבלב שנאמ’ וישלח את היונה מאיתו- זו כנסת ישראל, ראה מה כתיב בה: ‘ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה’ שמלך בבל הכביד עולה ברעב ובצמא ובהריגת צדיקים הרבה ‘ותשב אליו אל התיבה’ וחזרה בתשובה וקבלה כתוב כאן: שהפעם הראשונה שנח שלח את התיבה מרמז לפעם הראשונה שהקב”ה שלח את עם ישראל בגלות... ‘ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה’... עם ישראל לא עמדו בצרות וביסורים של גלות... הם לא היו רגילים להיות רחוקים מאבא שבשמים... מיד ‘ותשב אליו אל התיבה’!!! עם ישראל חזרו בתשובה ומיד: וישלח ידו ויקחה וישב אותה אליו אל התיבה... מודה ועוזב ירוחם... מי ששב אל התיבה... מי שרק הסכים לחזור לירושלים מיד הקב”ה פשט את ידו ברחמים וקיבלו... ממשיך הזוהר חטאה כנסת ישראל כמתחילה ויוסף להגלותם שנאמר: ‘ויסוף שלח את היונה מאתו- בגלות אחרת של יוון’...

הפעם השניה שהקב”ה שלח את כנסת ישראל... הכוונה היא לגלות יוון... עם ישראל היו בארץ ישראל... אבל בגלות... תחת גזירות השמד של אנטיוכוס... שבת... חודש... מילה... ממשיך הזוהר:

ומרוב צערם ודוחקם מה כתיב ביה??

ותבא אליו היונה לעת ערב!!!

כנסת ישראל חזרה אל אביה... אל התיבה... מתי?? לעת ערב!!!

מה זה לעת ערב?? אומר הזוהר: מאי לעת ערב??

שלא היתה מאידה להם שעת הרווחה כמו שהייתה המעשה בראשונה ונהרגו צדיקים ונחשך היום והעריב להם השמש ולא יכלו לקום מפני הדוחק הרב שהיה עליהם... והוה לעת ערב- שנחשכו הצדיקים המאירים להם כשמש... כלומר: הישועה שהייתה בזמן החשמונאים גבתה קרבנות... בגוף ובעיקר בנפש... היו בכלל ישראל הרבה מתיוונים... והרבה הרוגים... היתה ישועה אבל ישועה שהיא בבחינת “לעת ערב”!!! זה כבר דור שפסקה בו נבואה...

אבל!!! כשאותה יונה חזרה באותו ערב... היא לא חזרה לבד!!!

היא חזרה עם בשורה בפיה!!! והנה עלה זית טרף בפיה לולי שהעיר הקדוש ברוך הוא רוח הכהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית אזי אבדה פליטת יהודה מן העולם העלה זית הזה... הוא הנר הנוכח!!! האור וההשגה של חנוכה... עם זה היא חזרה... עם זה היונה חזרה לאבא שבשמים... והזוהר אומר לא פחות ולא יותר... שלולי אותו נר חנוכה... לולי אותה הארה... לא היה סיכוי לעם ישראל!!! ולמה? כי זה כבר לעת ערב... זה כבר ירדת הדורות בתוקפה... כאן צריך הארה מחודשת... ואכן היונה חזרה לעת ערב עם הבשורה של עלה זית!!!

אבל רגע!!! כפי שזכור לנו מהחידר... נח שלח את היונה עוד פעם... גם בפעם השלישית... נו... הפעם השלישית כנגד מי היא?? כנגד איזו גלות?? ממשיך הזוהר ואומר: וישלח את היונה בגלות אדום ולא יספה שוב אליו הוא!!! שעד היום לא חזרה בתשובה ולא העירה רוחה, דאמר רבי פנחס: אלמלי חזרה בתשובה לא נשארה בגלות יום אחד... הזוהר אומר דבר נורא: אבא שבשמים עומד בפתח התיבה מחכה ומחכה... מחכה ליונה שתחזור... מחכה לנו... נו... יונתי תמתי... איפה את... תחזרי לתיבה... תשובי אלי...

אבל “ולא יספה שוב אליו עוד”!!! והזוהר מדייק ומדגיש: אמר רבי פנחס: ולא יספה שוב אליו עוד, לא נאמר: ולא יספ שוב אליה, אלא היא!!! היא לא יספה שוב אליו אבל הוא מזומן ומחכה אימתי תשוב... אבא שבשמים עדיין עומד שם בחלון התיבה ומחכה... ושואל: בני היקר... אייכה... תשוב אלי... הצוער פתוח... כבר אלפיים שנה שהוא עומד שם ומחכה בצוער התיבה... אבל היא איננה... לא יספה שוב אליו... והוא לא מתייאש... הוא עדיין מחכה!!!

אם היונה רק תחזור הבייתה מיד!!! מיד נח ישלח את ידו ויקח אותה אליו אל התיבה. רק שתחזור. ממשיך הזוהר ואומר: אמר רבי אליעזר: כל הגלויות שגלתה כנסת ישראל נתן לה הקב”ה זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה וגלות האחרון אין לו קץ וזמן אלא הכל תלוי בתשובה שנא:

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם שבת פרשת מקץ חנוכה

ירושלים: 4:00	מוקדם: 3:50
בני ברק: 4:14	מוקדם: 4:04
מודיעין עילית: 4:05	מוקדם: 3:55
חיפה: 4:11	מוקדם: 4:01

שעון חורף

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברים מיוחדים לחנוכה מרבינו הגדול מרן הגראי"ל שטינמן זיע"א ליקוט מתוך הספר "כאייל תערוג"

כשנוסעים לעיר אחרת

אם נוסע לעיר אחרת, כגון שנוסע לשבת חנוכה לבית הוריו או חמיו, או אפילו כשנוסע לימי החול, ודאי דאף לפר"ח (הר"ד בביאור הלכה סי' תרע"ז) ידליק רק בעיר האחרת, ואפילו לא נסע לשם אלא ליום אחד, והפר"ח איירי באותה העיר שבא לדירת חמיו, דהתם כיון דיכול לבא לביתו לא עקר קביעותו אלא א"כ בא לכל שמונת הימים, דנראה דח' ימים שכתב הפר"ח בדוקא הוא, דיום אחד לא חשיב קביעות כיון דיכול לחזור לביתו בכל רגע כשביתו באותו העיר. (שלמי תודה חנוכה עמ' ר"י)

אמנם אמר רבנו שדעת הגרי"ש אלישיב שהמתארח בשבת במקום אחר ראוי שימנה שליח שידליק בביתו [ובישיבת ארחות תורה בב"ב כשהיו הבחורים נוסעים בשבת חנוכה לביתם, הורה רבנו להנהלת הישיבה שיסרבו לתת רשות להתגורר בישיבה, וממילא יכולים הבחורים להדליק בביתם שהרי כעת בודאי אין להם בית אחר, ופ"א רצו הבחורים להישאר בסוף בישיבה, ואמר שיבקשו רשות להדיא מהנהלת הישיבה להישאר שזה לא יראה כחוכא ואטלולא].

ולענין מוצ"ש הורה רבנו שידליק כשמגיע לביתו, אפי' כשמגיע מאוחר עד שעה 11 שזה תוך זמן ההדלקה. [ומדובר במי שגר בעיר ולא בכפר ומושב וכדו']. וא"צ לחוש ולברך בדרך ברכת הרואה כשרואה נ"ח, דהרי הולך להדליק.

מכתב מרן שר התורה שליט"א ומרן רה"י שליט"א לימי החנוכה

כס"ד, כסלו תשפ"ב

בני בינה ימי שמונה

בימי מלכות יון הרשעה גזרו היונים על ישראל להשכיחם תורתם ולהעבירם מחוקי רצונך, וברחמי הקב"ה זכו ישראל לישועה, ובזכות הנס שהיה לאבותינו בימי ההם, גם אנחנו בזמן הזה עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות.

והנה אף בזמננו קמים עלינו ורוצים לעקור ולבטל את כל הקדוש והיקר לישראל, ויש בזה חילול השם, לכן מחוייבים אנו להוסיף זכויות ולהתחזק בכל הדברים הצריכים חזוק, ולהרבות בכבוד התורה וגדוליה, ולא ח"ו להיפך שיש בזה חילול השם, ובפרט יש להתחזק בהתמדת לימוד התורה, וכמ"ש השל"ה הק"י "כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם כן הימים הקדושים האלו ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר ימים", וע"י שכל אחד יראה להתחזק כפי יכולתו בשקידת התורה, יתרבה כבוד השם בעולם, ונזכה לישועת השם במהרה.

לפי חז"ל
הימים האלו הם ימי חנוכה

חידה: מתי מצוה דרבנן מצלת ממצוה דאורייתא

כשבאו ילדי תשב"ר להיבחן אצל רבנו, על פרק הכונס. שאל אותם רבנו היכן מצינו שמצוה דרבנן מצלת מחיוב דאורייתא. איהו מותיב ואיהו מפרק: במשנה האחרונה בהכונס, רבי יהודה אומר אם היה נר חנוכה פטור. נמצא דמפני מצות נר חנוכה דרבנן נפטר מחיוב מזיק, שהוא דאורייתא. והביא רבנו עוד דוגמא לכך: הדין שאם היה רץ בערב שבת פטור, אף שאין מצוה דאורייתא לרוץ בערב שבת, בכל זאת נפטר עי"ז מחיובי מזיק דאורייתא. ועי' באילת השחר (שבת כא, ב) דכ' בנר חנוכה פטור אין הפטור משום דיש לו רשות, דהא קי"ל (ב"ק ז, א) שפותקין הביבין בימות הגשמים ברשות ומ"מ אם נתקל בהן אחר חייב, אלא כאן שאני שהוא מצוה. ונראה דגם אם אינו חייב להדליק ברה"ר כגון בשעת הסכנה, מ"מ כשהדליק ברה"ר פטור כיון שיש לו מצוה. ומ"מ אפשר שהעושה סוכה ברה"ר והוזקו בזה חייב דאין לו מצוה כלל לעשות ברה"ר משא"כ בנר חנוכה.

בשבת חנוכה נשארים בבית!!

אמר רבנו שהיות והלכות חנוכה מורכבות ותלויות בהרבה שיטות, ראוי לכל יר"ש לא לנסוע מביתו בימי החנוכה ללא צורך מיוחד, כי מכניס את עצמו לספיקות. בער"ש חנוכה הדליק רבנו כ 35 דקות לפני השקיעה, ואח"כ מיד הדליק גרות שבת [שדרכו להדליקם 35 דק' לפני השקיעה]

ובמוצאי שבת כפי שנהג כל שבת להמתין מלעשות מלאכה עד שיעברו שתי שעות זמניות לאחר השקיעה, זמן 'זעקסטיל' [ששית היום, שהם ב' שעות זמניות אחרי השקיעה] כך גם במוצאי שבת חנוכה היה מדליק רבנו רק אחר שעבר זמן הנ"ל.

מכתב חיזוק מרבינו לבני ישיבה שנשארו בשבת חנוכה

לכ' תלמידי ישיבת... ידוע שהעולם קיים רק בזכות תורה וחסד, וכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ויש זמנים אשר חלק גדול מתבטלים מלמודם, מ"מ אלה שלומדים גם בזמנים אלו הם זוכים יותר, ובספר חסידים כתוב כי בזמן שאין הרבה מתעסקין במצוה אז עושה המצוה הוא נוטל יותר שכר דהוי כמת מצוה. א"כ חזקו ואמצו אל ירך לבכסם כאלו הפסדתם, כי לא רק שלא הפסדתם אלא אתם מרויחים יותר מכולם. הכו"ח לכ' המצוה הגדולה כ"ח כסלו תש"ע לפ"ק.

הבדלה ואח"כ הדלקה

רבנו היה מבדיל תחילה ואח"כ מדליק. וכד' הט"ז (סי' תרפ"א) והסביר שאת ההבדלה עושה בזמן שעדיין נוהג שלא לעשות מלאכה, וא' הנוכחים הדליק את נר ההבדלה, ואח"כ כשהגיע הזמן הדליק את הנ"ח. [אמנם גם כשאירע שכבר הגיע הזמן שאפשר להדליק הנרות, מ"מ היה מבדיל קודם].

קבלת שבת באופן מכובד וראוי ונסיעות בערב שבת, ובפרט בערבי שבתות חורף... מהעלון עלי באר

קנייבסקי שליט"א "לדרמן", מי זה "לדרמן"? היה זה הנדיב ר' יחיאל לדרמן ז"ל ורעייתו שנדבו את ביתם וליבם למען בית הכנסת שישמש לתלמידי החזו"א, ובראשם רבינו קה"ק הסטייפלר זיע"א אביו ומדובר היה על שעה מוקדמת מאוד בבוקר, יום שישי של קיץ, והמת היה מקורב גדול של הקה"י והיה הכרת טובה עצומה אליו, אבל רבינו הסביר את עצמו "איך יתכן שלא אלוה את ר' יחיאל עד קבורתו ממש, אולם כיצד אסע אל מחוץ לעיר בעת ששבת ממשמשת ובאה?". (בית אמי).

רבינו ה"אילת השחר" זיע"א הוזמן פעם לסנדקאות אצל נכד אדמו"ר חשוב מאוד בירושלים, הברית נקבעה ליום שישי בשעה 0:30 בבוקר, שעות קיץ, רבינו נסע ושימש כסנדק ולאחר הברית עוד לפני השעה אמרו לרבינו אולי ניסע לכותל? רבנו לא אבה לנסוע וזירז את משמשיו, שבת, שבת, עוד מעט שבת מגיעה... וזירז מאוד מאוד להגיע לפני חצות למעון קודשו בני ברק. ומדובר היה שהיה בשיירה של רכבים עם ליווי משטרת. וההסבר הנהגתם הוא - שבת זה נישואין עם השבת. עם הקב"ה עם השכינה. וגדולי ישראל הרגישו את הנישואין בכל שבוע ושבוע והיה ברור להם שהכבוד הגדול הזה כמו שכתב ברמב"ם שיהיה יושב ומצפה וכו'.

מלבד העניין של כבוד שבת, יש עניין נוסף של זהירות מחילול שבת (במישרין או בעקיפין).

כמעט כל אחד יכול לספר על מישהו שהוא מכיר ואולי אף לו עצמו אירע שכמעט נתקע בדרכים בער"ש. וג' סיבות בדבר א. גם ביום חול יכול לקרות פקק או פנצ'ר. ב. כ"ש בער"ש שהשטן מקטרג כמו שכתב בערוך השולחן. ג. בע"ש יש פקקים שכולם רוצים להגיע לפני שבת. (ובפרט מצוי הדבר בערבי חגים)

ומעשים שכבר ארעו בבני ברק כאשר נצפה קו 402 מירושלים שנוסע ומוריד נוסעים ברחוב רבי עקיבא בב"ב אחרי הצפוף השני!!! ועל פי דרך הטבע הנהג שהינו יהודי יעבור חילולי שבת רבים רח"ל רח"ל רח"ל!!! ומי יודע אם בשמים לא ידונו את היהודים שנסעו באוטובוס הזה כגורמים לחילול שבת. (ונלמד זכות; שמסתמא יצאו מוקדם וקרתה להם תקלה בדרך, ופקקים גדולים, באופן של אונס שאינו מצוי, והיו אנוסים לגמרי, וגם לא יכלו לרדת בדרך מחמת תינוקות קטנים וכדו').

עוד מקרה; יהודי חשוב שנסע לשבת להוריו המתגוררים באזור חיפה, ובתחילת כביש שש קרה לו פנצ'ר ולקח לו זמן רב לתקנו, אחרי תיקון הפנצ'ר מכשיר ה"וויז" הראה שנשאר זמן להספיק להגיע לצפון והמשיכו בנסיעה, אבל בהמשך הדרך בסוף כביש שש קרתה תאונה רצינית וכל הכביש היה חסום שעות ארוכות, מכשיר ה"וויז" סימן לו שישע דרך עפולה אבל יגיע זמן רב לאחר השקיעה רח"ל וברגע האחרון עברה ניידת משטרה שנסעה לתאונה והוא נסע אחריה על השוליים (דבר האסור על פי חוק ואם היה שוטר רע הוא היה עוצר אותו) והגיע בערך 10 דק' לפני השקיעה! (20 דק' אחרי כניסת השבת!!!) מלוכלך ומטונף מהחלפת הגלגל אחרי שנסע על מהירות גבוהה מאוד מאוד.

מעשה בחתן וכלה שנשתדכו ביניהם וקבעו לעשות חתונה ביום פלוני ובשעה פלונית, שכרו אולם, תפרו בגדים, הכינו בשר ודגים וכל מטעמים, לקחו כלי נגינה, שמחה גדולה ומפוארת. בהגיע יום החופה לבשה הכלה את שמלת הכלולות והגיעה לאולם כמה שעות לפני החופה מחכה כבר לרגע הגדול בחייה, רגע הנישואין... ההתרגשות מטפסת, עוד שעתיים החופה, שמחת הכלה והמוזמנים מרקיעה שחקים. אך דבר אחד מעיב על שמחתם, החתן עדיין לא הגיע, מתקשרים לשאול מה קורה? והוא עונה בנחת, אני מתארגן...

עוברת עוד שעה, והחתן עדיין לא הגיע... טלפון בהול נוסף והוא עונה בנחת, כן... אני כבר יוצא... הנשמה של הנוכחים האולם "כמעט יוצאת" למשמע "אני כבר יוצא" והחתן מתארגן בנחת ואדישות, כאשר כ-0 דק' לפני החופה סוף סוף הוא נראה באולם... אך אבוי... החתן לבוש בגדי יום יום פשוטים, וכולו רחוק מ"חסד נמשך על פני חתן". כששואלים אותו בזעזוע, מה קרה לך? הוא עונה בנחת, שום דבר אני כבר נכנס לחדר הסמוך להתקלח ולהתלבש. אתם תראו שעד החופה, אני יהיה מאורגן ולבוש... ואכן תוך 0 דקות, החתן דגן, יצא לקראת כלה... מהאמבטיה... ניגש לערוך את החופה...

תגידו לי רבותי! האם זה התחלה טובה לחיי נישואין או התחלה גרועה? אין ספק שזוהי התחלה גרועה ביותר, וספק רב אם הכלה תרצה בכלל להתחתן עם חתן שמפגין כזה יחס כלפיה... מורי ורבותי... איך נראים הנישואין שלנו עם הכלה, שהיא שבת קודש, האם אנחנו מגיעים לחתונה כבר מוכנים מראש ומאורגנים כדבעי, או שאנחנו נכנסים לחופה מתוך לחץ ומהומה? בידינו (ובראשו) תלוי הדבר. ברגע שנרגיש את דברי חז"ל "אמרה שבת לפני הקב"ה תן לי בו זוג אמר לה הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך". ברגע שנרגיש גם את בחינת הקידושין כמו שכתוב ב"אבודרהם", שלכן אומרים בתפילה "אתה קדשת", כי שבת זה קידושין עם השכינה הקדושה - בנין שצריך להתנהג אחרת לקבל את השבת אחרת... וממילא השבת שהיא הכלה תתנהג אלינו אחרת שבת זה מקור הברכה שבת שממנה מתברכים כל שיתא ימין תשוש לקראת החתן, ותשפיע עליו שפע עצום מברכת השבת קודש, ברכות בלי מיצרים.

ואחרי הקדמה זו דבר שפתים אך למחסור, בחשיבות קבלת שבת זמן רב לפני כניסת שבת, אך ידוע שלמוד ההלכות ושמיעת הנהגותיהם של גדולי ישראל יש להם השפעה עצומה שהדברים יכנסו ללב, נביא את דברי האחרונים וסיפורים על גדולי ישראל.

ולשון הרמב"ם (הל' שבת פ"ל) ידוע "איזהו כבוד זה שאמרו חכמים... ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך".

וכתב המשנ"ב (רמט סק"ג) ש'צריך להזהר לכתחילה שלא ילך ולא יסע עד סמוך לערב. מוסיף ה"ערוך השולחן" (רמט, ס"ג) על "ועל פי רוב השטן מקטרג בערב שבת, ולכן יראה לזהר מאוד בזה ושכרו כפול מן השמיים"

כולנו מכירים את בית מדרשו של רבינו מרן שר התורה הגר"ח

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0739534gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-9534

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 040.

בירור הלכה

פרשת מקץ

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

**הנידון - א' בזמנינו שאר שמנים דולקים יפה ובצלילות כמו שמן זית האם יש הידור להדליק דווקא בשמן זית, או יכול להדליק בשאר שמנים שאורם צלול שמן למאור או שמן סויה וכד',
ב' באופן שמערב שמן אחר עם רוב שמן זית האם יש בזה מעלת הדלקה בשמן זית.**

של שעוה או חלב לא מקרי נר רק אבוקה, ופסול לנר חנוכה, וצ"ע.

ובמור וקציעה סימן תרעג' הביא דיש פוסלים במדליק בשעוה דצריך דומיא דמנורה, והק' דלפי"ז היה לנו לפסול אף שאר שמנים ולא רק שעוה, והרי כל השמנים כשרים לחנכה, וכתב לחלוק דוודאי אין פסול מה דאינו דומה לשמן שמנורה, ומ"מ עדיף לעשות דוגמת הנס, ואולי זה מקור דברי מ"ב והשעה"צ, וצ"ע.

(ז"ל המור"ק שם "בהגהת הש"ע [סע' א]. ונוהגין להדליק בנרות של שעוה. ויש פוסלין שעוה לנ"ח, מטעמא דבעינן דומיא דמעשה שהיה בשמן דמנורה, שהנס היה בשמן זית. אך לפ"ז היה ראוי לפסול כל השמנים חוץ משמן זית, שבו היה הנס, דהא כל שאר השמנים שמנו חכמים נמי פסילי למנורה, וחכמים הכשירום לנ"ח. ומיהו עכ"פ נראה שצריך השעוה להיות מהותך כשמדליקין בו, דאם כורכו סביב הפתילה אין שם שמן עליו כלל, כדמוכח פרק במה מדליקין, בפסקא עד כאן פסול פתילות כו', וק"ל, דבדואי כל מה דאפשר למיעבד דוגמת הנס, עבדינן).

עולה מדבריהם דאיכא טעם נוסף להעדיף להדליק בשמן זית, ולכאורה עולה דאיכא שני טעמים להא דעדיף להדליק בשמן זית, א' מחמת דצליל טפי, ב' מחמת דנעשה הנס בשמן, ולהלן יתבאר מה שיש לדון בזה.

בגמ' נראה דשמן זית עדיף רק מחמת דאורו צלול

לכאורה בפשטות בגמ' בדברי אביי נראה דטעם דעדיפות דשמן זית הוא רק מחמת דצליל טפי, וזה מה שהתחדש מדברי ריב"ל דשמן זית עדיף מחמת דאורו צלול.

ועוד לכאורה מוכח נמי בגמ' דאין הטעם דעדיף שמן זית מחמת דהיה נס בשמן זית, דאי היה טעם זכר לנס היה לו להדליק בשמן זית מטעם זה, ומשמעות הגמ' דהתחדש לו דענין דשמן זית עדיף דאורו צלול.

וא"כ צ"ע מה שכתבו הראשונים והפוסקים דאיכא טעם נוסף להדליק בשמן זית מחמת דהנס היה בשמן, דלכאורה בגמ' מבואר שכל הטעם שיש להדליק בשמן זית הוא מחמת דאורו צלול, ואין כלל טעם מפני שצריך שמן זית הדומה לשמן שהיה בו הנס.

בגמ' שבת דף כג' איתא "אמר רבי יהושע בן לוי כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי, כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי" וכתב רש"י שם "משוך נהוריה - אינו ממהר לכלות כשמן זית..", "צליל נהוריה - צלול ומאיר, וכתבו תוס' שם דקאי על נר חנכה.

עולה בדברי הגמ' דהטעם שיש להדליק בשמן זית הוא מחמת דאורו צלול טפי.

ולכאורה בראשונים ובפוסקים נראה דאיכא עוד טעם להדליק בשמן זית והוא מחמת דנעשה הנס בשמן.

כן איתא בכל בו (סימן מד) והביאו בדרכי משה סימן תרעג' "מצוה מן המובחר בשמן זית שבו היה הנס".

וכן כתב תשובת מהר"י ברונא סימן ל"ט הובא במשנה ברורה תרע"ג ד' מ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעוה, דע"י השמן נעשה הנס".

כ"כ המאירי בבית הבחירה שבת דף כא' כתב "ממה שכתבנו למדת שנרות של שעוה מותרות לנר חנוכה, ומ"מ נוי מצוה הוא לעשות בשמן, אחר שהנס היה בשמן, והוא שאמרו למטה כל השמנים יפים לנר ושמן זית מן המובחר, ואף על פי שקצת מפרשים פירשוה לענין שבת בתוספות פירשוה לענין חנוכה ומטעם שכתבנו.

ובשער הציון שם שהביא דעת מהר"ל מפרא"ג בספרו נר מצוה שלא להדליק כלל בנר שעוה וחלב אלא דוקא בשמן מפני שהנס נעשה בשמן".

ודברי השעה"צ צ"ע דבמהר"ל איתא דשעוה פסול מחמת דהוי אבוקה, ולא מחמת דע"י השמן נעשה הנס, וע' עטרת זקנים שם על השו"ע שהביא דברי המהר"ל דכתב בספר נר מצוה דף נ"ז עמוד ג' ד' (כד - כו) דמאחר שהנס נעשה ע"י שמן, צריך לקיים ג"כ המצוות ע"י נרות של שמן, אבל בנרות

עולה בפשטות בדברי הגמ' שכל הידור להדליק בשמן זית הוא רק מחמת דאורו צלול, ואין כלל עדיפות להדליק בשמן זית יותר משאר שמנים מחמת דשמן זית נעשה בו הנס.

הביאור בדברי הראשונים

לאחר שהתבאר דבגמ' עולה דאין הידור להדליק בשמן זית מחמת שהיה בו הנס, יש לבאר את דברי הראשונים שכתבו טעם זה כיצד עולה טעם זה עם דברי הגמ'.

נראה לבאר דאיכא שני דנים, א' דין להדליק בשמן ולא בשעוה, ב' הידור להדליק דווקא בשמן זית ולא בשאר שמנים.

ומה שמצאנו בראשונים שכתבו הטעם מפני שהנס היה בשמן, הוא לבאר הדין דאין להדליק בשעוה אלא בשמן, דשעוה אינה מזכירה את הנס, ולכן יש להדליק דווקא בשמן, אולם מחמת טעם זה אין הכרח להדליק דווקא בשמן זית, דרק שעוה אינה דומה לנס שהיה בשמן, אבל כל שמדליק בשמן הרי אין ניכר כ"כ אם זה שמן זית או שאר שמנים, ולכן יש אף בשאר שמנים זכר לנס.

א"כ עולה דמטעם דזכר לנס צריך שלא ידליק בשעוה, אלא בשמן, ומ"מ מהני בכל שאר שמנים, והתחדש בגמ' בדברי ריב"ל עוד הלכה דהיות ואור שמן זית צלול יש הידור להדליק בשמן זית יותר משאר שמנים.

ולפי"ז ביאור דברי הגמ', דאב"י היה ברור לו שאין להדליק בשעוה, מחמת דאי"ז דומה לנס, ולכן לא הדליק בשעוה אלא בשאר שמנים, ואחר ששמע דריב"ל סובר שעדיף שמן זית מחמת דאורו צלול התחיל להדר להדליק בשמן זית.

ובאמת יש משמעות בדברי הראשונים והפוסקים דאיכא שני דנים, א' להדליק בשמן ולא בשעוה, מפני דשעוה אינה דומה לנס שהיה בשמן, ב' להדליק דווקא בשמן זית, מפני דאורו צלול.

כן נראה מדויק בלשונות הראשונים תשובת מהר"י ברונא סימן ל"ט שהובא במשנה ברורה תרעג' ד' "מ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעוה, דע"י השמן נעשה הנס", - הרי שכתבו שעדיף להדליק בשמן (נוזלי) ולא בשעוה, דבשעוה אינה דומה לנס ולכן יש להדליק דווקא בשמן, ולא זכר כלל דמטעם זה יש להדליק דווקא בשמן זית.

וכן נראה בלשון כל בו סימן מד' "יש מדליקין בנרות של שעוה והר"ף ז"ל היה מצריך לעשות נרות ארוכות, אמנם המצוה המובחרת בשמן זית לפי שבו היה הנס", - הרי נראה בדבריו שטעם זה שהיה בו הנס הוא טעם להעדיף שמן על שעוה, ולא זכר כלל דמטעם זה עדיף שמן זית על שאר שמנים. וכ"כ השער הציון שם בשם המהר"ל מפראג שלא להדליק כלל בנר שעוה וחלב אלא דוקא בשמן מפני שהנס נעשה בשמן", הרי שטעם זה הוא לענין להעדיף שמן על שעוה, ולא נאמר מחמת טעם זה דעדיף שמן זית על שאר שמנים.

והתחדש בגמ' בדברי ריב"ל שכיון שאור שמן זית צלול הוא עדיף משאר שמנים, וכמשנת' דלכן אב"י קודם שידע את דברי ריב"ל לא הדליקו בשעוה אלא בשמן שומשמן, ואחר ששמע את דברי ריב"ל הידרו להדליק בשמן זית.

ולפי"ז עולה, דאיכא שני דנים, א' דין להדליק בשמן ולא בשעוה מחמת דשעוה אינה דומה לנס שהיה בשמן, ולטעם זה אין כל מניעה להדליק בשאר שמנים דכל שהוא שמן ה"ה דומה למה שהיה בנס, ב' איכא עוד הידור להדליק דווקא בשמן זית ולא בשאר שמנים מחמת דשמן זית אורו צלול, ועולה דאם יש לו שאר שמנים הדולקים יפה א"צ דווקא להדליק בשמן זית.

בפוסקים מבואר אם אין לו שמן זית עדיף טפי להדליק בשאר שמנים מאשר בשעוה ומבואר בפוסקים דעדיף שמן אך שהשעוה אורה צלול יותר, ולכאורה יל"ע הרי בגמ' מבואר דמעלת צלול עדיף.

ולפי משנת' עולה דהגמ' חילקה בין שמן זית לשאר שמנים, אולם יש עוד חילוק דעדיף שיהיה שמן דומיא דהנס ולא יהיה שעוה דאינה דומה לנס, ולכן עדיף להדליק בשאר שמנים.

ולפי משנת' עולה חידוש - דאם יש לנו שמן שדולק יפה ואורו צלול כמו שמן זית אין מניעה כלל להתשמש בו, (ולא כמו הפשטות שמבנים דאיכא שני טעמים להא דעדיף שמן זית משאר שמנים, ולכן להבנה זו אף שאר שאר שמנים צלול עדיף שמן זית דהוא יותר דומה לשמן של הנס, ומזה נולד הרבה חומרות להדר בשמן זית בהידורים ע"ג הידורים, ולהלן יתבאר דיש בכמה פוסקים משמעות לזה).

ביאור דברי המאירי

המאירי בית הבחירה שבת דף כא' כתב "ממה שכתבנו למדת שנרות של שעוה מותרות לנר חנוכה, ומ"מ נוי מצוה הוא לעשות בשמן אחר שהנס היה בשמן, והוא שאמרו למטה כל השמנים יפים לנר ושמן זית מן המובחר, ואף על פי שקצת מפרשים פירשוה לענין שבת בתוספות פירשוה לענין חנוכה ומטעם שכתבנו.

מבואר בדברי המאירי א' דיש ענין להדליק בשמן מאחר שהנס נעשה בשמן, ב' עוד נראה בלשון המאירי דהטעם של ריב"ל שיש להדליק בשמן זית הוא מחמת שהנס נעשה בשמן, וצ"ע דהרי בגמ' מבואר להדיא שהטעם שמדלקין בשמן זית הוא רק מחמת דאורו צלול, ולא מחמת שהנס נעשה בשמן, וכמשנת' בדברי אב"י מבואר שאין טעם נוסף להא דמדלקין בשמן זית.

ונראה לבאר כוונת המאירי דקאי לבאר הא דידליק בשמן ולא בשעוה, וכתב א' מחמת הענין ששמן דומה לנס, ועוד דבשמן זית יש מעלה שאורו צלול, ומיהו אם שעוה אורה צלול כשמן זית מה הוסיף המאירי וצ"ע.

עלה בידינו דלכאורה בגמ' מבואר דמה דאיכא עדיפות להדליק בשמן זית יותר משאר שמנים הוא רק מחמת דאורו

צלול, ולא מחמת דהנס היה בשמן, (ומיהו אפשר לדחות ראייה זו, וכדלהלן).

ביאור המו"מ בגמ' בדברי אביי

הנה בגוף דברי הגמ' יל"ע מה המו"מ בגמ', מה היה דעת רבה שעדיף להדליק דווקא בשמן שומשמן קודם ששמע דברי ריב"ל שעדיף בשמן זית, דבגמ' מבואר מפני דשמן שומשמן "משך נהורא טפיי" וכתב רש"י פ' שאינו ממהר לכלות השמן, ויש לבאר מה הידור יש במה ששמן שומשמן לא מתכלה מהר, דאי היה לו שיעור עד שתכלה רגל הרי קיים המצוה, ומה יש תועלת שאינה ממהרת לכלות השמן, ואם שאר שמנים לא היו דולקים כשיעור כדי שתכלה רגל מין השוק ורק שמן שומשין היה מאריך לדלוק כשיעור שתכלה רגל מין השוק, היה נותן יותר יותרכמות שמן משאר שמנים, ולכאורה אי"ז אלא רווח ממוני, ומה מעלת שמן שומשמן על שמן זית.

וע' בשפ"א מש"כ בזה ודבריו מחודשים, אולם המשמעות הפשוטה ברש"י שרבה סבר שאף שבשאר שמנים ידלק כשיעור שתכלה רגל מין השוק, מ"מ עדיף לתת שמן שומשמן שאין השמן ממהר להתכלות והנר יהיה דלוק יותר זמן, ואחר ששמע מריב"ל ששמן זית עדיף דאורו יותר צלול הבין דמעלת אור צלול עדיף יותר מאור הפחות צלול שידלק יותר מהשיעור, (אולם יעון במג"א תרעב' שהביא שאין ענין לתת יותר משמן יותר מהשיעור), ויל"ע האם במסקנת רבה עולה שיש ענין שידלק יותר מהשיעור ורק צלול עדיף, או אין ענין שידלק יותר מהשיעור, ומצאתי עד"ז שכתב בשבת של מי.

ועוד אפשר לבאר דלא היה מצוי להם שמן ולכן העדיף לתת כמות קטנה של שומשמן שידלק כשיעור, ולא לתת כמות גדולה של שמן זית, ואחר ששמע מריב"ל דשמן זית עדיף טרח לתת שמן זית דאורו צלול.

ולפי מה שבארנו בדרך א' שהמו"מ היה איזה מעלה עדיפה, האם מעלה שידלק יותר זמן עדיפה, או מעלת אור צלול עדיפה, אפשר שהבין רבה שאף שיש מעלה של שמן זית דומיא דהנס, מ"מ המעלה שידלק יותר זמן עדיפה, וריב"ל חידש דמעלת אור צלול עדיפה על מעלה שידלק יותר זמן.

ולפי"ז אין הכרח לדחות מסוגיית הגמ' את משנת' בפוסקים ואפשר דיש טעם נוסף להדליק בשמן זית ולא בשאר שמנים, מחמת דהנס היה בשמן זית, ורק היה פשוט לרבה שהמעלה שידלק יותר עדיפה ע"פ דומיא דנס.

ומיהו מפשטות הגמ' נראה כמשנת' דאין מעלת שמן זית על שאר שמנים אלא מחמת דאורו צלול.

ועולה דאם שאר שמנים דולקים וצלולים כמו שמן זית אין חיסרון בהם, ואפשר להדליק בשמן למאור ובשמן סויה וכד', דמצד הטעם שנת' בגמ' דעדיף שמן זית דאורו צלול ה"ה שאר שמנים דולקים יפה ואורם צלול, ומה שנתבאר בפוסקים דאיכא טעם נוסף דעדיף שמן זית דהוא דומה לנס, התבאר

דטעם זה בא ללמד ליקח שמן ולא להדליק בשעוה, ואין בטעם זה ענין דווקא בשמן זית.

ולכאורה לפי"ז עולה עוד חידוש דלאחרונה משווקים שמן זית קרוש להדלקת נר חנכה, ולפי משנת' דעיקר מש"כ הראשונים הטעם דומיא דהשמן שהיה בו הנס הוא בא לשלול שעוה דהיות והיא קרושה היא שונה מהשמן שהיה בו הנס, ולפי"ז יש לדון בשמן זית קרוש שאפשר שיהיה בו חיסרון זה דאינו דומה לשמן שהיה בו הנס, (ואף שאחר ההדלקה הוא נמוס ונהיה שמן, מ"מ הדלקה עושה מצוה, ובשעת ההדלקה היה קרוש).

משמעות כמה אחרונים דמצוה להדליק בשמן זית

מחמת דבו נעשה הנס

ומיהו יש לשנות בפוסקים דנראה דמצוה להדליק בשמן זית מחמת דבו נעשה הנס, ע' בלבוש סימן תרעג' שכתב "מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית שבו נעשה הנס, אבל לא הצריכו חז"ל לחזר אחריו אלא כל השמנים הוכשרו לה, מיהו מצוה לחזר אחר שמן שאורו זך וצלול.

וכן יש לשון במור וקציעה דלכתחילה עדיף למיעבד דוגמת הנס בשמן זית.

ולעיל הבאנו לשון המאירי דבסו"ד יש קצת משמעות דהיות ונעשה הנס בשמן זית יש לחזר אחריו, וע' משנת' בדבריו.

ובאמת בכמה הלכות בנר חנכה מצאנו ענין זה דצריך להיות דומה למנורה, יש ראשונים דכתבו דאין להשתמש לאור הנרות דומיא דמנורה, עוד מצאנו לענין הנידון אם להחליף הפתילות כל יום דיש שכתבו דצריך להחליף דומיא דמנורה, עוד איתא דיש לתת החנכיה בביה"כ בצד דרום דומיא דמנורה, ולכאורה מסתבר דאף לענין השמן עצמו יש ענין דומיא דמנורה.

ובקונטרס סוד ההדלקה המיוחס לר' יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד עולה דיש ענין דומיא דמנורה, דכתב שרצוי לחזר אחר שמן זית זך, מפני בשמן זית נעשה הנס והיותר זך הרי זה משובח, וכן יש בכה"ח תקעג' יב' דאיכא מעלה בשמן זית שבו הדליקו המנורה.

ולפי"ז עולה דאיכא שני טעמים למעלת שמן זית, א' מחמת דאורו צלול, ב' מחמת דהוא דומה לנס, וולפי"ז אף אם שאר שמנים דולקים בצלילות, מ"מ איכא מעלה בשמן זית מחמת דהוא דומה לנס.

התבאר דבפשטות הגמ' וכן משמעות הרבה ראשונים דמעלת שמן זית על שאר שמנים הוא רק מחמת דאורו צלול, ואין מעלה לשמן זית דהיה בו הנס, (וטעם זה הוא רק להעדיף שמן על שעוה), ולפי"ז שאר שמנים שדולקים יפה ה"ה כשמן זית.

ומאיך התבאר דיש משמעות בכמה אחרונים דאיכא נמי מעלה בשמן זית מחמת דהוא דומה לנס, ולפי"ז שאר שמנים שדולקים יפה אינם כשמן זית.

המערב שאר שמנים בשמן זית והאם יש בו מעלת

שמן זית

יש לדון האם אפשר לערב שאר שמנים בשמן זית והאם יש בו מעלת שמן זית, (לטעם שמעלת שמן זית מחמת דצלול פשוט דאם מערב שאר שמנים שצלולים ודולקים יפה כמו שמן זית אין חיסרון), ולטעם דאיכא מעלה בשמן זית מחמת דהוא דומה לנס יש לדון שמעורב שאר שמנים בשמן זית האם ע"י התערובת של מיעוט שאר שמנים ברוב שמן זית יש לשמן מעלת שמן זית.

נראה דנידון זה תלוי במח' הפוסקים, ואפשר דיהיה תלוי בנידון האחרונים הידוע האם ע"י ביטול ברוב המיעוט מקבל את מעלת הרוב, ויתבאר להלן.

באשל אברהם בוטשאטש סימן תרע"ג כתב דיכול לערב שאר שמנים ברוב שמן זית ויהיה לכל השמן מעלת שמן זית.

(ז"ל הא"א שם "כשבדידו שמן זית לנרות חנוכה בצמצום יכול לערב בשמן פשתן שיהיה שמן זית מרובה בכל דהו מהשמן פשתן, והוה ליה על ידי זה כמו כולו שמן זית, שבו מצוה מהמובחר לנרות חנוכה. ועל כל פנים אם נר אחד בכל לילה ידליק בשמן זית לבד בלא תערובות בנרות הנוספים בכל לילה נראה שאין שום צד חשש קפידא בתערובות כנ"ל, שהרי לא שייך בזה משום אין מבטלין איסור לכתחילה, ואין בזה דררא דמניעה מלבטל, ואחר שנתבטל אין בו שום צד גרעון מכפי שמנים שאין בהם תערובות. וכנראה דהגם דקיימא לן [עבודה זרה סו, א] דלגבי מין במינו אזלינן בתר טעמא ולא בתר שמא, מכל מקום לגבי נרות חנוכה דלא עביד לגלויי שנוי הטעם אולי לכולי עלמא הוה ליה מין במינו ובטל ברוב גם מדרבנן. ואולי אין הטעם משונה כל כך בין שמן זית לשמן פשתן או שארי שמנים, הגם שבלא ספק יש היכר בטעם משונה לכל שמן מעין מה שנעשה ממנו השמן, מ"מ אולי אין הרגש גדול להפליג בין הטעמים ולגבי הדלקה אולי הוה ליה כמו מין במינו, וצלע"ע היטב").

מח' אחרונים האם המיעוט מקבל את מעלת הרוב

ע"י ביטול ברוב

בשו"ת עונג יו"ט וכן יש מרעק"א דכתבו דאין המיעוט מקבל את מעלת הרוב ע"י ביטול ברוב, ולכאורה לדבריהם אין שאר השמנים מקבלים מעלת השמן זית, וא"כ לא נחשב שהדליק רק בשמן זית.

ומיהו בחו"ד ובחת"ס על השו"ע או"ח קע"ט (לענין אות פסולה בספר תורה שנאבדה) עולה דנח' וס"ל דהמיעוט מקבל את מעלת הרוב ע"י ביטול ברוב, ולדבריהם שאר השמנים מקבלים מעלת השמן זית, ואפשר שכן ס"ל לא"א ולכן הכשיר כה"ג, וע"ע בשער"י ג' ט"ו שהביא מחלוקת אחרונים בזה.

הנה בשו"ת עונג יום טוב האו"ח ס"ד כתב בדין חוטין שנטוו שלא לשם מצות ציצית שנתערבו ברוב חוטין שנטוו לשם מצוה, אם כשרים לציצית. והשיב, ד"ל דלא מהני ביטול אלא בדבר איסור שנתערב בהיתר, שנסתלק מעליו שם איסור, אבל דבר שפיסולו מפני שמחוסר מעשה כגון מצה שלא נאפית לשמה, שנתערבה במצות האפויות לשמן לא מהני לצאת בה י"ה, דמשום שנתבטל לא ישיג מעלת המבטל.

ובאמת כבר נמצא שדן בזה רעק"א הובא בשד"ח במערכה הב' בשיורי פאה אות ה' הביא מס' שער שמעון דברי רעק"א "ומסתפק אני אם החטים המצומחים שנתבטלו ברוב כשרים אם מצטרפים לשיעור כזית לצאת י"ח מצוה, ש"ל שהביטול רק סילק האיסור אבל לא שנעשה מצוה לצאת בו י"ח. הגע עצמך חוט צמר שלא נטוה לשם ציצית ונתערב בחוטין שנטוו לשם ציצית, אטו נימא שיוצא בזה י"ח ציצית. וכן חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן, האם נאמר שהפסח שיש בו מום יתבטל בשאר פסחים ונעשו כולם פסחים כשרים. וצ"ע.

ומאידך בגרעק"א או"ח ריש סי' י"א דן האם יכול לבטל חוטין שאין נטוים לשמה תך חוטי לשמה, ופי' הספק בזה אם נקרא מבטל איסור לכתחלה וציין לאו"ח סי' תרכ"ו - רצונו בזה לדברי הט"ז שם ס"ק ב' לענין מבטל סכך פסול בסכך כשר דלא שייך כה"ג מבטל איסור לכתחלה גם אם מבטלו בתוך סוכות עצמו שכבר חל המצוה מ"מ כיון דבעצם סכך פסול אין שם איסור עליו, אלא דהיושב תחתיו אין יוצא לידי מצוה לא שייך כה"ג מבטל איסור לכתחלה, פי' הה"ד לענין ציצית כה"ג כיון דהחוטין מצד עצמן אינם חפין איסור אלא שאין יוצאים בהם לידי מצוה, אלא דשוב נסתפק הגרעק"א אם הוי דבר שבמנין לענין בטול יע"ש.

ומ"מ עולה מדבריו דפסול שלא לשמה בטל וע"י בטול יהיו כולם כאלו נעשים לשמה דהבטול פועל אפי' לעשות אינו לשמה כלשמה, וצ"ע דלכאורה גרעק"א סתר בזה דבריו שהובאו בשד"ח דלא שייך כה"ג בטול כלל וודאי דע"י הבטול לא יעשה לשמה, וצ"ע, וע' בשו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן יט' שהעיר בזה.

ואפשר לפי משנת' בנידון דידן שמעורב שאר שמנים ברוב שמן זית לכ"ע אפשר להקל בזה, א' התבאר דנראה דהטעם דעדיף שמן זית דמיא דהנס, בא להורות שידליקו בשמן ולא ידליקו בשעוה, ולא בא להורות להדליק דווקא בשמן זית ולא בשאר שמנים, דכל שהוא שמן כל שהוא לא מוצק ה"ה דומיא דהנס.

ב' עוד אף אם נימא דעדיף להדליק בשמן זית מחמת דהוא דומיא דהנס, מ"מ יש דס"ל דע"י ביטול נחשב כל השמן לשמן זית.

ג' ואפשר עוד דהיות והכא אי"ז "חלות" שצריך לחול בשמן, אלא עיקרו שיהיה דומה לשמן שהיה בו הנס, לכ"ע סגי בתערובת זו.

ומיהו מנהגן של ישראל להיות מהדרים בנר חנכה וודאי ראוי להדליק בשמן זית לצאת ידי כל הדעות, אנו באנו לבאר בזה מה שנראה עיקר ההלכה.

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קלג
מקץ תשפ"ב
ועניני חנוכה

לקבלת הקובץ המלא וקובץ המתנות, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה מאוצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

"אני אחראי מטעם הסוכנות על שנים עשר פרדסים, שכולם עבדו כרגיל, מלבד הפרדס בקוממיות, שבו שמרו על הוראות הרב בקפדנות. והנה, הפרדס בקוממיות הצליח הרבה יותר מכל שאר הפרדסים! אמור נא לי, מהו סוד הדבר?!" מה ענין שמיטה אצל חנוכה?

ספר הרב: "אמרתי לו, שה'אני מאמין' הראשון הוא, שהבורא יתברך הוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים. וכיון שאנו עשינו את רצונו בפרדס - הצליח ה' יתברך את הפרדס!" וכך נרשם במחלקת הפרדסים הממשלתית: "הפרדס בקוממיות לא עבד בכל השנה השביעית והצליח".

מנהג אצות חנכה פסחא פסחא

נהגו בחנכה להעניק לילדים מעות חנכה, ומקורו מדברי ה"מגן אברהם" (ריש סי' תר"ע), וזה לשונו: "נוהגין הנערים העניים לסבב בחנכה על הפתחים ובספר חנכת הבית כתב טעם לזה".

כתב הרמב"ם (מתנות עניים פ"ה ה"א-ב) "כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהיא ראוי לתן ודבר הקצוב עליו, והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעה ימים, וזו היא הנקרא קפה. וכן מעמידין גבאיין שלוקחין בכל יום ויום מכל חצר וחצר פת וימיני מאכל או פרות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה, ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יומו, וזהו הנקרא תמחוי".

מבאר מדברי הרמב"ם שיש הבדל בין קפה לתמחוי: קפה של צדקה מכילה מעות שאוספים בכל שבוע, ואלו תמחוי של צדקה מכיל פת ומיני מאכלים.

והקשה הרוג'ושובר (צפנת פענח מתנות עניים פ"ה ט) שהרמב"ם עצמו כתב בהלכות שמיטה ויובל (פ"ה ה"כ) "גבאי קפה בשביעית לא יהיו מדקדקין בחצרות של אוכלין שביעית, ואם נתנו להן פת מתרת ואין חוששין לה שמא מספיחי שביעית הוא, שלא נחשדו ישראל להיות נותנין אלא או מעות שביעית או ביצים הנלקחות בדמי שביעית".

הרי מדבריו שקפה מכילה גם פת, ולא כפי שפרש הרמב"ם בהלכות מתנות עניים שקפה מכילה רק מעות צדקה?

מתרץ הרוג'ושובר: שהיתה תקנה מיחדת שתקנו בשביעית לקבל פת בכדי שיוכלו לקבל צדקה גם מאנשים החשודים על השביעית, מפני שאסור לקבל מאותם אנשים מעות מפני החשש שמא הם "מעות שביעית" אותם קבלו עבור ממכר פרות שביעית, וקומא לן (קידושין נח, א) "שביעית תופסת דמיה" - היינו שקדשת הפרות עוברת לקסף.

אמנם מנהג זה היה נוהג רק עד חנכה של שנה שמינית כמבאר בדברי הרמב"ם (שמיטה פ"ד ה"ו) שמתנקה ואילך מתרים ספיחים שיצאו לשמינית, ולפיכך מתנקה היו מקבלים מעות מכל אדם וגם מהחשודים על השביעית.

ומסיים: מפאן סמך למנהג שנהגו לתת מעות חנכה.

"שדך לא תדע"

התורה איננה הפקר

מרו רבי אברהם ישעיהו קרליץ - "החזון איש" היה מעורר את עובדי האדמה בארץ ישראל לשמר את מצות השמטה כהלכתה מבלי להסתמך על היתרים שונים. לדעתו אין שום היתר לחרש ולזרע בשנת השבע. פעם נכנס אליו רב אחד בשאלה: "הרי יש עצה להפקיר את הקרקע ולהפקיעה מחובת הבעלים..."

"אמנם כן" - השיב לו החזון איש, "אבל התורה עצמה איננה הפקר..."

לא לזרעים פשאיצות וזוכים פנינים

שוב ושוב זוכים? הודים לגלות כי כל דברי התורה והבטחתייה הנם אמת ויציב וכחם יפה לכל הדורות. התורה אינה הפקר לשנות את דבריה לפי רוחות הזמן. ומי שדבק בה ובדבריה והולך לאור החכמים שבכל דור ודור - אינו מפסיד לעולם ואף מקבל כחות מיחדים לעמד בניסיונות קשים.

לקדוש השם גדול זכו לגרם תושבי קוממיות, בשמרים בעז את השמטה בשנות הבראשית של השנה החדש.

בשנת תשי"ז, החליטה הסוכנות לנטע פרדסים בכמה ישובים, בניהם גם קוממיות. אבל הישוב החדש העמיד תנאי: שיתחייבו לשמר את כל הלכות השמטה לפי הוראת הרב. הסוכנות סרבה, והישוב עמד על דעתו, למרות שבשנות הפרדס היו אמורות להתפרנס הרבה משפחות, ובכך תהיה הרוחה למושב.

לבסוף, דבר רב המושב הרב בנימין מנדלסון עם מנהל הפרדסים, מר ויגודסקי, והסביר לו

בדברים נרגשים היוצאים מן הלב, כמה חשובה מצוה זו וכמה נכונים הם למסור את נפשם עליה. הלה התפעל והסכים כי דיני השמטה ישמרו כהלכתם בפרדס בקוממיות, והסוכנות השקיעה כחצי מליון לירות למען נטיעת הפרדס והקמתו.

שנת השמטה הגיעה, והרב נתן את ההוראות המדויקות. מנהלי הפרדס, אגרונומים מנסים, הזהירו את הרב, שלדעתם הוא מסכן את קיום הפרדס, והסכום העצום שהשקיעו בו עלול לרדת לטמיון. הרב עצמו נשא עיניו למרום ואמר: "רבונו של עולם, בזכות שמירת המצוה, תעזר לנו שלא יתחלל שם שמים על ידינו. שלא יאמרו, שהחדשים המיטו על ראשם שואה כלכלית בגלל דבוקתם במצוות!".

לקראת סוף שנת השמטה, בא ויגודסקי מנהל הפרדסים אל הרב, ואמר לו: "אני אחראי מטעם הסוכנות על שנים עשר פרדסים, שבכולם עבדו כרגיל, מלבד הפרדס בקוממיות, שבו שמרו על הוראות הרב בקפדנות, ולא עשו בו את הדרוש לפי דעתנו. והנה, הפרדס בקוממיות הצליח הרבה יותר מכל שאר הפרדסים! אמר נא לי, מהו סוד הדבר?!"

מאכל שאתר לאכלו רק לאחר הדלקת

נרות חנכה

האם תתכן אפשרות שיש מאכל שהתר אכילתו יהיה תלוי בהדלקת נרות חנכה?

שאלה זו מציג הר"י זילברשטיין בספרו "חשוקי חמד" (ר"ה טו, א), ומתרגם שבשנת השמיטה התשובה תהיה חיובית.

פסק הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"ד ה"ו) ספיקי שביעית שניצאו לשמינית אסורים... ועד מתי אסורין ספיקי שביעית במוצאי שביעית מר"ה ועד חנכה, ומחנכה ואילך הן מתריין.

וכן פסק החזו"א (סי' ט' ס"ק י"ג) לדינא שספיקים שניצאו לשמינית מתרים מחנכה ואילך מפילו אם לא גדלו פיוצא בהם.

לפי זה, באופן שאדם הפין מאכל מירקות שגולקטו לאחר ראש השנה של מוצאי שביעית, לירקות הללו יש דין ספיקין, ולמרות שהם שיקים לשנה השמינית שהרי בירק אזלינן בתר לקיטה, בכל זאת גזרו עליהם משום שחששו שמא יתערבבו בין שאר הספיקין. אולם משנכנס החנכה מתר לאכלם ובטלה גזרת חז"ל כמבאר ברמב"ם (שמיטה ויובל פ"ד ה"ו): עד מתי אסורין ספיקי שביעית במוצאי שביעית, מראש השנה ועד חנכה, ומחנכה ואילך הן מתריין. ומקור הדברים הוא מהירושלמי (דמאי פ"ב ה"א) והובאו גם בתוספות (פסחים נא, ב ד"ה כל).

והביא ששמע מהגר"ח קניבסקי, שבשנה שמינית לאחר הדלקת נר ראשון של חנכה, פנה החזו"א לאמרו לאמרו לה שמעתה אפשר כבר לקנות ירקות בחנות רגילה משום שאין יותר חשש ספיקים.

נר חנכה משמן שביעית

יש לדון האם מתר להדליק נר חנכה בשמן של שביעית.

בספר "פאת השלחן" (פ"ה ה"ט) כתב הרדב"ז שאסור להדליק נר חנכה בשמן של שביעית משום שאסור להשתמש לאור הנרות, והתורה אמרה על פרות השביעית "לאכלה ולא להפסד", וכיון שאסור להנות מנר חנכה, המדליקו הרי הוא כמקלקל פרות שביעית.

אמנם הגר"ש ז"ל אורבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סימן מ"ב) כתב שיש סבא להתיר משום שהדין "מצוות לאו להנות נתנו" פרושו שאסור להנות הנאת הגוף מהמצוה, אבל הנאה מעצם מעשה המצוה איננו אסור.

וקדם שלא יעלה על הדעת לאסור להדליק נר בשמן של שביעית כדי ללמד או לקדם מצוה אחרת, וברור שאין זה נחשב לקלקול פרות שביעית, שהרי נהנה מקיום המצוה, כמו פן מתר להדליק נר חנכה בשמן של שביעית, שנהנה מקדם שמקיים את מצוות פרוסימי ניסא, ואין זה נחשב שמפסיד את השמן.

הרב גמליאל הפהן רבינוביץ (שו"ת גם אני אודף סי' נ"ג) כתב סבא נוספת להתיר:

האסור להנות מאור נרות החנכה הוא הנאת השתמשות לאורם, אבל הנאה הבאה מחמת שהנר נמצא בחדר איננה אסורה, שהרי לא אסרו חז"ל לשבת בבית שדולקים בו נרות, או להלך לאור הנר, ורק הנאת השתמשות כמו לקרוא או למנות מעות לאור הנרות אסור.

וזה הסבא להתיר הדלקת נר חנכה בשמן של שביעית, שהרי יכול להנות ממנו באופן המתיר, ולא נחשב בזה שמפסיד פרות שביעית.

ולפי זה כתב להתיר לישון יחידי בבית לאור נרות חנכה; שהרי נפסק במשנ"ב (סי' רל"ט ס"ט) שיש סכנה לישון בלילה יחידי מפני המזיקים, אך אם יש נר דולק בבית אין כפף סכנה, וכאשר נרות החנכה דולקים בבית מסתלקים המזיקים. ואף שאסור להנות מנר חנכה, אין זה נחשב "הנאת השתמשות".

אמנם להלכה פסק הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה שמיטה ויובל פ"ה ה"ח) לאסור, וכן כתב בשו"ת "שבט הלוי" (ח"א סי' קפ"ד).

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וצוית את ברכתי לכם"

לא מה תחול הפקדה?

רבי יוסף שאול נתנזון בעל ה"שואל ומשיב" (תליתאה ח"ג ג"ג) מבאר שברור הדבר ששומרי השביעית יודעים שהקב"ה ישלח להם ברכה, אלא שהשאלה היא כיצד תחול הברכה אם אין לה על מה לחול, שפנדוע הנס לא יכול לחול על ריק. כפי שבנס חנכה היה צורך בפרו השמן שיחול עליו הנס, וכן באשת עובדיה חל הנס על צלוחית השמן שממנה מלאה את שאר הפדים, כך בכל מקרה של נס צריך בסיס גשמי שממנו יתחיל השפע ועליו יחול הנס.

אמנם, בשנת השמיטה בה לא זורעים ולא אוספים את התבואה אין לברכה על מה לחול. ולפיכך נשאלת השאלה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" - כיצד תחול ברכת ה' על התבואה שאיננה בנמצא?

משיבה התורה: "וצוית את ברכתי בשנה הששית" - ואם כך תשאר תבואה גם לשנה השביעית שעליה תחול הברכה.

לפי באור זה מוסיף ומבאר את דברי המשנה בסוף מסכת עוקצין (פ"ג מ"ב) "אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקדוש ב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשר עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא".

באור הדברים: כשם שבעניני גשמיית על האדם לעשות את חובת ההשתדלות הנצרכת והקב"ה יציע בעדו, כך גם בעניני המצוות על האדם לקיימן כפי שנוצטוה, והקדוש ברוך הוא יציע בעדו להשלים אותם שיהיו בתכלית השלימות. ואם עשה האדם ככל יכלתו לקיימן פנדוש, הקב"ה ישלם שכרו פאלו נעשו הן בתכלית השלימות.

וזהו שנאמר "עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק יש עולמות", דהינו את ה"יש" שעשו הצדיקים, יקח הקב"ה ויעשה מזה אוצרות ויתן להם, פי צריך שיהיה לברכה על מה לחול.

כבוד שמים

סיפורים ודברי חיזוק בענין קדיש ואמן יהא שמיה רבא' נערך מדרשותיו של הרה"ג רבי מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א אין לקרוא בזמן התפילה וקריאת התורה

"בחלומי עומד אני בב"ד של מעלה, ודנים אותי על מעשי. התחלתי לבכות בפניהם, שאני אדם צעיר וילדי קטנים, ומי ידאא להם? אמרו לי, שמכיון שאני מדבר באמצע קדיש, נגזר עלי למות..."

"לשנה טובה תכתבו" - אפילו באמצע השנה

סיפר הרב גרינוואלד שליט"א: באחד מבתי הכנסיות בגולה התקשה בעל התוקע לתקוע בתקיעת שופר. ידידי, שעמל עימי על הוצאת החוברות לחיזוק בענייני אמן וקדיש, קיבל על עצמו באותו זמן לפעול בל"ג להוציא עוד חוברת במהדורה חדשה, כדי לחזק בזה את עם ישראל. בדיוק כשהרהר על כך, החלו התקיעות לעלות יפה.

מה הקשר בין תקיעת שופר לענייני "אמן יהא שמיה רבא"? בעל "שערי אורה" (שער ה' עמוד קס"ה) כותב, שיש בשמים שבעים שרים השייכים לכל אומות העולם. השרים האלו יכולים להתפלל עבור האומה, שעליה הם מופקדים, רק בראש השנה. באמצע השנה אין באפשרותם לפעול שום דבר למען האומה שלהם. לעומת זאת, ליהודים יש כוח להפיק לטובה את כל מה שנכתב ונחתם בר"ה, אפילו באמצע השנה.

אביו של הרב מדערבנצין דיבר בבית מדרשו על החשיבות והמעלה של הקדיש. בתוך דבריו אמר, שאותיות "שיבה" = שתיה יפה בשעת התפילה. וכן: יהא שמיה בבית המדרש, שעל ידי כך זוכים לשיבה טובה. למחרת, כאשר נכנס לבית מדרשו, ניגש אדם ודפק על הבימה, וביקש לספר חלום שחלם באותו לילה. וכך הוא סיפר: בחלומי עומד אני בבית דין של מעלה, ודנים אותי על מעשי. התחלתי לבכות בפניהם, שאני אדם צעיר וילדי קטנים, ומי ידאא להם? אמרו לי, שמכיון שאני מדבר באמצע קדיש, נגזר עלי למות. אמרתי בככי, שלא ידעתי שהמעשה הזה חמור כל כך. אמרו לי דייני מעלה: שקרן, אתמול היית בדרשה של הרב ושמעת את דרשתו על חומרת העוון. התחננתי על נפשי, הבטחתי שאם יחזירו את נשמותי, אעבור בין בתי הכנסת ואספר את סיפורי לחיזוק חומרת העוון של דיבור בשעת התפילה ובעת הקדיש.

(חובא בספר "מקדש מעט")

? | קובץ דרישה וחקירה (גיליון קלג) מקץ חנוכה תשפ"ב

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

חנוכה

לבסוף וכו"ל, - ועיי"ש במה שהוסיף וכתב עוד סברא נוספת להכשיר את ההדלקה הנ"ל, ואכמ"ל.

- ב -

והנה לכאוי צ"ב טובא במה שכתב הגרצ"פ, שביתו של רחב"ד קיימה שפיר את מצות הדלקת נר שבת, כיון שלמעשה הנר לא כבה לבסוף, - וצ"ב טובא בזה, שהרי מה שלבסוף הנר דלק לא הי' זה מכח הדלקתה, אלא מכח הנס שנעשה ע"י רחב"ד, וא"כ מה שהנר דלק לבסוף לא אמור להתייחס אליה, כיון שהנר לא דלק מכוחה כלל, וא"כ לכאוי י"ל דלא קיימה בזה את מצות נר שבת.

ונבאר הדברים, דהנה לדעת רוב הראשונים הדין שהתחדש ב'אשו משום חציו אינו רק דין בנוזיקין, אלא הדין הנ"ל התחדש בכללות גם לגבי שאר דיני התורה שאשו מוגדרת ככוחו, - ולמשל אם הרג אדם ע"י אשו, הרי הוא חייב מיתה כמו מי שרצח ע"י כוחו, - וכן ידועים דברי הנמו"י (ב"ק כב): שהקשה כיצד שרי להדליק נר בער"ש, והרי אשו משום חציו עיי"ש, וזהו משום דס"ל דאשו משום חציו הינו דין שהתחדש גם בשאר דיני התורה ולא רק לענין נוזיקין.

והנה אע"פ שקיי"ל שאשו משום חציו, אך מ"מ אילו הבעיר אש והאש התפשטה ע"י רוח שאינה מצוייה והזיקה, אזי הוא פטור, - ואע"פ שאדם מועד לעולם וחייב באונסין, אך מ"מ ביארו האחרונים שאש שבוערת ע"י רוח שאינה מצוייה אינה מתייחסת לכוחו של המבעיר, ועליה לא נאמר כלל שאשו משום חציו, - [ע"י באגלי טל (מלאכת זורה אות ה) ובחזו"א (ב"ק סי' ב, אות ב, בד"ה והנה בלבה) ובחי' מנחת שלמה (ב"ק כב. עמ' קג בד"ה וע"י במאורי אש), - ועיי"ע בשיעורי הגרש"ר (סנהדרין עז. אות רעז)].

ומעתה י"ל שכמו שמצינו שאש שדולקת ע"י רוח שאינה מצוייה אינה מתייחסת אל המבעיר, הי"ה ד"ל דהנר שדלק בכח הנס שנעשה ע"י רחב"ד, לא הי' אמור להתייחס לביתו של רחב"ד, - כיון שלכאוי הנס שהתחדש ע"י רחב"ד לא עדיף מכל אש שבוערת ע"י רוח שאינה מצוייה שאינה מתייחסת למבעיר, כיון שהוי כח חדש שאינו מתייחס לכוחו של המבעיר וכו"ל.

וא"כ לכאוי צ"ב טובא במה שכתב הגרצ"פ, שביתו של רחב"ד קיימה שפיר את מצות הדלקת נר שבת, כיון שלמעשה הנר לא כבה לבסוף, וצ"ב טובא בזה, שהרי מה שלבסוף הנר דלק לא הי' זה מכח הדלקתה, אלא מכח הנס שנעשה ע"י רחב"ד, וא"כ מה שהנר דלק לבסוף לא אמור להתייחס אליה, וא"כ לכאוי י"ל דלא קיימה בזה את מצות נר שבת.

- ג -

והנה לעצם מה שהקשה הגרצ"פ, דצ"ב מה השיב רחב"ד לביתו 'מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן...', והרי עדיין יש לה להיות עצובה על כך שהפסידה את מצות הדלקת נר שבת, כיון שבשעת ההדלקה הרי הנר לא הי' ראוי לדלוק, ורק אח"כ התחדש הנס ע"י רחב"ד, ונמצא שהדלקתה הייתה הדלקה פסולה וכו"ל, - יש מקום ליישב בזה כדלהלן.

הנה יש לשאול שאלה נפלאה, על מה שכתב בשו"ת 'הר צבי' (או"ח ח"ב סי' קיד), לגבי מה שמטו משמי' דהמהרי"ל דיסקין צ"ל, שמי שפותח את דלת הזכוכית של בית החנוכה בשעת ההדלקה, ויש באותו מקום משב רוח כזה, שאם לא יסגור לאחר ההדלקה את דלת הזכוכית, הנר עתיד להיכבות בתוך החצי שעה, - אזי ככה"ג יש לחשוש שלא יוצאים יד"ח בהדלקה כזו, ואפי' שבדעתו לסגור את דלת הזכוכית מייד לאחר ההדלקה.

משום שקיי"ל שהדלקה עושה מצוה, וצריך שבשעת ההדלקה הנר יהי' עתיד לדלוק חצי שעה, וכיון שבגוונא הנ"ל בשעת ההדלקה הנר עתיד להיכבות מחמת הרוח, כיון שדלת הזכוכית פתוחה, לכן יש לחשוש שלא יוצאים יד"ח ככה"ג, ולא יועיל לו מה שיסגור לאחר ההדלקה את דלת הזכוכית.

וכתב ע"ז הגרצ"פ פראנק צ"ל, שיש להליץ על אלו שנוהגים לפתוח את דלת הזכוכית בשעת ההדלקה ולא חוששים להנ"ל, ד"ל דשפיר יוצאים יד"ח בהדלקה כזו, - כיון שיש לדון שכל הדין שהמדליק במקום הרוח וכתבה זקוק לה (ואכתי לא יצא יד"ח בהדלקה הזו), הוא רק בגוונא שלבסוף כבתה, אך ככה"ג שלמעשה נמצא שהנר לא כבה לבסוף, אפשר דככה"ג אין לפסול את ההדלקה.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה הגרצ"פ הוסיף להוכיח שם, שיש ראייה לזה שאם לבסוף הנר לא כבה אזי י"ל שההדלקה כשירה, מהמעשה שהובא בתענית (כה.), שפעם אחת בער"ש בין השמשות ראה רבי חנינא בן דוסא את ביתו שהיא עצובה, ושאל אותה מדוע את עצובה, ואמרה לו כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת, אמר לה בתי מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק, תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה, עיי"ש.

והקשה ע"ז הגרצ"פ, מה השיב רחב"ד לביתו 'מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן...', והרי עדיין יש לה להיות עצובה על כך שהפסידה את מצות הדלקת נר שבת, כיון שבשעת ההדלקה הרי הנר לא הי' ראוי לדלוק, ורק אח"כ התחדש הנס ע"י רחב"ד, ונמצא שהדלקתה הייתה הדלקה פסולה.

[א.ה. וכן נמצא שברכתה שבירכה בהדלקת הנר הויא לבטלה, (והיינו, לפי דעת רוב הראשונים שמברכים על נר שבת, ולדעתם בפשטות י"ל דכבר בזמן הגמ' בירכו על הדלקת נר שבת, ואכמ"ל בזה), ועיי"ע במה שדן ביהר צבי (שם בסוף אות ב) לגבי הברכה שלה].

והוציא מזה הגרצ"פ, ש"ל שמבואר בזה שבמקום שלמעשה נמצא שהנר לא כבה לבסוף, אזי ככה"ג אין לפסול את ההדלקה וההדלקה כשירה, ולכן היא קיימה בזה שפיר את מצות הדלקת נר שבת, - וא"כ י"ל דה"ה גבי מי שמדליק את הנר חנוכה כאשר דלת הזכוכית פתוחה, ד"ל דההדלקה כשירה, כיון שלאחר שיסגור אח"כ את הדלת, הרי למעשה הנר לא יכבה

וגם בזה יש לשאול, דכיון דמכח הדלקת הכהן המנורה הייתה עתידה לדלוק רק שמינית מזמן ההדלקה (כיון שנתנו במנורה רק שמינית מהכמות הנצרכת), אייכ נמצא שכל שאר הזמן שהמנורה דלקה לא היי זה מכוחו של הכהן, ואייכ שאר זמן דליקת המנורה לא יכל להתייחס אל הדלקת הכהן, כיון שבשעת ההדלקה הדליק נר שעתיד לדלוק רק שמינית מזמן ההדלקה, - ואייכ לפי' נמצא שלמעשה מצות הדלקת המנורה לא התקיימה כתיקונה, כיון שברוב זמן דליקת המנורה, הדליקה לא התייחסה להדלקת הכהן.

משום שאע"פ שהנס כבר התחיל מייד בשעת ההדלקה, שהיי נס גדול בכך שהאש כילתה בכל רגע רק שמינית מהכמות שהאש מכלה באופן הרגיל, אך מ"מ לא היי נחשב בשעת ההדלקה, שהמנורה עתידה לדלוק מכוחו של הכהן כל הלילה, כיון שי"ל שבכל רגע ורגע הייתה התחדשות של נס חדש, שבכל רגע ורגע היי נס שהאש כילתה באותו הרגע רק שמינית מכמות השמן שמכלה באופן הרגיל, ובזמן ההדלקה אכתי לא התחדשו כל הניסים שהיו עתידים להתחדש בכל הלילה, ואייכ צ"ע כנ"ל.

[והנה לכאוי יש מקום ליישב בזה, דכיון דבשעת ההדלקה הכהן נתן כח הדלקה שישרוף את כל השמן שבמנורה, לכן לא אכפ"ל בזה שלולא הנס השמן היי מתכלה מהר, ומחמת הנס המנורה דלקה זמן רב יותר.

כיון שיש לדון דלא מחשבים לעניין זה את הזמן שהמנורה הייתה עתידה לדלוק מכוחו של הכהן, אלא מחשבים רק האם החפצא שנשרף היי עתיד לדלוק מחמת הכהן, - וכיון שכל השמן הנשרף היי עתיד לדלוק מחמת הכהן, לכן י"ל דשפיר כל משך דליקת המנורה מתייחסת להדלקת הכהן ודו"ק, - אמנם בספר 'שיח השדה' (להגרא"צ פרומוער זצ"ל, שער הכללים כלל ה, בד"ה עוד אציע) כתב, ששאר זמן דליקת המנורה באמת לא התייחס אחרי הכהן (למ"ד כבתה אינו זקוק לה, עיי"ש), ולא נחית בדבריו לומר כהחילוק הנ"ל].

- 1 -

ויש ליישב בזה, שבאמת י"ל שהנס לא היי בכל רגע ורגע שהיי נס שהאש כילתה רק שמינית מהכמות שמכלה באופן הרגיל, - אלא י"ל דכל הנס נעשה מייד, שמייד בשעת ההדלקה נעשה נס בכך שנכנס בגוף השמן כח חזק באיכות השמן, שנהיי בכוחו לדלוק במשך זמן הכפול פי שמונה משמן רגיל, - ולפי"י מיושב שפיר, שלהנ"ל נמצא שכבר בשעת ההדלקה המנורה הייתה עתידה לדלוק כל הלילה, ושפיר י"ל דכל משך דליקת המנורה התייחסה להדלקת הכהן.

ומעתה יש לתרץ הכי גם לגבי המעשה עם רחב"ד, שי"ל שכל הנס שם נעשה מייד בשעת ההדלקה, שנעשה נס בכך שנכנס אז בגוף החומץ כח דליקה, שנהיי בכוחו לדלוק כמו שמן, ולפי"י מיושב שפיר שנמצא שכבר בשעת ההדלקה הנר היי עתיד לדלוק בליל שבת, ושפיר קיימה בזה את מצות נר שבת, ודו"ק.

[והנה לגבי הקושיא שהקשינו לעיל על דברי הגר"צ, דצ"ע כיצד יתכן לומר שאע"פ שהנר דלק רק משום הנס שנעשה ע"י רחב"ד, מ"מ דליקת הנר מתייחסת אליה וכנ"ל, - יש מקום לתרץ ולומר בזה, דבביתו של רחב"ד הניסים היו בגדר רוח מצוייה, ולכן דליקת הנר יכולה להתייחס אליה, כמו אש שמתפשטת ע"י רוח מצוייה ומתייחסת למבעיר, - אכן באמת אכתי יליע בזה היטב, משום דאע"פ דהניסים היו מצויים שם כרוח מצוייה, אך מ"מ יש לדון דאכתי כל נס ונס חשיב כהתחדשות שאינה נמצאת בטבע העולם בשעת ההדלקה, ואייכ אולי דליקת הנר ע"י הנס אכתי לא תוכל להתייחס אליה, ויש לפלפל בזה].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 05442-271-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

דהנה היי ה' יהודע' בתענית (שם) הקשה, דחומץ לא דולק אפי' חצי רגע, ואייכ צ"ב מדוע ביתו של רחב"ד הייתה עצובה, והרי כבר ראתה שנעשה נס שהחומץ דולק, דלפי דרך הטבע הנר היי צריך להיכבות מייד, ומדוע הייתה עצובה.

והבן יהודע ביאר שם, שבאמת ראתה שנעשה נס והחומץ דולק, ולא חששה שהנר יכבה, אך הייתה עצובה משום שחששה שינכו מזכויותיה מחמת הנס שנעשה עבורה, עיי"ש.

אכן ברש"י שם מבואר, שהייתה עצובה משום שחששה שיכבה הנר עיי"ש, - ויש מקום לבאר בזה, שאע"פ שבאמת הנס התחיל מייד וכדברי הבן יהודע הנ"ל (שהרי לפי דרך הטבע חומץ לא יכול לדלוק אפי' חצי רגע), אך מ"מ הייתה עצובה משום שחששה שעוד רגע הנס יפסק והנר יכבה, - ולזה אמר לה רחב"ד 'מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק...', והיינו שאמר לה שאין לה מה לדאוג כיון שהנס ימשיך והנר לא יכבה, אך באמת הנס כבר התחיל מייד בשעת ההדלקה שלה, - (ועי"ע בהר צבי שם (בסוף אות ב), שגייכ העלה צד לומר, שהנס נעשה שם כבר בשעת הברכה שלה, עיי"ש).

ומעתה לפי"י י"ל, דכיון דהנס התחיל מייד בשעת ההדלקה שלה, לכן שפיר קיימה בזה את מצות הדלקת נר שבת (וגם ברכתה לא הייתה לבטלה), כיון שלמעשה נמצא שכבר בשעת ההדלקה שלה הנר היי עתיד לדלוק, ולכן דליקת הנר מתייחסת אליה שפיר, וכמו המבעיר אש לאחר שכבר התחילה לנשב רוח שאינה מצוייה, שדליקת האש מתייחסת אליו (עי' בחזו"א שם), היי נמי בגוונא דהנס התחיל מייד בשעת הדלקת הנר, שדליקת הנר שפיר מתייחסת אליה, - ובה מבואר שפיר מה שאמר לה רחב"ד 'מאי איכפת לך...', כיון שבאמת נמצא שקיימה שפיר את מצות נר שבת וכנ"ל.

- ד -

אכן באמת אכתי יליע בזה, משום דגם אי נימא דהנס התחיל מייד בשעת ההדלקה שלה, אך מ"מ אכתי צ"ב בזה, דהא למעשה בכל רגע ורגע שהחומץ דלק הרי התחדש בזה נס חדש בפני עצמו, כיון שע"פ דרך הטבע חומץ אינו יכול לדלוק כלל, ואייכ שוב יש לדון בשעת הדלקתה בערב שבת בעצם עדיין לא היי בהדלקה שלה כח לדלוק עד הלילה, כיון שהנס של דליקת הלילה אכתי לא התחדש בשעת ההדלקה שלה, משום שבכל רגע ורגע הרי התחדש נס חדש וכנ"ל.

ואייכ שוב יש לשאול כיצד דליקת הנר בלילה התייחסה אליה, והרי דליקת הנר בלילה לא באה מכוחה, כיון שבשעת הדלקתה הרי הנר עדיין לא היי עתיד לדלוק בלילה, דהא נס דליקת הנר בלילה עדיין לא התחדש בשעת הדלקתה וכנ"ל, ואייכ שוב צ"ב דלכאוי לא קיימה בזה את מצות נר שבת וכנ"ל.

[והנה הקשו האחרונים, מה הביאור בדברי ר' יוחנן שאמר (תענית כט.), שאילו הוא היי באותו דור היי קובע את תענית ת"ב בעשירי באב, כיון שרובו של היכל נשרף אז, - וצ"ב דהרי תחילת השריפה הייתה בת"ב, ור"י גופי ס"ל שאשו משום חציו, ואייכ מן הראוי לקבוע את התענית בת"ב שנחשב שאז נשרף כל ביהמ"ק ולא בעשירי באב (לדברי הנמו"י הנ"ל, ואכמ"ל).

והגרי"א שר זצ"ל תירץ בזה (לקט שיחות מוסר, ח"ב עמ' רעג), שבביהמ"ק שכולו רוחני לא היי שייך שתשלוט אש טבעית, וכל שריפת ביהמ"ק הייתה ע"י נס, ולכן י"ל דבכל רגע ורגע משריפת ביהמ"ק היי שם נס חדש שהאש שלטה בו, ובה מבואר מה שאמר ר"י שהיי קובע את התענית בעשירי באב, כיון שהשריפה שכילתה בעשירי אינה מתייחסת כלל לתחילת השריפה שבתשיעי, - והן הן הדברים שכתבנו לדון לעיל, שבאש שדולקת ע"י נס, אין הביאור שכל משך הדליקה היי נס אחד ארוך, אלא י"ל דכל רגע ורגע היי נס חדש].

- ה -

והנה ידועה קושיית הב"י (או"ח סי תרע) מדוע קבעו היי מים בחנוכה, והרי הנס היי רק ז' ימים, כיון שבשמן שבפך היי כדי להדליק לילה אחד, - ותירץ הב"י בתירוצו הראשון, ד"ל שחילקו שמן שבפך לשמונה חלקים, ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיי דולק עד הבוקר, ונמצא שבכל הלילות נעשה נס, ע"כ.

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"י ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 05442-271-1515 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה, פרשת מקץ, שבת ראש חודש, חנוכה וגזירת ה'חד פעמי' התשפ"ג, גליון 197

פרשת מקץ

שימור הטוב לימי הרעה

שאלה: מהי העצה לעבור את הזמנים הקשים שבחיי האדם?

א. בראשית מא, לג-לה: "ועתה ירא פרעה איש זבון וזכם... ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות האלה, ויצברו בר תזות יד פרעה". מבואר כאן חכמת יוסף הצדיק שמן השנים שיש בהם שובע גדול, יש לשמור לשנים שיש בהם רעב וחסרון מזון. וכתב השפת אמת (ד"ה ומה שיש) שלמדנו בזה יסוד חשוב, תפקידן של שנות השבע היא להוות תקופת הכנה לקראת שנות הרעב, ודבר זה נכון לא רק לגבי מצרים כאומה, אלא אף כלפי כל אחד באופן אישי. לכל אדם בחיים ישנן תקופות של 'שובע' שבהם הוא אמור להפנים את האמת שבחיים. באותן תקופות רגיעה יכול לגבש לעצמו כיוון ושאייבת כוח לנסיונות בלתי נמנעים הצפויים לו בחיים. אם אדם לא יכין את עצמו, אלא מחכה ש'שנות הרעב יגיעו', לא יעמדו לו כוחותיו חלילה, ולא תהיה לו שלווה נפש כדי להתמודד עם בעיות (וחזר על כך בספרו גם במקומות אחרים, עיין בראשית עמודים צ, קלו. שמות עמ' טו, קכג, דברים עמ' צ).

רבים מבני האדם יש להם זמנים טובים יותר, וזמנים קשים יותר, כמו שהביא רבינו תם (ספר הישר, שער ו) שיש לאדם 'ימי אהבה' שבהם יש לו יותר חשק ואהבה ללימוד התורה וקיום המצוות, ויש לו 'ימי שנאה' שעשיית המצוות באים אצלו בפחות כח וחשק. **וכן** ישנם לאדם זמני עליה, בעודו צעיר וכוחו במוטו (כאומרם באבות ה, כא 'בן שלשים - לכה'), וישנם זמנים שכוחותיו הגופניים מתחילים לאזול (ומתגברים כנגדם כוחות הנפש) כשנמצא בגיל עמידה (כאומרם 'בן חמישים - לעצה, בן שישים - לזקנה' וכו', וכאומרם בקינים ג, ו 'וקני תורה, כל זמן שהם מזקינים - דעתם מתיישבת עליהם').

לכן בעוד כוחו במוטו, כשנמצא ב'ימי האהבה' ו'ימי העליה', יתפלל על 'ימי השנאה' ו'ימי העמידה', כבקשת דוד (תהלים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה, ככלות כוחי אל תעזבני",

¹ **כמבואר** ברמב"ם בפירושו המשניות (מסכת קינים טו), שערי תשובה (דבינו יונה ב, ט), בספר 'ראשי אבות' להר"י אלחודאב (עמ' צו), המהר"ל מפראג ופרקי משה (אבות טו), רבינו בחיי, בגדי שש לר"ח בוכריץ מג'רבה (עמ' תרנא) ושו"ת הרמ"א (סימן קט).

ולא רק על ימי הזקנה הגשמיים, אלא גם על הימים שקשה בהם לעבוד את ה' הקרויים 'ימי הירידה' הרוחניים כאמור. וכפי שכתב רבינו תם (ספר הישר' שער טז עמ' טו-טז) "וצריך להכין לב חזק ואמיץ לקבל המאורעות, ויחשוב בהם בטרם בואם, וימתנם בכל יום ובכל שעה ובכל חודש, ויאמר בלבו: אם לא יבואו היום המאורעות - יבואו למחר. ואם לא יבואו למחר - יבואו לאחר מחר. וכשיעשה זה ויהיו עיניו ולבו בהם (כביכול מצפה להם), כשיבואו המאורעות - לא יטרידוהו ולא ישכיחוהו העבודה (את עבודת ה' שלו), כי ימצאוהו מזומן לקבל אותם".

מעין יסוד זה אמר הג"ר אייזיק שר צ"ל (ראש ישיבת סלבודקא) כי בתחילת ימי נישואי האדם עם אשתו, כאשר הוא בראשית חיי הנישואין, ראוי שירשום דברים ששמח בהם שהיו ביניהם, ולאחר שנים רבות שלפעמים יכול להשתחק קצת הקשר ביניהם, יעבור על רשימות אלו. ועל דרך זה מבארים את הפסוק (הושע ב, כא) שדימה את כלל ישראל כלפי הקדוש ברוך הוא כאשר לבעלה, ואמר "וארשתך לי לעולם", והדבר תמוה, הרי שום אדם לא רוצה להשאיר מאורס לעולם, הרי רוצה כבר שתתקרב מועד הנישואין ויוכל לחיות עם אשתו. אלא מבארים שהבקשה היא שגם לאחר הנישואין תהיה זו בבחינת אירוסין, שזה זמן תחילת הקשר בין החתן לכלה שאז כל אחד שולח מתנות לשני ומתרצה לכל בקשותיו, וכך יהיו כל חייהם בהתחדשות כזו.³

עיקרון זה נכון לא רק במבט לטווח ארוך, אלא גם בחיי היום יום. בכל יום יש לאדם רגעים של שקט ורגעים של מעבר, שעלולים להיות רגעים של משבר. לכן ברגעים הרגועים יותר, עליו לחזק את רוחו ולהכין את עצמו לקראת הרגעים הקשים יותר, כמו בשעה שהילדים שבים הביתה, או שאחד ההורים

² גם בעודו איש יתגבר לחזור בתשובה על מעשיו, כלשון רבינו יונה (שערי תשובה' ב, לד) "בימי הזקנה, בהעדר כח ההרגשות, איננו עוצר כח לחדש מסילות בלבנו ולערוך מחשבות הלהחם בהן ביצרו, ולהשיג המעלות, ולטרוח ולעמול בתורה ובפעולות, כמו שנאמר (קהלת יב, א) 'זכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ'. על כן ראוי לאדם להחיש מפלט לנפשו, כענין שנאמר 'חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך' (תהילים קט, ט).

³ **ועיין** בשערי ישר (בסוגית התקדשי לי מעשיו לאחר לו) שחלות הקידושין מתחדשים כל רגע ורגע, וכשהרצה זאת בפני חכם אחד, השיב לו הלה: מול טוב על נישואיכם כעת.

חוזר ממקום עבודתו וכדומה. וכן כאשר משכיבים את הילדים לישון, או בשעה שממהרים ללכת למקום מסוים. גם בעל הבית קודם שנכנס לביתו, יחליט שיקבל את המצב כפי שהוא, ולא יכעס על הנעשה. וכך כאשר יכנס ברגיעה הביתה, מוכן לכל דבר, יוכל לקבל כראוי את הבאות ולטפל בילדים ובכל הנעשה, בצורה הטובה והרגועה ביותר.

תשובה: העצה לעבור את הזמנים הקשים שבחיי האדם היא, שכאשר נמצא בזמנים הטובים יכין לעצמו מצבור שמחה ותפילה על הזמנים הקשים יותר, וכך יוכל לעונבם בנחת וברגיעה.

זמן הישועה

שאלה: מהו הזמן הנכון שצריך לצפות לישועה, וכיצד היא מגיעה?

ב. בראשית מא, מא: "ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אותך על כל ארץ מצרים". רואים כאן דבר נפלא, כי אף שיוסף היה כלוא בבית הסוהר במצב של 'בירא עמיקתא' (בור עמוק, כלומר במצב גרוע ביותר), אמנם בשעה שהגיע זמן ישועתו, מיד נתעלה מעלה מעלה. מיד כשהגיע הזמן שנקבע לו משמים לגאולתו, כתוב (בפסוק יד) "ויריצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו ויבוא אל פרעה". מיד שגמר יוסף לפתור חלומו, אפילו לא נתן זמן כמה ימים לחשוב מה לעשות וכיצד לפעול, אלא (פסוקים לח-מד) "ויאמר פרעה... אין נבון וחכם כמוך, אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך... ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש, וירכב אותו במרכבת המשנה". מבואר כי אף שלפני רגע היה בבור והוצרכו לגלחו ולהחליף שמלותיו, כשהגיעה זמן הישועה עברו, "ישועת ה' כהרף עין" ובזמן מועט נתעלה מעל כולם. **וכן** היה בגאולת יציאת מצרים, ככתוב (שמות יב, מא) "ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים". ופרש"י (ומקורו במכילתא, יד) "מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת בין הבתרים". הרי כיסוד הנזכר, כי בשעה שהגיעה עת הגאולה, לא ממתין הקב"ה אפילו רגע, אלא מביאה מיד.

וכן כתב הספורנו: "ויריצוהו מן הבור – כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו (ישעיה נב, א) 'כי קרובה ישועתי לבא', וכאמרו (תהלים פא, יד) 'לו עמי שומע לי'. וכך היה ענין מצרים כאמרו (שמות יב, לו) 'כי גורשו ממצרים', כאמרם ז"ל (גירסת הרא"ש במשנה פסחים י, ה וכן הנוסח בהגדה של פסח, לשון הרמב"ם סוף הל' חמץ, רש"י דברים טז, ג ורשב"ם שמות יב, יז ותוספות פסחים קח, ד"ה מאי) שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ. וכן אמר לעשות לעתיד, כאמרו (מלאכי ג, א) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון'. וכן הרחיב בנחלת אליהו (מהגר"א דושניצר, עמודים תמו, תס).

ענין זה שייך גם בדברים אחרים, למשל בעניני שידוכים, לפעמים חושב בחור מבוגר מהיכן יבוא לי השידוך, הלא הדברים מתעכבים כל כך הרבה, אבל לבסוף רואים שכאשר מגיעים ממש לשידוך האמיתי, מיד רצים כל הדברים בעזרת ה'. [וכך היה בקידושי אליעזר, בתחילה דאג וחשש היאך ימצא את הזיווג לכן אדונו והתפלל לה' יתברך, אך משהגיעה השעה – ראה כיצד שהכל הולך בדיוק כפי שחשב, שנתנה לו את הכד ואחר כך אמרה: "גם לגמליך אשאב" (לעיל כד, ט).] ולכן אל לו לאדם לדאוג בלבו לאמר: עכשיו אני בשפל המדרגה "ומאין יבא עזרי?" (עין תהלים קכא, א), כי ידע שכאשר יגיע זמנו, יעשה הקדוש ברוך הוא את ההצלה ברגעים ספורים (וכמו שהמשיך דוד בפסוק ב "עזרי מעם ה', עושה שמים וארץ"). **וכדרך** שאומרים בתפילת העמידה שהקב"ה 'מצמיח ישועה', בתחילה הזרע מרקיב מתחת לפני הקרקע, ונראה כאילו שאין לו תקוה, אבל כשמגיע זמנו לצאת, אז עולה הוא למעלה, וגודל לאילן גדול. ועוד, שכמו בענין הישועה כשהיא באה תוך רגע, יכול להפור ולגלות כיצד הקדוש ברוך הוא הכין לו דרכים להצלתו, ורק כעת פתאום מבין איך היה הכל לטובתו (כדרך שנתבאר בהמגילה המחכימה אסתר ב, כא – כב ד"אית השתלשלות ההשגחה), כך הוא הצמח, שאף שמזמן הזריעה עובר כמה זמן שלא רואים כלום, עד שיום אחד רואים פתאום כיצד הוא יוצא מעל פני הקרקע, אבל אם הוא היה חופר באדמה, היה יכול לראות כיצד כבר קודם לכן הצמח גדל לאטו, אלא שהוא מכוסה על ידי האדמה ולכן הוא לא נראה לעין כל. כך פעמים רבות הקדוש ברוך הוא כבר מכין לאדם את הישועה, והיא קיימת, אלא שהוא מסתירה מפניו כדי שיתפלל עליה, ואז תבוא הישועה. וכן היה בבריאת העולם, הקדוש ברוך הוא הצמיח את הצמחים כבר ביום השלישי, אלא שעדיין היו הם מוסתרים ועומדים בפתח האדמה, ורק ביום השישי כשבא האדם והכיר בטובתן של גשמים והתפלל עליהם, אז הם התחילו לצמוח מעל פני הקרקע (רש"י בראשית ב, ה) וניכר גידולם לכל.

תשובה: אף אם מתעכבת הישועה, אך כשמגיע זמנה, יכול להיושע ברגעים ספורים, ולכן לא ידאג האדם.

שליטה על האיברים

שאלה: מה נחשב הגבורה האמיתית המוטלת על האדם?

ג. בראשית מא, מב: "ויאמר פרעה אל יוסף וגו' ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש וישם רביד הזהב על צוארו". במדרש (ב"ר ז, ג) אמר על כך רבי שמעון בן גמליאל: יוסף, משלו נתנו לו. פיו שלא נשק בעבירה – זכה להיות "ועל פיך ישק כל עמי" (פסוק מ), גופו שלא נגע בעבירה – זכה ל"וילבש אותו בגדי שש" (כאן), צוארו שלא הרכין לעבירה – זכה ל"וישם רביד הזהב על צוארו" (כאן), ידיו שלא משמשו בעבירה – "ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף" (כאן), רגליו שלא פסעו בעבירה – יבואו וירכבו על

מרכבת כבוד זכה ל"וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו" (פסוק זג), מחשבה שלא חשבה בעבירה – תבוא ותקרא חכמה, ככתוב (ש) "ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים". ורואים כיצד קיבל יוסף במידה כנגד מידה, שכר על כל אבר ואבר ששלט בעצמו שלא להיכשל בעבירה, וכך מוטל על האדם לשלוט בעצמו על כל אבריו שלא לחטוא בהם ולקיים בהם את המצוות השייכות בהם. **וכן** שנינו (אבות ד, א) 'איזהו גיבור? הכובש את יצרו', שנאמר (משלי טז, לב) "טוב ארך אפים מגיבור, ומושל ברוחו מלוכד עיר". ובמדרש זוטא (שיר השירים פרק א) אמרו, ומי הם גיבורים? אלו הצדיקים שכבשו את יצרם, שנאמר "ומושל ברוחו מלוכד עיר", שהם מושלים ביצרם לעשות רצון קוניהם, וכן הוא אומר (תהלים קמז, ט) "לא בגבורת הסוס יחפץ", אלא במה רצונו? (שם בפסוק יא) "רוצה ה' את יראיו". גם אמרו (אבות ו, ב. אבות דברי נתן פרק ב. ומסכת כלה פרק ח) 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה', והיינו משום שהעושה מה שעולה על רוחו, הגוף והחומריות שולטים עליו, ואינו בן חורין עליהם. אבל מי שעוסק בתורה, ויש בכוחו לשלוט על אברי גופו לעשות כפי התורה ומצוותיה, הרי הוא 'בן חורין' השולט בעצמו. והמתגבר על עצמו כראוי, יכוף וישעבד את כל אבריו לעבודת בוראו.

וכן כתב הסבא מקלם (חכמה ומוסר ח"א תנב) שכל תנועה שאדם עושה – צריכה היא להיות בחשבון, ואין זה רק חסידות, אלא מבואר במשנה (שבועות ב, א) שכך צריך להיות על פי הלכה ברורה. ותלמידו רבי ירוחם ממיר (דעת תורה ח"ג קיז) הביא עוד משמו, שביאר בתרגום התיבות 'קלות ראש' ו'כובד ראש', ש'קלות ראש' הוא פשוטו כמשמעו – ראש קל. ו'כובד ראש' היינו גם כן כפשוטו – ראש כבד. ומי שראשו מלא חכמה – אינו מטה את ראשו להסתכל לצדדים, אבל כשנביט על איש יושב קרנות, לרגעים תבחנהו, מתנועותיו לבד – כבר תכיר כי אין דבר טעון בקרבנו, ראשו קל כפשוטו, לכל שמועה וקול כל דהו ראשו מתנענע, עד כאן דבריו.

וכן מסופר על הסבא מקלם זצ"ל בעצמו (בית קלם ח"א עמ' רג) שהיה גדול בתורה, ושכלו הונך היה כל כך מושל בגופו עד שלא עשה שום תנועת הגוף בלא השתמשות בשכל מקודם, ולא הרים או הוויז את ידו מבלי שיקול הדעת מקודם. פעם נפגש בנו רבי נחום זאב עם חסיד ששאלו: במה גדולת אביו? והשיבו: יראתו את האלקים דומה לאדם אשר חרב חדה תקועה לו בלועו, ובכל תנועה בלתי זהירה עלול הוא להידקר. גם תלמידו רבי ירוחם ממיר זצ"ל הפליג בשבחיו, עד כמה שלט שליטה מלאה בחושיו, שאף כל תנועות עיניו תמיד היו בחשבון, ונטועות כבמסמרים, מעולם לא הסיטם לצדדיו. בשעת הצורך הטה פניו עם כל גופו, בסדריו הקבועים כמו בעת התפילה, היה ידוע מהלך הרמת עיניו או קריצת העין, ומעולם לא היה בהם שינוי.

וכתב עוד (דעת תורה ח"ד טז) שמעולם לא הטה את עיניו להביט לצדדים, ואם ראו בשיבת קלם אדם המביט לצדדים שלא

לצורך גדול, היה הדבר לחרפה גדולה... גם אם לפעמים ארע שהסבא ז"ל נטה את ראשו, היתה אז באמת סיבה גדולה לזה אשר היה נחיצות לראות, וגם אז היה מטה כל גופו להסתכלות, אבל לא צידד לעולם עיניו לבד, עד כאן דבריו. **מענין** לציין, כי אפילו שהמשגיח רבי דניאל מקלם הי"ד, לא נמנע היה מלבקר ולהתווכח ולחפש את האמת בכל נושא שהיו מעלים לפניו, אך כשהגיע לדבר על הסבא זצ"ל, משכן את נפשו ממש והתייגע ביותר לרדת לסוף דעתו. והסביר זאת משום שהרי הסבא ספר את כל תנועותיו, לא עשה שום מעשה ושום תנועה או פעולה בלא מחשבה תחילה, לא בפתיחת העין ולא בהזזת אבר כאצבע קטנה בידו, ממש כאחד מן הראשונים שכל תנועותיו היו בחשבון כפשוטו, ואיך יתכן לדמות שירדנו לדעתם של אלו שלא עשו מעשה ותנועה שהיה אפשר לוותר עליה, או שלא חשבו עליו מקודם. (ולעיל א, כח הרחבנו עוד בשליטת האדם על החומריות שבו. גם ב'לב טהר' מאמר 'איזהו גיבור', ובחלק גדלות האדם מאמר 'שליטה על גופו ומעשיו, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה').

בודאי אין לאדם לקפוץ סתם מדרגות רבות שאינם שייכות אליו, וגם אם יעשה כן שלא להזיז את גופו וכדומה, יהיה זה רק כחוכא והתלולא, וכהצגה בלבד. אלא עליו לדעת באמת באיזו דרגה הוא אוהו, ואז יעלה דרגה אחר דרגה בצורה מחושבת, כמו למשל שיחשוב לפני שיוצא מביתו, למה הוא הולך והאם בודאי הוא נצרך לכך, ורק אחרי שמתכנן ושולט על כל מעשיו, אז יכול לשלוט יותר על גופו, גם על כל תזוזה שעושה וכדומה. **תשובה:** הגבורה האמיתית המוטלת על האדם היא לשלוט על כל אבריו שינהגו לפי התורה ומצוותיה.

ירידה לצורך עליה

שאלה: הרואה את עצמו בירידה, האם צריך להיבהל כל כך?

ד. **בראשית** מב, ב-ג: "ויאמר (יעקב לבניו) הנה עומעתי כי יש עובר במצרים, רדו שבמה ועברו לנו משם... וירדו אזוי יוסף עשרה לעבור בר מצרים". אף שיעקב אבינו אמר להם לרדת למצרים, ויש כאן ירידה מארץ ישראל, בפרט להיות בטומאת מצרים, אבל משמים סובבו זאת שתהיה זאת ירידה לצורך עליה, שע"י שירדו לשם זוככו בכור הברזל, וזה גרם להם להיות אומה של מקבלי התורה. ומזה נלמד כי גם כשאדם מוצא את עצמו בזמני ירידה וקושי בעבודת ה', אל לו להתעצב ולהיבהל יתר על המידה, אלא יתפלל ויקוה על ה' שתהיה זו 'ירידה לצורך עליה'. **מענין** זה כתב בספר עבודת ישראל (פרשת בהעלותך) כי "בשעת הנסיון הוא ירידה לצורך עליה... כמו העולה במעלות הסולם, שכאשר הוא צריך לעלות על השליבה הגבוהה – עוקר רגל אחד מהשליבה שתחתיו ונשאר עומד כרגע ברגלו אחת על הסולם ורגלו אחת באויר, ואז צריך האדם שמירה והבחנה שלא יפול ח"ו. וכן הענין הזה בעבודת ה' בשעת הנסיון, אף על גב שיעלה

אחר כך יותר גבוה, מכל מקום בשעת הנסיון נשאר עומד כמו על רגל אחת, ואז צריך שמירה גדולה וחיזוק".

וכן כתוב בספרים שכאשר הקדוש ברוך הוא רוצה לתת לאדם השפעת טובה מסויימת, הוא משפילו מעט ומצטער, כדי להכינו לקבל את הטובה הגדולה שעתידיה לבוא לו. (וכן להיפך לפעמים שכרוצה לתת לו איזה רעה – הוא מגביר תחילה. ולכן העולה מאוד בדרגה, או שיש לו שפע גדול וניסים מעל הטבע, צריך להיזהר שלא יבוא אחר כך לירידה של צרות ח"ו, ויתפלל היטב להקדוש ברוך הוא שישמרנו מכל צרה וצוקה). **אכן** כבר הבאנו שגם כאשר הוא נמצא בימי הירידה שהם ימים שיותר קשה לו בעבודת ה', לא יזניח את עצמו מעבודת ה' לגמרי ח"ו, אלא ישתדל לשמור על גחלת נמוכה כביכול, ולהמשיך עם סדרי הלימוד והתפילה במינון נמוך יותר ופחות מחייב, ואחרי שינוח מעט ישתדל להתגבר על עצמו ולחזור להתעלות שוב ושוב, ואולי אף יותר ממה שהיה בתחילה כנ"ל. **תשובה:** גם אדם הרואה את עצמו בירידה, אין לו להיבהל כל כך, אלא יתפלל לה' שדוקא ירידה זו תגרום לו לעלייה גדולה יותר ממה שנמצא בה כעת.

שבת ראש חודש והנוכה

בגדר קדושת שבת ר"ח כיום טוב (וכשחל בו חנוכה)

בסתירת הגמרות אם ראש חודש אסור במלאכה

א. איתא בגמרא (מגילה כב:) 'זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ציבור ותשעה באב, קורין שלשה בתורה. ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חודשים וחולו של מועד קורין ארבעה'. ופירש רש"י כל שיש בו ביטול מלאכה לעם, דבמה שמאחרים את התפילה יבטלו ממלאכה, כגון בתענית ציבור שהרי רוב תעניות ציבור מותרות במלאכה, וגם תשעה באב מותר במלאכה חוץ ממקום שנהגו. מה שאין כן בחול המועד וראש חודש, שאין באריכות התפילה ביטול מלאכה, לכן קוראים בתורה ארבעה קרואים. ומבואר דראש חודש הוא יום האסור קצת במלאכה.

אמנם קשה שבכמה גמרות מבואר דראש חודש הוא יום שמותר בעשיית מלאכה, האחד (כמו שהקשו התוספות שם ד"ה ושאין) דאמרינן בחגיגה (דף יח.) 'ראש חודש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה'. ויש להוסיף להקשות מדאמרינן (פסחים עו. שבועות י. וערכין י.) 'ראש חודש דאיכרי מועד לימא הלל', (ואף שאמרים בו הלל, היינו רק משום מנהג בעלמא ואינו חובה), ותירצה הגמרא 'ראש חודש לא איקדיש בעשיית מלאכה', דכתיב (ישעיה ל. כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" לילה המקודש לחג טעון שירה ושאין מקודש לחג אין טעון שירה. ומבואר דראש חודש מותר במלאכה, דלא כהגמרא הנ"ל.

בטעם שאין גומרים את ההלל בראש חודש

ב. בעיקר דברי הגמרא בערכין (שם), יש להעיר קצת בדברי הלבוש (סי' תכב ס"ב) שכתב דהטעם שלא גומרים את ההלל בראש חודש הוא משום שלא התקדש לענין איסור עשיית מלאכה כדברי הגמרא, ובהמשך (סעיף ג) כתב טעם נוסף משום דראש

חודש הוא יום סליחה וכפרה לכפר על התינוקות משום אסכרה, וכיון שהוא יום סליחה וכפרה, הוי כמו ראש השנה ויום הכיפורים שהם ימי הדין ולא אומרים בהם שירה גמורה. ולכאורה מדוע לא הסתפק בטעם הגמרא.

בטעם שתפילת יום טוב דוחה לתפילת שבת ואילו תפילת ראש חודש אין דוחה אלא במוסף

ג. עוד צריך ביאור בסדר נוסח התפילות, למה ביום טוב שחל בשבת מתפללים בכל התפילות את נוסח יום טוב רק מזכירים שבת, ולא עושים להיפך, יתפללו של שבת ויזכירו של יום טוב, שהרי יום השבת חמור ותדיר יותר. ובפרט שבתפילות השבת יש מעלה מסויימת דכל תפילה יש לה נוסח אחר (אתה קדשת, ישמח משה ואתה אחד), ואם כן הוא מאוד במכוון והו"ל להתפלל תפילות השבת ולהזכיר את היום טוב. וכן לגבי שבת ראש חודש ושבת חול המועד, דבשחרית מנחה וערבית מתפללים תפילות השבת ומזכירים את ראש חודש וחול המועד (לפי שאין להם נוסח מסויים משלהם), ואילו במוסף מתפללים תפילת ראש חודש וחול המועד ומזכירים שבת, ולמה לא עושים להיפך, יתפללו מוסף של שבת ויזכירו ראש חודש וחול המועד. ובקצרה, מדוע מתפללים כנוסח תפילת היום המיוחד וטפל אליו הזכרת השבת ולא להיפך.

באמירת "קדשנו במצותיך" בשבת ראש חודש

ד. עוד צריך עיון גדול, כמו שהקשה בערוך השולחן (סי' תכה ס"ב) וזה לשונו: ודע שמעולם תמהתי על הנוסח שלנו, שבסוף "אתה יצרת" אחר "למחילת עוונך" אומרים "כי בעמך ישראל בחרת וכו' ושבת קדשך" וכו', למה אין אומרים "קדשנו במצותיך, ותן חלקנו בתורתך וכו' והנחילנו וכו' וינחוחו בו ישראל מקדשי שמך כי בעמך ישראל" וכו', והרי כל יום טוב שחל בשבת וכן ראש השנה ויום הכיפורים שחלו בשבת אומרים בסוף הברכה האמצעית נוסח זה, שזהו תורף קדושת שבת, ולמה לא יאמרו זה בראש חודש שחל בשבת. ובנוסח ספרד ישנו באמת זה הנוסח, ולענ"ד בנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס, ואני נוהג לאומרה, ואין שום טעם שלא לומר זה, ולא מצאתי מי שהעיר בזה, עד כאן לשונו.

ויש שהוסיפו להקשות, שהרי הבית יוסף (או"ח סי' רסח) הביא בשם שבלי הלקט, כתב הר"ר בנימין, הטועה בתפילת שבת ערבית שחרית ומנחה והחליף של זו בזו, אומר אני שא"צ לחזור ולהתפלל, לפי שעיקר ברכה רביעית היא 'רצה נא במנוחתנו'. אבל בתפילת מוסף, אינו נראה לומר כן (שאין צריך לחזור), לפי שאין דרך למוסף כשאר תפילות, ולא לשאר תפילות כמוסף, עד כאן לשונו. וכן נפסק בשולחן ערוך (שם סעיף ו) דאם טעה בתפילת שבת אינו חוזר, ויש אומרים שבמוסף חוזר. ומבואר דנוסח זה הוא מעיקר ברכה רביעית, ואם כן מדוע ברכה עיקרית כזו נשמטה בשבת ראש חודש. וכנראה זו כונת הערוך השולחן כמו שכתב "הרי כל יום טוב שחל בשבת וראש השנה ויום הכיפורים שחלו בשבת אומרים בסוף הברכה האמצעית נוסח זה, שזהו תורף קדושת שבת, ולמה לא יאמרו

זה בראש חודש שחל בשבת", והיינו דכיון שזהו תורף קדושת השבת, מדוע בשבת ראש חודש השמיטו דבר עיקרי כזה וכנ"ל.

באמירת "קדשנו במצותיך" ביום טוב ושבת

ה. ובעיקר הדבר צריך ביאור, מה הטעם שדוקא ביום טוב ושבת אומרים הנוסח "קדשנו במצותיך" ואילו בסתם ראש חודש לא אומרים נוסח זה.

בנוסח "אתה בחרנו" וכו' במוסף ר"ח שחל בשבת

ו. עוד צריך עיון, דגם אם בשבת ראש חודש יש לומר נוסח מסויים בתפילת מוסף, מכל מקום מסתבר לומר או נוסח של שבת או נוסח של ראש חודש או נוסח המצורף לשניהם. ואם כן בשלמא בשבת חול המועד מובן שאומרים מוסף של יום טוב ומזכירים גם שבת, אבל בשבת ראש חודש מדוע יש נוסח חדש של "אתה יצרת" וכו', שאינו מנוסח השבת ואינו מנוסח ראש חודש. וביותר צריך ביאור למה מזכירים בו כל הנוסח של "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות" שהוא נוסח של יום טוב, וצריך עיון מה ענין יום טוב לשבת ראש חודש.

בחזיתר להסתפר בספירת העומר בערב שבת ראש חודש

ז. עוד יש לעיין בדברי המ'שנה ברורה (סי' תצג ס"ק ה), שהביא מחלוקת בענין היתר הגילוח בספירת העומר עד ראש חודש אייר, וסיים בזה הלשון, ואף להנהיגין איסור גם עד ראש חודש אייר, מכל מקום אם חל ראש חודש בשבת, כיון שיש כאן תוספת שמחה, שבת וראש חודש, מותר להסתפר בערב שבת מפני כבוד השבת, עכ"ל. וצריך עיון הגדר בזה, דאם 'כבוד שבת' אינו טעם מספיק להתיר להסתפר, וגם 'כבוד ראש חודש' לבד אינו מספיק היתר להסתפר, אם כן מה עושה הצירוף ביניהם להתיר להסתפר.

ישוב עיקרי הדברים בקצרה

ח. ובישוב עיקרי הדברים יש לומר בקצרה ממש (ובהרחבת הדברים ניתן לראות בספרינו 'זמנים ומועדים' חלק א' סימן יב) על פי המבואר בטור (או"ח סי' תיז) שמה שמבואר בגמרא במגילה שראש חודש אסור בעשיית מלאכה, היינו דוקא לנשים שהן בטלות בו ממלאכה, וכדאיתא בירושלמי (תענית פ"א ה"ו, פסחים פ"ד ה"א) שישנן נשים שנהגו לא לעשות מלאכה בראש חודש. וכדאמר בפרקי דרבי אליעזר הנ"ל לפי שלא רצו נשים ליתן נזמיהן לבעליהן במעשה העגל, לכך נתן להן הקדוש ברוך הוא שכוון שיהו משמרות ראש חודש יותר מהאנשים. והוסיף הטור, ושמעתי מאחי רבי יהודה טעם לדבר, לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות, פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח, ו) "לושי ועשי עוגות" ופסח היה, שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב דכתיב (שם לג, יז) "ולמקנהו עשה סוכות". וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים, וכשחטאו בעגל נטלו מהם ונתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא, עד כאן דבריו. ומבואר דשלשת הרגלים הם מועדים כנגד אבות העולם, ויש

י"ב מועדים נוספים שהם ראשי החדשים כנגד י"ב השבטים, (וכנראה הם דרגה פחותה יותר משלשת הרגלים שהיו כנגד שלשת האבות שהיו בדרגה גבוהה יותר מהשבטים). ומבואר שראש חודש היה מתחילה יום טוב כללי, רק כיון שחטאו בעגל נלקח מהאנשים ונשאר לנשים שלא חטאו בו. ויש מהאחרונים (הובא בספר העדות מהגרי"ש אלישיב ראש השנה כג. ד"ה משום) שהוסיף דלפי זה, גם שבת לוי שלא חטאו בעגל נשאר אצלם היום טוב ואסורים במלאכה.

ט. והנה הטעם שבר"ח אין אומרים "קדשנו במצותיך", ובשבת וביום טוב אומרים. לכאורה נראה הטעם משום דשבת ויום טוב הם ימים טובים ממש שאסורים במלאכה, ונקראים "מקרא קודש", לכן אומרים בהם "קדשנו במצותיך". מה שאין כן ראש חודש דאינו אסור במלאכה כל כך, ואף דהנשים אסורות בו במלאכה (על כל פנים בקצת מלאכות) מכל מקום האנשים מותרים בו לכן אין אומרים בו "קדשנו במצותיך". והכי נמי במוסף של שבת ראש חודש, כיון שלמוסף יש דין להתפלל תפילה של היום המחודש שהוא "ראש חודש" כמו שנתבאר, מדין הראש חודש שבו לכן אין אומרים "קדשנו במצותיך".

וכבר הבאנו שהקשה בערוך השולחן למה משמיטים "קדשנו במצותיך", ולכן שינה הנוסח לומר "קדשנו במצותיך". וכן נתפלא על כך הגר"י גויבירט זצ"ל (בעל השמירת שבת כהלכתה) בקובץ 'מבקשי תורה' (ח"ג עמ' כג). ומחמת כן כתב הגר"ש דבליצקי זצ"ל (רב בית הכנסת 'תפארת ירושלים' בבני ברק ומח"ס רבים) שהנהיג בבית הכנסת שלו כבר עשרות שנים לומר "קדשנו במצותיך", וכמו שנהג הגר"ש א' פפרמן זצ"ל (תלמיד הגר"י בלאור) בבית הכנסת בשכונת שערי חסד, עיין שם. אמנם באליה רבה (סי' תפח ס"ק ג) כתב שאין אומרים "קדשנו במצותיך", וכן הוא בפוסקים ובסידורים רבים (כמובא במבקשי תורה שם עמ' כט, ובבירור הלכה להגרי"א זילבר ח"ח עמ' עו), וכן מנהג רוב העולם שבנוסח אשכנז. וגם הגר"ש אויערבאך זצ"ל ('הליכות שלמה' מועדים ר"ח עמ' יא הערה 61), אף שבחזיו של הגר"ש פפרמן כשעבר לפני התיבה היה אומר "קדשנו במצותיך", מכל מקום לאחר פטירתו לא נהג כן, וביאר שעשה כן מפני כבודו, אבל למעשה אין לשנות מנהגינו. וצריך ביאור כנ"ל מדוע אין אומרים את הנוסח של שבת "קדשנו במצותיך".

ולפי מה שנתבאר (בספר שם) דלעולם בכח התפילה שאינה תדירה לדחות את התפילה התדירה – מובן, דכיון שיש על תפילת המוסף דין נוסח "תפילת ראש חודש", ובראש חודש אין אומרים "קדשנו במצותיך" משום שאינו "מקרא קודש" כנ"ל, הלכך אין אומרים בו "קדשנו במצותיך".

י. אכן בדעת הרמב"ם (בסדר התפילות), האבודרהם (תפילת ראש חודש שחל בשבת), סידור רב עמרם גאון, סידור האריז"ל (עיין בעץ חיים עמ' קז) ומנהג הספרדים שאומרים נוסח "קדשנו במצותיך" גם בשבת ראש חודש, יש לומר לפי מה שנתבאר לעיל בטור על פי פרקי דרבי אליעזר, דגם כל י"ב ראשי החדשים היו ימים טובים, אלא שבחטא העגל נלקח היום טוב מהגברים וניתן לנשים בשכר שלא רצו להביא הנזמים לעגל, ולכן הם אסורות במלאכה בראש חודש. והנה מבואר בספרים ששבת נחשב כמו

לימוד מזה'חד פעמי'

בימים אלו שהרבה מדברים על 'גזירת החד פעמי', נראה שיש לנו ללמוד מכך מוסר השכל גדול, כבר הארכנו בספר 'הפרשה המחכימה' דברים (ח"ג ל, יד 'עבודת הפנימיות בדור האחרון') שעיקר עבודת הדור האחרון להשקיע על תוכן ופנימיות התורה והמצוות, להכיר את רום ערכן ומעלתן, ולא להיסחף אחר ההמון ההולך אחר החיצוניות שהוא בחינת ה'עקב' שהוא המקום המגושם יותר בגוף.

היום זה דור אינסטינג, אין סבלנות, רוצים הכל מהר. אין כח להשקיע, אז עושים הכל דמוי, בבורקס שמים מחית תפוחי אדמה שאבד עליו כבר טעמו, ושמים ספריי של טעם תפוחי אדמה. במיצים שמים תמצית או ריח של טעם פלוני, וכן כהנה וכהנה. הכל דמוי זה ודמוי זה. אבל עלינו לדעת שלא תיראה כך גם התורה והמצוות שלנו, אלא להשקיע בהם פנימיות ותוכן. כנראה שנגיף הקורונה לא לימד אותנו זאת מספיק, כבר מזה לבד למדנו להשקיע יותר על תוכן, במקום חתונות באולמות נוצצות, למדנו שאפשר לעשות חתונה עם לב שמחה יותר.

היום בזמנינו למשל הרהיטים פשוטים וצריכים להחליפם כל כמה שנים, ויכולים להעיד על כך הזקנים שיש להם רהיטים ואפילו מכונות כביסה ומקררים מלפני עשרות שנים, אבל היום הדברים לא מחזיקים מעמד בקושי כמה שנים. יש סכו"ם ומוצרים לרוב של 'חד פעמי', אפילו תכשיטים פשוטים שקונים ב'הכל בשקל' (או בעשרים שקל) יכולים להיראות לפעמים יותר יפה מתכשיטים אמיתיים. וכך כל כמה שבועות מחליפים, לילדים מביאים איזה משחק שנראה מבחוץ כל כך יפה, אבל הוא רק נוגע בו וכבר הוא מתבדה לראות שאינו שווה מאומה, (ולפעמים הצער משבירתו גדול על השמחה מקבלתו). והעיקר... שמבחוץ ייראה יפה. אבל תוכו רקוב... גם למשל בפורים – בזמנים קדומים היו משקיעים רבות כדי לעשות תחפושות, היום כבר כמעט בכל גן, מקבלים תחפושות 'נפלאות', אחד ביום הראשון של ר"ח אדר, ואחד ביום השני, תחפושות שמבחוץ ממש משתוממים מיופיים, אבל שמתקרבים רואים שזו תחפושת של תחפושת, עשוי מאל-בד שמכרוהו בשתי שקל. הכל עושים רק 'דמי', במחשב מסדרים שייראה הכל יפה, לוקחים תמונה של אדם, ו'שותלים' אותו בתוך גוף נפלא... אפילו בניינים, מה שהיה עורך פעם שבועות וחודשים לבנות, היום ניתן לראות כיצד בכמה ימים בונים כמה קומות, על ידי קרוואנים, גבס או אלומיניום שבתוכו קל-קר. בתחילה זה נראה יפה מאוד, אבל קל מאוד גם להתפרק ולהתקלקל. וכן הקירות גבס, בתחילה ניראים מחוטבים ויפים, אבל במשך הזמן קצת רטיבות או כמה מכות, וכבר יכול להיראות כבית מקומט ופצוע. לוקחים קרמיקות יפות וגדולות, הם מבריקות ונוצצות, אבל לא עובר זמן רב והם נסדקות ונשברות, אבל הבלטות הישנות חזקות ונשארות זמן רב בלא סדק אחד...

אל לנו 'ללכת אחרי הזרם', אלא עלינו להתמקד כמה שיותר בפנימיות, שכל דבר יהיה באמת בעל-תוכן אמיתי, ולא רק

קודם חטא העגל, שהרי שבת היא מעין העולם הבא ולא שייך בו הענין של חטא העגל, וכן איתא במדרש אגדה דבשבת משה רבינו מחזיר לבניי את הכתרים של הקדמת נעשה ונשמע, ומבואר דבשבת אין כביכול את ההשפעה של חטא העגל. (וכעין זה משמע בשבת קיח: שאמרו, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו). ובוזה מבואר דראש חודש שחל בשבת ה'ראש חודש' בעצמו חוזר להיות לו דין יום טוב 'גם לאנשים', וכיון דיש על הראש חודש דין יום טוב, ובמוסף אומרים את נוסח של ראש חודש, לכן אומרים "קדשנו במצותיך" מדין ה'ראש חודש' שהוא 'יום טוב' (ולא מדין ה'שבת' כהבנת הערוך השולחן הנ"ל).

מעתה מובן גם הטעם שבשבת ראש חודש אומרים את הנוסח "אתה בחרתנו וכו' אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו מכל הלשונות" וכו', ולכאורה מהיכן הגיע נוסח זה, הרי אינו מנוסח השבת ואינו מנוסח של ראש חודש. ולפי מה שנתבאר מיושב היטב, דמלבד מה שמפורש בחז"ל שלשבת ראש חודש יש מעלת השבת ויש מעלת הראש חודש, ואין אחד מהם מתבטל, מבואר גם דכיון שעתה הוא שבת, חזר לראש חודש עצמו דין 'יום טוב', ושפיר אומרים בו נוסח של יום טוב, אלא שפוחתים בנוסח "אתה יצרת עולמך מקדם כילית מלאכתך ביום השביעי" בכדי להזכיר את השבת תחילה וסוף (כדאמר בגמרא בביצה), אבל מובא בתוכו הנוסח "אהבת אותנו ורצית בנו וכו' ותתן לנו ה' אלוקינו באהבה שבתות למנוחה וראשי חודשים לכפרה" וכו', שהוא נוסח הנאמר ביום טוב בלבד. וזהו שכתב ה'משנה ברורה' דגם האוסרים להסתפר בספירת העומר עד ראש חודש אייר, יודו שראש חודש אייר שחל בשבת מותר להסתפר בערב שבת. ולכאורה אם 'כבוד השבת' לבד אינו טעם מספיק להתיר, וגם 'כבוד ראש חודש' לבד אינו טעם מספיק להתיר, אם כן מה מועיל ששני הטעמים מצטרפים יחד. ולפי מה שנתבאר מובן היטב, דכיון שכשראש חודש חל בשבת הוא חוזר להיות ככל יום טוב, לכן כולי עלמא מודים שמותר להסתפר בספירת העומר משום 'כבוד יום טוב'.

המשנ"ב (תיט, ב) הביא בשם האחרונים דהמדקדקים נוהגים כשחל ראש חודש בחול עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ראש חודש, וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל השבתות כדי שיהיה ניכר כבוד של ראש חודש.

(ובנן איש חי פרשת ויקרא אות י כתב שאם הוא עני ואין ידו משגת יוסיף לפחות פירות, שיקנה מין פרי לאוכלו בראש חודש). ולפי מה שנתבאר יש לומר דבשבת ראש חודש יש להוסיף מאכל יותר משאר שבתות, לא רק בשביל סעודת ראש חודש אלא משום שעתה יש בו סעודת 'יום טוב'. והשנה כשחל גם חנוכה בתוכו, הרי לענין סעודות בחנוכה דנים הפוסקים אם יש בו חיוב משתה ושמחה (וכמו שהרחבנו בזמנים ומועדים ח"ב סי' א), וגם אם בשבת אין דין 'עונג' ו'שמחה' כ'יום טוב' (כמו שהרחבנו בזה ח"א סי' א) אלא דין 'כבוד', אבל כיון שראש חודש שחל בשבת נחשב כמעין 'יום טוב' כנ"ל, נמצא דלכולי עלמא יש בו ענין במשתה ושמחה, וראוי לכיון לכך.

'חיצוני' – 'מצות אנשים מלומדה'. גם השמחה היתה פעם פנימית, עם כל התפאורה הנפלאה אך לפעמים הכל רקוב מבפנים, לפעמים גם הריקודים הסוערים אינם ריקודים עם הראש והלב אלא ריקודים עם הרגלים בלבד (כהגדרת הגר"ש וולבה זצ"ל). הגר"ש פינקוס אמר פעם הסבתות שלנו לפעמים לא ידעו קרוא וכתוב, אבל היו דבוקים באמונה יותר מהצדיקות שלנו שמתפללות שלש תפילות ביום, ואף הולכים לדרשות ושיעורים... כי העיקר הוא הלב...

וכבר המשיל ה'חפץ חיים' על דבר דומה, שבדורות הקודמים היו בתי הכנסיות והמדרשות עלובים מאוד מבחינה גשמית, השולחנות והספסלים היו מהפשוטים שבפשוטים, ואילו בדורנו השתנו הדברים, ובמקומות רבים בתי הכנסיות והמדרשות בנויים ברוב פאר והדר, וכל הריהוט מעוצב בצורה היפה ביותר ששייך. ולכאורה אפשר לחשוב ש'אכשור דורא', והדורות התעלו להבין יותר בקדושת המקום, עד שמחמת כן משקיעים הון רב כדי לבנות ולייפות את בית אלקינו בצורה הטובה ביותר. אבל המשיל זאת ה'חפץ חיים' לשתי אחיות, האחת התחתנה עם עשיר גדול ומופלג, ואילו השניה עם עני ואביון. פעם אחת הן נפגשו זו עם זו, וכשהיו לבד בחדר, שאלה אשת העני את אחותה העשירה: איך זה יתכן שמצד אחד לא חסר לך שום דבר בעולם, וכל ביתך ומלבושיך הם בתכלית הפאר וההדר, ואילו מצד שני כאשר מסתכלים על פניך – העצבות ניכרת בהם. מילא אני ענייה ואביונה ובני ביתי רעבים לפת לחם, מובן שאין לי כל כך ממה לשמוח ולהיות מאושרת, אבל את שנמצאת במצב כזה שיש לך הכל מבחינה גשמית, היית צריכה להיות האשה המאושרת ביותר בעולם, ומדוע את נראית כה עצובה?

במקום לענות לה תשובה, פרצה העשירה בבכי מר ואמרה: את חושבת שאני האשה המאושרת בעולם? דעי לך שאת מאושרת יותר ממני עשרת מונים! אצלי בבית לא חסר כסף ויש את כל השפע שבעולם, אבל איזו חשיבות יש לי בבית? בעלי מתייחס אלי כמו שפחה, ולא מתייחס לדברי, ואינו מתחשב במה שאני רוצה, אז ממה יש לי להיות מאושרת. כלפי חוץ את רואה אותי בתכלית הפאר וההדר, במלבושים ותכשיטים מפוארים, אבל בפנימיות הכל אפס אפסים, אין לי מזה כלום, וכל זה אינו שווה לי מאומה. ואילו את אפילו שאין לך הרבה כסף, אבל בעלך מכבד אותך בבית, מילה שלך זו מילה, ומתייחסים אליך כמו מלכה, אז תאמיני לי שאפילו שלפעמים אתם רעבים ללחם והולכים לישון ללא אוכל, בכל זאת את מאושרת יותר ממני. (וכבר הבאנו בספר הפרשה המחכימה בדברים ח"ב יא, כו-לב 'אדם מאושר', ובהמשנה המחכימה אבות ד, א' העשיר האמיתי' מהמלך שחיפש את האדם המאושר יותר בעולם, עד שמצא יהודי עני ששמח ומאושר עלי אדמות מפני שלא חסר לו שום דבר בעולמו, וקיים בעצמו את מאמר התנא באבות שם 'איזהו עשיר? השמח בחלקו').

והסביר ה'חפץ חיים' שזהו גם ההבדל בין הדורות, כי בדורות הקודמים בתי הכנסיות והמדרשות גם אם היו עלובים מבחינה גשמית, אבל מצד שני כולם היו לומדים

את התורה ומקיימים את מצוותיה, אז הקדוש ברוך הוא היה שמח במה שמכבדים אותו ומקיימים את דברו. אבל בדורות האחרונים שקיום התורה והמצוות רפוי מאוד אצל הרבה אנשים, אז אפילו שבונים בנינים לבתי כנסיות ומדרשות בתכלית הפאר וההדר, בכל זאת הקדוש ברוך הוא עצוב שלא מכבדים אותו, ולא שומעים בקולו. ובנוסף אחר אפשר לומר שגם אם מקיימים בעלמא את התורה והמצוות, אבל אם יש מקומות שמרשים לעצמם בשאט נפש חלילה לדבר בבית הכנסת (כמובן מתוך שגגה ואי שימת לב וידיעה מחומר האיסור, או משום חוראות היתר ע"פ ההלכה של 'תנא' שהיה בבניית בבית הכנסת וכדומה), ואילו בדורות קודמים היו נכנסים באימה ובריאה כפי שכתבו הקדמונים, האם זה 'אכשור דרא' או 'אחסור דרא' ח"ו?⁴

ובזה אפשר ללמוד גם מהמשל, כי השמחה הפנימית היא השמחה האמיתית ואין להסתכל אחר כל העושר והתפאורה שמבחוץ, שכל אלו הם רק דברים חיצוניים וחולפים.

ובגמרא (מנחות פה: וכע"ז בילקו"ש דברים לג, תתקסב ומשלי יג, תתקנ) מסופר שאנשי לודקיא שלחו גוי שיביא להם שמן, והלך וחיפש עד שאמרו לו ללכת אל יהודי אחד בגוש חלב (שהוא בתוך חלקו של שבט אשר שנתברך בפסוק "וטובל בשמן רגליו") שעבד בשדהו, הוא שאל אותו: אם יש לו להביא שמן בשיעור של מליון מנה, הלה השיבו שכן, רק ימתין לו עד שיגמור את עבודתו בשדה. כשגמר הלה את מלאכתו, אמר לו: בוא עמי, הוא השליך את שקו על כתיפו כאחד השכירים העניים, וסיקל את אבניו לצדדים. הגוי השתומם וחשב שהיתלו בו, לכן שאל שוב: האם בטוח אתה שיש לך שמן במליון מנה? והלה השיבו: כן. וכשהגיע לביתו, הגישה לו שפחתו קומקום חמין שירחוץ הגוי את ידיו ורגליו, אחר כך הביאה לו ספל זהב מלא בשמן שיטבול בו את ידיו ורגליו, לקיים מה שנאמר "וטובל בשמן רגליו". לאחר שאכלו ושתו מדד לו שמן במליון מנה, כשגמר הוא שאלו אם צריך הוא יותר, והגוי השיבו שכן אלא שאין לו דמים לשלם. הוא הסכים שיבוא עמו לקחת את הדמים ונתן לו עוד שמן במאה ושמונים אלף מנה. הם שכרו את כל הסוסים, הפרדות הגמלים והחמורים שהיו שם כדי לסחוב את כל השמן. וכשבא לעירו יצאו כולם לשבחו על שקנה להם כל כך הרבה, אמר להם: אין לכם מה לשבחני, שבחו את היהודי שבא עמי, שמדד לי את כל השמן הזה, ועדיין אני חייב לו מאה ושמונים מנה.

וסיימו בגמרא: לקיים מה שנאמר (משלי יג, ז) "יש מתעשר ואין כל, מתרושש והון רב", ופרש"י (וההוספות מרש"י בכת"י) "יש מתעשר ואין כל – שנוהג בעצמו (ומראה עצמו) כעשיר (ובאמת) ואין לו כלום, מתרושש – ויש נוהג (ומראה את עצמו) כעני (ובאמת) ויש לו הון רב, כגון זה שהיה עשיר גדול, והוא עושה עבודת שדהו

⁴ וכך גם אשה שמחליפה כל הזמן בגדים כדי שיתאימו לה לפי המודע, ונדמה שהיא מאושרת ומסתדרת בחברה, אבל לפעמים בתוך-תוכה אינה משלימה עם עצמה ומרגישה ריקנות שצריכה היא כל הזמן לרדוף אחרי הבלים אלו. ואילו אשה שהולכת בצניעות, גם אם לפעמים קשה לה מבחינה חברתית, אבל בתוכה היא מאושרת עלי אדמות, שיודעת שזוכה לעשות רצון קונה וממלאת כראוי את התפקיד שלשמה היא באה ממרחק כה גדול של עולם הנשמות עד לעולם השפל כאן.

בעצמו (שסיקל וחפר תחת זיתיו) כמו עני". והמהרש"א (ב"א ד"ה לקיים) פירש שאמר להם אל תקלסו לי שאני נראה כעשיר שיש לי את כל השמן הזה, ובאמת אין לי כל שהרי כל זה אינו שלי, אלא קלסו את זה שעמי על מידה טובה שיש לו שמראה את עצמו כעני לעבוד עבודת שכיר, ובאמת יש לו הון רב. וזהו שאמר שלמה "יש מתעשר" וגו' שבא לגנות את המראה עצמו עשיר ובאמת אין לו כלום, ולשבח את העשיר שמראה עצמו כעני⁵, עד כאן דבריו.

וכן אמרו במדרש (תנחומא פרשת וישלח פרק ג) **שיעקב הצדיק אמר "ויהי לי שור וחמור", וכי לא היה לו אלא שור וחמור בלבד?** הרי ממה שהביא לו כל כך הרבה רק בתור דורון "עזים מאתים ותישים עשרים" וגו' (בראשית לב, טו), מזה תבין כמה הרבה היה לו, "אלא שהצדיקים ממעטין את עצמן (כנזר), והרשעים מרוממים את עצמן, שכן עשו אומר (שם ?) "יש לי רב", עליהן נאמר "יש מתעשר ואין כל, מתרושש והון רב" (כנזר).

הרי לנו כנ"ל שישנם שניראים כלפי חוץ עשירים מאושרים, אבל באמת אין להם כלום, ומעין אומרם 'איסתר' בלגינא, קיש קיש קרי ליה, וזוהי מידה גרועה. ולעומתם יש עשירים שיש להם הון רב, אבל כלפי חוץ מראים עצמם כעניים, וזוהי מידה טובה. ולכן זה הזמן לתפוס את הדבר ולהפנימו לתוכינו, מספיק עם החיצוניות ולהשקיע בפנימיות, לתת את הלב ולהתבונן בכל תורה ומצוות שאנו עושים, ואז יוכלו אלו להפיץ אורה זו תורה כאורות החנוכה בכל מקום.

החנוכה

נציין רק מתוכן הענינים של סימן א' מזמנים ומועדים סימן א.בדין נר חנוכה עשאוהו כמנורה

ענף א / מ"ג דינים שמצינו בנר חנוכה להקפיד או להעדיף שידמה למנורת המקדש
 דין א: איסור השתמשות לאור הנר והדצאת מעות כנגדו כמנורה שאסורה בהנאה
 דין ב: קדימת שמן זית לנ"ח שבו נעשה הנס, דומה למנורה שהדליקו בשמן זית זך
 אם אין שמן זית – יקה שאר שמנים, ועדיף נר שעוה כי אורו צלול יותר [אם נר שעוה כשר לנר חנוכה]

דין ג: המדליק בשמן זית עדיף שיהיה שמן ראוי למאכל כמו במקדש, וכן כבישה קרה (שאינו מבושל), נקי, שאינו מופחם מאתמול, ואינו עשוי מוגרעינים
 דין ד: יש שנהגו להחליף בכל יום את הפתילות והשמן כמו במנורת המקדש
 דין ה: 'שיעור הדלקה' כמנורה שהיה בו שיעור חצי לוג המספיק מוערב עד בוקר
 דין ו: טעם דאסור להדליק נר חנוכה בשמן של איסורי הנאה, כיון דבעי שיעור כמו במקדש, ואיסורי הנאה כיתויה מוכתת שיעוריה
 דין ז: עדיף להדליק את הנר כל הלילה דומיא למנורת המקדש שדלקה כל הלילה
 דין ח: חובת כלי לנרות חנוכה דלמדים נר חנוכה מנרות מנורת בית המקדש, ולהכי קליפי בצלים ושומים אין ראוין להדלקה [בהדלקת הכוסיות מזכוכית, אם בעי כלי לכאורה אין להדליק בנרות שעוה או חלב, דעת המתירים בנרות שעוה, יש לומר דאפילו שצריך כלי, נר שעוה כשר]

דינים ט-י: הדלקת נרות בבית הכנסת וזכר למקדש, כמותל דרום ובשחרית
 דין יב: מנורה מזהב או מכסף כמנורת המקדש
 דין יג: מותר השמן נשרף ולא נזרק כדן תשמישי מצוה דדמי למנורה
 דין יד: הדלקת הנר היו מצוה בהפצא ולכן מותר השמן נשרף ואסור לבטלו
 לכתחילה אף שהוא מדרבנן, דומיא דמנורה דהוי איסור הפצא
 דין טו: "א שנה חנוכה קודם להבדלה, משום שנחשב 'מקודש' כדן המנורה
 דין טז: פסול קערה שהקיפוה פתילות כמדורה דומה למנורה דהוי נר ולא מדורה

דין יז: מנורה בנרות בשורה בשוה ולא בעיגול דומיא דמנורת המקדש
 דין יח: ברכת הרואה שבנרות חנוכה הוא כרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל, דהוי כרואה את נרות המקדש שנעשו בו הניסים
 דין יט: דין הנחה והדלקה עושה מצוה דומיא דמקדש
 דין כ: שתהיה ההדלקה לאחר תפילת המנחה כמו שבכית המקדש הדליקו את המנורה בין הערבים לאחר התמיד של בין הערבים
 דין כא: בבית הכנסת מדליקים בין מנחה לערבית דומה לזמן שהדליקו במקדש
 דין כב: בבית הכנסת במוצאי שבת מדליקים קודם הבדלה כשעדיין לא הוציאו לגמרי את השבת דומיא דמנורה שההדלקה היתה דוחה שבת
 דין כג: בכית הכנסת יש יותר מקום להקל לטלטל את המנורה דומיא דמנורת המקדש שמותר לטלטלה

דין כד: שיהא שמן שלו כהדלקת המנורה שהיתה מתדומת הלשכה מחלק ישראל
 דין כה: צריך למכור את כסותו, ותיקנו בה ברכת הרואה, כדן נרות המקדש שלכל ישראל היה חלק בה

דין כו: אין צריך בנר חנוכה שליחות אלא שהנר בביתו ידלק, כמו במנורת המקדש שאין מצוה בהדלקה שאינה עבודה אלא צריך שתהיה המנורה דלוקה
 דין כז: הדלקה בנר חנוכה כדי שיפנה אחר כך לימין דומיא דהדלקת המנורה
 דין כח: נוסח ההדלקה 'להדליק'

דין כט: הדלקה בפתילות צמור גפן או פשתן
 דין ל: יש סוכרים שמקום הנחת נרות חנוכה עדיף שיהיה למעלה מעשרה עד י"ח טפחים דומיא דמקום הדלקת הנרות במנורה

דין לא: מנורה שהיתה דלוקה מער"ש יכבנה וידליקה שוב, דומיא דמנורת המקדש
 דין לב: ברכת הרואה היא על כל ענין הנרות דומיא דמנורה שראו בה הכל
 דין לג: לברך על נר חנוכה בעמידה כמו בברכת המנורה שבמקדש

דין לד: כשכבתה אין זקוק לה כמו במקדש שנה שכבה נפסלו והשמן נט
 דין לה: מקום הדלקת נר חנוכה הוא משמאל דומיא דמנורה
 דין לו: עדיף שמן עם פתילה דומיא דמנורה, אך אינו מעכב

דין לז: פתילה כלא שמן אם מהודר דיעקר הנס במנורה היה במציאת שמן מהודר
 דין לח: ראוי להקדים להניח הפתילה לתוך הנר קודם לשמן כסדר שהיה במנורה
 דין לט: יש לתת את השמן באותו הנר ולא בכלי אחר, דומיא דמנורה

דין מ: ברכת הרואה דוקא במצוה זו דומיא דמנורה שמלבד מה שנשרף כעין שאר הקרבנות היה בה גם ענין להאיר

דין מא: הדלקת נר חנוכה הוא חובת הבית דומיא דמנורה שהיתה בכית המקדש
 דין מב: אם גם זמן ההדלקה הוא כזמן ההדלקה שבמקדש
 דין מג: להדליק ברוב היוצא עד שהלהב יעלה יפה כהדלקת המנורה (אך זה נאמר גם בהדלקת נר שבת כי אינו מצד 'דומיא דמנורה')

ענין מד: הדלקת נר השמש דמיון לכהן גדול המדליק את המנורה
 ענף ב / בטעם שהקפידו שיהיה דומה למנורת המקדש
 ענף ג / בחיוב שיהיו הנרות דומים למנורה, וכאם הוא מעכב או רק דין לכתחילה

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת איתו היום והשכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' (מנ"ח), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב: 40 דקות (בינתיים הוציא מסדר טהרות וחלק מקדשים) – ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"ו מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתישבותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותעריבות ו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרישה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בחורים ומאויים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המזנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ג: חמנה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ובידורים, ופולפולים בעניני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובעניני המועדים בהמשך אלו ולתשרי – ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (מנ"ח בתרשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אזל לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד במשפת השווה לכל נפש), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) בשלפון: BH5864229@GMAIL.COM | ובדוא"ל: 02-5864229

⁵ אף שבבארות המים העיר שאם כן העיקר חסר מן הספר, אבל בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית מט, טז) גרס 'ועל שניהם נאמר יש מתעשר' וגו', ועל כרחק שלמד כפירוש המהרש"א שדיבר גם על הגוי שהיה נראה כעשיר ואין לו מאומה משלו.

גליזון ל"ד

פרשת מקץ - חנוכה
תשפ"ב

"את אשר האלקים עשה" - אין טבע בעולם כלל...

מ"ה למעשה התחזקות בעבודת ה'...

לענין מ"ה הרחיב אבן חירון
ג' היר"ג אבן קרית, יב"ב מתי"ג ישראל

רק מה, אנוחנו עם הדאגות וההשתדלות המיותרת מקלקלים את השפעה הנשלח משמים...
שמענו נא מעשה [שמעתי כמה וכמה פעמים מהגה"צ ר' אלימלך בירדמן שליט"א] הממחיש עד כמה אין טבע בעולם, וידועים דברי המהרש"א (קידושין כ"ט) שבדבר הנפגע על ידי התפילה, אין זה נס אלא דרך השבוע... מעשה היה בעיה"ק ירושלים לפני כשבעים שנה שגולד בן להגאון רבי נחמיה בקר זצ"ל, מיד אחר לידת הבן הייתה היולדת בסכנת נפשות, עד שאמרו הרופאים ובראשם הרופא המפורסם ד"ר שקולניק שמטעם 'פיקוח נפש' חייבים לנתח בגופה להציל את חייה - אבל הם מודיעים בזאת שהרך הנוול להם יישאר 'בן יחיד', כי לא תוכל ללדת עוד בנים. מיד שלים רבי נחמיה לרופאים את דמי הניתוח והחלו להתכונן לקראת הניתוח.

ברגע האחרון החליט ר"ג לרדת לבני ברק לשאול את דעת קדשו של החזו"א האם לעשות הניתוח או לאו (באתם הימים לא ראו הודו כפי פניות כריזים הודין מירושלים ל"ב איפה כמה שעות שלטולי דרכים קשות), בבואו לשם עמד החזו"א ב'גניולת ידיים' לפני תפילת המנחה, אמר לו ר"ג, באתי הנה בשאלת 'פיקוח נפש', אמר לו החזו"א, שאל נא את שאלתך, גולד ר"ג באזני החזו"א את מצב בני ביתו, ויגן לו החזו"א 'וכי מה שאלה יש כאן - הרי פיקוח נפש יש בדבר', עלכס לקיים את ציווי הרופאים ולנתח. לאחמ"כ שאלו החזו"א האם כבר התפלל מנחה וענה בלאו, א"ל החזו"א התפלל עמו... אחר תפילת המנחה - כשרצה ר"ג למהר לחזור לעיה"ק ירושלים, קרא לו החזו"א וביקש מעמו - חזור על שאלתך, חזר ר"ג על שאלתו, אמר לו החזו"א סע לביתך לשלום, ואל תעשו את הניתוח, נתפלל ר' נחמיה, הרי הרב אמר לי שמה שאלה יש כאן, פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה???

ענה לו החזו"א, כאן לפני מנחה כאן לאחר מנחה... (הספיק ר"ג לשאול ומה עם השלום שכבר שלימתי לרופאים - אבד לו החזו"א אם הרופאים יחזירו לך את הניתוח מעצמם קום מטעם, ואם לאו לא תתגעגע...) בחזרו לבית החולים ותשובת החזו"א אפיו רגזו עליו הרופאים מאד, בצעקתם כי רוב, הרי בעסקי נפשות עסקינן כאן והיאך אפשר להסכים שלא לנתח, כי לדעת הרופאים היה זה בגדר 'מאבד עצמו לדעת'... אין הוא ענה לעומתם - הרב אמר שלא לנתח... לאחר כמה ימים נתגלה גודל הנס ורוחב ידעת תורתו של החזו"א, כי מצאו בגופה 'יחידים' שאי אפשר להעלות על דל שפתיים גודל הסכנה שיש בזיהום אחרי ניתוח. ואכן האשה האריכה ימים ושנים רבות וארוכות, ואף ילדה לאחר מכן עוד תשעה בנים ובנות בבריאות השלמה (אף את המנחה החזיר הרופאים בשלימות).
מוסיף ר' מיי"ק, כשבאתי לנחם את הבנים אחר פטירת אביהם, סיפרו לי את הסיפור הזה, ואמרו לי: ר' מיי"ק, אתה רואה את 9 הבערלאך [דובים] האלו? זה מהמנחה של החזו"א איש'...
עוד הוסיפו בני המנוח ואמרו, כל ימיו של אבינו היה חזר בפנינו

מקבץ דוארטים מהגה"צ ר' אלימלך בירדמן שליט"א
בפרשה הקדומת, היה מקרה מאד מצער, דינה נפלה ביד שכם בן חמור, וכתב רש"י שהטעם שנענש יעקב בדבר הזה, כיון שנעל אותה בתיבה, שלא יתן בה עשוי את עינו וישא אותה, ומכיון שהיתה יכולה אולי להחזירו בתשובה, לכן נענשה שנפלה ביד שכם.
מדקדק הגה"צ מוריני המשגיח ר' יחזקאל לוינטיין זצוק"ל: עשוי היה זקן בן 98 (יהיה תאום של יעקב) והקב"ה העניש את יעקב כיון שמנע את עשוי אולי יחזור בתשובה, וראים שאין גיל שאי אפשר להשתנות ולחזור בתשובה שלימה...
אומר ר' מיי"ק: עומד לו בחרו ואו אברך צעיר ואומר, איך אני יכול לחזור בתשובה????
[מוסיף ר' מיי"ק: הבעיה של הבהורים היום שהם רואים את עצמם בני 100, לא 98...]
היום גם ה'חיד' פעמי" יקר, לרמז, שהקב"ה מייקר היום אפילו פעולה חד פעמית...
"ויירא יעקב מאד ויצר לו", אומרים בעלי התוס', שהיה לו צער על זה שהוא ירא, ולא שליו ובוטח בקב"ה...
היה אחד שהסתובב בבורים, יום שלם, ובסוף היום אמר לחבריו, לא הרווחתי כלום היום, אמרו לו חבריו, מה אתה חושב שמעלות ולרדת במדרגות מרווחים כסף, מי עשעה ביונס בבורים מתעשר, בימי החנוכה אנהו בימי ה'בורסה' אפשר להרוויח מליארידים, אבל בשביל זה צריך לעשות עסקאות, תורה, תפילה, תהילים, שירות ותשובות, ואו מרווחים.

משבר אקלים חמור, זה קשור לפליטת גזי החממה, וזו תחמוצת הקוקוריקו, וגם יש מחסור בייטמין "מיא", כל אלו גורמים שלא יהיה השנה שום תבואה...

מה יהיה? זעקו עיתוני מצרים... דרישה נחרצת לפיטורי שר החקלאות המצרי, התחיל מאמץ עולמי למציאת חיסון לשדות, **חברת "פיזר"** הועיקה את טובי המומחים שלה למצרים לבדוק מה מקור הבעיה...

וכך המשיכו מצרים לחפש את הבעיה, מבלי לדעת שיש מנהיג לעולם, וכמו שנפגוש את פרעה בחומש הבא עם שאלתו המחוכמת "מי ה' אשר אשמע בקולך"?? אומר רבי יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם בורא ומנהיג, שעשה עושה ויעשה לכל המעשים...

מ"ה למעשה???
על המצרים אין לנו תלונות, ואין לנו ציפיות מהם... אבל עלינו יש תביעה, הרי אנתנו מאמינים שיש בורא לעולם, שעשה ועושה ויעשה לכל המעשים, זה אותו בורא שנתן לנו את הילדים, אז למה **דואגים שלא יתן לנו פרנסה בשבילם???**

הרי "מאן דהיב חי - יהיב מזוני" (מאמר בשם חז"ל, ר' אריה לזין כתב שאין לומר, ובגמ' (סוטה ב) "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני")

שואל ר' מיי"ק: מה הקשר בין הבת פלוני לפלוני לבין בית פלוני לפלוני, ובין 'שדה פלוני לפלוני'?
עונה ר' מיי"ק: יש קשר בין **הדברים, אדם נוול לו ילד, והוא דואג מהיכן יתן לו דירה, אומרת לו הגמ', עוד לפני שהוא נוצר הקב"ה דאג לו לדירה "בית פלוני לפלוני"**, ומהיכן יהיה פרנסה? גם לה אלו תדאג, 'שדה פלוני לפלוני'...

בפרשתינו "את אשר האלקים עשה" (בראשית מא כה), הפרשה שלנו, ימי החנוכה הקדושים שאנו נמצאים בהם, משריישים בקרבנו עמוק עמוק את הידיעה שאין עוד מלבדו ואין שום טבע בעולם כלל...

ברצות ה' יש טעם עצום של אוכל, וברצות ה' יש רעב נורא, ברצות ה' שמן של יום אחד דולק שמונה ימים, וברצות ה' 13 נערים יהודים מנצחים את כל אימפריית יוון, שהיה הצבא החזק בעולם, ובשפה של ימינו: 13 בחורי ישיבה מנצחים את צבא ארצות הברית...
ונותנם למעשה: ברצות ה' ציבור הבני תורה' שמחנכים את ילדיהם נותנים לילדיהם דירות, בזמן שאצל החילונים המצב הרבה יותר קשה, וגם אלו שקונים דירה זה על ידי משכנתא של הזוג, ולא על ידי סיוע מההורים - כמו אצל הבני תורה, וכבר אמר מרן הרב שטיינמן זצ"ל שמי שרוצה להתחזק באמונה ולראות ניסים גלויים שיתבונן היאך אברכים מחתנים את ילדיהם...

ולשבר את האוזן, היאך לומדים מפרשתנו שאין שום טבע בעולם כלל.

נתאר לעצמינו 'אבו אחמד' המצרי קונה בשנה השנית של השובע, שדה שמוציאה 100 טון לכל דונם, וכך בשנה השלישית והרביעית, הוא שמח ומבטוס מהשדה המוצלחת שלו, שמוציאה כל כך הרבה תבואה, בזמן שאמור להיות רק 20 טון לכל דונם, ובטח הוא מביא קרבנות לאליל שלו, שבזכותו השדות שלו מוצליחות...

הוא יגיש למנהל הבנק של מצרים, ולקח משכנתא מכותבת על סמך השדה המוצלחת שלו שמוציאה 100 טון לדונם, וקונה עוד שדה שגם כן מוצלחה, בקיצר, הוא מרגיש על גג העולם, עשיר תבל, הוא זורע מעט וקוצר הרבה... מה שנקרא היום "עבודה בייטיק"...

נכון, הוא שמע פעם בחדשות משהו על נער עברי (שיטה, עיר רש"י) בשם יוסף שפטר לפרעה חלום, שאלוקים אומר ש-7 שנים יהיה שובע, ואח"כ 7 שנות רעב...

הוא נזכר גם איך צחקו בתקשורת על כל הדתיים הפאנטיים האלו, שממשיכים להאמין באלוקים, (עפ"ל), הוא לא מאמין לאף אחד, הוא יודע מהאוונגרסיטה; מי שזורע צומח לו, ומי שלא עובד לא יהיה לו כסף, ושיפסקו לבלבל את הראש, וכן הוא ממשיך לדורע ולקצור, למכור את התבואה בשביל לקנות עוד שדות, וחוזר חלילה...
ופתאים... נגמרו 7 שנות השובע, והשדות המוצלחות שלו, שעליהם שם את כל יחבו, לא מוציאים כלום, הוא מתקשר מהר לאגרונים מומחה, אבל כבר בטלפון האגרונים אומר לו: תשמע, יש

ד' אמות של הלכה רב הוד מטיאם
לחשתמש בשמן הנשאר בבקבוק
שאלה: קנה בבקבוק שמן זית לצורך הדלקת נרות חנוכה, האם רשאי להשתמש בשמן שנתר בבקבוק לאחר החנוכה?
תשובה: רשאי להשתמש בשמן שנתר בין לצורך אכילה ובין לצורך הדלקה אחרת.
מקורות: עין שו"ע סי' תרע"ז ס"ד ו"ל; הותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, שהרי הוקצה למצותו עכ"ל, וענין משנ"ב (ס"ק י"ח) שיש פוסקים הסוברים שאפילו נתן הרבה שמן בנר (כלומר יותר מהשיעור הנצרך להדלקה) וכבה הנר לאחר שיעור הזמן הנצרך להדלקה, מכל מקום השמן שנתר בנר אסור בהנאה וצריך לשורפו, אם לא שהתנה מלכתחילה שלא יאסר אלא כשיעור עיי"ש. ש. מיהו כתב שם בביאור הלכה בשם שו"ת בארות המים (סי' כ"ז) שאם לקח צלוחית (הוא הדין לבקבוק) של שמן לנר חנוכה, ונשתמש ממנו כדי צורכו (כלומר ששפך ממנו שמן לתוך נרות החנוכה), לכולי עמא אין הותר בכלל מותר השמן שבנר חנוכה, והטעם ביאר שם בשו"ת הג"ל משום שהזמנה לאו מילתא היא ולא הוקצה למצותו כלל עיי"ש.
פתילות ושמינים שנשארו מנרות חנוכה
שאלה: פתילות ושמינים שנשארו מנרות חנוכה, האם רשאי לעוטפם בשקית ולזרוקם לאשפה?
תשובה: יש שכתבו שרשאי לזרוקם שלא בדרך בזיון ואין צריך דוקא שריפה, ויש שכתבו שלכתחילה יש לשורפם.
מקורות: עין שו"ע סי' תרע"ז ס"ד ו"ל; הותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, שהרי הוקצה למצותו עכ"ל, ובנדר כתב שגם הותר מן הפתילות עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, והעתיקו החיי אדם. והנה מלשון השו"ע היה משמע דבענין שריפה דוקא ולא סגי בלא הכי, אלא שראיתי להגר"ח קנייבסקי שליט"א שנשאל האם מותר לדחוק השמן לאשפה, והשיב הגר"ח: אפשר עכ"ל [ונראה כוונתו שיוקדם שלא בדרך בזיון, וכגון שיעטוף אותם בשקית לפני כן, וכ"כ בספר אור ישראל בשם הגר"ח שכונתו היתה שיכול להשליכם שלא בדרך בזיון כגון שיעטפם במעטפה וכדו]. וכן ראיתי להגר"ש דבליצקי זצ"ל שכתב דיש להקל לשפוך השמן לחצר, והפתילות אפשר שלשים בתוך נייד בפה האשפה, וכן דעת הגר"ש קמניצקי שליט"א דלא בענין דוקא שריפה אלא רשאי לזרוקן שלא בדרך בזיון, אולם דעת כמה פוסקים דלכתחילה יש לשורפם (כ"כ הגר"י זילברשטיין בשם הגר"ש"א, וכן דעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א שיש לשרוף השמן משום שהנרות הם קודש, ובקדוש הדין הוא שאם אינו ראוי למצותו דינו בעריפה וכ"כ עוד כמה פוסקים).

הביטו וראו אף אצל אדם גדול כהחזו"א איזה נפקא מינה היה לפני תפילת מנחה ולאחריה, כי בתפילה אחת אפשר לאדם להפך כל מצבו ומעמדו לבלי הכר, לטובה ולברכה.

בה אנו רחוקי מעשיה מהוק באמונה ובטחון כוחה של קבלה...

סיפר לי האברך החשוב הרב פי"א: אשתי קיבלה על עצמה לשמוע "קו הצניעות" לרפואת אשה שהייתה במצב קשה, ואכן היא התחילה ביום שקבלה על עצמה ובשעה 11:00 בבוקר היא הקשיבה

מה ההבדל? כאן לפני תפילה כאן לאחר תפילה... ואני מתחזק מעשה זה, יותר מהמעשה עם החזון איש, כי עם כח התפילה של החזון איש' אנחנו לא מרגישים שום שייכות, וברור ש'מנחה' של החזון איש' בוחה לפעול למעלה מן הטבע. אבל המעשה עם הרכב מדבר על אברך רגיל, מ'שלנו', והתפילה שלו פעלה מיידית למעלה מן הטבע, וכשסיפר לי זאת, הוא לא כ"כ התרגש, אלא אמר לי שהוא רגיל בכך, ואין אצלו שום חידוש שהתפילה פועלת...

איהיה פחד !!! לאבד ליד בריא ושלם!!!
אבא! הצילו! באותו רגע נזכרה האשה ב"קו הצניעות" והתפללה בליבה לה, שבזכות החיזוק שקבלה על עצמה, יהיה להם נס, ובאותו השנייה, תחיתת התפוח אדמה' נפלטה מגרונו של הילד, והוא חזר לנשום באופן סדיר...
היא חשבה שהיא עושה טובה לשני, אבל כל מה שאדם עושה לעצמו הוא עושה.
ועוד דבר מבורא בזה"ק שלפני שמגיע צרה על בן אדם הקב"ה שולח לו עני, ואם הוא נותן לו צדקה אז הוא ניצל, אומר ע"ז ר'מייך, לא דווקא עני, אלא 'סיון' מסויים ואם אדם עומד בסיון יש לו זכות להנצל בעת צרה...

לעברו בנר לנבנם התהוקות בעבודת הרב - זו תפילה חנוכה/דיקע תפילות על הצאצאים...

כותב הגה"צ ר' צבי מאיר זילברברג שליט"א: בכל שנה ושנה בימים קדושים אלו של חנוכה נשפעים ישועות עצומות ונפלאות למעלה מן הטבע ממש על ידי תפילות ותחנונים, וזה רצון אבינו שבשמים להשפיע לנו בימים קדושים אלו השפעות עצומות למעלה מן הטבע ממש על ידי התפילות שלנו, והיה מעשה של ישועה למעלה מן הטבע ממש שהיה בחינה של נס חנוכה בשנת תשס"ו, שבחור אחד מחוץ לארץ שהגיע ללמוד בארץ הקודש והיה לו קשיי הבנה גדולים והיה מייגע עצמו מאד מאד על משנה אחת שעות ארוכות עד שהבינה ואחר כך היה חוזר על המשנה הרבה הרבה פעמים וכחלופי ימים מספר שכח כל המשנה.

ובהגיעו ימי חנוכה תשס"ו הרבה הבחור מאד ביגיעת התורה ובשפיכת לב כמים לזכות שמחוה יפתח בתורה, ומיד נפתח ראשו לרווחה עד שבאמצע חודש עשה של סיום על כל סדר מועד כאשר היה יכול לומר השקלא וטריא של כל סדר מועד בעל פה, וידע על כל משנה באיזה מסכת ובאיזה פרק נמצא המשנה הזו. ובשנת תש"פ היה נס חנוכה ב'תלמיד חכם' שבנו ירד רחמנא ליצלן מן הדרך על ידי הכלים הטמאים והיה כמה שנים במצב נורא מאד. עד שהיה פחד לשהות עמו בבית, והיה עובר על העבירות שבתורה ממש...

והאב קיבל על עצמו [על ידי התעוררות שהיה לו מהעובדא הנפלאה של חנוכה דתשס"ו שעל ידי תפילות ותחנונים בחנוכה אפשר לפעול גם בזמנינו ישועות נפלאות ועצומות למעלה מן הטבע ממש] שבמשך כל ימי החנוכה דתש"פ ירבה מאד מאד להתפלל ולהתחנן בבכיות גדולות על בנו, כדי לפעול הישועה הנצרכת אף שזה מצב שזה למעלה מן הטבע ממש. ובכל יום מהימים הקדושים דחנוכה תש"פ התפלל עם בכיות נוראות ועצומות ונחלי דמעות על בנו הן שעה אחת מיד אחר ההייליגע הדלקת נרות חנוכה והן שעה אחת פארטאגש (לפנות בוקר) שנכנס בכל יום בשקעה ארבע לפנות בוקר לבית המדרש סגור שהיה לו המפתח ופתח הארון הקודש והתפלל לפני הארון הקודש בבכיות נוראות ועצומות מאד מאד, והרעיש עולמות עם בכיות נוראות וזעקות וקולות אדירות לאבינו שבשמים עם הרגשה חזקה שמוכרח לפעול ישועה אף שזה למעלה מן הטבע ממש. וה'בלתי יאומן' קרה, ומיד אחר חנוכה עשה בנו מהפיכה גדולה לטובה וברוך ה' נכון להיום (חנוכה תשפ"ב) הינו אברך יקר, הלומד שעות ארוכות בהתמדה גדולה...

מה ההבדל? כאן לפני חנוכה/דיקע תפילות, וכאן אחרי חנוכה/דיקע תפילות...
ממשיך רצ"מ: בשנה שעברה (תשפ"א) סיפרתי לפני חנוכה עובדה זו, והגיעו אלי אחרי חנוכה ב' אנשים שהיו להם בעיות קשות עם ילדיהם (אחד בעיית הבנה חמורות, ואחד היה מקולקל) ולא היה בכוחם לקום בכל יום לפנות בוקר ולפתוח את הארון קודש', אלא ישבו בבית ליד הנרות הקדושים, ואמרו רבע שעה תהילים שהקב"ה יפתח את לבם של ילדיהם בתורה, ו'אכן שמע אלוקים - הקשיב לקול תפילתי', 2 הילדים השתנו במהפכה לטובה בכל תחום.
ודבר זה שווה לכל נפש, להגיד בימי החנוכה הקדושים, ליד הנרות הקדושים רבע שעה תהילים, וישנם עובדות בלי סוף על הכוח של התפילה בימים אלו, ובפרט על הצאצאים. [נכמו הסיפור השמימי שהזכרנו בשבוע שעבר]...

חמורות ברכב, ובד"כ זה מסתכם באלפי שקלים של תיקונים, האברך ה"ל התפלל בשחרית שיהיה לו תיקון בזול, ותוך כדי דיבור חשב לעצמו 'הקצרה יד ה', והתפלל שיהיה מתוקן בחינם...
כשהגיע למוסקר אמר לו ה'מוסקניק' זה כלום! מה כלום? 4 מנורות דולקות!!!
כיבה ה'מוסקניק' עם מכשיר מיוחד את המנורות ואמר לו; בדקתי את הרכב טוב טוב, והוא בסדר גמור סע לשלום...
לקו, והתחזקה.

בשעה 13:00 בעת ארוחת צהרים נתקעה תחיתת 'תפוח אדמה' בגרונו של הילד, בהתחלה הוא היה נראה רגיל, אבל תוך כמה שניות הוא החליל, ההורים הלחוצים והמבועתים ניסו להרימו ולדפוק לו על הגב, ומלרבה הוועה, כך מספר לי האב, הילד נהיה אפור ונהיה רפוי לגמרי, וח"ל ח"ל שאף אחד לא ירגיש הרגשה זו ועולם...
"אני מאבד את הילד", עוד דקה שאין לו חמצן זה מוות ודאי...
האב והאמא התחילו לבכות, ומרוב פאניקה ולחץ, הם לא הצליחו להתקשר לכוחות ההצלה, וגם כאשר הצליחו לחייג, הם לא הצליחו להגיד את הכתובת...

וקדשתי מכל הזמנים בעייני 'שבת מלכא קדישא' עיקר הנחלת החינוך - על ידי חמימות ושמחה כמצוות

יום ה'שבת קודש' בכלל ושוילחן השבת בפרט, הם זמן מיוחד להנחלת החינוך, החינוך שבנועים ומתיקות קיום תורה ומצוות...וכן עכשיו בימי החנוכה ובזמן הדלקת 'נרות חנוכה'...
כותב הגה"צ ר' אלימלך בירדמן שליט"א (באר הפרישה, חנוכה תשפ"ב), מצינו בדברי הרה"ק ה'בת עין' ז"ע (ה"ה יהוה) עצה טובה שעל ידה יוכל לעמוד בנסיגות הקשים.
אמרו חז"ל 'דמות דיוקנו לא אביו נראתה לו ליוסף בחלון' ועי"ז ניצל מן החטא. 'חלון' ר"ת 'רצונו להדליק נר חנוכה', ואפשר לכבדו רביו על פי המסופר בלשון חסידים, שפעם נכנס הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע לבית המדרש ומצא קבוצת חסידים עוסקים בשיחה, שאל אותם הרבי על מה הם דנים? וענו החסידים ואמרו, שהם מדברים על הגרף פוטוצקי שלא הניח שום תענוג בעולם שלא התענג בו, והוא ממלא אחר כל תאוותיו, וכמו שידוע, שכאשר התאוה בימות הקיץ להחליק על השלג, היה מפורז הררי הררים של סוכר במקום שלג ומתחיל עליהם להנאתו... שאל אותם הרה"ק מברדיטשוב האם הדליק הגרף בחייו נרות חנוכה? ויענו כל הקהל יחדיו, רבי, הרי הוא גוי, מה לו ולנר חנוכה!?

וענה הרה"ק מברדיטשוב ותמה, אם כן הלא אינו יודע מזה תענוג ותאוה כלל!!! ואפשר שזהו הרמז ב'חלון', כי הראו ליוסף שישים אל לבו מהו 'תאוה' ותענוג אמיתי, אין זה כי אם להדליק נר חנוכה ולא תאוות מאוסות ושפלות כאלו, ומעתה לימד כל חיד בודילה בנסיגות החיים העוברים עליו לתור אחר תאוות שיש בהם ממש ולא אחר דמיונות שאו ומדומים, ודי בזה.

אגב אורחא, נוסף מה שהעיר צדיק וחכם שליט"א, שיש לנו ללמוד מכאן רמז וכלל גדול לענין 'חינוך' הבנים (שהרי 'חנוכה הוא מלשון 'חינוך' כדאיתא בספרה'ק), כי זה יועיל לבנים להתגבר על יצרם בעת ה'נסיון' בתאוות עוה"ז ובהנאות אסורות, כשיזכרו 'דמות דיוקנו של אביהם', כשהבן יצירי בלבו ויזכר בהדלקת נרות חנוכה של אביו... באיזה 'ברען', 'געשמעק' ו'פרישיקייט' קיים זאת, ויעלה על לבו את ההתרוממות הרוח והנפש, והנאה של התעלות רוחנית נשגבה, בבחינת 'פה שעה אחת של קורת רוח ב'הדלקת נרות חנוכה' יותר מכל חיי העולם הזה...
וכמו ששמענו מרבים שנתנסו בנסיגות קשים, וזכרונות מבית אביהם ואמם, מעמדי הדלקת נר חנוכה בשמחה והתלהבות, וזכירת הדלקת נר שבת בדמעות של אמו יהודיה, וכי"ב החיות ב'שעורות שבת' מרוממות עם שירות זמירות ותשבחות לצור העולמים, זאת נתן להם כח ואומץ לעמוד בתוקף כנגד פיתוי הרחוב וכו', וזאת 'דמות אביו נראה לו בחלון' - בהדלקת נר חנוכה שלו, על כן, אף אם מרגיש בנפשו שאין ל'הרגשים' מרוממים, או שמרגיש בעצמו 'קרירות' בדברים שבקדושה, בבחינת 'עצמות יבשות'. יזכור ה'טב, שאם יקיים המצוות מתוך חשקות והתלהבות, באופן שכל סובביו 'הינו' מהמצווה, בזה הוא קונה קניין עצום בנפשו ובנותו, וחורט בלבם את אהבת ויראת ה' ובוזה הוא יוצק בהם שמן קודש של 'עמידה בנסיגות' של כל הנאות ותאוות עוה"ז, נגד כל מה שה'רחוב' מנסה לפתות את ה'נוער' ואת הדור הצעיר... ובוזה מקיים מצוות 'חינוך' ביהודי רב, חוכה לאורות ימי ה'חנוכה' למהדרין מן המהדרין, אמנו ואמנו (באר הפרישה).

ויובאר עוד, בהקדם המסופר שאחד שעלה לכהן פאר ברבנות אחת העיירות נישג אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש ז"ע, לבקש 'הדרכה' כיצד עליו להדריך בני קהילתו למען ישמעו ולמדו את דרך ה' אשר הוא מנחיל להם, והשיב לו במעשה בעני בן טובים שנקלע ל'שוויץ באד' (-סאונה) יחד עם ר' משה גביר העיירה, והנה רואה העני איך שעומד המשמש של הסאונה' ומכה בגביר מכות נאמנות בכל חלקי גופו - מעלה מטה מורח ומערב, ועל כל מכה ומכה שיוצאת ממקלו של המשמש השמיע הגביר את הנאות בקולי קולות אהה... אהה... אהה... כך נמשך הדבר במשך שעה ארוכה, כשזה מכה בכל כוחו בגופו של הגביר, ולעומתו משבח' הגביר באנחות של הנאה ותענוג, ככלות השעה יצא הגביר מהיכל הסאונה', ושלשל לידי המשמש סכום הגון ביותר. בצר לו הבין העני שהגביר נוהג לשלם טבין ותקילין על הכאות בגופו, על כך עקב אחריו בדרכו לביתו, ובבואו הביתה - כשכבר עמד הגביר על סף שערי ארמונו, פנה אליו והחל מפליא בו מכותיו...בוים טראח פאטש... מימין ומשמאל תפרוצי... ותעל חמת הגביר, וגער בו, החסר משוגעים אנוכי, מה לך כי דלקת אחרי, הנח אותי לנפשי... עננה העני... לא לא... עתה תפתח את לבך ותשלם את משכורתני הנכבדה תמורת המכות... מיהר הגביר והזעיק את שומרי הבית והללו סילקו אותו ב'מכה תחת מכה' ו'בתשלומי כפל וארבעה וחמשה" הרחק כמטחוי קשת מארמונו של הגביר, ותשקוט הארץ.

נדהם העני ותמה, מה נשתנית מהמשמש שב'סאונה', ופרץ בבכי מר על גורלו שלא שפר, ועל מזלו שאינו מיטיב עמו, אתר כמה ימים אור אומץ, ושם אל הגביר בהכנעה גדולה, לימדנו רבינו - מה נשתנו מכותיי ממכות המשמש ב'סאונה' הגביר שהכיר כי אך ורק לטובה כוונתו, ניאות להסביר לו, וכי מדוע לא תבין, במקום הסאונה' שורה תמימות יתירה, ותחת השפעת החום המהביל והגדול נכנסת כל הכאה עמוק עמוק בשברי ופועלת פעולת טוב בבריאות הגוף והנפש, על זה אכן כדאי וראוי לשלם טבין ותקילין, אבל, על מכות גרידא הבאים להכאיב לי - אך רע ומר יהיה סופו של המכה...
כיו"ב, אמר הרה"ק הרי"צ לאותו רב בישראל, אם תשרה בסביבתך השראת חום דוגמת הסאונה' שמשרה תמימות יתירה באש להבת אז תוכל להיטף באזנם מוסר, להדריכם בדרך הטוב והישר, אבל סתם הכאות - סתם הטפת מוסר לא יכנסו כלל לתוככי אונם, ולא יפעלו כלל איזו פעולה טובה.

עלון פרשת מקץ - תרומת ידידי עוז האברך המופלג הרה"צ ר' יצחק יהודה ב"ש שליט"א זכות ויחי הרבים הנעמד לו לבני חיי מוזוני אב"ד...	חבורת מעין עולם הבא: נט - סא	ניתן לודשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com	דרוש תרומת להדפסת העלון ניתן לדרוש כנידום פלוס בקופת 'עלי באר' הנצחה שבועית - 150 ש"ח ירבה ויחינו הרבים להדפיס מהמגילת ויהלל בבתי כנסת.
--	------------------------------	--	---

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' ועניני חנוכה

גליון 344

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

דעת הפוסקים שאם מניח חפץ חשוב על הכסא של המנורה בערב שבת – שיכול לטלטל הכסא

דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (הוי"ד בס' ארחות שבת ח"ב פ"ט הע"י ת"ט) להקל בזה, שאם הניח חפץ יקר על הכסא שפיר דמי. וכן ע"י בחוט שני (חנוכה ע"י שכ) דכיון שהוי איסור צדדי, וכן אף שאין ראוי לטלטלן כדי שלא יהיה נראה שלצרכו הוא מדליק, מ"מ להזיז קצת בודאי מותר, וממילא לא שייך כאן מ"מ דאיתקצא.

וכן כתב בשש"כ (דפוס חדש פ"כ סעי' סו) שהמדליק נרות חנוכה על פתח הבית והניח את החנוכיה על גבי שולחן קטן, וגם הניח בצדה דבר היתר חשוב שנחוץ לו לשבת על הכסא (כגון חלות או דבר אחר בר חשיבות) שמותר לטלטל את הכסא בלילה, בתנאי שזה לצורך מקומו, אבל רק כדי שלא יגנב החנוכיה, אין היתר לטלטל הכסא ע"ש. וכן ע"י בשו"ת שבט הקהתי (ח"ה ס' קיג) להקל בזה כיון שמותר לטלטל את המנורה בהפתח עצמו, לקרב קצת או לרחק קצת, ועדיין סמוך לפתח אין חשש. וע"י בס' תורת הבסיס (ס' לו ע"מ תלח) שהביא סמך לדברי הגר"נ קרליץ זצ"ל מסווגי דגמי ביצה לא"י.

להזיז הכסא ברגל

ואם נעשית הכסא כבסיס, כתב המשנה ברורה (שח ס"ק יג, ל), שמותר לטלטל הכסא (מוקצה) ע"י רגלו (וכן ע"י שו"ע ס' ש"א סעי' ח') וע"י ארחות שבת (ח"ב פ"ט ס' רנ"ד). והחזון איש (או"ח ס' מו ס"ק יג) אסר בזה בכל גונא, אף כאשר מטרת הטלטול הוא לצורך דבר המותר, כגון שמענין שהמוקצה לא יהיה בחדר זה. ולפעמים דרך טלטולו הוא ע"י רגלו ואז אסור גם לדעת המ"ב.

המדליק על יד החלון: ומחמת רוח חזקה אסור לפתוח החלון למשך כל בין השמשות כיון שיכבה הנרות, אין החלון מוקצה לכל השבת, כיון שמותר להזיז ולפתוח החלון מעט מאד באופן שלא יכבה הנרות ע"י שו"ת מנחת שלמה ח"א ס' יז"ל "ואפשר דכיון שע"י זהירות והתחכמות יכולים שפיר לפתוח את הדלת באופן המותר אין זה חשיב מוקצה, וגם אפשר דכיון שע"י עכו"ם, או מן הצד, יכולים להעביר את הנר למקום אחר לכן

שבת חנוכה - לטלטל כסא שהניח עליו המנורה

הכסא נעשית מוקצה (בסיס לדבר האסור)

הפמוטות והכוסיות שבהן מדליקין נרות שבת ונרות חנוכה אסורות בטלטול במשך כל השבת משום בסיס לדבר האסור (שבת מו שו"ע ס' רעט סעי' א ע"י מ"ב שם) וגם הכסא שעליו מונחת המנורה אסור בטלטול כל השבת שהרי הוקצה בבין השמשות (בה"ל סימן רעט ד"ה אפילו).

ומצוי שרוצים להזיז את הכסא עם המנורה במשך השבת מחמת חשש שבירה או שזה מפריע המעבר, או שלא ישחקו בה ילדים.

להימנע משאלת בסיס לדבר האסור בכסא המנורה: יש להניח על הכסא בערב שבת דבר היתר חשוב כגון את החלות או היין המיועדים לסעודה, ואז הכסא בסיס לאיסור ולהיתר ומותר לטלטל הכסא (ע"י מ"ב ס' רעז ס"ק יח"). ואם יכול לנער את המנורה באופן שלא תישבר (כגון מנורת פח של ילדים), עליו לנער ואח"כ לטלטל את הכסא (ע"י מ"ב שם).

להניח החלות על מגש מיוחד למנורה ולא על הכסא: לדעת הרבה פוסקים לא מהני, כיון שהמגש מיוחד למנורה, כמו שמצינו במגש המיוחד לפמוטים של נרות שבת. (ע"י שש"כ פ"כ סעי' סג (דפ"ח סעי' סד), שבות יצחק (ח"א ע"מ קצו), ע"י ארחות שבת (פ"ט סעי' רפח) וע"י בשו"ת אור לציון (פ"י"ח סוף הע"י כא) שהתיר זאת וכן הובא בס' ארחות שבת (שם הערה תכ) בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל.

דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל בשבת חנוכה

כתב בס' שבות יצחק (ח"א סוף ס' טו) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דמגש או כסא וכיוצא שמוניח עליו הנרות חנוכה, לא מהני שיתנו עליו דבר היתר החשוב יותר כדי לטלטלו עם הנרות לצורך מקומו לאחר שכתבו הנרות.

[וטעמו דכיון דאין מוטלת נר חנוכה ממקומה^א ונאפילו במקומה כי המ"ב בס' תרע"ה ס"ק ו בשם הפמ"ג דלכתחילה ודאי יש לזאח] אי"כ בבין השמשות היה הטס מוגבל מטלטול, ומיגו דאתקצאי ביה"ש איתקצאי לכולי יומא^ב.

^א וז"ל המשנה ברורה (ס' רעז ס"ק יח) אם היה מונח על השלחן בין השמשות גם כנרות ושאר דברים שצריך לשבת פשיטא דהם חשובים יותר מן הנר דהיינו מן שלהבת הנר הדולקת ונעשה בסיס לגביהו וכמו שכתוב בסימן ש"י ס"ח דהיכי דהוא בסיס להיתר ולאיסור וההיתר חשיב יותר דהוא בטיל לגבי ההיתר וש"י לכו"ע לנער וכ"י ומוה נובע המנהג שהנשים נוהרות ליתן ככר הצריך לשבת על השלחן קודם הדלקת הנרות ומהג נכון הוא כדי שיהא מותר לטלטל את השלחן כשיהיה צריך לו ורק אם הנר הוא של שמן יהא מאד לטלטל השלחן בנחת כדי שלא יבא לקרב השמן להפתילה או לרחק ע"ש. וכן ע"י בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ח אות יט, כא).

^ב וביאר השו"ע (שם) שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה [ולא משום לפרסם נס חנוכה].

^ג ובספר נחלת ישראל (ע"מ תנד) הביא ששאלו קמי הגר"ש אלישיב זצ"ל מאי שנא מנר שבת שמבואר בס' רסג ס"ק מה שמעיקר הדין אין לטלטלם ולהניחם במקום אחר, ובכל אופן מהני הנחת דבר היתר על גבי השולחן להיתר טלטולו. והשיב הגר"ש אלישיב זצ"ל, שכיון שלמעשה מנהג האנשים לא להזיז נר חנוכה אפילו במקצת, אי"כ מוקצה דעתו מהם לגמרי עכ"ד. ואולי ניתן להביא סמך לזה מגדרי מוקצה מחמת חסרון כ"ס, (ראה ארחות שבת פ"ט הערה קיא) דמחמת הקפידא שמקפידים עליו יש היסח הדעת גמור מטלטולו והרי הוא חוזר להיות כעצים ואבנים שאינם מיוחדים כלל לשימוש האדם. ואם היו שואלים אדם הנוהג כהמשנה ברורה שלא להזיז הנרות כלל,

האם יסכים להזיז הנרות קצת, הוא לא יסכים, ולכן יש מקום לדון כמוקצה.

ד וכתב ואף שבזמן בין השמשות היה אסור לטלטל את הכסא ממקומו משום מצות נר חנוכה, מ"מ אין בזה סיבה לעשות את הכסא לבסיס, ואינו דומה למש"כ בה"ל בס' רעט סעי' ב ד"ה אפילו שהנר נעשה בסיס לשלחן אף שאין השלחן עתידה להשאר עליו לכל משך השבת משום שבעל כרחו הוקצה הנר לשלחן שהרי לא היה יכול לכבותו בזמן בין השמשות, דהתם אכן ייעד את הנר להיות בסיס לשלחן למשך זמן בה"ש משא"כ באופן שנעשה הכסא בסיס לאיסור ולהיתר שאין הוא בסיס למוקצה אלא עיקרו משמש להיתר עכ"ד.

^ה מדברי הגמרא בביצה לא ע"ב גבי בית שנפתח דאף דבמוקצה מחמת איסור קי"ל לדינא כר"י דאמרינן מגו דאיתקצאי אין זה אלא אם הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא ולא מחמת איסור דרבנן, וע"י רמב"ן מלחמות שם שאמרינן מגו גם באיסור דרבנן אלא שהוא רק באופן שהאיסור מחמת עצמו ולא מחמת דבר אחר. ולכן האיסור לזוז הנרות לכתחילה, אינו איסור אלא חשש דרבנן (מ"ב בשם הפמ"ג), ואיסור צדדי, ולא אמרינן מגו.

ערב שבת: תפילת מנחה לפני נרות חנוכה

נכון לכתחילה להתפלל מנחה בערב שבת חנוכה לפני הדלקת הנרות (מ"ב סי' תרעט ס"ק ב שלא יהא כתרתי דסתרי עם פלג המנחה), ויש לשים לב לזה שמצוי שקשה למצוא מנין סמוך לשבת וע"כ יזהר להתפלל מנחה גדולה. [ואם אין לו מנין אלא לאחר הדלקת נרות חנוכה כתב בא"ר (ס"ק א) שידליק ואח"כ יתפלל כדי שלא לבטל תפילה בציבור. וכן משמע מהשער הציון סי' תרעט ס"ק ז שכל הדין להקדים מנחה הוא רק כשאפשר].

הבדלה במוצאי שבת

נחלקו הראשונים האם הבדלה קודם לנר חנוכה משום תדיר או נר חנוכה קודם (דכל כמה דמאחרין [לאפוקי] שבת טפי עדיף, ומשום פרסומי ניסא).

וכתב השו"ע (סי' תרפ"א סעי' ב) מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה. וכתב הרמ"א וכל שכן בביתו שמדליק ואחר כך מבדיל, שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת.¹

ועי' במ"ב (ס"ק ג) שיש בזה דעות בין האחרונים (די"א תדיר עדיף, וי"א פרסומי ניסא עדיף), (ובב"ל שם דכבר פלגי בזה הראשונים), ועל כן בבית הכנסת אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקדם ואחר כך להבדיל, ובבית דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד.²

לנוהגין להקדים הבדלה לפני הדלקת נר חנוכה: יזהר שלא לשכוח ברכה אחרונה על היין עם טרדת ההדלקה. [וכן המדליקין מחוץ לביתם יזהרו לכתחילה לברך ברכה אחרונה קודם היציאה לחוץ משום שינוי מקום].

מותר השמן והפתילות

נכבו הנרות באמצע זמן המצוה ונשאר בהם שמן אסור להשתמש בו לצורך חול משום שהוקצה למצותה. אבל מותר להדליקו לנר חנוכה למחרת. ואם נשאר שמן בסוף חנוכה אין להניחו לשנה הבאה דחיישינן שיבוא לידי תקלה, אלא עושה לו מדורה ושורפו בבני עצמו (עי' שו"ע סי' תרע"ז סעי' ד) ומ"ב (שם ס"ק יח). ולכאורה אין ראוי לשמור הפתילות כדי לשורפן עם החמץ בערב פסח, שיש לחוש לתקלה כני"ל.

ואפילו אם נכבה הנר אחרי שכבר דלק כשיעור יש אומרים שכל השמן שנתן נגר בסתמא הוקצה למצותו (בה"ל שם ד"ה לשיעור). ואם רוצה להשתמש בו [לסגולה³ או לצורך חול] יעשה תנאי מראש שאינו מקצה אלא כשיעור הנצרך למצוה, ואז אחרי שדלק כשיעור יכול לכבותו ולהשתמש בו (נר חנוכה עמ' קיט). שיעור פתילה שנשארו מנר חנוכה אין לזרוקם לאשפה כמות שהם. דכיון ששימשו למצוה אין לבזותם, אלא ישרפם, או עכ"פ יעטפם ויזרקם כדרך שעוטפים הפרשת תרומה (ראה נר חנוכה שם בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ובסי' גנוזי הקודש (פ"ט הערה כג) כתב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהמנהג לשרפם ע"ש. גם הגר"נ קרליץ זצ"ל הסכים שאין לבזותם להדיא, אלא יש לעטפם ואז להניח לאשפה (גנוזי הקודש שם).

ובסי' פניני חנוכה (עמ' קמח – קמט) כתב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דמעיקר הדין אפשר גם לקבור הפתילות והשמן באדמה, רק שלא ידרכו עליו קודם שנבלע היטב באדמה. ומ"מ כיון שבנרות ביהמ"ק יש ענין של שריפה בותר מהם ה"ה בזה רצוי לשרוף אם אפשר עכ"ד.

¹ ואין זה דומה למוקצה מחמת בסיס לדבר האסור שאין אנו אומרים כן, משום דשאני התם, שהבסיס נחשב כגוף אחד עם המוקצה ורואין את הבסיס עצמו כמוקצה, בדבר שהוא מוקצה מחמת עצמו לא שייך כלל הך טעמא, משא"כ כאן.

² ועי' מ"ב ס"ק ב דכתב שהטעם דאף דמצות הבדלה תדירה, מכל מקום כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי, וגם בהדלקה יש פרסומי ניסא. ואם שכח אתה חוננתנו, יאמר ברוך המבדיל בין קדש לחול ואחר כך ידליק. ואחר כך אומרים ויתן לך ואחר כך מבדילין על הכוס.

³ ונהגו החזון איש והגר"י קניבסקי זצ"ל (ארחות רבינו ח"ג עמ' ל – לא) להבדיל תחילה וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' פה אות ג). ומנהג ירושלים להדליק תחילה (לוח ארץ ישראל חנוכה) וכן נהג הגר"ש אוערבך זצ"ל (הליכות שלמה חנוכה פט"ז סעי' טו). ומובא בשם הגר"י זוננפלד (תורת חיים ח"ב הלכות והנהגות חנוכה אות ו) שהיה מבקש שיכניו לו את הנרות חנוכה על פתח הבית, וכשבא לביתו היה פוגע בהם תחילה והדליקם קודם הבדלה, משום שאין מעבירין על המצות.

⁴ כגון מה שאמרים סגולה למי שיש לו "שושנה" ברגלו שסוך שמן מנר חנוכה.

אין לו זמן למול וגם להדליק נר חנוכה את מי יעדיף
עי' סי' חשוקי חמד (גיטין נו ע"ב) ששאל הגר"י זילברשטיין שליט"א מה דינו של מוהל היכול למול התינוק ביום שישי חצי שעה לפני השקיעה, או להדליק נר חנוכה בזמן הזה, ואז לא יוכל למול את הברך באיזה מצוה יבחר במצות מילה או במצות הדלקת נר חנוכה?

והשיב ע"פ הרמ"א (סי' תרפו ס"ב) שאין מקרא מגילה דוחה מצוה דאורייתא אלא בדאיכא שהות לעשות שתיהן, אבל אם אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה. ועי' בבאר היטב, ובתרומת הדשן (סימן רסו) צידד לומר דכשאין שהות יקדים המגילה, וכתב הכנה"ג הטעם דמילה אפשר בתשיעי. ובהגהות בית מאיר הקשה, שהא אין שום מצוה דאורייתא נדחית, ומילה בזמנה דאורייתא.

והמשני (שם ס"ק יא) הביא את ה"י שכתב בשם המהרש"ל והב"ח שמקרא מגילה דוחה למצוה דאורייתא, וכתב שגם הגר"א בביאורו סובר הכי. וא"כ לשיטתם הוא הדין נר חנוכה דוחה לכל מצוה דאורייתא כשאי אפשר לקיים שניהם, דהא הגר"א והחוות יאיר השוו ביניהם.

וכתב לדחות ע"פ ה"י (סימן תרע"ב סק"ב) שכתב שאם אין לו אלא או נר חנוכה או פת, יקנה פת, שפת הוא דאורייתא, וכן כתב המשני"ב (סק"ד) וא"כ משמע דשאני נר חנוכה ממקרא מגילה, דאף דמקרא מגילה דוחה מצוה דאורייתא, מ"מ נר חנוכה אינו דוחה, והטעם כמו שכתב ה"י (סימן תרפו) שמקרא מגילה הוא מדברי קבלה והוי כדברי תורה, וא"כ אין גם ראייה מהתרומת הדשן, שיתכן שרק מקרא מגילה דוחה מילה בזמנה, משום שהיא מדברי קבלה, ולא נר חנוכה.

לסיכום: נחלקו הפוסקים מה עדיף מקרא מגילה או מצוה דאורייתא, דדעת הרמ"א שמקרא מגילה עדיף, ודעת ה"י והגר"א שפרסומא ניסא עדיף, ומ"מ בנר חנוכה דעת ה"י שמצוה דאורייתא עדיף, וכן פסק המשני"ב, ולכן ימול את התינוק, ולא ידליק נר חנוכה.

כאשר שנים יבטלו נר חנוכה המוהל ואבי הבן

עוד שאל הגר"י זילברשטיין שליט"א שם: כשאי אפשר בערב שבת לעשות שני מצות, אלא או למול את התינוק, או להדליק נר חנוכה, שמבואר לעיל שימול, שיש להסתפק כאשר אבי הבן אינו יכול למול, [וצריך להביא מוהל, וא"כ רק המוהל ימול, ואבי הבן ידליק נר חנוכה], אלא שאם המוהל אומר שאינו יכול למול אלא אם יהיה אחד סנדק, ויש להסתפק כאשר שנים יבטלו מצות נר חנוכה, מה עדיף האם מצות מילה בזמנה, או שמא כאשר שנים יקיימו מצות פרסומא ניסא, עדיף מאשר מצוה אחת דאורייתא, וא"כ ידחו את הברית מילה, וידליקו נר חנוכה וימולו ביום ראשון?

דן להשיב ע"פ המשני"ב (סי' שכח ס"ק לט) שיש אומרים שעדיף לעבור על איסור דאורייתא אחד ולא לעבור על הרבה איסורים דרבנן, ולכן דעת ה"י שעדיף שישראל ירתיח יין בשבת לצורך חולה ולא גוי, כי הישראל עובר רק על איסור אחד, ואם הגוי יחמם את היין, החולה יעבור הרבה איסורים על כל טיפה וטיפה של יין נסך שישתה. א"כ חזינן שפעמים עדיף לעבור על איסור תורה ולא על איסור דרבנן.

וא"כ לשיטת אלו אולי אף עדיף לקיים כמה מצות דרבנן, מאשר מצוה אחת דאורייתא, ובפרט שהוא מצוה רבה, שצריך להוציא כל ממונו, ועוד שיש פוסקים שאפילו נר חנוכה אחד, דוחה מצוה דאורייתא, וצ"ע, עכ"ד.

הכרזת ותן טל ומטר בחו"ל במוצאי שבת חנוכה -

ליל ראש חודש טבת תשפ"ב - "ד' דצמבר"

העיר הגר"ר דוד העברער שליט"א בע"מ סי' י"ע תל לל חפ"ן על עניני זמנים (אנגלית), שבמוצאי שבת חנוכה תשפ"ב בחו"ל שהוא ד' דצמבר הלילה שמתחילים אמירת טל ומטר בחו"ל, הוא גם ליל ראש חודש, ואם דופקים בלי להכריז על מה שדופקים, יחשבו שדופקים עבור ראש חודש ולא יבחינו שצריך להתחיל 'ותן טל ומטר', ועל כן חייבים להכריז 'ותן טל ומטר', וגם יעלה ויבוא. וכ"כ המשנה ברורה (סי' קיז ס"ק ג) "בתפילת ערבית שמתחיל יום סי' וזא יכריז השמש לאחר הקדיש קודם התפלה טל ומטר בכדי שיעודו לומר ותן טל ומטר ואם לא הכריז אעפ"כ יאמר".

<p>לתרומות הערות והארות – 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)</p> <p>ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדין היומי</p> <p>"קו בארבע אמות" 0722-549-661</p> <p>דף היומי: ענינים מעשיים - שלוחה 1,2 לענין הלכה - שלוחה 3 שיעור יומי חדש על הל' שכנים בשלוחה 6,8</p>

מאמר מאת הגאון רבי שאול הירשוביץ זצ"ל

מתוך ספר שאלתי מעימו שיצא לאור ע"י הוצאת הספרים צוף

שמן חנוכה בזמן החשמונאים

עיין ברמב"ם ריש הלכות חנוכה שכ' ז"ל: "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלקי-אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור", עיי"ש.

הנה בעיקר הך מילתא דנמשך הנס שמונה ימים "עד שכתשו זיתים" נחלקו הראשונים, דבמאירי בהסוגיא דשבת ובאבודרהם הל' חנוכה כתבו משום דאמר' במנחות דף פה,ב דהיו מביאין שמן למנורה מתקוע וכדאיתא שם "תקוע אלפא לשמן", והיה מירושלים לתקוע מהלך ד' ימים ובאותו היום כתשו הזיתים ושוב חזרו מתקוע לירושלים ד' ימים, ואילו דעת הראב"ד ודעימיה [בספר האשכול הל' חנוכה] נמשך הנס שמונה ימים משום דהבקיאים במעשה השמן היו טמאי מתים ולא יכלו לעשות השמן עד שיעברו ז' ימי טומאה ויום אחד לתיקון השמן, עיי"ש.

יעוין בר"ן בהסוגיא דשבת דף כא,ב ד"ה עשאום דכ' ז"ל: "ומשו"ה היו שמונה ימים מפני שהיה להם שמן טהור רחוק ארבעה ימים והוצרכו ארבעה ימים בין הליכה לחזרה", עיי"ש. וכבר עמדו בזה דמבואר מלשונו דהיה להם שמן טהור מוכן שהיה מונח במרחק ד' ימי הליכה ולא שכתשו זיתים לצורך המנורה, אולם בלשון הרמב"ם מבואר דכתשו הזיתים וכמש"כ: "והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור", ויל"ע במש"כ "עד שכתשו" ולא כתב בפשטות "עד שהיה להם שמן טהור", ומה אכפת לן במה שכתשו הזיתים. וכבר עמדו בזה.

והנראה לומר בזה דהנה יעוין בע"ז דף ט,א דאיתא: "מלכות פרס בפני הבית שלשים וארבע שנה, מלכות יון בפני הבית מאה ושמונים שנה, מלכות חשמונאי בפני הבית מאה ושלש, מלכות בית הורדוס מאה ושלש". ופירש"י ז"ל: "מלכות פרס בפני הבית - בזמן הבית בעודו בנוי לאחר שבנאו כורש נמשכה מלכותו שלשים וארבע שנים ובטלה ותפשוה בני יון ומלכו מאה ושמונים הרי מאתים ו"ד ובני חשמונאי נטלו מלכות מיונים ומלכו ק"ג והורדוס אחריהם ק"ג הרי ד' מאות וכו' שנה שהיה בית שני בישובו", עיי"ש. ומבואר דמלכות חשמונאי התחילה ר"ד שנים לאחר תחילת בית שני.

והנה יעוין בערכין דף יב,ב פליגי ר' יהודה ורבנן במנין שמיטין ויובלות, דלדעת ר"י שנת היובל עולה לכאן ולכאן וליכא ביובל כ"א מ"ט שנה, ואילו לדעת רבנן אין שנת היובל עולה לכאן ולכאן ומתחילין למנות בשנה הנ"א לשנה ראשונה דהיובל הבא, ולפי"ז נמצא דלדעת רבנן מלכות החשמונאים שהחלה לאחר ר"ד שנה (דהרי מלכות פרס היתה ל"ד שנה ומלכות יון ק"פ שנה) התחילה בשנה שמינית (ראשונה ליובל הבא) דהרי מנו מאתיים שנה דהו"ד יובלות, ועוד י"ד שנה דהו"ב שמיטות, ונמצא דהשנה האחרונה למלכות יון היתה שנת השמיטה, ואילו שנה ראשונה למלכות בית חשמונאי שבה אירע נס חנוכה היתה שנה שמינית לשמיטה הקודמת.

והנה בגיטין דף לו,ב אפליגו רבי ורבנן דלדעת רבי בבית שני לא נהגו שמיטין ויובלות מדאורייתא כיון דלא היו יושביה עליה משום דבעינן רוב כל שבט ושבט ואילו דעת רבנן היא דנהגה שמיטה אף דאין יובל נהג. ויעו"ש בדברי התד"ה בזמן שכ' דס"ל להר"ת דבבית שני נהג יובל מה"ת ומשום דלא בעינן רוב מכל שבט ושבט וסגי במיעוט כל שבט ושבט, ולפי"ז נמצא גם לדעת רבי נהגה שמיטה מה"ת בתקופת בית שני, ודו"ק.

והנה הרמב"ם בפ"ג מחנוכה ה"ב כ' ז"ל: "וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה

שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור, עכ"ל. ובר"ן ובמאירי בהסוגיא דשבת דף כא, ב' כ' דהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים והוצרכו שמונה ימים בין הליכה וחזרה, עיי"ש. ועכ"פ מבואר דלאחר הנס הדליקו המנורה משמן חדש שכתשו באותה שנה.

והנה בר"ה דף יב, ב' איתא "תנן התם וכו' התבואה והזיתים משיביאו שלישי [נפירש"י ז"ל: "והזיתים - יצהר, משיביאו שלישי מתעשרין אחר שנה שהגיעו בו לשליש בישולם, אם שניה אם שלישית"] וכו' מנא הני מילי, אמר רב אסי אמר רבי יוחנן ומטו בה משמיה דרבי יוסי הגלילי אמר קרא 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות' שנת השמטה מאי עבידתיה בחג הסוכות, שמינית היא, אלא לומר לך כל תבואה שהביאה שלישי בשביעית לפני ראש השנה אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית", עיי"ש. ומבואר דלענין תו"מ ושביעית אזלי' בזיתים בתר הבאת שלישי. ולפי"ז נמצא דהזיתים שכתשו באותה שנה בחג החנוכה היו זיתים שהביאו שלישי בשביעית וגמר גידולם ולקיטתם היו בשמינית.

מעתה צ"ע דהנה כבר האריכו בזה לענין שמן של שביעית בנר חנוכה דנהי נמי דשמן של שביעית הותר להדלקת הנר וכדילפי' מהקרא של "לכם" לכל צרכיכם, מ"מ כיון דאסור להשתמש לאורה, שוב הדר דינא דקרינן ביה "לאכלה" - ולא להפסד (וכן נקט החזו"א לדינא), והאחרונים דנו בזה דאפשר לפי"מ דמבואר דאם הדליק נר נוסף כשמש לשאר הנרות דשוב יכול להנות גם מן הנרות אגב אותו נר דאינו ממנין הנרות ושוב מתקיים בנ"ה הדין של "לכל צרכיכם", אולם לגבי שמן המנורה יעוין בלשון הר"ן בשבת (ט, א בדפי הרי"ף) דנר חנוכה אסור "דעשאוה כמנורה", ובלשון בעל המאור שם "כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר", עיי"ש. וכיון דאסור השמן בהנאה (וכדחזי' דיש בהשתמשות לאורה משום מעילה) פשיטא דאסור להשתמש בשמן של שביעית להדלקת המנורה, וצ"ע דהיאך השתמשו בשמן החדש שכתשו בשמינית דהלא הזיתים הביאו שלישי בשביעית וקדושים בקדושת שביעית, וצ"ע.

ואין לומר דבזה גופא דמקיים מצות ההדלקה קרי ביה "לכל צרכיכם" דיעוין במנחות דף פד, ב' גבי מנחת העומר דאיתא: "רמי ליה רמי בר חמא לרב חסדא תנן שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ורמינהו לאכלה ולא לשריפה א"ל רחמנא אמר לך 'לדורותיכם' ואת אמרת תיבטל אמר ליה ומי קאמינא אנא תיבטל לייתי מדאשתקד, בעינא כרמל וליכא, ולייתי מכרמל דאשתקד אמר קרא כרמל תקריב בעינא כרמל בשעת הקרבה וליכא", עיי"ש. ומבואר דא"ל להביא העומר מספיחי שביעית ומשום דכיון דהקומץ נשרף ע"ג מזבח חשיב "לאכלה ולא לשריפה", וכמו כן יעוין בבכורות דף יב, ב' דאיתא: "אמר רב חסדא בהמת שביעית (פי' שנלקחה במעות שביעית) פטורה מן הבכורה וחייבת במתנות, פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה" והיינו משום דהאימורים נשרפים, עיי"ש, ובע"כ דאף דמתקיים דין הבאת העומר והקרבת אימורים חשיב "לשריפה" ואסור להשתמש בפירות שביעית (או חילופי שביעית) להקרבתן, וא"כ הה"נ בהדלקת שמן המנורה דכוותיה, ושוב צ"ע דהיאך הדליקו משמן של שביעית, וצ"ע.

והנראה בזה, דבאמת הביאו מזיתים שחנטו וגדלו בשמינית ועדיין לא הביאו שלישי [והיינו בין לדעת הראשונים בשביעית (פ"ד מ"ט) דס"ל דהבאת שלישי בזיתים היינו שלישי מגודל הפרי ובין להנך ראשונים דס"ל דהיינו שלישי מכמות השמן, עיי"ש בר"ש וברא"ש]. ויעוין בהסוגיא דמנחות דף פו, א דפליגי אי שמן הבא מזיתים שלא הביאו שלישי כשר להדלקה דחשיב שמן או דאינו כשר ומשום דחשיב למוהל ואינו שמן, עיי"ש. ולכאורה צ"ע דהנה יעוין ברמב"ם פ"ז מאיסורי מזבח ה"י שכ' ז"ל: "אין כשר למנורה אלא ראשון ורביעי ושביעי בלבד שנא' כתית למאור אין כשר למנורה אלא היוצא מן הכתוש בלבד אבל למנחות כולן כשירין", עיי"ש, והוא מהסוגיא דמנחות דף פו, ב' דילפי' מהקרא ד"כתית" דבעי' שהשמן יהא "יוצא מן הכתוש". ומבואר דמלבד מה דבעי' שיהיה שמן זית במהותו נאמר עוד דין דצריך שיהא כתוש וכתית מפרי הזית, ואשר לפי"ז צ"ע דהרי כמו דמצינו דלגבי תרו"מ, אינו חייב משמן היוצא מזיתים שלא הביאו שלישי ומשום דלא חשיב "פרי", הה"נ לגבי הכשירו של שמן זה למנורה דכוותיה היה הדין נותן דיפסל.

אכן יעוין ברמב"ם פ"ו מאיסורי"מ ה"ד שכ' ז"ל: "ואלו הן השמנים הפסולין, שמן של גרגרים שנשרו במים או של זיתים כבושין או שלוקים או שמן של שמרים או שמן שריחו רע כל אלו פסולין, אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים או בבית

השלחין או שנזרע זרע ביניהן או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו אלא עדיין הם פגין כל אלו לא יביא ואם הביא כשר", עכ"ל, ומבואר דבשמן שהוציאו מזיתים שהם פגים - דהיינו שעדיין לא הביאו שלישי וכדמבואר בהסוגיא דמנחות הנ"ל כשר להדלקה, ולכאורה בכה"ג ליכא על הזיתים חלות שם "פרי" והדין נותן דיפסל השמן.

ובאמת דיעו"ש בקרן אורה בהסוגיא דמנחות הנ"ל שהקשה מדברי הרמב"ם פ"א מטומאת אוכלין ה"ה שכ' ז"ל: "זיתים וענבים שלא הביאו שלישי משקין היוצאין מהן אינן מכשירין ולא מקבלין טומאה אלא הרי הן כשאר מי פירות שהן טהורין לעולם", עיי"ש. ומבואר דלגבי טומאת אוכלין דבעי' הכשר ע"י שבעה משקין [וחד מינייהו הוא שמן], כל שלא הביאו הזיתים שלישי, אין להמשקין היוצאין מהן תורת משקה אלא חשיבו כמי פירות בעלמא, והקשה דנמצא דדברי הרמב"ם סתרי אהדדי, עיי"ש, [ובשם מרן הגרי"ז ז"ל שמעתי דבע"כ מוכח מזה דשיעורא דפגים הוי יותר משיעורא דהבאת שלישי, אולם בהסוגיא במנחות הנ"ל מבואר לכאורה שלא כן], וצ"ע.

אולם כד מדייקין בדברי הרמב"ם נראה דתרי גווני הם, דבהל' איסור' דקדק הרמב"ם ונקט "שמן' שהוציאו' מזיתים שלא בשלו אלא עדיין הם פגין כל אלו לא יביא ואם הביא כשר", והיינו דכתש הזיתים עד שהוציא מהן שמן, ובזה שפיר י"ל דכיון דכתשן וע"י מעשה הכתישה יצא מהן השמן, שפיר כשר להדלקה, דעכ"פ השמן נכתש מחפצא של זית, ונהי נמי דחסר בחלות שם "פרי" של זית, מ"מ חשיב ל"שמן הבא מן הזית", ומשא"כ בהלכות טומאת אוכלין נקט הרמב"ם הלשון של "זיתים וענבים שלא הביאו שלישי משקין היוצאין מהן אינן מכשירין", והיינו דלא כתשו את הזיתים ורק דיצאו חבו מן הזיתים משקין מעצמן, ובכה"ג אמר' דכיון דאכתי לא הביאו שלישי, אותן משקין חשיבו למוהל בעלמא, ומשו"ה ליכא עלייהו תורת שמן ודין משקה, ואין מכשירין ולא מקבלין טומאה, ודו"ק, [וכעין זה האריך בספר אמונת יוסף על הירושלמי פ"ט דמעשרות, יעו"ש]. [ולפי"ז נמצא דבאמת אם יכתוש זיתים שעדיין לא הביאו שלישי ויוציא מהם שמן יהיה עליו דין שמן ויחשב ל"משקה" לגבי הכשר וקבלת טומאה, והוי חידוש גדול].

מעתה י"ל בדעת הרמב"ם במש"כ "והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור", דהנה יעוין במשנה במנחות דף פ"א דאיאתא "שלשה זיתים הן ובהן שלשה שלשה שמנים, הזית הראשון מגררו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל וכו' הראשון למנורה והשאר למנחות", עיי"ש. ומבואר דאיכא דין לגרר הזית הראשון שבראש האילן לשמן המנורה, והנה להאמור נמצא דמעשה זה דכתישת הזיתים בימי החשמונאים היה בשנה שמינית וכמש"נ, והנה בכל שנה זמן הלקיטה של זיתים הוא קודם עצרת וכדמבואר ברמב"ם פ"ז משמיטה ויובל ה"א, עיי"ש. ולפי"ז נמצא דהזיתים שנגמרו כל צרכן באותה העת בחודש טבת של שנת רט"ו לבנין ביהמ"ק שבו אירע נס חנוכה הביאו שלישי בשנה הקודמת שהיתה שנת השמיטה וקדושים בקדושת שביעית ושוב אינם ראויים לשמן המנורה משום הגזיה"כ של "לאכלה ולא לשריפה", ובע"כ דהשתמשו בזיתים שחנטו בשנה שמינית ולקיטתן היתה בחודש טבת קודם שהביאו שלישי באותה העת, אשר בזה הוא דנאמר הדין דשמן הבא מזית שלא הביא שלישי דאם הביא כשר וכמש"נ לעיל.

ואלא דכיון דנתבאר בדברי הרמב"ם בהלכות טומאת אוכלין ד"זיתים וענבים שלא הביאו שלישי משקין היוצאין מהן אינן מכשירין", והיינו דלא כתשו את הזיתים ורק דיצאו חבו מן הזיתים משקין מעצמן, ובכה"ג אמר' דכיון דאכתי לא הביאו שלישי, אותן משקין חשיבו למוהל בעלמא, ומשו"ה ליכא עלייהו תורת שמן ודין משקה, ואין מכשירין ולא מקבלין טומאה, והדין נותן דלא יתכשרו לשמן המנורה וכש"נ לעיל. ובע"כ דכתשו את הזיתים והוציאו מהם שמן דאז השמן כשר למנורה אף מזיתים שלא הביאו שלישי ולא נתבשלו כל צרכן, וכמש"נ.

וחוה דכתב הרמב"ם בהלכות חנוכה הלשון "והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור", והיינו דנהי נמי דבכל שנה היה אפשר ליקח שמן לאחר שהביאו שלישי מזיתים שזבו בעצמן, מ"מ באותה שנה כתשו הזיתים בידיים כיון דבע"כ לקחו מזיתים שחנטו בשמינית ועדיין לא הביאו שלישי בשעת הלקיטה, וכל מה דכשירים למנורה היינו רק באופן דכתשו אותם בידיים, וכמש"נ.

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת מקץ - שבת חנוכה

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. השבטים יורדים למצרים מפני הרעב
- ה. משתה יוסף ואחיו
- ב. יוסף מתנכר לאחיו ואוסר את שמעון
- ה. שני חלומותיו של פרעה
- י. מציאת הגביע באמתחת בנימין
- מ. האחים יורדים למצרים בשנית
- ד. 7 שני שבוע ולידת מנשה ואפרים
- כ. יהודה ערב לבנימין
- ו. פרעה שם את יוסף על כל מצרים
- י. האחים חוזרים לא"י וצער יעקב
- ע. יוסף שומע ופותר את חלומות פרעה

שאלה לשולחן שבת

"אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים"

יש לבאר מה החילוק בין דברים אלו לבין דבריו של יעקב ללבן: "עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה", וביאר שם רש"י בשם המדרש: 'זמאותה קללה מתה רחל בדרך'.

ואילו כאן לא מצינו שנענש בנימין על קללה זו של אחיו כשם שנענשה אמו?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצורה מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

העלון מוקדש לע"ג מרת לובה בת אהרן בייניש ת.נ.צ.ב.ה

פנינים

"ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו"

ויש לבאר, שהרי על הפסוק "כי בן זקונים הוא לו", כתב רש"י: "שהיה זה איקונין שלו דומה לו". דהיינו שהיה דומה כולו לאביו, ומדוע באמת לא הכירוהו על פי הדמיון הזה ליעקב? אלא, יוסף אמנם היה דומה לאביו בכל, ובהיותו עכשיו בן שלושים ותשע שנה, היה דומה ליעקב כפי שנראה גם הוא בגיל הזה. ובדיוק לכן לא הכירוהו אחיו, שהרי הם נולדו ליעקב כשהיה כבר בן שמונים, ולא ידעו כלל כיצד היה אביהם נראה כשהיה בן שלושים ותשע שנה... (שפת צדיק)

"ונתן אתו על כל ארץ מצרים"

מבואר בפסוקים שפרעה מינה את יוסף להיות המשנה למלך. ויש לבאר מדוע בחר יוסף שלא להודיע מיד לאביו כשהייתה היכולת בידו על כך שהוא עודנו חי במצרים ובכך למנוע ממנו צער רב? ויש לומר: א. חשב שלא יאמין לו יעקב שהוא מלך. (דעת זקנים) ב. פחד שאם יודיע לאביו מיד יברחו מפניו כל אחיו ויפוצו לכל עבר, ויגרום בכך צער נוסף לאביו. ג. לא רצה לבייש את אחיו. (האוה"ח) ד. חשב שיעקב יודע הכל ברוח קדשו. ה. ידע יוסף בצדקותו שנגזרו 22 שנה של צער על יעקב אבינו מבניו, וריחם עליו שלא יהיו לו צרות נוספות מלבדו. (ט"ב) ו. היכה עד להתממשות חלומותיו שראה בהם כעין נבואה. (הגר"א) ז. חשב לעצמו שאם הקב"ה לא גילה, כנראה שיש לכך סיבה. ח. עדיין פחד מאחיו. ט. יוסף שכה לגמרי את כל בית אביו ברצון ד', כמו שכתוב: "כי גשני אלקים... את כל בית אבי". י. נשבע לאחיו שלא יגלה לאביו. יא. רצה למנוע את חזרתו לא"י כדי שלא ירדו למצרים אח"כ בכה. יב. חשב שאביו היה בעצה אחת עם אחיו. יג. חשב שאביו מת מצער ואין למי להודיע. יד. חשש שיעקב יהרוג את אחיו כדן גונב נפש. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א ל"שאלה לשולחן שבת" תש"פ)

מקרא מקראות

שניחת השבת שלכם
טמונה בפרשה!

העלון המוכר והאהוב שעשרת אלפי משפחות לא עורכות סעודות שבת בלעדיו... עומד לצאת בספר חדש ומרענן. לקט נרחב של מיטב החידושים והמדרשים הבלתי נשכחים במעל 500 עמודים בצבע מלא, מרגשים וחגיגים, כאה לשולחן השבת!

היו מהראשונים שזוכים להשתתף בפרוייקט הוצאת הספר ולקבל ספר במתנה ועוד תשורות שוות במיוחד, עם אפשרויות הנצחה מיוחדות של עמוד או פרשה לעילוי נשמת יקיריכם.

מגוון רחב של הבילות השתתפות

פרוייקט הצטטון טמונה בפרשה

הצטרפו עכשיו

hamatmon40@gmail.com | 052-7665775
דף הקמפיין: cmatch.me/Matmon

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום: בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה **מתחילה** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. בבית פוטיפרע גדלה, ואשת יוסף הייתה
  - ב. מילה נרדפת לתבואה
  - ג. מצאווה באמתחת בנימין
  - ד. שבע הפרות השניות היו-
  - ה. דברי פרעה לעבדיו על יוסף
  - ו. כך הגיבו האחים על מציאת הגביע
  - ז. אחי יוסף לא הכירוהו כי היה לו _____ (רש"י)
  - ח. לא הצליחו לפתור את חלומות פרעה
  - ט. שבע פרות היו בריאות ו-
  - י. ערב ליעקב לשלמו של בנימין
  - כ. מקצועו של פוטי פרע
  - ל. מצא ראשון את הכסף באמתחתו (רש"י)
  - מ. יוסף האשים את אחיו שהם
  - נ. מגשה נקרא בשמו כי- " _____ אלוקים בכל עמלי"
  - ס. יעקב פחד על בנימין כי בשעה זו השטן מקטרג
  - ע. כך כינה שר המשקים את יוסף (2)
  - פ. פרעה ראה בחלמו הראשון
  - צ. כך קרא פרעה ליוסף
  - ק. השבלים הרעות בחלום פרעה היו שדופות _____
  - ר. פרעה ענד ליוסף על צווארו
  - ש. יוסף אסר אותו לעיני אחיו
  - ת. מה קרה לרוח לפרעה, בבוקר כשנזכר בחלמו?

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה **מסתיימת** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. מזון לחמורים
  - ב. הפרות הדקות רמזו על-
  - ג. האחים תכננו לקחת בכח את יוסף: _____ או _____ (רש"י)
  - ד. "את אשר האלוקים עושה _____ לפרעה"
  - ה. " _____ היא למצרים לאכול עם העברים"
  - ו. פרעה נתן ליוסף את _____
  - ז. יוסף _____ אוכל במטמון כהכנה לשני הרעב
  - ח. " _____ ויחלף שמלותיו"
  - ט. כך מתרגם אונקלוס את המילה- "האמת"
  - י. " _____ היו כולגה"
  - ך. לפני יוסף כך קראו, כשבמרכבה אותו הרכיבו
  - ל. כזה שובע בא על מצרים
  - מ. "אברך" = אב בחכמה ורך ב- (רש"י)
  - ן. הציע ליעקב ראשון כי יערוב לבנימין
  - ס. " _____ איש על חמורו"
  - ע. היו במצרים _____ שנות _____
  - ף. הושב לאחי יוסף בפי אמתחתיהם
  - ץ. מתורגמן
  - ק. "על פיך _____ כל עמי"
  - ר. כך כינה שר המשקים את יוסף
  - ש. ממנחת יעקב ליוסף
  - ת. משאת בנימין גדלה משל אחיו בחמש-

ואלה שמות

"זהורדתם את שיבתי ביגון שאולה"

שאל הוא אחד משמותיו של הגיהנום, מהם שמותיו האחרים? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

מעשה בדרום שהיה שם פונדק אחד וכל לילה בעל הפונדק היה לובש את בגדיו ונוטל כלי זיינו (נשק) ואומר לאורחים המתאכסנים שם: "קומו ונלך בדרך. ואל תפחדו מהליסטים, כי אני מלווה אתכם עד שיאיר היום". והיו יוצאים עמו, אך לא היו יודעים שהוא היה שותף של השודדים והיה מוביל את אורחיו הישר אל הליסטים שהיו קמים עליהם ובוזזים והורגים אותם, ולאחר מכן היו מחלקים את הממון והשלל עם בעל האכסניא. פעם אחת הלך רבי מאיר ונתאכסן באותו הפונדק. קם בעל הפונדק בלילה, לבש את בגדיו ונטל את כלי זיינו וכהרגלו אמר לרבי מאיר: "קום ונצא שאני מלווה אותך". אמר לו רבי מאיר: "יש לי אח ואני מחכה לו שיבוא". אמר לו: "והיכן הוא?" - "בבית הכנסת". אמר לו בעל הפונדק: "מה שמו? אלך ואקרא לו" כי היה בכוננתו שישדדו את שניהם. אמר לו: "כי טוב שמו". כל אותו הלילה היה הולך בעל הפונדק לפתחי בתי הכנסיות וצועק וקורא: "כי טוב, כי טוב!" - ולא היה שום אדם עונה לו. בבוקר, קם רבי מאיר וחבש את חמורו לילך לדרכו. אמר לו בעל הפונדק העייף: "והיכן הוא אחיך שאמרת שאתה מצפה לו?", אמר לו: "הרי כבר בא, שכתוב: 'זירא אלקים את האור כי טוב', וכן כתוב: 'הבוקר אור והאנשים שולחו'. (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

**עפה ללא כנפים,
לכיוון צד בשמים,
ושמרה על המרחק,
להפיק יתרון בבנק.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 3 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

**באיזה תאריך לעיתים אומרים תחנון ולעיתים הלל?
ובאיזה תאריך לעיתים תחנון ולעיתים זהו יום שמחה?
(באותו היישוב)**

***

"ואת הארץ תסחרו"

רמז לסביבון בפרשתנו: המקום היחיד בתנ"ך שרש"י כותב את המילה 'תסובבו' הוא בפרשה על הפסוק "ואת הארץ תסחרו". רמז שיש לסובב את הסביבון על הארץ, וגם מופיעות המילים: "להתגולל עלינו" - לשון גלגול, ו"ויסב מעליהם" - לשון סיבוב.

***

"כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה"

המילה "בבוא" שווה בגימטריא ל11 שזה מנין היורדים יחד עם בנימין. (ר' חיים פלטיאל)

שעשועי דאורייתא

"ויהי מקץ שנתים ימים"

באלו שני מקומות נוספים בתורה מוזכר פרק זמן של שנתיים? (רמז: שניהם בחומש בראשית)

***

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק בן שלוש מילים.
2. שש מילים רצופות המתחילות באות א'.
3. ארבע מילים שהשורש של כל אחת מהן היא כשורש של סימן ניקוד.
4. 3 שמות של חיבורים על הרמב"ם.
5. שם דבר המוזכר בפרשה 15 פעמים ואף לא במקום אחר בתורה.
6. את שמה של הפרשה הקודמת, וישב, בראשי תיבות.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת מקץ מסופר על עלייתו של יוסף לבסוף לגדולה, "ויהי מקץ שנתים ימים".
בפרשת מקץ ישנם 146 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילה:

"סוף" = בגימטריא = 146

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: 'מתנה שנתן ליורד מצרים בראשונה' - הוא יוסף שלא נשא אשה עד שירד למצרים כי אברהם שהיה מיורדי מצרים ירד עם שרה, והמתנה היא ככתוב: "ויהי ד' את יוסף וכו' ויתן חנו בעיני שר בית הסהר". והתראה במכה אחרונה לפרעה היא מכת בכורות, שפתח בה הכתוב: "ויאמר משה כה אמר ד' ה' הנוכח' היא תיבת חנוכה ותצרך יחד ונמצא חנוכה ככתבתו. (מהר"י וייל) לסדר את הפרשה - "העוד אביכם חי". חידון א' ת' - אסנת, בר, גביע, דקות בשר, הנמצא כזה, ויקרעו שמלתם, זקן, חרטומים, טובות, יהודה, כהן און, לוי, מרגלים, נשני, סכנה, עבד עברי, פרות, צפנת פענח, קדים, רביד הזהב, שמעון, תפעם. חידון א' ת' הפוך - מספוא, רעב, להרוג ליהרג, הגיד, תועבה, טבעתו, גנוז, ויגלח, הקשוט, עלי, אבר, גדול, שנים, ראובן, ויעמוס, שבע, כסף, מליץ, ישק, נער, דבש, ידות. שעשועי דאורייתא - "שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול", יוסף לאחיו: "כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ". 1. "והרעב כבד בארץ". 2. "איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו". 3. קמץ - "לקמצים", פתח - "זיפתח", קובץ - "ויקבוץ", חולם - חולם. 4. מרכבת המשנה, כסף משנה, משנה למלך. 5. אמתחת. 6. "וליוסף ילד שני בנים". ואלה שמות - המספרים רומזים למספר המדור מתוך ז' מדורי גיהנום: גיהנום, שאול⁵, אבדון, באר שחת², בור שאון, טיט היוז⁴, צלמות⁶, (ארץ) התחתית⁷, תפתה. (עירובין יט.). כינויים נוספים: לילה, חושך, בור¹, דומה³ ("ויא שזה שר הגיהנום), פלילה, פוקה, אמבטי התחונה, כבשן, אש ומים, אש רותחת, גפי רשף, הב הב, עלוקה, חלל עומק ורוחב, חרב המתהפכת, חשש וקדח, מדורה, מסגר, מדחפת להב, נזיפה, פוערת, צלמוז, קבר, רפאים, רפודים, שוחה, שכול, שלג, שרב, תבערת יקודים, תגרת שחל, תגור, תופת שלהבים. (הושמטו מספר כינויים דומים לאלו) מילה לחנוכה - יון. "קלים היו הרודפים" - יון האומה שרדפה את היהודים, "מאחד מהמעופפים" - הזכר של היונה הוא יון, "עם חלק קטן חשמלי" - חלקיק בעל מטען חשמלי קרוי יון, "יקלוט באופן כללי" - יבן, כמו: "מי חכם ויבן". טמונות בפרשה - 1. צנימים - "צנומות" (מא, כג). 2. חלום השיבולים (מא, ה). 3. "חמש ידות" (מג, לד). 4. "שבע (שיבולים) דקות" (מא, ו). 5. "עד כי חדל לספור" (מא, מט). 6. "ותעש הארץ... לקמצים" (מא, מז). 7. "מרגלים" (מב, ט). 8. "לא ירים איש את ידו" (מא, מד). 9. שפע שני השבע. 10. "גביע הכסף" (מד, ב). 11. "שלא ראה חופתי" (רש"י מג, ל). 12. הפרות הרעות (מא, ג). 13. "בטנים", ורש"י: "ראיתי פשיטצי"ש [פיסטוקים] ודומה לי שהם אפרסקין" (מג, יא). 14. "ויגלח" (מא, יד). 15. התימת זקן (רש"י מב, ח). 16. "דבש" (מג, יא). 17. "השבר" (מג, ג). 18. "ושקדים" (מג, יא). 19. "ויתן מספוא לחמוריהם" (מג, כד). טמונות בהפרשה - 1. "אוד מצל מאש" (ג, ב). 2. "שבעה עינים הנני מפתח" (ג, ט). 3. "גפן" (ג, י). 4. "מהלכים בין העומדים" (ג, ז). שאלה לשלח השבת ויצא - מדוע אומר יעקב לקב"ה ומבקש על עצמו שישבו 'בשלום' לבית אביו ולא 'לשלום' כמו שכותבת הגמרא שיש לומר? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. עדיין חז"ל לא למדו דין זה שהתחדש רק לאחר המקרה עם יתרו ואבשלום. 2. כל ההקפדה היא דווקא באדם שאומר לחברו ולא במי שמברך את עצמו. 3. כוונת יעקב היא אכן שישבו בשלום בשעת מיתו לאביו שבשמים, בלא חטאים. 4. יש לחלק בין ללכת לבין לשוב בשלשון זה אין בעיה.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.
באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף ודרשו'.
בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין.

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
קויפמן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

מדברנא דאומתיה

פרקים לדמותו ומפעלו של הרב הגדול בתורה וחסד
בן איש חיל מקבצאל דב פעלים לתורה ולנדהי ישראל
לפני מלכים יתייצב

הגאון רבי מנשה בן ישראל זצ"ל

רב קהילת נווה שלום באמשטרדם
מחבר הספר נשמת חיים ועוד
נלב"ד י"ד בסליו ת"ח

הרב ישי לסר

דמותו המופלאה של רבי מנשה בן ישראל זצ"ל בולטת בינות דמויות ההוד שקמו לעמנו. התקופה בה הוא פעל היתה שעת חירום חומרית ורוחנית לעם ישראל הנרדף והסוּי. היותו בן למשפחת אנוסים, לא מנעה ממנו לעלות ולהתעלות בתורה עד שנעשה למגדלור רוחני. ניתן לומר שהוא סמל לנער ממשפחה של "בעלי תשובה", שאף גדל בקהילה של "בעלי תשובה" (-קהילת האנוסים לשעבר באמשטרדם), והתפתח להיות חכם מפורסם ונערץ מדורו והלאה.

פעולותיו לשעה ולדורות, טבועים בחותם המקוריות. השפעתו הגדולה היתה הן בשדה הספר, בכותבו ספרים נכבדים, בעיקר בלשון לע"ז, אשר הרעיפו טללי חיים על קוראיהם, וגם חכמי הגויים עסקו בהם רבות, ושם שמיים נתקדש בין העמים. וגם בשדה המעשי, פעל והשתדל למען עמו, ובפרט למען היהודים האנוסים ששבו אל היהדות. כפי שיפורט במאמרנו.

וכך כתב עליו החיד"א (שם הגדולים):

"הרב המופלג בחכמות לימודיות טבעיות אלוקיות, ושם לו בגמ' ופוסקים ודרשות".

ושם הביא בשם היש"ר מקנדיאה:

"איש אמונים אב בחכמה ורך בשנים, פאר החכמים וצפירת תפארת עמנו בעיני העמים מחבר חבורים מחוכמים, ואותו יום יום ידרשון חכמיהם האלקיים לשמוע חכמתו, ונהרו אליו כל הגויים".

ישימך אלקים כמנשה

מנשה הצעיר התחנך בתלמוד תורה של הקהילה. מגיל צעיר הוכר כבן כשרונות. בגיל 15 הוא נשא את דרשתו הראשונה שהרשימה את כל שומעיו, ובגיל 17 חיבר את ספרו הראשון 'שפה ברורה' על עניני דקדוק לשון הקודש. בקהילה הפורטוגזית עקבו בהערצה ובגאווה אחר צמיחתו של החכם הצעיר, אחד מהראשונים שצמחו מתוך הקהילה עצמה.

כעבור שנה נפטר רב הקהילה, החכם יצחק עוזיאל. חברי הקהילה החליטו למנות את ר' מנשה למלא את מקומו, בהיותו בן י"ח שנים בלבד.

שני הוריו נפטרו בזה אחר זה תוך שנה, והרב הצעיר נשא לאשה את רחל אברנבאל, כנראה מצאצאיו הישירים של דון יצחק אברנבאל, מנהיג יהדות ספרד לפני הגירוש. (לא מובן מאילו משפחה מיוחסת ממגורשי ספרד

עד מהרה שינו את שם משפחתם לשם

יהודי: ישראל. בנו מנואל, שהיה אז בן שש, נקרא שמו בישראל מנשה.

לך לך מארצך

בשנת ש"ג נמלט מספרד צאצא של משפחת אנוסים פורטוגזית (מהעיר ליסבון) בשם יוסף דיאס סואירו. היה זה לאחר ששהה מספר פעמים במרתפי העינויים של האינקוויזיציה ואך בנס ניצל משם בעור שיניו, כשהוא שבור בגופו. תחילה שם יוסף את פניו לאי מדירה שבאוקיינוס האטלנטי, מתוך תקווה שהרדיפות הנוצריות שם יהיו פחות חמורות מאשר ביבשת. באי הזה נולד בנו מנואל סואירו.

אך גם שם לא שקט ולא נח. האינקוויזיציה שלחה את ידה גם למקומות אלה, וכעבור זמן נטל יוסף שוב את מקל הנדודים ובא לצרפת, ומשם המשיך הלאה עד שהשתקע עם משפחתו בהולנד, שם שרר חופש אמונה ודת, וכאן יכלו האנוסים לחזור ליהדותם בפומבי, עד שהתלקטו לכדי קהילה שהלכה והתפתחה.

יבואו בקשרי חיתון עם משפחת אנוסים).

עד מהרה יצא שמו של ר' מנשה כדרשן מחונן, ורבים נהרו לשמוע את דבריו. היתה לו שליטה מצוינת בלשון הקודש, בספרדית, בפורטוגזית ובלטינית, לצד עשר שפות נוספות שגם בהן היתה לו בקיאות רחבה. את דרשותיו תיבל בידע הכללי הרחב שרכש, והדבר סייע לו לקרב את היהודים שהיו מעורים בעולם.

דפסת מרובה

מכיון שאשתו לא הביאה נדוניה ומשכורתו כרב היתה דלה ובלתי מספקת, החליט להקים בית דפוס, שהיה בית הדפוס היהודי הראשון על אדמת הולנד. ספרים רבים ראו אור באותו בית דפוס, ותרומת אותו בית דפוס ראשוני לעולם הספר התורני היתה עצומה.

סמל בית הדפוס היה כמין ריבוע קסם עם המילים "אמת מארץ תצמח":

א	מ	ת
מ	א	ר
ת	צ	מ

כל אשר נשמת חיים באפיו

מלבד ספריו שנכתבו בלשון לע"ז והיו מיועדים לאנוסים ולחכמי הגויים, בתוככיבתי המדרשות הוא נודע כמחבר הספר "נשמת חיים", שעוסק בעניני הנשמה והמסתעף, וכמו שכתוב בשער הספר: "דרושים יקרים ונשגבים על ענין הנשמה הטהורה והחשובה חצובה מתחת כסא הכבוד, ומכריח הישארות (הנפש) ע"פ התורה החוש והמופת. עם חקירות גדולות ושאלות עצומות מענין הרוחות, ועיבור וגלגול הנשמות, הכל בכתב עליו השכיל החכם הגדול הפילוסוף האלקי נודע בשערים שמו מנשה בן ישראל, דורש טוב לעמו ומרביץ תורה בק"ק אמשטרדם".

את ספרו זה מסר לידידו הגאון רבי יעקב שפורטש (הלוחם המפורסם בשבתאים, בעל שו"ת אהל יעקב, ציצת נובל צבי) לביקורת עריכה והגהה.

הגהות היעב"ץ

מוצאים אנו את הגאון יעב"ץ כותב הגהות לארכו של הספר, נדפסו המה מכת"י

במאסף ישורון כרך ל. נציין ויכוח מעניין בין שני חכמים אלה, המופיע שם:

ר' מנשה כתב בספרו כי הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", בלי ספק מדבר על חיי הנפש, כי הרי עינינו הרואות שהגויים אשר אינם שומרים את החוקים הללו, כוחם אמין ועצמותיהם יחליצו, ואילו שומרי התורה אשר אינם אוכלים נבלות וטרפות מוכים בחלישות כח ונגעים גדולים.

וכתב היעב"ץ בגליון: "אין אני מודה בזו, כי אם מן היהודים אשר בגלות הוא מדבר, זה החליות (-הנטייה לחולי) הוא בסיבת גלותם בארץ לא להם, אבל בהיותם על אדמתם הלא נודע שלא נודע בעמים גיבורי כח ועושי חיל כאנשי אומתנו, אבל בסוף בזמן החורבן שהודו והעידו הרומיים על גבורתם שלא נראו ולא נשמעו גבורות גדולות ועצומות בכל הארץ כמו שעשו היהודים אצל זמן החשמונאים, וכ"ש מגבורי ישראל בבית ראשון [...] האריכו ימים מאד בשבתם על אדמתם"

בבית המוסר בקובנה

בהוצאת שנת תשכ"ה נכתב ע"י המו"ל: "הגאון החסיד מורנו ורבנו הרב ר' ישראל סלנטר זצ"ל הכניס הספר הקדוש הזה בספרי המוסר ללמוד בהתבודדות בקובנה, בין כל ספרי המוסר".

אוצר מלא

בספרו הוא בונה את דרושיו על יסוד דברי רבותינו בהלכה באגדה ובנסתר, וכן מביא מחכמי האומות. בסוף ההקדמה הוא מסביר את שיטתו:

"ואל ירע בעיניך הביאי בקצת דברינו אלו עדות סופרים אשר לא מבני עמנו, יען מן האנשים הטובים הוא לקבל את האמת ממי שאמרו, ומהחכמים לאכול התוך ולזרוק הקליפה, ואתה תחזה בכל החיבור הלז כי בכל מקום אשר אזכיר את שמם ולשונם כוונתי להורות איך קיבלו רוב חכמתם בדברים האלקיים מקדמונינו ז"ל, ממנו פינה ממנו יתד, או להביא ראיה מהם משיחים לפי תומם לכונת הדרושים.

ואני תהילות לק-ל לא עשיתי מהחכמות החיצוניות קבע, וכל דברי עם המקובלים אשר כל יקר ראתה עינם, גם כל לימודי בתלמוד ובדברי רבותינו ז"ל, כאשר נודע לכל

בישיבת מעלת כמה וכמה שוני הלכות ובעלי תריסין יושבים לפני וסורים אל משמעת..."

השבטים ועשרה הרוגי מלכות

לא נימנע מלהביא סנסן אחד נפלא מתוך הספר (פ"ד פרק י), בענין מה שידוע שעשרה הרוגי מלכות באו לכפר על עשרת השבטים במוכירת יוסף, וראה זה פלא כי שמות העשרה שבטים [חוץ מיוסף ובנימין שלא היו במכירה] עולין בגימטריא כשמות עשרה הרוגי מלכות. ששניהם עולים 2858 (זבולן בוא"ו אחד). [כמוכן, הדבר תלוי בשיטות השונות מי הם העשרה הרוגי מלכות].

בזרועו יקבץ תלאים

ר' מנשה התמסר לקירובם של צאצאי האנוסים שהגיעו טיפין טיפין לאמסטרדם. כשנוכח לראות שהם מתחבטים ונבוכים בשאלות של אמונה והשקפה, כתב עבורם ספרים שהסבירו את השקפת התורה בצורה בהירה, תוך הפגנת שליטה מרשימה הן במקורות תורניים והן בכתביהם של הוגים ופילוסופים שאינם מבני ברית.

כשהתברר שאי ידיעת ההלכה מעמיד קושי גדול בדרכם של בני אנוסים המבקשים לשוב ליהדות, הוא ישב וכתב סדרת ספרי הלכה בשפה הפורטוגזית, תוך שימת דגש על נושאים שנשכחו או התעוותו בהשפעת הכנסייה הנוצרית.

וכל לשון תקום איתך למשפט תרשיעי

אחד מחיבוריו הגדולים הוא בשפה הספרדית שמטרתו ישוב ותירוץ פסוקי המקרא שנראים כסותרים זה את זה. רבות עסק בתחום זה, והדבר נעשה בעיקר מול חכמי אוה"ע, כדי לגדל את כבוד התורה, ולסכור את פי הדוברים עתק על התורה ונושאי דגלה, להשפיל את עם הקודש.

כדוגמה, נציין את מה שזכר באחד מספריו כדי להשיב על טענות כנגד היהודים והתורה: "נדרשתי להודיעכם מנהגי הכבוד והכניעות אשר יכבדו בם היהודים את ספר התורה, כי צרינו אשר אינם יודעים מה זאת, מכעיסים אותנו לאמור כי עובדי אלילים אנחנו וכי נשתחוה לארון עץ וליריעות עור אשר בתוכה. לכן אערוך תשובתי..." ע"י כתבי רבינו יצחק אבוהב ח"ב עמ' רמה.

נדחי ישראל יכנס

בשנת ת"ד הופיע באמסטרדם אנוס לשעבר בשם אהרון לוי דה מונטזיניוס שסיפר על מסעות שערך ביבשת אמריקה, במהלכם פגש בצאצאי עשרת השבטים האבודים.

ר' מנשה נרעש ונרגש מן העדות, הוא חקר אותו באריכות, ופרסם את עדותו בעברית ובלעז. הוא ראה בגילוי זה אות המבשר על התקרבות הגאולה. לנושא זה הקדיש את ספרו "מקוה ישראל" שעניינו "חקירות על מקום הימצאותם של עשרת השבטים וענייני גאולה".

לדעתו, עצם הידיעה על אפשרות להימצאות השבטים היתה סימן לכך שהגאולה אכן מתקרבת. הוא התבסס על הכתוב בספר דברים "והפיצ'ה ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ", והוא פירש את הפסוק כך: קצה אחד הוא דרום אמריקה, שבה התגלו השבטים, וקצה האחר הוא אנגליה. לפיכך כל שחסר להבאת הגאולה הוא ישוב יהודי גם בקצה האחר, היינו אנגליה, שהיתה אז ריקה מיהודים.

'מדינת האי'

בשנות חייו האחרונות התמסר לפעילות ענפה למען פתיחת שערי מדינת אנגליה בפני היהודים, שערים שנסגרו מאז גזירת הגלות על כל יהודיה, שנים רבות קודם לכן.

קדמו לגירוש שנים של עוינות, גזירות כלכליות ועלילות דם. עד שבשנת ה"א נ' (1290) ביום תשעה באב, שיגר המלך אדוארד הראשון צו המורה כי על כל היהודים לעזוב את המדינה תוך חודשים ספורים. עוד נכתב כי היהודים שיישאו בה לאחר תאריך זה, יוצאו להורג. וכך במשך 350 שנה לא דרכה רגל יהודית באנגליה.

את המצב הזה ביקש ר' מנשה לשנות. וכל כך למה?

אין מנוח לכף רגלם

הצורך בהרחבת 'מרחב המחיה' של היהודים היה דחוף באותה העת. כי היכן יהודים יכלו לחיות בגלוי ובשלוה?

בשנים ההן היתה האינקוויזיציה שולטת באגרוף ברזל בספרד, פורטוגל וארצות החסות שלהן. האנוסים שנאנקו באותם המקומות, וביקשו לברוח אל ארץ אחרת,

בלב שבור. כשהוא אך בן נ"ג שנים.

לא היו להם הרבה אפשרויות.

גם בחלק המזרחי של אירופה ידעו היהודים את אחת התקופות האיזמות בדברי ימי ישראל, הלא הן פרעות ת"ח ות"ט שחולל הצורך חמלניצקי ימ"ש וחבר מרעיו, בהותירם שובל של אש ודם בכל מקום שעברו בו. מאות קהילות הושמדו והמוני פליטים יהודים הסתובבו אנה ואנה מבלי לדעת לאן פניהם מועדות, והיכן יוכלו למצוא מנוח לכף רגלם.

זאת ועוד, ר' מנשה האמין שהגעת היהודים חזרה אל אנגליה, עשויה לקרב את הגאולה, וכמו שנכתב לעיל.

לפני מלכים יתיצב

בשנת 1655 יצאו ר' מנשה בן ישראל ור"י ששפורטש ופמלייתם אל אנגליה, והופיעו בפני מועצת המדינה. בידיהם היתה בקשה לבטל את צו הגירוש נגד היהודים מלפני כמה מאות שנים, ולאפשר ליהודים לחזור ולחיות באנגליה.

אוליבר קרומוול היה מנהיג המזהיר של המהפכה הפוריטנית בבריטניה שנלחמה בקתולים והפילה את המלך מכסאו. קרומוול מעתה שלט במדינה.

למרות אהדתו של קרומוול, שאירח את משלחת היהודים על שלחנו (והכשיר) במיוחד את מטבחיו לשם כך, לא הצליח להעביר החלטה חיובית בפרלמנט. בכל זאת התקבצו יהודים בלונדון והתארגנו לקהילה. השלטונות באהדתם העלימו עין, והיהודים הסתפקו בכך.

אך ר' מנשה היה מאוכזב. הוא רצה "הצהרת זכויות", ולמרות כל מאמציו, היא לא ניתנה. ר' מנשה שב מלא אכזבה להולנד, שם נפטר

עצת ה' היא תקום

אמנם לאחר זמן התבררו פלאי ההשגחה, וכפי שכותב ההיסטוריון ס. רות בספרו:

כעבור כמה שנים קרומוול מת, ובאה תקופה של מהומה כללית. בנו של המלך שהומת ע"י קרומוול, חזר מהגלות ותפס בחזרה את השלטון. והנסיגה מן המשטר הקודם היתה שלימה. כל החקיקה בת עשרים השנים שעברו, בוטלה מיידית כמעט ללא הותר שריד. אילו היתה רשות הישיבה של היהודים נקבעת רשמית, אין ספק שהיתה מתבטלת אוטומטית עם החזרתה של המלוכה, ואז היה נשקף ליהודים גירוש חדש. אולם לא היתה פעולת חקיקה פרלמנטרית, לכן לא היה מה לבטל. ההסדר של קרומוול "להעלים עין", נשאר בעינו גם להבא.

הוא אומר, שדוקא היות הצלחתו של ר' מנשה חלקית, ולא מושלמת, היא זו שאיפשרה את ההצלחה המעשית של הפעולה.

אחר האסך

כפי שהוזכר לעיל, ר' מנשה שב משליחותו באנגליה, מאוכזב מחוסר ההצלחה, ואבל על בנו שמואל שנפטר עליו באותה עת, ולא עברו ימים מועטים עד שגם הוא נפטר לבית עולמו, ונקבר בהולנד.

על מצבתו נחקק כי באמת לא מת הרב, כי עודנו חי ע"י ספריו. ואכן עד היום, מלבד ספרו נשמת חיים אשר משמש את יושבי בית המדרש, ספריו בשפה הפורטוגזית ממשיכים להשפיע על המתקרבים, ביניהם צאצאי צאצאי האנוסים. כי לא ידח ממנו נידח.

אַתְּזֵת קָבֵר

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור שוחררי תורה והלכה שבעז"ה
יתקיים שיעור מרתק בנושא בירור המציאות וההלכה בקבורה
בארה"ק בכלל ובירושלים בפרט

בליווי מצגת מרתקת

מפי הרב משה קוטקס שליט"א

מחבר ספרי 'הקבורה בבטון ובקלקר' ו'מזריך לקבר כהלכה'
במהלך השיעור ינתנו הסברים בדין קבורה כהלכה,
אופני הקבורה במהלך הדורות, והשתלשלות העניינים עד ימינו אנו,
'קבורה בקומות', 'קבורה בקלקר' 'מנהרות החדשות' ועוד!

השיעור יתקיים בעז"ה

ביום חמישי פרשת ויגש ה' טבת תשפ"ב

בבית הכנסת 'פינסק קרלין'

רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

תחילת השיעור בשעה 2:00

סיום השיעור בשעה 3:00

נ.ב. בסיום השיעור תתקיים מכירת ספרי

הרב המחבר שליט"א במחיר מיוחד.

בברכת התורה

מכון הילכתא

הזפייע ויצא לאור הספר

עבי שחקים

על מסכת תענית

לקראת לימוד הדף
היומי על מסכת תענית,
עיונים וחידושים על
סדר המסכת.

מתוך הסכמות הספר:
דברים מאירים ונפלאים אשר התחדשו,
נתלבנו ונכתבו בדעה ותבונה והבנה עמוקה
היורדת "לעומקא דשמעתתא".

ספר שיעורי בינה

שיעורי הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת נתיב הדעת

שיעורי תרי"ג מצוות (ח"א עשין א-קיב) לפי סדר ספר המצוות להרמב"ם
בירור השיטות היסודיות והעיקריות בכל מצוה
ומשא ומתן בנידונים המרכזיים בבהירות ובתמציתיות

מתוך הקדמת הגרי"ב שרייבר שליט"א

"ועיקרה של תורה הלא הוא כל התרי"ג מצוות שציונו הקב"ה בהם, והרי כשיעמוד אדם לדין ויאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית, הרי ראשית דבר יצטרך לומר מה המצוות שנצטוונו בהם... וע"כ נתחברו יחדיו אסופת ת"ח ללמוד יחדיו את התרי"ג מצוות על הסדר... עכ"פ מכוח לימוד זה אפשר לידע בכל מצוה את מהותה ויסודותיה, מה היא, ומה ענינה, לידע את עצמו של הציווי מה הוא, ואיך פירושא זיל גמור כל הימים לרבות הלילות".

וְצַפְנָה וְנִגְבָּה

לרגל לימוד דיני 'גבולות הארץ'

מתארגנת קבוצה של אברכים

לטיסה בשמי הארץ בליווי הסברים מרתקים

מפי אחד מגדולי המומחים שליט"א

בנושאי 'גבולות הארץ בענייני שמיטה'

לאור הביקוש הרב ניתן עדיין להצטרף

לבירורים ורכישת כרטיסים

טלפון 053-315-8211

(נא לחייג בשעות בין הסדרים)

או במייל 737619bb@gmail.com

הטיסה ביום מתאים ובהיר!

בברכת התורה

המארגנים

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

יה"צ

פרסום

הפצה

הדפסה

גרפיקה

עימוד

עריכה לשונית

עריכה תורנית

הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzufbooks.co.il • zuf@zuf.co.il